

Interreg

Spolufinancovaný
EURÓPSKOU ÚNIOU

Pol'sko – Slovensko

30 ROKOV EUROREGIÓNU TATRY

DVE KRAJINY, DVA JAZYKY, JEDEN REGIÓŇ, JEDEN CIEĽ

OĽGA MARHULÍKOVÁ, LÍVIA JAKŠOVÁ, ŠTEFAN BIEĽAK

"BEZPLATNÝ VÝTLAČOK"

30 ROKOV EUROREGIÓNU „TATRY“

PROJEKT JE SPOLUFINANCOVANÝ EURÓPSKOU ÚNIOU V RÁMCI PROGRAMU INTERREG
POĽSKO-SLOVENSKO 2021-2027

Interreg

Spolufinancovaný
EURÓPSKOU ÚNIOU

Poľsko – Slovensko

NEPREDAJNÉ

„Výhradnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesú autori a nemožno ju stotožňovať s oficiálnym stanoviskom Európskej Únie a Prešovského samosprávneho kraja.“

Oľga Marhulíková, Lívia Jakšová, Štefan Biel'ak

PREDSLOV

Tatry, majestátne hory týčiace sa k nebu, od nepamäti spájali a zároveň rozdeľovali národy. Na ich úpätí sa zrodila myšlienka prekročiť štátne hranice a spojiť sily pre spoločný rozvoj. Euroregión Tatry, siahajúci od slovenskej na poľskú stranu tohto impozantného pohoria, je živým dôkazom, že susedstvo môže byť silou, ktorá prináša prosperitu, porozumenie a bohatstvo kultúrnej výmeny.

Túto dynamickú cezhraničnú platformu tvorí široké spektrum členov na oboch stranách hranice. Patria sem regionálne a miestne samosprávy, združenia, podnikateľské subjekty, vzdelávacie a kultúrne inštitúcie, ako aj organizácie pôsobiace v oblasti ochrany prírody a cestovného ruchu. Ich počet sa v priebehu rokov menil a rástol, odzrkadľujúc tak narastajúci záujem o cezhraničnú spoluprácu a jej potenciál.

Prínos členov Euroregiónu Tatry je rozsiahly a mnohostranný. Svojou aktívnou účasťou a angažovanosťou prispievajú k realizácii spoločných projektov v kľúčových oblastiach. Samosprávy zohrávajú kľúčovú úlohu pri plánovaní a implementácii infraštruktúrnych projektov, zlepšovaní dopravnej prepojenosti a podpore regionálneho rozvoja. Podnikateľské subjekty prinášajú nové investície, vytvárajú pracovné miesta a posilňujú ekonomickú konkurencieschopnosť regiónu. Vzdelávacie a kultúrne inštitúcie obohacujú cezhraničnú výmenu v oblasti vzdelávania, vedy a kultúry, prispievajú k budovaniu spoločnej identity a porozumeniu medzi obyvateľmi. Organizácie zamerané na ochranu prírody spoločne pracujú na zachovaní jedinečného prírodného dedičstva Tatier pre budúce generácie. A v neposlednom rade, subjekty pôsobiace v cestovnom ruchu spoločne propagujú región ako atraktívnu turistickú destináciu, čím prispievajú k jeho hospodárskemu rastu.

Táto kniha je svedectvom o ceste, ktorú Euroregión Tatry prešiel od svojho vzniku až po súčasnosť aj o neoceniteľnom prínose jeho členov. Na jej stránkach nájdete príbehy o konkrétnych projektoch a iniciatívach, ktoré zmenili životy obyvateľov na oboch stranách hranice, o výzvach, ktorým euroregión čelil a o víziách, ktoré ho poháňajú vpred.

Lívia Jakšová, riaditeľka Združenia Euroregión Tatry

Interreg

European Regional Development Fund

Politika - Spoločnosť

Kežmarok, 05. júna 2025

Milí priatelia Euroregiónu „Tatry“,

s úprimnou radosťou vám predkladáme túto publikáciu, ktorá vznikla pri príležitosti 30. výročia založenia Euroregiónu Tatry. Je to viac než len symbolické jubileum. Je to dôkaz vytrvalej spolupráce, dôvery a spoločnej snahy prekračovať hranice – doslova aj obrazne.

Keď sa v roku 1994 začínala písať história Euroregiónu Tatry, bola to odvážna myšlienka – prepájať samosprávy, inštitúcie a komunity z oboch strán slovensko-poľskej hranice, hľadať spoločné riešenia a podporovať rozvoj územia. Naši predchodcovia rozpoznali, že v regióne ako je ten náš – kde ľudí spája nielen geografická blízkosť, ale aj kultúrne väzby, jazyková príbuznosť, rodinné prepojenia či spoločná história – je cezhraničná spolupráca prirodzená a nevyhnutná. Dnes, po troch desaťročiach, môžeme s hrdosťou konštatovať, že táto myšlienka nielen prežila, ale rozvinula sa do pevného a rešpektovaného partnerstva.

Publikácia, ktorú držíte v rukách, nie je len retrospektívou minulosti. Je to svedectvo o tom, čo dokáže spoločné úsilie – či už ide o výstavbu infraštruktúry, cezhraničné projekty v oblasti životného prostredia, podporu cestovného ruchu, školské a kultúrne výmeny, alebo komunitné iniciatívy. Každý projekt, každá aktivita, každé partnerské stretnutie prispeli k tomu, aby sa náš región stal dynamickým priestorom spolupráce. Dôležitá však nie je len kvantita, ale najmä kvalita tejto spolupráce. Susedstvo sa tu stalo priateľstvom. Naučili sme sa vnímať jeden druhého nie ako konkurenta, ale ako partnera.

Ako predsedníčka Rady Združenia Euroregiónu Tatry si hlboko uvedomujem, že skutočná hodnota tejto spolupráce nespočíva iba v číslach a štatistikách, ale predovšetkým v ľudských vzťahoch. V tom, že sme sa za tie roky naučili navzájom počúvať, chápať a rešpektovať. V tom, že z pôvodne formálneho rámca vznikol živý priestor spolupatričnosti.

Tridsiate výročie je pre nás príležitosťou nielen bilancovať, ale aj pozerat' sa dopredu. Dnešný svet prináša nové výzvy – klimatické zmeny, digitalizáciu, meniace sa potreby obyvateľov, odchod mladých ľudí z regiónov, ale aj potrebu posilňovať demokratickú kultúru a aktívne občianstvo. Som presvedčená, že práve silné cezhraničné partnerstvá, aké reprezentuje Euroregión Tatry, budú v tomto kontexte čoraz dôležitejšie. Spolu môžeme nielen hľadať riešenia, ale aj ponúkať inšpiráciu pre iné regióny v Európe.

Chcem sa z tohto miesta poďakovať všetkým, ktorí sa na tejto tridsaťročnej ceste podieľali – zakladateľom Euroregiónu Tatry, bývalým predsedom, zástupcom samospráv, pracovníkom kancelárií, projektovým tímom, partnerom, občianskym iniciatívam, ako aj všetkým ľuďom dobrej vôle, ktorí verili a stále veria, že spolupráca má zmysel. Bez vašej práce, trpezlivosti a odhodlania by sme tu dnes nestáli.

Verím, že táto publikácia bude inšpiráciou pre ďalší rozvoj nášho euroregiónu – nielen ako súhrn úspechov, ale aj ako výzva pokračovať. Nech nám pripomína, že aj veľké veci vznikajú z každodenných, poctivých krokov. A nech posilní našu spoločnú vôľu budovať región, kde sa dobre žije, kde sa spolupracuje, a kde hranica nie je múrom, ale mostom.

S úctou a vd'akou,

Magdaléna Zmarzláková,

predsedníčka Rady Združenia Euroregiónu Tatry

Autor: Vladimír Šterbák

Drodzy przyjaciele Euroregionu „Tatry“,

Z prawdziwą przyjemnością prezentujemy Państwu niniejszą publikację, która została wydana z okazji 30-lecia powstania Euroregionu Tatry. To coś więcej niż symboliczny jubileusz. To dowód wytrwałej współpracy, zaufania i wspólnego dążenia do przekraczania granic – dosłownie i w przenośni.

Kiedy w 1994 roku zaczęła się tworzyć historia Euroregionu Tatry, był to śmiały pomysł – połączyć samorządy, instytucje i społeczności z obu stron słowacko-polskiej granicy, szukać wspólnych rozwiązań i wspierać rozwój tego obszaru. Nasi poprzednicy zauważyli, że w regionie takim jak nasz – gdzie ludzi łączy nie tylko bliskość geograficzna, ale także więzi kulturowe, pokrewieństwo językowe, powiązania rodzinne czy wspólna historia – współpraca transgraniczna jest naturalna i konieczna. Dziś, trzy dekady później, możemy z dumą powiedzieć, że ta idea nie tylko przetrwała, ale rozwinęła się w silne i godne szacunku partnerstwo.

Publikacja, którą trzymają Państwo w rękach, to nie tylko retrospekcja przeszłości. Jest to świadectwo tego, co mogą zdziałać wspólne wysiłki – czy to w zakresie budowy infrastruktury, transgranicznych projektów środowiskowych, promocji turystyki, wymiany edukacyjnej i kulturalnej, czy też inicjatyw społecznych. Każdy projekt, każde działanie, każde spotkanie partnerskie przyczyniło się do tego, że nasz region stał się dynamiczną przestrzenią współpracy. Ważna jest jednak nie tylko ilość, ale przede wszystkim jakość tej współpracy. Sąsiedztwo stało się tu przyjaźnią. Nauczyliśmy się postrzegać siebie nawzajem nie jako konkurentów, ale jako partnerów.

Jako Przewodnicząca Rady Stowarzyszenia Euroregion Tatry jestem głęboko przekonana, że prawdziwa wartość tej współpracy nie wynika z samych tylko liczb i statystyk, ale przede wszystkim z relacji międzyludzkich. Z tego, że przez lata nauczyliśmy się wzajemnie słuchać, rozumieć i szanować. Z faktu, że żywa przestrzeń przynależności wyłoniła się z tego, co pierwotnie stanowiło formalne ramy.

Trzydziesta rocznica jest dla nas okazją nie tylko do podsumowania, ale także do spojrzenia w przyszłość. Dzisiejszy świat przynosi nowe wyzwania – zmiany klimatyczne, cyfryzację, zmieniające się potrzeby mieszkańców, odpływ młodych ludzi z regionów, ale także potrzebę wzmocnienia kultury demokratycznej i aktywnych postaw obywatelskich. Jestem przekonana, że właśnie silne partnerstwa transgraniczne, takie jak reprezentowane przez Euroregion Tatry, będą w tym kontekście coraz ważniejsze. Wspólnie możemy nie tylko znaleźć rozwiązania, ale także być inspiracją dla innych regionów w Europie.

Chciałabym z tego miejsca podziękować wszystkim, którzy byli zaangażowani w tę trzydziestoletnią podróż – założycielom Euroregionu Tatry, byłym przewodniczącym, przedstawicielom samorządów, pracownikom biur, zespołom projektowym, partnerom, inicjatywom obywatelskim, a także wszystkim ludziom dobrej woli, którzy wierzyli i nadal wierzą, że współpraca ma sens. Bez Państwa pracy, cierpliwości i zaangażowania nie stalibyśmy dziś w tym miejscu.

Mam nadzieję, że niniejsza publikacja będzie inspiracją do dalszego rozwoju naszego Euroregionu – nie tylko jako podsumowanie sukcesów, ale także jako wyzwanie do dalszego działania. Niech przypomina nam, że nawet wielkie rzeczy biorą się z codziennych, uczciwych kroków. I niech wzmocni naszą wspólną wolę budowania regionu, w którym dobrze się żyje, w którym rozwija się współpraca i gdzie granica nie jest murem, lecz mostem.

Z wyrazami szacunku i wdzięczności,

Magdaléna Zmarzláková,

Przewodnicząca Rady Stowarzyszenia Euroregion Tatry

OBSAH

EUROREGIÓN TATRY - PRIEKOPNÍK SLOVENSKO-POĽSKEJ CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE.

.....	10
OLGA MARHULÍKOVÁ, ČESTNÁ ČLENKA EUROREGIÓNU „TATRY“	10
SLOVENSKO-POĽSKÁ HRANICA	10
VYTVÁRANIE PRÁVNEHO PROSTREDIA CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE	11
MEDZINÁRODNÁ PODPORA VYTVÁRANIA PRÁVNEHO PROSTREDIA CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE	12
PRÍNOS TRIDSAŤROČNÉHO EUROREGIÓNU „TATRY“ K ROZVOJU SLOVENSKO-POĽSKEJ CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCI	14
OD EUROREGIÓNU TATRY K EURÓPSKEMU ZOSKUPENIU ÚZEMNEJ SPOLUPRÁCE TATRY	28
ŠTEFAN BIELAK, PREDSEDA EZUS TATRY	28
PROCES VYTVORENIA EZÚS TATRY	28
ETAPA BUDOVANIA ŠTRUKTÚR EZÚS TATRY	29
ETAPA FORMÁLNEHO VYTVORENIA EZÚS	30
ZÁKLADNÉ CIELE A ÚLOHY	32
ZÁKLADNÉ DOKUMENTY	32
<i>TERITORIÁLNY DOSAH</i>	32
<i>SÍDLO EZÚS TATRY</i>	33
<i>ŠTATUTÁRNE ORGÁNY EZUS TATRY</i>	33
<i>AKTUÁLNE HLAVNÉ AKTIVITY EZUS TATRY</i>	34
FOND MALÝCH PROJEKTOV: MALÉ PROJEKTY – VEĽKÉ PROJEKTY POD TATRAMI	35
HISTORICKO – KULTÚRNO – PRÍRODNÁ CESTA OKOLO TATIER	35
INTEGROVANÁ STRATÉGIA ROZVOJA REGIÓNU TATIER DO ROKU 2030 S PERSPEKTÍVOU 2050	36
ČLENOVIA ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY	39
OKRES KEŽMAROK	39
OKRES POPRAD	47
OKRES SPIŠSKÁ NOVÁ VES	52
OKRES LEVOČA	53
OKRES SABINOV	56
OKRES STARÁ ĽUBOVŇA	59
OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ	66
OKRES RUŽOMBEROK	71
OKRES NÁMESTOVO	73
OKRES DOLNÝ KUBÍN	73
OKRES TVRDOŠÍN	77
PREŠOVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ	83
ŽILINSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ	83
ČLENOVIA ZVÄZKU EUROREGION „TATRY“	84
ČINNOSŤ	86

SLOVENSKO-POĽSKÉ HOSPODÁRSKE FÓRUM	86
INŠTITUCIONÁLNA ŠTRUKTÚRA ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY	86
<i>KONGRES ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY</i>	86
<i>CEZHRANIČNÝ KONGRES EUROREGIÓNU „TATRY“</i>	88
<i>ČLENOVIA RADY ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY</i>	88
<i>REVÍZNA KOMISIA ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY</i>	88
ČLENOVIA RADY ZVÄZKU EUROREGION „TATRY“	90
RIADITELIA KANCELÁRII.....	91
ČESTNÍ ČLENOVIA	93
ČESTNÍ ČLENOVIA ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY	93
ČESTNÍ ČLENOVIA ZVÄZKU EUROREGION „TATRY“	104
EUROREGIONÁLNE AKTIVITY EUROREGIÓNU „TATRY“	106
KULINÁRSKE TRADÍCIE POĽSKO-SLOVENSKÉHO POHRANIČIA	106
DNI SLOVENSKO-POĽSKÉHO PRIATEĽSTVA V OBCI RAKÚSY	107
KULTÚRA A PRÍRODA POĽSKO-SLOVENSKÉHO SPIŠA.....	107
PO STOPÁCH TECHNICKÝCH PAMIAŤOK Z PODHALIA NA LIPTOV.....	108
SÝPKA V MAČACOM ZÁKUTÍ.....	109
RAŠELINISKÁ VRCHOVISKOVÉ – EURÓPSKY UNIKÁT POĽSKO-SLOVENSKÉHO POHRANIČIA	109
MÚZEUM NA KOĽAJNICIACH – OBJAVUJEME HISTÓRIU ÚZKOROZCHODNÝCH ŽELEZNÍC NA POĽSKO-SLOVENSKOM POHRANIČÍ.....	110
ZACHRÁNIŤ PRED ZABUDNUTÍM FOTOGRAFIE POĽSKO-SLOVENSKEJ PODTATRANSKEJ OBLASTI	111
PO STOPÁCH OLYMPIKOV	112
STARY SĄCZ A LEVOČA – KARPATSKÉ MESTEČKÁ S KLÍMOU	113
SVET DÁVNEJ LEKÁRNE NA POĽSKO-SLOVENSKOM POHRANIČÍ	114
KULTÚRNE A PRÍRODNÉ ATRAKCIE POHRANIČIA OD SZCZAWNICE K MUSZYNE	115
OCHRANA TRADÍCIÍ A HASIČSKÝCH TECHNÍK NA ÚZEMÍ POĽSKO-SLOVENSKÉHO POHRANIČIA.....	117
TATRANSKÉ LAPIDÁRIUM	118
OTVORENÉ MÚZEÁ - RUČNÉ ČI REMESELNÉ VÝROBKY V SKANZENE I INTERNETE	119
EUROREGIÓN „TATRY“ OČAMI PREDSEDŮV	120
FOTOGALÉRIA.....	133

EUROREGIÓN TATRY - PRIEKOPNÍK SLOVENSKO-POLŠKEJ CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE

OEGA MARHULÍKOVÁ, ČESTNÁ ČLENKA EUROREGIÓNU „TATRY“

Slovenská republika je demokratický štát v srdci Európy, ktorý 32. výročie svojho vzniku si pripomína 1. januára 2025. Vznikol po rozpade bývalej Česko-slovenskej federatívnej republiky, ktorej história siaha do roku 1918. Vytvorenie oboch nástupníckych štátov Českej republiky a Slovenskej republiky bolo príkladom mierového vytvorenia nového štátu v Európe.

Pre jej integráciu, rozširujúcu potenciál krajiny v európskom rozmere a pri zachovaní národnej identity Slovenska sa urobil obrovský kus práce.

Slovenská republika postupne vytvárala legislatívne podmienky pre cezhraničnú spoluprácu a ratifikovala európske dokumenty. (1)

Slovenská republika pripisuje vzájomným vzťahom so susednými krajinami mimoriadny význam. Svojou centrálnou polohou v tomto regióne je aktívnym účastníkom rozvoja tejto spolupráce. V súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky, vzhľadom na historické a ľudské väzby, má záujem udržiavať dobré vzťahy aj s Poľskou republikou. Tu sa otváral mimoriadny priestor pre regionálny rozvoj. Zapojenie orgánov územnej samosprávy, miestnej štátnej správy a tretieho sektora do vybudovania, fungovania a rozvíjania cezhraničnej spolupráce, bola úloha mimoriadne dôležitá. V súvislosti s reformou verejnej správy prijala Slovenská republika v uplynulom období rad kľúčových zákonov, ktoré umožnili prehlbovať samosprávny princíp v riadení vecí verejných obohatený o nový inštitucionálny prvok priamej účasti územnej a regionálnej samosprávy na cezhraničnej spolupráci.

SLOVENSKO-POLŠKÁ HRANICA

Hranice Slovenska sú väčšinou tvorené prírodnými bariérami, ako sú rieky či horské hrebene. Slovensko-poľská hranica je dlhá 547,1 km.

Euroregión Tatry sa nachádza v typicky horskom prostredí. Slovensko-poľská hranica je vo väčšine svojej dĺžky vymedzená hrebeňmi Karpát, iba v malej časti historického Spiša tvoria hranicu rieky Poprad a Dunajec. Pohraničie je z oboch strán hranice hornaté, s menšími rovinatými úsekmi v kotlinách a na jeho území sa nachádzajú najvyššie vrcholy oboch štátov. Pokrýva slovensko-poľské Tatry a podtatranskú oblasť, historicko-kultúrne oblasti Oravy, Liptova, Spiša, Podhalia a Pienin. Je to región s výnimočnými prírodnými a kultúrnymi hodnotami. Nachádza sa tu päť národných parkov: Tatranský národný park, Národný park Malá Fatra, Národný park Pieniny, Národný park Poloniny a Národný park Slovenský raj; sprístupnené jaskyne: Demänovská jaskyňa Slobody, Demänovská ľadová jaskyňa, Belianska jaskyňa; hrady: Kežmarok, Stará Ľubovňa, Spišský hrad, Oravský hrad, atď...; niektoré pamiatky sú zapísané v Zozname svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO: Levoča, Kežmarok, mestské pamiatkové rezervácie: Kežmarok, Levoča, Podolíne, Spišská Kapitula, Spišská Sobota;

V Poľsku tvoria pohraničie južné časti vojvodstiev: Sliezskeho, Malopoľského a Podkarpatského so sídlami v Katoviciach, Krakove a Rzeszove. Na Slovensku sú to severné časti Žilinského a Prešovského kraja. Na slovensko-poľskej hranici pôsobia tri euroregióny, z nich dva – Euroregión „Tatry“ (slovensko-poľská spolupráca) a Karpatský euroregión (spolupráca slovenských, poľských, ukrajinských, maďarských a rumunských hraničných regiónov) – sú najdlhšie pôsobiace

zo všetkých slovenských euroregiónov. Tretí, Euroregión Beskydy, je trilaterálnou slovensko-česko-poľskou štruktúrou. (2)

VYTVÁRANIE PRÁVNEHO PROSTREDIA CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE

Cezhraničná spolupráca predstavuje aktivity zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov obyvateľstva, ako aj inštitúcií na oboch stranách spoločnej hranice alebo spoločných hraníc, a to nielen v ich blízkosti, ale aj vo vnútrozemí. Cieľom takejto spolupráce je umožniť obyvateľom zlepšenie ich života tým, že okrem štátnych zámerov na sociálno-ekonomický rozvoj územia môžu samostatne rozvíjať aktivity v tomto smere aj s partnermi z príslušných oblastí susedských štátov pri vzájomnom rešpektovaní vnútorných podmienok (prevažne právnych) a zahranično-politickej orientácie štátu.

Po politických zmenách v krajinách strednej a východnej Európy po roku 1989 sa začali uplatňovať tendencie s cieľom rozvíjať aj v Slovenskej republike cezhraničnú spoluprácu vo forme euroregiónov, podporovaných rôznymi medzinárodnými organizáciami a vládami viacerých krajín. Pritom v mnohých smeroch neboli predstavy jasné.

Slovenská republika ako novovzniknutý subjekt medzinárodného práva (3) prednostne venovala vo svojich začiatkoch pozornosť“:

- *vnútornému dobudovaniu štátu, jeho inštitúcií, administratívneho usporiadaniu a upevneniu prvkov samosprávnej demokracie na miestnej i regionálnej úrovni a*
- *upevneniu pozície v medzinárodnom spoločenstve štátov.*

To v mnohom predurčovalo aj formy jej integrovania sa do Európy, a tým aj cezhraničnej spolupráce v tom období. Priama účasť regionálnych a miestnych orgánov pri rozvoji cezhraničných programov bola limitovaná problémami legislatívnej povahy.

V prvej fáze išlo o integráciu komplexnú: politickú aj ekonomickú. Vychádzala z integrácie na úrovni štátu ako celku, garantovaná bilaterálnymi dohodami: napr. *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci* podpísaná 18. augusta 1994 (4) (bola prvou dohodou Slovenskej republiky so svojim susedom). Položila dobré základy pre prirodzený rozvoj slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce. Platnosť nadobudla 19. januára 1995. Preto pri zakladaní euroregiónu, žiaľ, nebolo možné sa oprieť o platnú dohodu, pretože v tom období mala obmedzený charakter. (Vyjednávateľom za poľskú stranu bol Bogdan Wrzochalski, ktorý vtedy pôsobil na MZV PR. Bol prvým radcom Veľvyslanectva Poľskej republiky v Bratislave).

Osobitnú pozornosť si zasluhovala rôznorodosť foriem cezhraničnej spolupráce miest a obcí, akými boli vzájomné stretnutia, konzultácie, spoločné podujatia rôzneho druhu, ale tiež spoločné projekty a štúdie.

V tejto oblasti sa však javila zložitejšia problematika združovania sa obcí a miest s obcami v zahraničí a to aj na účely cezhraničnej spolupráce. Podľa *Ústavy Slovenskej republiky i zákona Slovenskej národnej rady zo dňa 7. septembra 1990 o obecnom zriadení* (5) mala obec právo združovať sa s inými obcami na zabezpečovanie vecí spoločného záujmu, a podľa zákona o obecnom zriadení sa tiež obce mohli na základe rozhodnutia obecného zastupiteľstva združovať do stálych alebo dočasných republikových, regionálnych a záujmových združení v záujme plnenia spoločných úloh, na zastupovanie svojich záujmov a potrieb alebo z iných dôvodov.

V tom období ani zákon o obecnom zriadení, ani iné zákony nestanovovali, že by sa obce zo

Slovenskej republiky mohli združovať s obcami v zahraničí, ba nespomínala sa ani spolupráca s nimi. A keďže čl. 64 ods. 2 ústavy definoval obec ako samostatný územný a správny celok SR, nevyplývala priamo ani z jej čl. 66 možnosť, aby sa obce SR združovali do spoločných regionálnych združení s obcami v zahraničí. Preto sa k takémuto združovaniu mohlo pristupovať len na základe všeobecného ustanovenia čl. 67 ústavy, podľa ktorého vo veciach územnej samosprávy rozhodovala obec samostatne; povinnosti a obmedzenia jej bolo možné ukladať len zákonom. Pritom bolo však potrebné rešpektovať čl. 119 ústavy, podľa ktorého aj o zásadných otázkach zahraničnej politiky rozhodovala vláda.

V právnom poriadku Slovenskej republiky v jej začiatkoch absentovali viaceré nástroje, ktoré by vytvárali právny rámec pre cezhraničnú spoluprácu a zvlášť pre vytváranie euroregionálnych štruktúr. Spočiatku zastupovali slovenskú stranu na rokovaníach o takejto spolupráci prednostovia okresných úradov ako predstavitelia miestnej štátnej správy. Neskôr sa však ukázalo, že nijaká právna úprava sa na Slovensku nezmieňovala o účasti orgánov miestnej štátnej správy na cezhraničnej spolupráci, takže ich účasť na nej nemala oporu v zákone, a tým sa dostávala do rozporu s Ústavou Slovenskej republiky, ustanovením článku 2 ods. 2, podľa ktorého štátne orgány mohli konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Keďže v Slovenskej republike chýbala právna úprava cezhraničnej spolupráce miest a obcí a nebola zákonom ustanovená ani samospráva vyšších územných celkov a jej orgány, jedinými samosprávnymi územnými celkami boli obce a mestá. Preto keď vznikol problém zastúpenia (reprezentácie) slovenskej strany na úrovni vyšších územných celkov, ktoré by zodpovedali regionálnym samosprávam v susedných štátoch, mestá a obce sa začali združovať a vytvárať záujmové združenia právnických osôb, ktoré mali v určitej miere substituovať neexistujúce vyššie územné celky. Takéto účelové záujmové združenia obcí však neboli v rovnocennom postavení so zahraničnými partnermi – vojvodstvami v Poľsku, či župami v Maďarsku, pretože na rozdiel od nich nemali majetok a neboli vybavené im podobnými kompetenciami.

MEDZINÁRODNÁ PODPORA VYTVÁRANIA PRÁVNEHO PROSTREDIA CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCE

Program aktivít Rady Európy zameraných na podporu dialógu a cezhraničnej spolupráce na miestnej a regionálnej úrovni našlo priaznivú odozvu a politickú vôľu vlád Slovenskej republiky v roku 1998.

Pri pristupovaní k európskym dokumentom, ako nástrojom podporujúcim rozvoj cezhraničnej spolupráce územných celkov alebo orgánov, ale tiež ich implementáciu do vnútroštátneho práva Slovenskej republiky, poskytoval neoceniteľnú právnu a technickú pomoc Direktoriát spolupráce pre miestnu a regionálnu demokraciu, ako aj odbor miestnej správy a cezhraničnej spolupráce Rady Európy.

Pri inštitucionalizácii činnosti cezhraničnej spolupráce a euroregionálnych štruktúr sa nám dostalo výraznej podpory od *Združenia európskych hraničných regiónov*, tejto najväčšej a najvýznamnejšej cezhraničnej organizácie v Európe a osobitne od jej generálneho tajomníka Jensa Gabbeho. Bol priekopníkom cezhraničnej spolupráce. Jeho pracovné exkurzie v Euroregióne „Tatry“ v poľskej Niedzici, poradenstvo v príprave konkrétnych projektov pre slovenské hraničné regióny a zovšeobecnenie skúseností z euroregionálnych aktivít krajín západnej Európy na konferencii vo Vysokých Tatrách na Štrbskom Plese v júli 2000, ale aj medzinárodnej konferencii v Karlových Varoch v Českej republike v roku 2004 (účastníkom sa prihovoril predseda Euroregiónu

Tatry Wendelin Haber v slovenskom jazyku). Euroregión „Tatry“ sa tak zapísal do povedomia rôznorodého spektra účastníkov tejto medzinárodnej konferencie.

Euroregión „Tatry“ bol členom Združenia európskych hraničných regiónov (AEBR) od 14. novembra 1996.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky bolo organizátorom piatich bilaterálnych konferencií „Rady Európy Slovenska a jeho susedov“ – s českými, maďarskými, poľskými, rakúskymi a ukrajinskými susedmi.

Konferencia Rady Európy o slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráci sa uskutočnila pod záštitou a za osobnej účasti prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera, ktorý rokovanie konferencie osobne otvoril a prezidenta Poľskej republiky Aleksandra Kwasniewského 29. mája 2000 v Dolnom Kubíne (Slovenská republika) a 30. mája 2000 v Szczawnici (Poľská republika). Za Radu Európy sa konferencie zúčastnil riaditeľ direktoriátu spolupráce pre miestnu a regionálnu demokraciu Philip Blair.

Účastníci konferencie Rady Európy o slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráci (5) okrem iného:

- prijali s uspokojením, že právne možnosti slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce a interteritoriálnej spolupráce boli výrazne posilnené. (6)
- podporili ideu vytvorenia štruktúr regionálnej samosprávy v SR podľa návrhu vlády SR, ktoré budú schopné zabezpečovať efektívnejšiu cezhraničnú a medziregionálnu spoluprácu.
- *V rámci uskutočňovanej decentralizácie verejnej správy na Slovensku sa zákonom vytvorila samospráva vyšších územných celkov (7) a v súlade s týmto zákonom majú samosprávne kraje právo stať sa členom medzinárodného združenia územných celkov alebo územných orgánov;*
- *ocenili činnosť Euroregiónu „Tatry“ a Karpatského euroregiónu; privítali plné členstvo Slovenska v Karpatskom euroregióne (6. júl 1999, Nyiregyháza) a s potešením prijali vytvorenie tretieho euroregiónu na slovensko-poľskej hranici – Euroregiónu Beskydy;*
- odporučili miestnym a regionálnym orgánom na obidvoch stranách štátnej hranice navrhovať projekty pre Európskou úniou podporované cezhraničnú spoluprácu v rámci programu CBC Phare Slovenská republika - Poľská republika na roky 2000-2002.

Na slovensko-poľskú hranicu bolo vyčlenených od roku 2000 po 4 milióny EUR ročne pre každú stranu;

- vyhlásili apel príslušným orgánom štátnej správy, územnej samosprávy a súkromnému sektoru na podporu integračných snáh Slovenskej republiky a Poľskej republiky pri vstupe do európskych štruktúr;

Výsledok májového referenda 2003, keď svoje áno Európskej únii povedalo viac ako 92 % zúčastnených slovenských občanov, je prejavom záujmu Slovenska o integráciu do rodiny vyspelých demokratických krajín Európy;

- zaviazali sa naďalej podporovať politiku Rady Európy a vysoko ocenili podporu venovanú konferencii prezidentom Slovenskej republiky Rudolfom Schusterom a prezidentom Poľskej republiky Aleksandrom Kwasniewskim.

PRÍNOS TRIDSAŤROČNÉHO EUROREGIÓNU „TATRY“ K ROZVOJU SLOVENSKO-POLSKEJ CEZHRANIČNEJ SPOLUPRÁCI

Myšlienka zblíženia a spolupráce medzi Slovenskom a Poľskom v oblasti Tatier vznikla počas konferencie samospráv v Zakopanom z iniciatívy primátora mesta Poprad Jána Madača a primátora mesta Zakopané Macieja Krokowskeho 21. novembra 1991 v poľskom Zakopanom.

O tomto projekte sa následne diskutovalo na konferencii starostov slovenských a poľských miest a obcí, ktorá sa uskutočnila 25. mája 1992 v Poprade. Rozhovory týkajúce sa formálnej stránky vzájomných kontaktov sa viedli v nasledujúcich rokoch. O vytvorenie Euroregiónu Tatry sa živo začali zaujímať novinári na oboch stranách hranice. Na základe ich iniciatívy a v spolupráci s primátorom mesta Poprad Jánom Madačom sa v roku 1993 – 25. mája v Poprade a 28. mája v Novom Targu, stretli predstavitelia samospráv a štátnej správy. Výsledkom týchto stretnutí bola Prijatá Deklarácia zámerov, ktorá navrhovala popularizáciu myšlienky euroregiónu v masovokomunikačných prostriedkoch.

Noviny Poprad (8) už 26. mája napísali pod názvom „Opäť o Euroregióne“ toto:

Citujem: „Včera podvečer sa stretli po prvý raz v Poprade účastníci seminára, ktorého obsahom je rokovanie o euroregióne Tatry. Spolu so starostami a primátormi našich obcí a miest sa zúčastňuje aj jedenásť predstaviteľov poľských obcí a miest. Po sérii dvojstranných stretnutí by práve toto fórum malo prijať rozsiahle závery k spôsobu, forme a časovej následnosti vytvárania nových spoločenských i ekonomických väzieb na oboch stranách Vysokých Tatier, ktoré sú integrujúcim prvkom novovznikajúceho euroregiónu.“

Pre spomienku na tento významný historický deň začínajúcej sa inštitucionalizovanej slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce daroval primátor mesta Poprad Ján Madač účastníkom tohto fóra tričká s nápisom: „Poprad-Euroregión „Tatry“- 25. mája 1992“. Tento názov používame dodnes.

V marci 1993 vznikol v Poprade slovenský projekt medziregionálneho zväzku, ktorý bol poľskej strane predstavený 17. júla v Kežmarku. Na tomto stretnutí boli navrhnuté hranice budúceho spoločného tatranského euroregiónu. Zo slovenskej strany doň mali patriť mestá a obce okresov Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Poprad a Stará Ľubovňa a z poľskej strany gminy patriace do bývalého okresu Nový Targ, ktoré sa nachádzajú na Orave, Podhalí, Spiši a v Pieninách. Vytvorila sa pracovná skupina, ktorá mala vypracovať Deklaráciu územných samospráv Poľskej republiky a Slovenskej republiky o vytvorení regiónu Tatry a Štatút.

Členmi pracovnej skupiny boli: za slovenskú stranu Ján Madač primátor mesta Poprad, Ján Skupin, primátor mesta Kežmarok, Július Lojek, primátor mesta Spišská Stará Ves a pomoc pri tvorbe dokumentov poskytol Peter Burian, prednosta Mestského úradu zo Starej Ľubovne; za poľskú stranu Maciej Krokowski, primátor mesta Zakopané a Wendelin Haber, starosta obce Lapše Nižne.

Dňa 31. októbra 1993, v čase, keď Slovensko bolo už samostatnou republikou, bola v Zakopanom podpísaná Deklarácia územných samospráv Poľskej republiky a Slovenskej republiky o vytvorení Regiónu Tatry. V tomto dokumente predstavitelia samospráv z oboch strán Tatier potvrdili záujem o vytvorenie „Regiónu Tatry“.

Dňa 18. augusta 1994 bola vo Varšave podpísaná Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci (9), v ktorej obidve strany, okrem iného, vyjadrili uznanie úsiliu miestnych a regionálnych samospráv o „zblížovanie susedných národov“ a zaviazali sa „podporovať (...) cezhraničnú spoluprácu a týmto spôsobom sa pričiniť o hospodársky rast v oboch štátoch“. Dohoda vytvorila právny rámec na to, aby sa niekoľkoročné iniciatívy o vytvorenie euroregiónu mohli realizovať.

Slovensko a Poľsko za uplynulé roky prešli dynamickým rozvojom. To sa týka aj prihraničných území s ich inštitucionálnou štruktúrou cezhraničných vzťahov formou euroregiónov.

V našej práci nás spájalo poznanie a spoznávanie historickej a spoločenskej podobnosti nášho vývoja, vzájomné prelínanie kultúr, folklór, obyčaje, pohostinnosť a neopakovateľné prírodné scenérie na oboch stranách Tatier. To boli motivujúce faktory pre slovensko-poľskú cezhraničnú spoluprácu formou euroregiónu.

Dnes s hrdosťou môžeme konštatovať, že medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce patrí dodnes Euroregión Tatry. Základy pre tento funkčný euroregión sa postavili už pri jeho vzniku. Minulého roku, 26. augusta to už bolo 30 rokov, (1994) keď sa v Novom Targu uskutočnil ustanovujúci kongres za účasti starostov a primátorov miest a obcí patriacich do okresov Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Poprad, Stará Ľubovňa, Spišská Stará Ves a z poľskej strany powiaty Nového Targu, Nového Saczu a Tatranského powiatu. Práve starostovia a primátori tvorili základ úspechu práce euroregiónu. Prítomní boli aj poslanci poľského Sejmu.

Tohto kongresu som sa zúčastnila ako poslankyňa Slovenskej národnej rady SR delegovaná jej predsedom Ivanom Gašparovičom s odporúčaním, aby prijímané dokumenty boli v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

V priestoroch Mestského kultúrneho strediska, kde sa kongres konal, panovala živá, zanietená ale aj rozporuplná diskusia. Niektorí poslanci parlamentu, či predsedovia samospráv neboli naklonení inštitucionalizovať zväzky cezhraničnej spolupráce a postavili sa proti založeniu euroregiónu s odôvodnením, že by sa ohrozila poľská, či slovenská národná identita. Vznik euroregiónu podporila však väčšina prítomných.

Na kongrese bola podpísaná *Dohoda medzi samosprávami Poľskej republiky a Slovenskej republiky o založení regionálneho cezhraničného zväzku Euroregiónu „Tatry“*. Starosta obce Nižne Lapše Wendelin Haber bol zvolený za predsedu a primátor mesta Kežmarok Ján Skupin za jeho podpredsedu. Tak sa obaja stali v tejto historickej etape neochvejnými zástancami a propagátormi slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce formou euroregiónu . (10)

Pri tejto príležitosti si musíme pripomenúť, že priama účasť miestnych orgánov pri rozvoji cezhraničných programov bola v tom období na Slovensku limitovaná problémami legislatívnej povahy. I keď Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci (podpísaná 18.8.1994; platnosť nadobudla až 19.1.1995) bola v súlade s procesom integrácie európskych krajín a Európskym rámcovým dohovorom o cezhraničnej spolupráci, formu euroregiónu ako inštitucionalizovanej štruktúry cezhraničnej spolupráce právny poriadok Slovenskej republiky v tom období nepoznal. Ministerstvo vnútra SR preto nemohlo vyhovieť jej registrácii. To spôsobovalo napätie v medzinárodných vzťahoch, ale tiež orgánoch štátnej správy a samosprávy pohraničných regiónov.

Právny poriadok SR v tom období neumožňoval obciam a mestám uzatvárať dohody o cezhraničnej spolupráci, resp. zakladať združenia oprávnené vstupovať do medzinárodných vzťahov.

Neriešil ani právnu identitu orgánov cezhraničnej spolupráce ako združenie (zväzkov) v rámci vnútroštátneho práva, ani právnu záväznosť rozhodnutí týchto orgánov. Neumožňoval to ani združeniam právnických osôb, t.j. Regiónu Tatry, slovenskej časti Euroregiónu Tatry.

Registrácia euroregiónu s predloženými výpismi z uznesenia každého obecného (mestského) zastupiteľstva o schválení členstva obce, mesta v združení sa uskutočnila na Okresnom úrade v Poprade až dňa 23. júla 1996 v zmysle § 20 f. ods. 2 Občianskeho zákonníka (č.j. Reg.: 9/96).

Preto Vojvodský súd v Novom Saczi ako príslušný registračný orgán rozhodnutím zo dňa 15. decembra 1994 zapísal Euroregión Tatry do zoznamu zväzov a potvrdil jeho štatút. Sídлом Euroregiónu Tatry sa stalo mesto Nový Targ v Poľskej republike a mesto Kežmarok v Slovenskej republike.

K rozvoju cezhraničnej spolupráce významne prispeli zmluvy a dohody, ktoré v súlade so Zásadami SR pre oblasť medzinárodných zmlúv vypracovalo Ministerstvo vnútra SR a postupne boli schválené vládami príslušných štátov. (Na ich vypracúvaní som sa vtedy podieľa). Tým sa vytvoril právny rámec potrebný na uskutočňovanie cezhraničnej spolupráce.

Na podporu čo najlepšej spolupráce orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy zmluvné strany podľa článku 7 Dohody medzi vládou SR a vládou PR o cezhraničnej spolupráci vytvorili v septembri 1996 Slovensko-poľskú medzivládnu komisiu pre cezhraničnú spoluprácu a bilaterálne odborné pracovné skupiny, ktoré sa uskutočňovali pravidelne striedavo na území Slovenskej republiky a Poľskej republiky. Komisia sa stala fórom pre diskusiu o záležitostiach spoločného záujmu a miestom hľadania riešení aktuálnych slovensko-poľských sporných problémov a podporu kontaktov medzi štátnymi a neštátnymi subjektami oboch strán. Štatút, podľa ktorého pracuje Slovensko-poľská medzivládna komisia pre cezhraničnú spoluprácu, vychádza z medzivládnej dohody.

Euroregión „Tatry“ bol viackrát účastníkom medzivládnej komisie, na ktorej sa nielen prezentoval, ale tiež navrhoval riešenia aktuálnych problémov pohraničia. Zapísal sa aj do kalendára medzivládnej komisie a úspešne prezentoval na jej rokovaní v Starej Ľubovni, vo Vysokých Tatrách, Podbanskom, Bešeňovej, poľskej Sczawnici a Muszyne projekty: Euroregión bez hraníc, Dni slovenskej kultúry v Poľsku, Dni poľskej kultúry na Slovensku, Sviatok pastierov na hornej Orave, projekt infraštruktúry cyklistických trás na slovensko-poľskom pohraničí a ďalšie. Komisia na svojom 14. zasadnutí v roku 2009 ocenila všestrannú prácu Euroregiónu Tatry, zvlášť iniciatívu spoločného projektu „Cesta okolo Tatier“, ktorého cieľom bola propagácia turistických a kultúrnych hodnôt regiónu Tatier. Konštatovala, že je odôvodnené spojenie cesty okolo Tatier s inými cestami pre turistickú a folklórnu propagáciu tohto horského regiónu.

Som nesmierne rada, že som mala možnosť pracovať s Wendelinom Haberom, prvým a potom dvadsaťpäť rokov pôsobiacim predsedom Rady Euroregiónu Tatry ako prednostka Mestského úradu v Poprade a tiež viac ako 10 rokov výkonná tajomníčka Slovensko-poľskej medzivládnej komisie pre cezhraničnú spoluprácu na Ministerstve vnútra SR vo funkcii riaditeľky odboru. Boli to historické medzníky vzájomnej komunikácie a konkrétnych spoločných – a niekedy i veľmi ťažkých rokovaní na ústredných orgánoch štátnej správy – najviac na Úrade vlády SR. V začiatkoch sme riešili napr. problematiku rozširovania hraničných priechodov určených pre malý pohraničný styk. Predkladali sme návrhy zrealizovať zámer na umožnenie cestovania občanom oboch republík vo vzájomnom styku na občianske preukazy... atď. Je dobre, že už na toto obdobie nám zostali len spomienky...

Je obdivuhodné, že Wendelin Haber počas svojho dlhého predsedovania pracoval tvorivo a pri vzájomne sa rodiacej spolupráci s predsedami Rady Zväzku Euroregiónu Tatry zo Slovenska dbal, aby sa uplatňovali prijímané kompromisy uvažlivo a viedli sa dôstojné vyjednávania. Pochádzal z poľsko - slovenského pohraničia, obce Lapsze Nižne. Obec územne vtedy patrila Československu,

ale vtedajšími zákonmi bolo 28. júla 1920 v Poľsku pripojených na Spiši 14 obcí, ktoré rozdelila štátna hranica na dve časti – poľskú a slovenskú (medzi nimi bola aj obec Lapsze Nižne). Z vlastného poznania tohto regiónu môžem povedať, že ľudia po oboch stranách Spiša dodnes si zostali navzájom ľudsky veľmi blízky. Aj to determinovalo jeho vzťah k Slovensku a k slovenskému jazyku, ktorý často používal. Bol prvým a dlhoročným predsedom Rady Euroregiónu Tatry (1994-2019). Počas jeho dlhého predsedovania spolupracoval s predsedami Rady Zväzku Euroregiónu Tatry zo Slovenska, s ktorými tvorili veľký potenciál dobrých návrhov a riešení a tak aktívne prispievali k rozvoju slovensko-poľského pohraničia. Bolo ich deväť:

Peter Burian, spoluzakladateľ euroregiónu zo Starej Ľubovne, ktorý v rokoch 1997 - 2004 bol predsedom jeho slovenskej časti a až do jeho posledných dní zastával funkciu podpredsedu. Na uctenie si jeho pamiatky sa udeľuje pre najlepšie spolupracujúce samosprávy Cena in memoriam Petra Buriana. Ďalej to boli: Jozef Repaský z Liptovského Mikuláša, Ivan Budiak vtedajší primátor z Dolného Kubína, ktorý získané poznatky z práce samosprávy zúžitkoval i vo funkcii štátneho tajomníka Ministerstva vnútra SR. Potom primátor Jozef Ďubjak z Trstenej a Ján Pavlík z Ružomberka. Z Kežmarku to boli – už spomínaný primátor Ján Skupin, František Grohola, Igor Šajtlava a Ján Ferencák (v tomto období poslanec NR SR), ktorý spolupracoval už aj s predsedom Rady Zväzku Euroregiónu Tatry na poľskej strane Boguslawom Waksmundzkom.

Pri tejto príležitosti je potrebné vyzdvihnúť aktívnych predsedov a členov komisií, ktorí dlhodobo zabezpečovali úspešnosť aktivít euroregiónu - predseda hospodárskej komisie Peter Sedlačko zo Spišskej Novej Vsi, predsedníčka kultúrnej komisie Gabriela Kantorková a predsedníčka komisie životného prostredia Eva Kelbelová z Kežmarku, predseda komisie športu a mládeže Jozef Pavlík z Popradu, predseda komisie cestovného ruchu a turistiky Vladimír Medzihradský z Dolného Kubína a Darina Žembová z Vysokých Tatier.

Wendelin Haber vo svojej funkcii predsedu mal to šťastie, že za celé jeho obdobie spolupracoval s vtedajším riaditeľom kancelárie Euroregiónu Tatry Antoninom Nowakom. Bol jeho neodmysliteľnou súčasťou, spoľahlivou pri zabezpečovaní nie ľahkých úloh. Mal dar dobrých nápadov, bol kreatívny a zdrojom inšpirácií, ale tiež kritických podnetov s cieľom riešenia ich problémov.

Zo slovenskej strany to bol riaditeľ kancelárie Euroregiónu Tatry Milan Nevlazla, ktorý svojím entuziazmom a priateľským prístupom s kolektívom pracovníkov oboch kancelárií tvorili jeden pracovný tím. Bola to sila profesionálneho aparátu kancelárií v každodennej vzájomnej spolupráci; spoločne pripravovali dobré zázemie pre partnerskú spoluprácu.

Na sekretariáte Euroregiónu Tatry v Kežmarku počas tridsaťročného obdobia pôsobili vo funkcii riaditeľov: *Martin Gallik, Milan Nevlazla, Jana Majorová Garstková, Radoslava Švedlárová*

a Livia Jakšová.

Výsledkom ich snaženia sú naplnené odvážne plány mnohých úspešných projektov v rámci programu Phare CBC Slovensko-Poľsko, finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky na podporu euroregionálnych aktivít programu SPERA, projektov programu INTERREG Poľsko-Slovensko, projektu „Od Euroregiónu „Tatry“ k Európskemu zoskupeniu územnej spolupráce“ programu cezhraničnej spolupráce Poľská republika - Slovenská republika 2007–2013 novou inštitucionalizovanou európskou platformou na posilnenie cezhraničnej spolupráce - „prvým“ EZÚS-om na poľsko- slovenskom pohraničí. (Vykonávajú sa programy alebo projekty územnej spolupráce spolufinancované Spoločenstvom prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Európskeho sociálneho fondu alebo Kohézneho fondu).

K dobrým susedským vzťahom napomohli originálne podujatia, ktoré sú autorsky späté so značkou Euroregiónu Tatry:

- prvá regionálna konferencia pod názvom „Slovensko-poľská cezhraničná spolupráca – cesta do Európskej únie“, uskutočnená 25.4.2002 počas oficiálnej návštevy prezidenta Poľskej republiky Alexandra Kwasniewskeho v metropole Šariša Prešove za účasti prezidenta Slovenskej republiky Rudolfa Schustera, ktorý pri tejto príležitosti konštatoval,..... „že existuje celý rad pozitívnych skúseností a nezanedbateľné je i historické úsilie o hľadanie a budovanie dobrých susedských vzťahov. Vytvára to cenný priestor na prekonávanie negatívnych vplyvov hraníc a už v tejto fáze môžeme povedať, že mnohé z nich sa nám podarilo odstrániť. Naším úplným víťazstvom však bude, keď vplyv hraníc na vzájomnú spoluprácu vo všetkých oblastiach nebudeme pociťovať vôbec, keď sa budeme môcť bez akýchkoľvek prekážok navzájom obohacovať a nadväzovať na všetky naše dobré historické skúsenosti a tradície. V tomto má a aj v budúcnosti bude mať cezhraničná spolupráca svoje nezastupiteľné miesto“.

Pristúpenie Slovenskej republiky do Schengenského priestoru sa stalo skutočnosťou 21. decembra 2007, keď služba hraničnej polície Policajného zboru skončila vykonávanie hraničných kontrol na hraniciach s Poľskom, Českou republikou, Rakúskom a Maďarskom. Aj preto mohli euroregionálne združenia a pohraničné mestá i obce spontánne osláviť úspech európskej integrácie spevom slovenských a poľských piesní v Lysej nad Dunajcom, Lysej Poľane i Červenom Kláštore. Rieka Dunajec stratila prívlastok hraničná. Výbudovaním lávky cez rieku Dunajec spájajúcu Červený Kláštor a Sromowce Niżne sa otvorili nové možnosti pre spoznávanie neopakovateľných prírodných scenérií a aktívny rozvoj cestovného ruchu. To najdôležitejšie je však ľudské spolužitie, porozumenie a dôvera susedov tak potrebná pre dobrú cezhraničnú spoluprácu. Na tieto chvíle budeme dlho spomínať; vtedy boli ešte prítomní veľmi aktívni členovia Euroregiónu Tatry Július Lojek a Jozef Harabín primátori Spišskej Starej Vsi a prednosta Mestského úradu zo Starej Ľubovne Peter Burian;

- medzinárodná konferencia v Poprade v apríli 2006 venovaná Slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráci v kontexte európskej integrácie pod záštitou komisárky Európskej komisie pre regionálnu politiku Danuty Hübnerovej a Jána Figeľa, komisára Európskej komisie pre školstvo, vzdelávanie, kultúru a viacjazyčnosť s viac ako 300 účastníkmi. Jej organizátorom bolo Mesto Poprad, Mesto Zakopané, s podporou Veľvyslanectva Poľskej republiky v Bratislave, Slovensko-poľská medzivládna komisia pre cezhraničnú spoluprácu, Euroregión „Tatry“ a Medzinárodný vyšehradský fond. Na konferencii v diskusnom paneli „Euroregióny – prirodzená autorita cezhraničných vzťahov, napĺňanie očakávaní po vstupe do Európskej únie“ odprezentoval Wendelin Haber predseda Euroregiónu „Tatry“; (11)
- strategický cezhraničný projekt podporený Slovensko-poľskou medzivládnu komisiou pre

cezhraničnú spoluprácu uskutočnenou v júli 2004 v Krakove: „Historicko – kultúrna – prírodovedná cyklocesta okolo Tatier“ cez región Orava, Liptov, Spiš a Podhalie. Cesta prekračuje hranicu medzi obcami Suchá hora – Chocholow na západe a Červený Kláštor – Sromowce Niżne na východe. Projekt zvyrazňuje možnosti ekologickej cesty okolo Tatier a návštevu nielen turisticky zaujímavých miest, ale poznanie aj historických a kultúrnych pamiatok, múzeí, galérií a prírodných unikátov. Môžeme spoznať pamiatky UNESCO, päť národných parkov, pramene bielych a čiernych riek, sútok riek Dunajec a Poprad v Novom Saczu, kde rieka Poprad ako jediná slovenská rieka tečie „proti prúdu“ na sever a na rozdiel od všetkých ostatných, ktoré končia v Čiernom mori, jej vody smerujú do Baltického mora.

- 24. septembra 2009 v rámci projektu cezhraničnej spolupráce mesto Poprad, jeho komisia mládeže a športu a Mládežnícky parlament mesta Poprad spolu s komisiou ochrany srodowiska Euroregiónu Tatry a mestom Stary Sacz umiestnili v blízkosti sútoku rieky Poprad a Dunajec pamätnú turistickú tabuľu zvestujúcu, že rieka Poprad ako jediná zo Slovenska spolu s Dunajcom ústi do poľského veľtoku Visla, ktorá sa vlieva do Baltického mora. 17. novembra 2017, na znak dobrého partnerstva s poľským mestom Stary Sacz, Klub Popradčanov pri turistickej tabuli vysadil „slovenskú lipu a poľský dub“;
- dlhodobý euroregionálny projekt „Stretnutie siedmich kultúr slovensko-poľského pohraničia od Ladislava Medňanského po Jana Kantego Pawluskiewicza“. Pre slovenskú i poľskú verejnosť to bola nevšedná kultúrna udalosť a prezentácia bohatstva kultúry slovensko-poľského pohraničia. V rámci projektu sa uskutočnili na poľskej i slovenskej strane Spiša, Liptova i Oravy vedecké konferencie, hudobné workshopy i cyklus maliarskych výstav. Tu sa prejavila dobrá spolupráca Euroregiónu „Tatry“ s Múzeom v Kežmarku, Slovenskou národnou galériou Kaštieľom v Strážkach, Tatranskou galériou v Poprade, Múzeom Spiša v Spišskej Novej Vsi, Múzeom TANAP-u v Tatranskej Lomnici a kultúrnymi zariadeniami v Novom Targu a Kežmarku; z týchto podujatí zostala trvalá pamiatka vo forme zborníka.
- projekty spoločnej slovensko-poľskej komisie životného prostredia „Euroregión bez hraníc“, „Spoločne chránime a tvoríme krajinu Euroregiónu „Tatry“- monitoring čistoty vôd, ochrany a tvorby životného prostredia za účasti slovenskej a poľskej stredoškolskej mládeže, či dlhodobý projekt „Čisté koryto rieky Poprad a Dunajec“ sa sústredili na tvorbu a ochranu životného prostredia so zreteľom na environmentálnu výchovu a vzdelávanie širokých vrstiev obyvateľstva, osobitne mladých ľudí;
- konferencie slovensko-poľského hospodárskeho fóra k dopravnej infraštruktúre, *(ktorá je stále slabo rozvinutá a prakticky neexistuje priame letecké, autobusové ani železničné dopravné spojenie medzi našimi krajinami; pritom je to základná podmienka pre rozvoj cezhraničnej spolupráce)* možnostiam poskytovania služieb malých a stredných podnikateľov, rozvoju cestovného ruchu v pohraničí a mnohým ďalším. Konferencie sa pravidelne uskutočňovali pod záštitou veľvyslancov Poľskej republiky v Bratislave a Slovenskej republiky vo Varšave. Neoceniteľným prínosom pre kvalitatívnu úroveň týchto podujatí je predseda Poľsko-slovenskej obchodnej komory Piotr Cebulski. (Dvadsať konferencií bola 4. októbra 2022 v Poprade);

dva existenčné projekty pre prácu Euroregiónu Tatry:

- pri príležitosti 5. výročia Euroregiónu Tatry inicioval riaditeľ kancelárie Antoni Nowak 22. októbra 1999 vytvorenie sídiel oboch združení v Novom Targu a Kežmarku. Jeho iniciatíva

sa stretla s pochopením samospráv, ktoré ponúkli zrekonštruovať dva meštiacke domy v centrách miest Nového Targu a Kežmarku.

- Po piatich rokoch od spomínaného návrhu sa podarilo otvoriť 12. februára 2004 v Novom Targu Dom poľsko - slovenskej spolupráce;
- po viac ako 13-ročnej existencii euroregiónu, vďaka výraznej podpore mesta Kežmarok, sa podarilo zrekonštruovať meštiacky dom na Hradnom námestí v Kežmarku, ktorý bol otvorený 6. júla 2007. Táto strategická investícia vo výške 13.4 miliónov SK sa zrealizovala z grantovej schémy infraštruktúry súvisiacej s podnikaním (BRIGS). Na dodržiavaní časového harmonogramu realizácie tohto projektu dbal iniciátor a stavebný projektant Peter Burian a pracovníci euroregiónu. Nájomná zmluva medzi EUT Tatry a Mestom Kežmarok sa uzatvorila na 45 rokov. Nasledovali sme tak Dom cezhraničnej spolupráce EUT v Novom Targu, ktorý bol otvorený už vo februári 2004.

Takto sa obom euroregiónom vytvorili dobré priestorové podmienky na organizovanie podujatí vo vlastných priestoroch.

- V Stredisku poľsko-slovenskej spolupráce v Novom Targu 19. novembra 2004 za účasti predstaviteľov Malopoľského vojvodstva a starostov obcí a primátorov miest Nowotarského okresu predseda Euroregiónu Tatry Wendelin Haber privítal prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča, ktorého sprevádzal minister zahraničných vecí Slovenskej republiky Eduard Kukan. Na tomto stretnutí minister zahraničných vecí SR Eduard Kukan ocenil prácu Euroregiónu Tatry a vyznamenal predsedu Wendelina Habera Striebornou medailou Ministerstva zahraničných vecí SR Za zásluhy o rozvoj poľsko - slovenskej cezhraničnej spolupráce;
- návšteva prezidenta Poľskej republiky Lecha Kaczyńskiego a prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča s manželkami v Dome slovensko-poľského stretávania Euroregiónu Tatry v Kežmarku sa uskutočnila 3. decembra 2007. Oboch prezidentov chlebom a soľou privítal predseda Wendelin Haber, štátny tajomník Ministerstva vnútra SR Ivan Budiak spolu s primátorom Mesta Kežmarok Igorom Šajtlavom. Stretnutia prezidentov sa zúčastnili členovia Euroregiónu Tatry zo slovenskej aj poľskej strany a predstavitelia kežmarskej mestskej samosprávy.

- dátum, na ktorý nikdy nezabudneme – piatok 19. novembra 2004. V tento deň sa v Zakopanom uskutočnilo spoločné rokovanie komisií životného prostredia pri Mestskom zastupiteľstve mesta Zakopané a mesta Vysoké Tatry, ktorého som sa zúčastnila. Zaoberali sme sa Krajinnno-ekologickým plánom Vysokých Tatier za účasti riaditeľov TANAP-u z oboch strán hraníc. Svoje zámery a plány spoločných postupov sa však už tohto dňa museli radikálne zmeniť. 19. novembra odpoľudnia a podvečer víchrica vo Vysokých Tatrách zničila až 12 tisíc hektárov lesa v pásme dlhom vyše 30 kilometrov prevažne v TANAP-e. Navždy sa tak zmenil obraz Vysokých Tatier, ako ich poznali mnohé generácie. Na veternú smršť týchto rozmerov ľudia reagovali nielen finančnými zbierkami na obnovu tatranského lesa. Medzi prvými, ktorí pomáhali na odstraňovaní kalamity bolo mesto Zakopané, ktoré poskytlo nezištnú technickú pomoc nákladnými vozidlami a snežnými pásovými vozidlami (ratrakmi).
- Na 10. zasadnutí Slovensko-poľskej medzivládnej komisie pre cezhraničnú spoluprácu na Podbanskom vo Vysokých Tatrách bola udelená 5. septembra 2005 Strieborná medaila Ministerstva vnútra SR primátorovi mesta Zakopané Petrovi Bonkovi za pomoc poskytnutú Vysokým Tatrám postihnutých veternou kalamitou 19. novembra 2004.

V tento pamätný deň predseda Euroregiónu Tatry Wendelin Haber prijal v Novom Targu prezidenta SR Ivana Gašparoviča, ktorý mal pozdraviť aj spoločné rokovanie komisií životného prostredia Mestských zastupiteľstiev mesta Zakopané a mesta Vysoké Tatry v Zakopanom. Žiaľ, spadnuté stromy na cestách smerom na Lysú Poľanu zakliesnili cesty, ktoré sa stali neprejazdnými. Preto prezident SR Ivan Gašparovič s protokolárnym sprievodom odletel z Krakova do Bratislavy. Jeho pozdrav účastníkom rokovania do Zakopaného prišli odovzdať osobne vyznamenaný Wendelin Haber,

predseda Euroregiónu Tatry a riaditeľ kancelárie Antoni Nowak. Cesta na Lysú Poľanu sa sprejzdnila v jednom smere až v druhý deň ráno.

Pri bilancovaní 30-ročného pôsobenia Euroregiónu „Tatry“ treba konštatovať, že cesta jeho vývoja nebola vôbec jednoduchá. Na základe vlastného poznania však môžeme povedať, že najlepším príkladom inštitucionalizovanej cezhraničnej spolupráce v slovensko-poľskom pohraničí sú euroregióny, ktoré majú významné postavenie v rozvoji prihraničných regiónov.

Nie je pre nás príjemné konštatovať rozdielne postavenie euroregiónov, keď na slovenskej strane donedávna nedisponovali kompetenciami v oblasti správy malých projektov pre obce a mestá a neboli nositeľmi týchto výkonných funkcií, ako tomu bolo na partnerskej poľskej strane. Od roku 1999 euroregionálne združenia využívali možnosť financovania svojich cezhraničných aktivít zo štátneho rozpočtu SR formou predkladaných

projektov (túto podporu dostávali len slovenské združenia v súlade so Zákom o podpore regionálneho rozvoja). Euroregionálne združenia v rámci tejto podpory však už nedostávali financie na administratívnu prevádzku aparátu; túto si museli financovať podľa toho, koľko projektov mali úspešných.

V rámci programu PHARE CBC Slovensko-Poľsko 2000 – 2002 sa mohli realizovať veľké investičné projekty, ale tiež malé projekty neinvestičného charakteru prostredníctvom Fondu malých projektov; práve prostredníctvom nich sa financovali počiatočné aktivity aj na nákup technického vybavenia do výšky 50 % príspevku Phare, či pokrytie nákladov na vybavenie a čiastočné prevádzkové náklady sekretariátov, ale tiež semináre, konferencie, školenia, informačné brožúry, materiály...

Euroregión Tatry bol úspešný euroregionálnymi projektami programu Interreg III A Poľsko-Slovensko; aj vďaka nim sa uskutočnil celý rad kultúrnych, športových, turistických, výtvarných a ďalších priamych cezhraničných kontaktov detí, mládeže a obyvateľov pohraničia. Euroregión venoval mimoriadnu pozornosť životnému prostrediu a dlhodobému projektu Čisté koryto rieky Poprad a Dunajec. Boli vydané viaceré publikácie, turistickí sprievodcovia, mapy, informačné príručky. Využíva sa internetový informačný systém na prezentáciu slovenských i poľských miest a obcí. Dokumentácia slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce sa prezentovala v Ročenkách Euroregiónu „Tatry“ od roku 2002 do roku 2012, ktorá bola vhodným študijným materiálom.

Pri ďalšom poskytovaní finančných prostriedkov z fondov Európskej únie si vyžiadalo hľadanie možností ako zjednodušiť nástroje cezhraničnej spolupráce. Preto navrhla Európskemu parlamentu a Rade, aby euroregióny mali od roku 2007 právny rámec a mohli v spolupráci s národnými inštitúciami vypracúvať, realizovať a riadiť cezhraničné programy EÚ v rámci Európskej únie ako aj programy ktoré sú v súlade s Nástrojom európskeho susedstva a partnerstva (ENPI), ktorý je financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Poskytovanie finančných prostriedkov z fondov Európskej únie si vyžiadalo úpravu právneho nástroja. Na Slovensku máme účinný Zákon o európskom zoskupení územnej spolupráce (EZÚS) od 1. mája 2008. K transformácii Cezhraničného zväzku Euroregión „Tatry“ na Európske zoskupenie územnej spolupráce Tatry došlo v roku 2013 (12).

Na prvom zhromaždení Európskeho zoskupenia územnej spolupráce 14. augusta 2013 bol podpísaný Dohovor o vzniku Európskeho zoskupenia územnej spolupráce „Tatry. Za Združenie

Región Tatry ho podpísal predseda Rady Združenia Región Tatry Jozef Ďubjak a predseda Rady Zväzku Euroregiónu „Tatry“ Boguslaw Waksmundzki. Na prvom zasadnutí Zhromaždenia Európskeho zoskupenia územnej spolupráce Tatry bol zvolený za predsedu Štefan Bielák, primátor mesta Spišská Belá a za riaditeľku Agnieszka Pyzowska. Na poľskej strane je v súčasnom období riaditeľom Michal Stawarski.

POZNÁMKY

1. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila súhlas s ratifikáciou *Európskeho rámcového dohovoru o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi a Doplnkového protokolu k Európskemu rámcovému dohovoru o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi* uznesením č. 517 z 26. októbra 1999. Ratifikácia prezidentom Slovenskom republiky bola uskutočnená 20. januára 2000. Na Slovensku vstúpil do platnosti 2. mája 2000. Uverejnený je v Zbierke zákonov SR č. 78/2001, čiastka 32 z 15. marca 2001.

Európska charta miestnej samosprávy nadobudla pre Slovenskú republiku platnosť 1. júna 2000; Ustanovenia Európskej charty miestnej samosprávy v článku 10 ods. 1 umožňujú obci združovať sa s inými obcami v záujme spoločného prospechu; v článku 2 ods. 2 sa uvádza, že majú právo stať sa členom medzinárodného združenia územných celkov alebo územných orgánov; článok 10 ods. 3 uvádza, že majú právo v súlade so zákonom spolupracovať s územnými samosprávnymi celkami alebo úradmi iných štátov vykonávajúcimi miestne funkcie;

2. *Inštitucionálne aspekty cezhraničnej spolupráce v Slovenskej republike (Vývoj a právne postavenie cezhraničných štruktúr. Analytická štúdia 2005* Oľga Marhulíková spolupráca Eva Grusmanová, Juraj Muravský. RE – odbor miestnej demokracie a cezhraničnej spolupráce, MV SR sekcia verejnej správy;
3. *Slovenská republika ako novovzniknutý subjekt medzinárodného práva* (1. septembra 1992 – schválená definícia štátu v Ústave Slovenskej republiky; 1. januára 1993 – vznik Slovenskej republiky;
4. *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci* bola podpísaná 18. augusta 1994 vo Varšave. Vstúpila do platnosti 19. januára 1995. Je uverejnená v Zbierke zákonov SR pod číslom 44/1995, čiastka 18 zo 6. marca 1995;
5. *Ústava Slovenskej republiky* č. 460/1992 Zbierky zákonov zo dňa 1. septembra 1992; *Zákon SNR* č. 369/1990 Zbierky zákonov o obecnom zriadení zo dňa 6.9.1990;
6. *Protokol č. 2 k Európskemu rámcovému dohovoru o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi o interteritoriálnej spolupráci* vstúpil na Slovensku do platnosti 1. februára 2001;
7. *Zákon SNR* č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov zo 6. júla 2001
8. *Noviny Poprad* zo dňa 26. mája 1992;
9. *Dohoda medzi vládou SR a vládou PR* (pozri č. 4);
10. *Primátor Ján Madač odporučil za predsedu slovenskej časti euroregiónu primátora Kežmarku*

Jána Skupina, ktorý sa stal podpredsedom Euroregiónu „Tatry“. Zároveň odporučil, aby sídlo Euroregiónu „Tatry“ bolo v meste Kežmarok.

Popradský primátor sa v tom čase už venoval prípravnej fáze usporiadania XIX. ZOH 2002 vo Vysokých Tatrách. Kandidátskym mestom a sídlom Prípravného výboru ZOH 2002 sa stalo mesto Poprad. Predsedom novokonštituovaného prípravného výboru sa stal primátor Ján Madač. V tom čase sa už objavili myšlienky na usporiadanie slovensko-poľskej cezhraničnej kandidatury ZOH nielen pre rok 2002, ale aj rok 2006;

11. Konferenciu sme pripravili s Bogdanom Wrzochalskim, vtedy chargé d'affaires Veľvyslanectva Poľskej republiky v Bratislave, ktorý bol bývalým vyjednávačom Dohody medzi vládou Poľskej republiky a vládou Slovenskej republiky o cezhraničnej spolupráci z 18. augusta 1994;

12. Právnym základom EZÚS na európskej úrovni je Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 z 5. júla 2006 o Európskom zoskupení územnej spolupráce (EZÚS); Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1080/2006 z 5. júla 2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja, a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1783/1999;

na národnej úrovni (poľskej a slovenskej) Zákon NR SR č. 90 z 15. februára 2008 o európskom zoskupení územnej spolupráce a doplnení zákona č. 540/2001 Z. z. O štátnej štatistike v znení neskorších predpisov; Zákon zo dňa 7. novembra 2008 o Európskom zoskupení územnej spolupráce (Z. z. Poľskej republiky z roku 2008 č. 218, pol. 1390)

Prezidenti navštívili Dom „Euroregiónu Tatry“ v Kežmarku

V pondelok 3. decembra 2007 o 17.40 h v meste Kežmarok navštívili za doprovodu veľvyslanca SR v Poľsku Františka Ružičku a honorárneho konzula Poľska na Slovensku Tadeusza Frackowiaka „Dom slovensko - poľského stretávania Euroregiónu „Tatry““ prezidenti Poľskej republiky Lech Kaczyński a Slovenskej republiky Ivan Gašparovič.

Prezidenti, ktorí prišli do Kežmarku aj s manželkami, sa stretli s predstaviteľmi Euroregiónu „Tatry“, zástupcami členských miest a poslancami mestského zastupiteľstva. Na približne hodinovom stretnutí sa oboznámili s 13. ročnou prácou združenia a jeho perspektívami. Návšteva sa uskutočnila na základe predchádzajúcej návštevy nášho prezidenta v sídle poľskej strany združenia v Nowom Targu pred tromi rokmi.

Euroregión Tatry je dobrým príkladom spolupráce dvoch národov v Európskej únii. Európska únia je vynikajúci nápad. Je to jeden z najväčších úspechov v našej civilizácii, ale to neznamená, že je to raj na zemi. Je to miesto,

kde treba bojovať za svoje záujmy,“ povedal Lech Kaczyński na tlačovej besede.

Ivan Gašparovič: Euroregión Tatry je reprezentantom modernej a dynamickej spolupráce regiónov i miest. Na Slovensko prichádzajú veľkí investori. Keďže Slovensko nie je veľkou krajinou, v budúcnosti už veľké investície nebudú mať na Slovensku priestor. Slovensko sa musí zamerať na malých a stredných podnikateľov. A tí nájdu priestor hlavne v takej spolupráci, akú ponúka aj euroregión. Špeciálne Euroregión Tatry má veľkú budúcnosť najmä v oblasti turistiky.

Mgr. Justyna Chovaňáková
Pavol Humenik

Darčekomým hitom sa stali valašky

Ďalšie jedným pohľadom sa vzhliame k návšteve dvoch prezidentov v Kežmarku. Stretnutie slovenského prezidenta Ivana Gašparoviča a poľského prezidenta Lecha Kaczyńskiego sa uskutočnilo v pondelok 3. decembra 2007 v Dome slovensko-poľského stretávania Euroregiónu Tatry.

Neobyvkle prichádzajú do nášho mesta na návštevu prezidentov dvoch štátov, na to sa preto riaditeľ kancelárie združenia na slovenskej strane Milan Novákovi spolu so svojimi pracovníkmi z kancelárie Jarmou Chovaňákovou a Radkou Kráľčikovou venovali nielen na základe a od prvej zmienky o tomto stretnutí pripravovali podujatie s najväčšou pozornosťou. Nie je totiž jednoduché pri takom malom množstve pracovníkov, urobiť tak veľkú a náročnú akciu, aby sa na nič nezabudlo.

Začalo to od komunikácie s prezidentskou kanceláriou na dohodnutí programu návštevy, cez zabezpečenie pozvaných hostí, či prípravu tlačovej konferencie, alebo občerstvenia, ako aj komunikácie so viacerými bezpečnostnými orgánmi. Nesmelo sa zabúdať ani na povinné protokólové veci (usporiadanie vlajok, zasadací poriadok), ani na pamiatkové dary pre blízke štáty. Na záver bolo potrebné znova opísať všetky informácie o tomto stretnutí v slovenských a poľských médiách, ktoré písali o tejto návšteve.

Uvodom do tohto stretnutia boli príhovory jednotlivých hostí. Či už to boli samotní prezidenti, ale o práci združenia hovorili aj jeho predsedovia Wiesław Haber a Ivan Budák a mesto Kežmarok.

Dalšou zaujímavosťou kežmarského stretnutia pre-

zidentov bolo aj to, že v mediatizácii stretnutia dominovali poľské médiá. Rolo ich určite mimoriadne veľké ako domáci. Z našej strany tu boli iba slovenské tlačové agentúry, senátom našej vlády, veľké lokálne médiá, ale chýbali tu predovšetkým celostátné médiá, najmä tie od poľských, lež vďaka im sme boli konceptu.

Euroregión Tatry sa chce predovšetkým zamerať na pomoc pri organizácii podujatí. Mesto Kežmarok, riaditeľ združenia, v spolupráci s poľskými partnermi, ako sú Mgr. Justyna Chovaňáková, a predovšetkým pracovníkmi kuchyne, ktoré pripravili občerstvenie, ve-

demu Hotelovej akadémie Otta Brucknera v Kežmarku, predovšetkým Mgr. Slavkovská, ďalej Kežmarským múzeu, Kežmarskej tlačiarňou, ľudovej hudbe folklórnemu súboru Magura, Mestskej polícii v Kežmarku a všetkým, ktorí pomáhajú na túto nevedenie stretnutia.

Veríme, že hostia, najmä tí, ktorí boli u nás po prvýkrát, si odniesli z Kežmarku a „Domu slovensko - poľského stretávania Euroregiónu Tatry“ pozitívne pocity a radi sa k nám budú vracaa.

Pavol Humenik

„Schengenské vatry“ na hraniciach

V noci z dvadsiateho na dvadsiatopäťdecebra sa zapája symbolické vatry na hraniciach a Poľskom. V túto noc totiž vstupujú Slovensko a Poľsko do Schengenského priestoru.

Je to vlastne voľný pohyb ľudí v rámci vymedzeného európskeho územia. V tom momente sa rušia kontroly na vnútorných hraniciach jednotlivých štátov a všetky štáty sú plne zodpovedné za ochranu celého územia Schengenu. Posilnené budú vonkajšie kontroly. U nás to je slovensko-ukrajinská hranica.

Tento priestor bol do 20. 12. 2007 vymedzený štátmi Belgicko, Holandsko, Luxembursko, Francúzsko, Nemecko, Rakúsko, Portugalsko, Španielsko, Taliansko, Grécko, Dánsko, Nórsko, Švédsko, Fínsko, Island. Od 21. 12. 2007 sa k nim pridávajú ďalšie štáty: Estónsko, Lotyšsko, Litva,

Malta, Slovinsko, Česko, Poľsko, Slovensko. V rokovaní si ďalej štáty, ktoré by mali v najbližšom čase schváliť Bulharsko, Rumunsko, Cyprus, Švajčiarsko, Írsko, Veľká Británia.

Euroregión Tatry organizuje pri tejto príležitosti na hraniciach prechodoch Trenčín, Suchá hora, Lysá nad Dunajcom, Mníšek nad Hnilcom tzv. „Schengenské vatry“. Svoje slávnostné stretnutie pri tejto príležitosti bude mať 21. 12. o 10.00 v poľských Šumovciach a o deň neskôr 21. 12. v slovenskom Červeňom Kláštore bude slávnostne zasadané Euroregiónu Tatry.

Humenik

Príjemné prežitie
vianočných sviatkov
a úspešný vstup do
nového roka praje
Euroregión „Tatry“.

OD EUROREGIÓNU TATRY K EURÓPSKEMU ZOSKUPENIU ÚZEMNEJ SPOLUPRÁCE TATRY

ŠTEFAN BIELAK, PREDSEDA ZHROMAŽDENIA EZUS TATRY

Predstavitelia poľských a slovenských miestnych samospráv zakladajúc v roku 1994 cezhraničné združenie Euroregión Tatry (CZET) mali za cieľ utvorenie inštitucionalizovanej formy cezhraničnej spolupráce, v rámci ktorej by mohli realizovať spoločné poľsko-slovenské zámery, zodpovedajúce spoločensko-ekonomickým potrebám pohraničia. Medzi zakladateľmi Euroregiónu boli mestá Nowy Targ a Kežmarok, ktoré sa stali sídlami dvoch združení tvoriacich CZET- Związek Euroregion Tatry a Združenia Región Tatry.

Niekoľkoročná činnosť Euroregiónu Tatry priniesla očakávané efekty v prospech všestranného rozvoju pohraničia. Napriek vysokému stupňu pokroku, táto spolupráca stále naráža na limity a prekážky, ktoré sťažujú realizáciu spoločných zámerov, také, ako rôzne právne podmienky na poľskej a slovenskej strane, nerovnomerný prístup k prostriedkom Únie. Kvalita cezhraničnej spolupráce má dnes nadradený význam pre realizáciu cieľov politiky koherencie EÚ. Majúc to na mysli, v roku 2006 Európska komisia vytvorila nový právny inštrument - Európske zoskupenie územnej spolupráce (EZUS), ktorý umožní cezhraničným partnerom vznik subjektu majúceho právnu subjektivitu Spoločenstva a uskutočnenie spolupráce vychádzajúcej z jedného právneho poriadku, meny a organizačnej štruktúry. Vytvorí to obrovskú šancu vyeliminovania doterajších obmedzení, otvárajúc nové možnosti činnosti a uskutočnenia strategickej poľsko-slovenskej spolupráce na najvyššej, formálnej a právnej organizačnej úrovni. Upevnené a prirodzené partnerstvo, aké charakterizuje subjekty tvoriace v tomto projekte sieť: Zväzok Euroregion Tatry, Združenie Región Tatry, mestá Nowy Targ i Kežmarok je v stave poradiť si s výzvami a využívať potenciál, aký nesie so sebou nový právny inštrument EÚ. Rovnako prirodzenou konzekvenciou doterajšej spolupráce partnerov v rámci CZET musí byť jeho pretvorenie v prvý EZUS na poľsko-slovenskej hranici.

PROCES VYTVORENIA EZÚS TATRY

Euroregión „Tatry“ pozorne a s veľkým záujmom sledoval prácu európskych orgánov pri príprave nariadenia, ktorým sa ustanovuje EZÚS a v tom čase prebiehajúce diskusie o potrebe vypracovania právneho nástroja, ktorý posilní územnú spoluprácu. Už v roku 2007 bol vymenovaný pracovný výbor, ktorý sa sústredil na vypracovanie návrhu spôsobu transformácie Cezhraničného zväzku Euroregión „Tatry“ na Európske zoskupenie územnej spolupráce. Rada Euroregiónu „Tatry“ vo vyhlásení podpísanom v Červenom Kláštore dňa 21.12.2007, t.j. prvý deň po vstupe Poľska a Slovenska do schengenského priestoru, vyjadrila presvedčenie, že tento nový právny nástroj prispeje k vyrovnanému rozvoju Európskej únie a jej sociálnej, ekonomickej a územnej súdržnosti. Následne počas 15. kongresu Cezhraničného zväzku Euroregión „Tatry“, ktorý sa konal 17. apríla 2009, poľské a slovenské samosprávy prihraničnej oblasti vyhlásili, že sú ochotné vytvoriť Európske zoskupenie územnej spolupráce.

ETAPA BUDOVANIA ŠTRUKTÚR EZÚS TATRY

Realizácia tejto kľúčovej aktivity pre rozvoj poľsko-slovenskej cezhraničnej spolupráce v Euroregióne „Tatry“ sa začala v januári 2011 v rámci sieťového projektu s názvom Od Euroregiónu „Tatry“ do Európskeho zoskupenia územnej spolupráce, ktorý získal finančný príspevok z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007 – 2013. Do realizácie projektu sa zapojili: Združenie Związek Euroregion „Tatry“ ako Vedúci partner, Združenie Regiön „Tatry“, mesto Nowy Targ a mesto Kežmarok. Zriadenie EZÚS podporuje vecne a finančne samospráva Malopoľského vojvodstva, ktorá v roku 2011 poskytla združeniu Związek Euroregion „Tatry“ dotáciu z prostriedkov Maršalka Malopoľského vojvodstva vo výške 65.000 PLN na doplnenie vlastného vkladu do projektu. Úlohou vypracovania návrhov Dohovoru a Stanov, teda dvoch hlavných dokumentov, na ktorých sa bude činnosť EZÚS zakladať, bol radou Cezhraničného zväzku Euroregiön „Tatry“ poverený poľsko-slovenskej Komisie vo veci EZÚS v zložení: poľská strana: Władysław Bieda – primátor mesta Limanowa, Czesław Borowicz – zástupca mesta Nowy Targ, prof. dr hab. Kazimierz Jóskowiak – vysokoškolský učiteľ, expert v oblasti medzinárodného práva, Stanisław Łukaszczyk – starosta obce Bukowina Tatrzańska, Bogusław Waksmundzki – predseda Rady Cezhraničného zväzku Euroregiön „Tatry“ a Eugeniusz Zajaczkowski – zástupca primátora mesta Nowy Targ, slovenská strana: Štefan Bieľak – primátor mesta Spišská Belá, Jozef Biroš – zástupca mesta Spišská Nová Ves, Peter Burian – Podpredseda Rady Združenia Regiön „Tatry“, Jozef Ďubjak – primátor mesta Trstená (od 6.10.2011 r.), František Lach – zástupca mesta Spišská Nová Ves, Alexander Slafkovský – primátor mesta Liptovský Mikuláš.

Za spolupredsedom Komisie Rada vymenovala: Bogusława Waksmundzkého z poľskej strany a Štefana Bieľaka zo slovenskej strany. V rámci svojej činnosti Komisia pripravila a prerokovala veľa analýz a štúdií. Najviac diskusií vyvolala otázka výberu modelu Zoskupenia, ktoré by malo byť zamerané na realizáciu jednej alebo viacerých úloh, druhou horúcou témou bola otázka štatutárneho sídla. V konečnom dôsledku sa partneri rozhodli, že sa štatutárne sídlo Zoskupenia bude nachádzať na poľskej strane v Nowom Targu. EZÚS bude spoločnou poľsko-slovenskou právnickou osobou, ktorá bude pôsobiť na základe práva Európskej únie stanoveného v nariadení 1082/2006. V prípade výkladu a uplatňovania Dohovoru a Stanov, ako aj činnosti Zoskupenia, bude záväzné poľské právo, ako právo štátu, v ktorom má EZÚS svoje štatutárne sídlo. Navyše bolo rozhodnuté, že Predsedom Zoskupenia, ktorý je najvyšším orgánom organizácie, bude zástupca slovenskej strany, funkciu Riaditeľa Zoskupenia, ktorý je výkonným orgánom, bude plniť zástupca poľskej strany. Čo sa týka modelu EZÚS, bol vybraný viacúčelový model, ktorý umožňuje široké určenie úloh zodpovedajúcich Európskej územnej spolupráci. V Dohovore je takisto zohľadnená možnosť podieľania sa na riadení a implementácii programov alebo častí programov financovaných Európskou úniou, hlavne poľsko-slovenských cezhraničných mikrojektov a sieťových projektov. Bolo dohodnuté, že Zoskupenie bude mať názov: Európske zoskupenie územnej spolupráce TATRY s ručením obmedzeným. Prijatie jednotného postoja oboch strán, dosiahnutie kompromisov a konečné vypracovanie návrhov Dohovoru a Stanov si vyžadovalo od projektových partnerov oboznámenie sa s európskym a národným právom, nepretržité analyzovanie dokumentov a vyjadrení expertov z európskych orgánov, sledovanie diskusií týkajúcich sa uplatňovania nariadenia o EZÚS. Dôležitou platformou výmeny názorov o doterajších výsledkoch činnosti

európskych zoskupení územnej spolupráce, možných problémoch a perspektívach rozvoja EZÚS bola medzinárodná konferencia s názvom Od Euroregiónu „Tatry” k Európskeho zoskupenia územnej spolupráce, organizovaná 14.–15. septembra 2011 v Nowom Targu.

V dňoch 10.–13. októbra 2011 sa členovia poľsko-slovenskej Komisie vo veci EZÚS a pracovníci zamestnaní pri realizácii sieťového projektu zúčastnili na 9. európskom týždni regiónov a miest OPEN DAYS, usporiadanom v Bruseli Výborom regiónov a Generálnym riaditeľstvom Európskej komisie pre regionálnu politiku. Navštívili workshopy a semináre týkajúce sa fungovania a výsledkov činnosti Európskych zoskupení územnej spolupráce a perspektív ich rozvoja. V dňoch 8.–9. decembra 2011 sa zástupcovia poľskej a slovenskej strany Euroregiónu „Tatry” stretli s orgánmi slovensko-maďarského Európskeho zoskupenia územnej spolupráce ISTER-GRANUM. Je to jedno z prvých EZÚS, ktoré vzniklo v roku 2008 a využíva tento inovačný európsky právny nástroj na realizáciu spoločných aktivít v oblasti cezhraničnej spolupráce.

V decembri 2011 bola sprevádzkovaná webová stránka projektu. Stránka je sprístupnená na adresách: www.euwt-tatry.eu, www.ezus-tatry.eu a www.egtc-tatry.eu. Obsahuje informácie o realizovanom projekte a udalostiach spojených so zriaďovaním EZÚS. Stránka je dostupná v troch jazykových verziách: poľskej, slovenskej a anglickej. Na začiatku roku 2012 organizovali projektoví partneri súťaž, ktorej cieľom bolo navrhnutie grafického symbolu EZÚS. Bola tiež vypracovaná koncepcia vizuálnej identifikácie EZÚS TATRY.

ETAPA FORMÁLNEHO VYTVORENIA EZÚS

Vypracovanie návrhov Dohovoru a Stanov bolo dokončením etapy budovania štruktúr EZÚS TATRY a začiatkom etapy realizácie projektu – formálnym vytvorením Zoskupenia. Dňa 28. augusta 2012 sa v Nowom Targu konal Mimoriadny kongres združenia Związek Euroregion „Tatry“, počas ktorého boli organizované informačné tvorivé dielne týkajúce sa EZÚS. Po analýze a prerokovaní ustanovení návrhov Dohovoru a Stanov sa Kongres uzniesol na pristúpení združenia Związek Euroregion „Tatry” k Európskemu zoskupeniu územnej spolupráce TATRY s.r.o. a prijal návrhy Dohovoru a Stanov. Dňa 19. októbra 2012 prijal Mimoriadny kongres Združenia Región „Tatry” uznesenie vo veci pristúpenia Združenia Región „Tatry” k EZÚS TATRY s.r.o. spolu s návrhmi Dohovoru a Stanov EZÚS. Dokumenty boli odoslané na slovenské Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja, ktoré je orgánom zodpovedným za poskytnutie súhlasu s pristúpením slovenských subjektov k EZÚS. V období očakávania na rozhodnutia poľských a slovenských ministerstiev sa Euroregión „Tatry” pripravoval na začatie činnosti EZÚS TATRY na zasadnutí Rady Cezhraničného zväzku Euroregión „Tatry”.

Dňa 26. februára 2013 Zväzku Euroregión „Tatry” bol z Ministerstva zahraničných vecí doručený list s informáciou, že ministri regionálneho rozvoja, financií, vnútra, zahraničných vecí vyjadrili pozitívny názor vo veci pristúpenia Zväzku Euroregión „Tatry” k EZÚS TATRY. Pritom však poukázali na potrebu urobiť niekoľko upresnení a doplnení v návrhoch Dohovoru a Stanov EZÚS TATRY. Poľsko-slovenská Komisia vo veci EZÚS sa dohodla na rozsahu nevyhnutných zmien v návrhoch týchto dokumentov. Zmeny boli pracovne prekonzultované s ministerstvami vnútra a zahraničných vecí a so slovenským ministerstvom dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja. Dňa 4. apríla 2013 XIX. Kongres Zväzku Euroregión „Tatry” opäť prijal

uznesenie vo veci pristúpenia Zväzku Euroregión „Tatry“ k EZÚS spolu s návrhmi Dohovoru a Stanov. Navyše vybral kongres zástupcov Zväzku Euroregión „Tatry“ na Zhromaždenie a kandidátov na členov Dozornej rady a prijal uznesenie vo veci výšky členského príspevku v EZÚS TATRY s r.o. Dňa 23. apríla 2013 v Trstenej sa konal XIX. Kongres Združenia Región „Tatry“, ktorý opäť prijal uznesenie vo veci pristúpenia Združenia Región „Tatry“ k EZÚS TATRY s r.o. spolu s návrhmi Dohovoru a Stanov. Navyše vybral kongres zástupcov Združenia Región „Tatry“ na Zhromaždenie a kandidátov na členov Dozornej rady. Dňa 14. júna 2013 minister zahraničných vecí Poľskej republiky po dohodnutí s ministrom vnútra, regionálneho rozvoja a financií vyjadril súhlas s pristúpením Zväzku Euroregión „Tatry“ k EZÚS TATRY a schválil návrhy Dohovoru a Stanov Zoskupenia. Dňa 15. júla 2013 Úrad vlády Slovenskej republiky vyjadril súhlas s pristúpením Združenia Región „Tatry“ k EZÚS TATRY a schválili návrhy Dohovoru a Stanov Zoskupenia. Po viac ako 4 rokoch príprav, diskusií, konzultácií, úsilia a snáh Zväzok Euroregión „Tatry“ a Združenie Región „Tatry“ získali súhlas poľských a slovenských štátnych orgánov pristúpiť do zoskupenia.

Dňa 14. augusta 2013 bol v Stredisku poľsko-slovenskej spolupráce v Nowom Targu slávnostne podpísaný Dohovor o založení Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY s ručením obmedzeným. Dohovor v mene Združenia Región „Tatry“ podpísal predseda Rady Jozef Ďubjak a v mene Zväzku Euroregión „Tatry“ predseda Rady Bogusław Waksmundzki. Po slávnostnom podpísaní Dohovoru v Nowom Targu predsedovia Rád v Kežmarku podpísali Stanovy Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY s ručením obmedzeným, v ktorých sú zakotvené zásady spolupráce medzi zakladajúcimi členmi Zoskupenia. Následne sa konalo prvé zasadnutie Zhromaždenia EZÚS TATRY s r. o., ktoré zvolilo štatutárne orgány Zoskupenia– predsedu a podpredsedu zhromaždenia, riaditeľa a členov dozornej rady. Za predsedu Zhromaždenia bol zvolený Štefan Bielák, primátor mesta Spišská Belá, za riaditeľku Zoskupenia bola zvolená Agnieszka Pyzowska, pracovníčka kancelárie Zväzku Euroregión „Tatry“. Dňa 20. septembra 2013 EZÚS TATRY získal právnu subjektivitu zapísaním do registra vedeného ministrom zahraničných vecí Poľskej republiky.

Právny základ pre vytvorenie a fungovanie EZÚS TATRY je nasledovný:

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 z 5. júla 2006 o Európskom zoskupení územnej spolupráce (EZÚS) (Ú. v. EÚ L 210, 31. 7. 2006),

- Zákon zo dňa 7. novembra 2008 o európskom zoskupení územnej spolupráce (Dz.U. [Zbierka zákonov] Poľskej republiky z roku 2008 č. 218 pol. 1390 v znení neskorších predpisov),
- Zákon z 15. februára 2008 Národnej rady Slovenskej republiky č. 90/2008 Z.z. o európskom zoskupení územnej spolupráce a o doplnení zákona č. 540/2001 Z.z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov,
- Dohovor o založení Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY s ručením obmedzeným podpísaný dňa 14. augusta 2013 v Nowom Targu
- Stanovy Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY s ručením obmedzeným podpísané dňa 14. augusta 2013 v Kežmarku

Zakladajúcimi členmi Zoskupenia sú:

1. na poľskej strane: Zväzok Euroregión „Tatry“ ako združenie samosprávnych jednotiek so sídlom: 34-400 Nowy Targ, ul. Sobieskiego 2,
2. na slovenskej strane: Združenie Región „Tatry“ ako záujmové združenie právnických osôb so sídlom: 060 01 Kežmarok, Hradné námestie 30

ZÁKLADNÉ CIELE A ÚLOHY

Cieľom EZÚS TATRY s r. o. je ďalší rozvoj, uľahčovanie a rozširovanie poľsko-slovenskej cezhraničnej spolupráce s cieľom posilniť sociálnu a hospodársku súdržnosť územia pôsobnosti Zoskupenia na poľskej a na slovenskej strane Tatier.

Úlohy EZÚS sa predovšetkým sústreďujú na prípravu a realizáciu projektov územnej spolupráce spolufinancovaných Európskou úniou prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja, Európskeho sociálneho fondu alebo Fondu súdržnosti, ale tiež projekty bez finančnej účasti Európskej únie.

Zoskupenie sa môže podieľať na riadení a implementácii programov alebo časti programov financovaných Európskou úniou, najmä poľsko-slovenských cezhraničných mikropjektov a sieťových projektov.

ZÁKLADNÉ DOKUMENTY

EZÚS TATRY zakladá svoju činnosť na Dohovore o založení Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY s ručením obmedzeným podpísanom predsedom Rady Zväzku Euroregión „Tatry“ a predsedu Rady Združenia Región „Tatry“ dňa 14. augusta 2013 v Nowom Targu a Stanovách Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY s ručením obmedzeným podpísaných dňa 14. augusta 2013 v Kežmarku.

Teritoriálny dosah

Územie, na ktorom EZÚS TATRY s r. o. realizuje svoje úlohy, zahŕňa územia:

- 1) v Poľskej republike: Malopoľské vojvodstvo,
- 2) v Slovenskej republike: okresy: Kežmarok, Levoča, Poprad, Sabinov, Stará Ľubovňa v Prešovskom kraji; Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Námestovo, Ružomberok, Tvrdošín v Žilinskom kraji a Spišská Nová Ves v Košickom kraji.

Aktuálne hlavné aktivity EZUS TATRY

- Aktivity Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY sa realizujú súbežne v niekoľkých rovinách:
- Riadenie Fondu malých projektov v rámci programu Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027
- Realizácia „vlajkového“ projektu „**HISTORICKO – KULTÚRNO – PRÍRODNÁ CESTA OKOLO TATIER**“ (výstavba cyklotrasy dookola Tatier)
- Príprava a riadenie ďalších vlastných projektov v rámci Programu Interreg Poľsko – Slovensko, ako aj z iných programov a výziev
- Príprava a riadenie cezhraničných projektov pre členov Euroregiónu v rámci Programu Interreg Poľsko – Slovensko.

FOND MALÝCH PROJEKTOV: MALÉ PROJEKTY – VEĽKÉ PROJEKTY POD TATRAMI

Je to názov projektu, v rámci ktorého EZUS TATRY implementuje Fond malých projektov v rámci priority 3. Tvorivé a turisticky atraktívne pohraničie, špecifický cieľ 1. Posilnenie úlohy kultúry a udržateľného cestovného ruchu v oblasti hospodárskeho rozvoja, sociálneho začlenenia a sociálnej inovácie v rámci program Interreg Poľsko – Slovensko 2021-2027. Stalo sa skutočnosťou to, o čo sa EZUS TATRY snažil viac ako 10 rokov od svojho založenia, aby mohol riadiť uvedený Fond malých projektov.

HISTORICKO – KULTÚRNO – PRÍRODNÁ CESTA OKOLO TATIER

Projekt Historicko-kultúrno-prírodná cesta okolo Tatier je rozsiahly cezhraničný projekt, ktorý je výsledkom dlhoročnej spolupráce poľských a slovenských prihraničných samospráv iniciovanej Euroregiónom „Tatry“, nadviazanej už v roku 2004. Kompletný projekt predpokladá realizáciu okruhu okolo celých Tatier s dĺžkou viac ako 250 km cyklistických, lyžiarskych, náučných a bežkárskejších trás.

Hlavným poslaním cesty je sprístupnenie neopakovateľných miest a lokálnych hodnôt krajinného, kultúrneho, historického a prírodného charakteru na oboch stranách hranice, ku ktorým je aktuálne prístup obmedzený alebo takmer žiadny.

Trasa cesty na poľskej strane prebieha týmito charakteristickými bodmi, počnúc od Nowého Targu: Czarny Dunajec – Podczerwone – Chocholów (smerom na západ) a Gronków – Dębno – Czorsztyn – Nižné Sromovce (smerom na východ). Slovenskú časť tvorí okruh spájajúci miesta prekročenia poľskej hranice prechádzajúci mestami: Trstená – Dolný Kubín – Liptovský Mikuláš – Štrba – Poprad – Kežmarok – Spišská Belá – Ždiar - Veľká Franková/Kacwin.

Trasa Cesty okolo Tatier slúži na aktívnu turistiku, ktorá je priaznivá pre životné prostredie a propaguje zdraviu prospešný spôsob trávenia voľného času ako alternatívu cestovania po regióne a motorizovanej formy jeho navštevovania.

INTEGROVANÁ STRATÉGIA ROZVOJA REGIÓNU TATIER DO ROKU 2030 S PERSPEKTÍVOU 2050

Počas roka 2025 Európske zoskupenie územnej spolupráce TATRY s r.o. realizuje projekt s názvom „**Spolupráca, ktorá posilňuje a rozvíja cezhraničné partnerstvá na území okolo Tatier**” v rámci Fondu malých projektov – Priorita 4. Spolupráca medzi inštitúciami a obyvateľmi pohraničia programu Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027. Cieľom tohto projektu je vypracovať strategický dokument pre územie EZUS-u – Integrovanú stratégiu rozvoja regiónu Tatier do roku 2030 s perspektívou 2050.

A čo k vzniku EZUS TATRY povedal Antoni Nowak, bývalý riaditeľ kancelárie Zväzku Euroregión „Tatry“ v Nowom Targu?

„Európska rada prijala v roku 1980 tzv. Madridskú dohodu, čiže Európsky rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami a orgánmi. Bol to impulz pre vznik mnohých právnych predpisov upravujúcich spoluprácu v prihraničných oblastiach. Niet sa preto čo čudovať, že Poliaci a Slováci na obidvoch stranách Tatier sa na začiatku deväťdesiatych rokov minulého storočia snažili v procese spoločensko-politickej transformácie aktivizovať prihraničnú spoluprácu a zriadiť si svoj euroregión. Spoločné bohatstvo tatranskej prírody, tradície a kultúrne dedičstvo, ktoré vzniklo v dôsledku koexistencie kultúr prenikajúcich sa tu dlhé stáročia, podobný jazyk a dokonca porovnateľná úroveň hospodárskeho rozvoja rozhodli o vytvorení združenia, ktorého cieľom sa stali spoločné prihraničné aktivity zamerané na rovnomerný a vyvážený rozvoj celého regiónu a snaha zbližiť obyvateľov a inštitúcie na obidvoch stranách hraníc v nadväznosti na historické skúsenosti. Hlavnými inšpirátormi týchto činov boli novinári a predstavitelia miestnej samosprávy z Nového Targu, Zakopaného, Nižných Lapš, Kežmarku, Popradu a Liptovského Mikuláša. Zakladateľský kongres sa uskutočnil 26. augusta 1994. Začiatky Euroregiónu „Tatry“ neboli ľahké. Táto myšlienka mala svojich odporcov nielen vo Varšave a v Bratislave, ale aj na pohraničí. Slovenská vláda odmietala dva roky zaregistrovať zväzok na Slovensku a jeden z poľských poslancov protestoval v parlamente predpovedajúc, že vznik euroregiónu ohrozí suverenitu Poľska. Nechýbali ani mnohé hospodárske a politické prekážky, ako aj vzájomná nechuť a predsudky miestnych komún. Dnes po 19 rokoch pôsobenia môžeme povedať, že Cezhraničný zväzok Euroregión „Tatry“, ktorý v súčasnosti sústreďuje na poľskej strane 3 okresy, 8 miest a 19 gmin a na slovenskej strane 14 miest a 89 obcí, je stabilnou a trvalou štruktúrou spolupráce poľských a slovenských samospráv. Naša činnosť je bohatá na mnohé udalosti, aktivity a investície, ktoré sú realizované hlavne z prostriedkov Európskej únie. Euroregión je iniciátorom, pôvodcom, účastníkom a koordinátorom mnohých cezhraničných iniciatív a predsavzatí. V meniacej sa spoločnosti, v trvajúcim procese európskej integrácie, ktorého výsledkom bol vstup Poľska a Slovenska 1. mája 2004 do Európskej únie a otvorenie štátnych hraníc v súlade s ustanoveniami Schengenského dohovoru, doterajšie výsledky našej spolupráce boli pre nás motiváciou k novému cieľu, aby Zväzok Euroregión „Tatry“ a Združenie Región „Tatry“ založili Európske zoskupenie územnej spolupráce. Túto cestu rozvoja nám umožnilo nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 5. júla 2006 o európskom zoskupení územnej spolupráce a vykonávacie akty, čiže slovenský zákon z 15. februára 2008 a poľský zákon zo 7. novembra 2008. Už 17. apríla 2009 na 15. cezhraničnom kongrese Zväzku

Euroregión „Tatry“ v Muszyne sme prijali Dohovor o založení Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY. Začalo sa dlhé, namáhavé a intenzívne obdobie zakladania tejto novej štruktúry. Bolo treba vyriešiť veľa problémov právnického a organizačného charakteru, keďže Európske zoskupenie územnej spolupráce si vyžaduje spoluprácu založenú na kritériách homogenity, nízkej formalizácie štátnych hraníc a na inštitucionalizovaní štruktúr spolupráce na princípoch partnerstva, rovnoprávnosti a rovnosti strán.

Realizácia tohto kľúčového predsavzatia pre rozvoj poľsko-slovenskej cezhraničnej spolupráce v Euroregióne „Tatry“ sa začala v januári 2011 v rámci projektu vytvárania sietí Od Euroregiónu „Tatry“ k Európskemu zoskupeniu územnej spolupráce, ktorý získal finančnú podporu z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v Programe cezhraničnej spolupráce Poľská republika – Slovenská republika 2007-2013. Do realizácie projektu sa zapojili: Zväzok Euroregión „Tatry“ ako vedúci partner, Združenie Región „Tatry“, mesto Nowy Targ a mesto Kežmarok.

„V priebehu prác na príprave EZÚS TATRY sme sa presvedčili, že existuje reálna potreba zaviesť reformy a zmeny v spôsobe realizácie poľsko-slovenskej cezhraničnej spolupráce a taktiež potreba transformácie Cezhraničného zväzku Euroregión „Tatry“ na Európske zoskupenie územnej spolupráce TATRY. Zoskupenie nám umožní realizovať túto spoluprácu na vyššej právnej, odbornej a inštitucionálnej úrovni. Podarí sa tiež prekonať formálne prekážky, na ktoré doteraz narážali spoločné poľsko-slovenské aktivity vzhľadom na odlišný právny a inštitucionálny systém v Poľsku a na Slovensku. Táto nová štruktúra uľahčí tiež na poľsko-slovenskom pohraničí spoločné riešenie cezhraničných problémov miestnych komunít v rôznych oblastiach. Poľsko-slovenská Komisia najviac času venovala výberu modelu zoskupenia – účelového alebo mnohofunkčného. Bol zvolený druhý model, ktorý umožňuje širšie spektrum činnosti. V dohovore bola zapísaná tiež možnosť zúčastniť sa na riadení a implementácii programov alebo ich častí financovaných Európskou úniou, hlavne poľsko-slovenských cezhraničných mikroprojektov a projektov vytvárania sietí. Najrušnejšie a najťažšie debaty sa týkali štatutárneho sídla zoskupenia. V konečnom dôsledku sa partneri dohodli, že sa bude nachádzať na poľskej strane v Nowom Targu. Rozhodli o tom predovšetkým doterajšie výsledky činnosti, kádrový potenciál a skúsenosti kancelárie Zväzku Euroregión „Tatry“ v Nowom Targu v riadení cezhraničných projektov.“

„EZÚS ako spoločný poľsko-slovenský právnický subjekt je totiž tzv. jediným beneficiantom projektov realizovaných v rámci Európskej územnej spolupráce, pretože spĺňa paralelne 4 kritériá cezhraničnej spolupráce: spoločnú prípravu projektu, spoločnú realizáciu a financovanie a spoločný personál. Preto sme sa snažili, aby EZÚS TATRY riadilo fond mikroprojektov v novom programe cezhraničnej spolupráce PR-SR 2014-2020. Získať takéto kompetencie nám umožňujú právne akty konštituujuce vytvorenie a pôsobenie EZÚS, zápis programov Európskej územnej spolupráce a dokument Program cezhraničnej spolupráce s účasťou Poľska v perspektíve 2014-2020. Treba zdôrazniť, že by to bolo novátorské a pilotážne riešenie, prvé na hraniciach Poľska a jedno z prvých v Európskej únii. Máme teda Európske zoskupenie územnej spolupráce TATRY. Je to veľký úspech a zadosťučinenie, ale sú to tiež nové výzvy a očakávania, ale aj otázky a obavy. Vyplývajú predovšetkým z ne dostatočných poľských skúseností a praxe v oblasti tvorenia EZÚS, pretože na poľských hraniciach nebolo doteraz utvorené žiadne zoskupenie, ktorého členom by bol euroregión. K vzniku takýchto zoskupení taktiež nenabádajú, nemotivujú ani nedávajú podnety poľské a slovenské štátne orgány.

Vznikajú teda otázky: bude vytvorené zoskupenie vôbec schopné úplne samostatne a efektívne fungovať z organizačno-personálneho, vecného a finančného hľadiska? Bude mať bezprostredný prínos pre jeho zakladateľov, teda Zväzok Euroregión „Tatry“ a Združenie Región „Tatry“? Ako budú prebiehať vzťahy a spolupráca nového subjektu a orgánmi Malopoľského kraja, Prešovského a Žilinského kraja a vládami oboch štátov? Budú európske prostriedky naozaj dostupnejšie a ich absorpcia jednoduchšia? Budú poľské a slovenské štátne orgány ochotné prenechať EZÚS kompetencie v oblasti riadenia fondov mikroprojektov v novom poľsko-slovenskom programe cezhraničnej spolupráce na roky 2014-2020? Tieto otázky zostávajú celý čas otvorené a v najbližšej budúcnosti s odpoveďou na ne nebudú môcť počítať ani valné zhromaždenie ani riaditeľ zoskupenia.“

(Zdroj: Publikácia EZUS TATRY: „Poľsko-slovenská cezhraničná spolupráca miestnych samospráv“, 2013)

ČLENOVIA ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY

Združenie Euroregión Tatry je dobrovoľným združením miest a obcí na území **Spiša** (okres Kežmarok, Poprad, Spišská Nová Ves, Levoča, Stará Ľubovňa), **Šariša** (okres Sabinov), **Liptova** (okres Liptovský Mikuláš, Ružomberok), **Oravy** (okres Námestovo, Dolný Kubín, Tvrdošín), a časti **Podhália**. Na slovenskej strane patrí do Združenia Euroregión Tatry aktuálne 110 členov, z toho 15 miest, 93 obcí a 2 samosprávne kraje (Prešovský a Žilinský). Celková rozloha Euroregiónu „Tatry“ zahŕňajúca slovenskú aj poľskú časť je 11 000 km² a žije v ňom približne 900 000 obyvateľov.

OKRES KEŽMAROK

Okres Kežmarok zaberá rozlohou 839 km². Na jeho území sa nachádza na západe Popradská kotlina, na severe Spišská Magura a Pieniny a na východe Levočské vrchy. Jeho povrch je pomerne členitý. Najvyšším vrchom je Čierna hora v Levočských vrchoch (1289 m n. m.) a najnižšie miesto sa nachádza v katastri obce Červený kláštor (445 m n. m.). Najvýznamnejšou riekou je Poprad, v Pieninách tvorí rieka Dunajec štátnu hranicu s Poľskom. Podľa odhadu z roku 2023 tu žije približne 75 188 obyvateľov. Skladá sa z 3 miest a 38 obcí. Okres Kežmarok je teda územnou jednotkou v Prešovskom kraji s bohatou históriou, rozmanitou prírodou a významným turistickým potenciálom.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Kežmarok nachádzajú 3 mestá a 23 obcí.

BUŠOVCE

Prvá písomná zmienka o obci pod názvom Bussundorf pochádza z roku 1345, kedy sa spomína aj fara. Obec však vznikla pravdepodobne skôr, o čom svedčí aj názov Stragar z roku 1286, ktorý dostali predkovia rodu Švábiovcov. Počas druhej svetovej vojny bola nemecká populácia vysídlená a obec bola dosídlená novým obyvateľstvom. Bušovce sú menšou vidieckou obcou s bohatou históriou siahajúcou až do paleolitu. Dominantou obce je rímskokatolícky kostol s cenným gotickým interiérom. Obec má poľnohospodársky charakter, no zároveň je vďaka svojej polohe blízko turisticky atraktívnych oblastí ako Vysoké Tatry a Pieniny.

ČERVENÝ KLÁŠTOR

História obce je úzko spätá s históriou **Kartuziánskeho kláštora Lechnica**, ktorý bol založený na mieste darovanom šľachticom Kokosom Berzeviczym. Názov "Červený Kláštor" vznikol pravdepodobne podľa farby strešnej krytiny kláštorných budov. Obec leží v údolí rieky Dunajec, v Pieninskom národnom parku, priamo na slovensko-poľskej hranici. Neskôr kláštor obývali kamalduli (v rokoch 1711-1782), ktorí sa zaslúžili o jeho obnovu a rozvoj. Práve kamaldulský mních **brat Cyprián** je jednou z najvýznamnejších postáv spojených s kláštorom. Preslávil sa svojimi vedeckými prácami, najmä rozsiahlym herbárom a pravdepodobne aj zostrojením lietajúceho stroja. Spojenie historickej pamiatky európskeho

významu a nádhornej okolitej prírody robí z tejto obce atraktívny cieľ pre domácich i zahraničných návštevníkov.

HUNCOVCE

Obec leží v úrodnej Popradskej kotline, s výhľadom na majestátne štíty Vysokých Tatier na juhu a Levočské vrchy na severe. Prvá písomná zmienka o Huncovciach pochádza z roku 1257, kedy sa spomína ako Villa Houndsdorf. V minulosti patrila obec pod správu kežmarského hradu a neskôr rôznym šľachtickým rodinám. V 19. storočí zohrala obec významnú úlohu v národnom obrodeneckom hnutí. Pôsobili tu významné osobnosti slovenského kultúrneho a spoločenského života. Huncovce sú tak významnou obcou v okrese Kežmarok s bohatou históriou, kultúrnym dedičstvom a dobrou občianskou vybavenosťou. Vďaka svojej polohe v Popradskej kotline ponúkajú pokojné bývanie s dobrou dostupnosťou do okolitých miest a prírodných krás.

JEZERSKO

Obec je situovaná v odľahlej doline pod hrebeňom Spišskej Magury, blízko hraníc s Poľskom. Vďaka svojej polohe a zachovanej tradičnej architektúre má jedinečný charakter. Vznikla pomerne neskoro, prvá písomná zmienka pochádza až zo začiatku 17. storočia. Založili ju pravdepodobne drevorubači a uhliari, ktorí hľadali obživu v rozsiahlych lesoch Spišskej Magury. V blízkosti obce sa nachádza **Jezerské jazero**, malé prírodné jazero, ktoré dalo obci meno. Jazero je obľúbeným cieľom krátkych prechádzok. Jezersko je teda unikátnou horskou obcou s osobitou atmosférou, ktorú vytvára jej odľahlá poloha, zachovaná tradičná architektúra a nádherná okolitá príroda Spišskej Magury. Je ideálnym miestom pre tých, ktorí hľadajú únik od ruchu mesta a chcú zažiť pokoj a krásu slovenskej horskej dediny.

KEŽMAROK

Kežmarok má bohatú a dlhú históriu. Jeho vznik súvisí s križovaním obchodných ciest a výhodnou polohou. V stredoveku bol významným slobodným kráľovským mestom s rozsiahlymi privilégiami. V 19. storočí zohral významnú úlohu v slovenskom národnom obrození. Pôsobili tu významné osobnosti slovenskej kultúry a vedy. Kežmarok sa pýši množstvom historických a kultúrnych pamiatok, vďaka ktorým je zaradený medzi pamiatkové rezervácie (Kežmarský hrad, Drevený artikulárny kostol, Lýceum, Evanjelický kostol, Radnica, Bazilika sv. Kríža, historické meštianske domy). S Kežmarkom je spojených mnoho významných osobností slovenskej histórie, kultúry a vedy, napríklad: **Juraj Tranovský** – evanjelický farár a spisovateľ náboženských piesní, **Pavol Országh Hviezdoslav** – významný slovenský básnik a dramatik, **Albert Škarvan** – lekár, spisovateľ, esperantista, **Vojtech Spányi** – maliar a grafik. Vďaka svojej polohe je dôležitým

centrom cestovného ruchu. Slúži ako východiskový bod pre návštevu Vysokých Tatier, Pieninského národného parku a Spišskej Magury. Kežmarok je tak nielen administratívnym centrom okresu, ale aj mestom s bohatou históriou, množstvom kultúrnych pamiatok a významným postavením v cestovnom ruchu severného Spiša. Jeho malebné historické centrum, impozantný hrad a jedinečný drevený kostol lákajú návštevníkov z celého sveta.

LENDAK

Lendak má dlhú a bohatú históriu, prvá písomná zmienka pochádza už z konca 13. storočia. V minulosti patrila obec pod správu rôznych šľachtických rodov. Obyvatelia sa tradične zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytká, remeslami (najmä tkáčstvom) a prácou v lesoch. V obci sa rozvíjali rôzne cechy. V 19. storočí zohrala obec úlohu v národnom obrodeneckom hnutí. **Rímskokatolícky kostol sv. Anny**, pôvodne gotický kostol zo 14. storočia, neskôr viackrát prestavovaný je dominantou obce. V obci a jej okolí sa nachádza niekoľko menších kaplniek a krížov, svedčiacich o hlbokkej náboženskej kultúre obyvateľov. Dodnes sa tu zachovali niektoré pôvodné drevenice a kamenné domy, ktoré dokumentujú tradičný spôsob staviteľstva v podhorskej oblasti. Lendak je známy svojimi aktívnymi folklórnymi skupinami, ktoré udržiavajú miestne zvyky, piesne a tance. Významné sú najmä fašiangové zvyky a tradičné svadby. Lendak je tak dynamickou obcou s bohatou históriou, silnými tradíciami a aktívnym kultúrnym životom. Jej poloha v Popradskej kotline s výhľadom na Spišskú Maguru z nej robí zaujímavé miesto pre život i návštevu.

ĽUBICA

V minulosti bola významným strediskom remesiel, najmä hrnčiarstva a kamenárstva. Ľubické hrnčiarske výrobky boli známe široko ďaleko. Obec bola súčasťou spišského panstva. V 19. storočí zohrala úlohu v národnom obrodeneckom hnutí. Okolie ponúka možnosti pre nenáročnú turistiku a prechádzky v podhorskom prostredí. Zachovali sa tu niektoré pôvodné domy, ktoré dokumentujú tradičný spôsob staviteľstva v regióne. V obci sa stále pôsobia remeselníci, ktorí pokračujú v tradícii výroby keramiky. Blízkosť dvoch väčších miest (Kežmarok a Poprad) zabezpečuje dobrú dostupnosť k pracovným príležitostiam a službám. Ľubica je tak dynamickou obcou s bohatou históriou, silnou remeselnou tradíciou a výhodnou polohou v blízkosti významných regionálnych centier. Jej kultúrne dedičstvo a prírodné okolie ju robia zaujímavým miestom pre život i návštevu.

MAJERE

Prvá písomná zmienka o Majeroch pochádza zo začiatku 14. storočia. V minulosti bola obec spojená s kartuziánskym kláštorom v Červenom Kláštore, ktorému patrila časť jej územia. Názov "Majere" pravdepodobne súvisí s hospodárskymi dvormi (majer), ktoré patrili ku kláštoru. Obyvatelia sa tradične zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytká a prácou v lesoch. Majere sú malou obcou s pokojnou atmosférou. Kultúrne pamiatky sú skromnejšie, no okolitá príroda je výnimočná. Majere sú teda malou, tichou obcou s úzkym prepojením na okolitú prírodu a históriu. Jej poloha v blízkosti Pienin a Červeného Kláštora ju robí atraktívnou pre turistov, ktorí hľadajú pokoj a krásy severného Spiša.

MALÁ FRANKOVÁ

Malá Franková vznikla pomerne neskoro v porovnaní s okolitými obcami. Prvá písomná zmienka pochádza zo 16. storočia. Obec založili pravdepodobne drevorubači a pastieri, ktorí osídľovali odľahlé oblasti Spišskej Magury. V minulosti bolo hlavným zdrojom obživy obyvateľov drevorubačstvo, lesné práce, chov dobytka a sezónne poľnohospodárstvo. Vzhľadom na svoju odľahlosť si obec dlho zachovávala svoj tradičný charakter a spôsob života. Malá Franková je malou obcou s pokojnou atmosférou a zachovanou tradičnou ľudovou architektúrou. Okolie ponúka možnosti pre pešiu turistiku a cykloturistiku v Spišskej Magure. V zime sú v okolí vhodné podmienky pre bežecké lyžovanie. Malá Franková je tak malebnou horskou obcou s jedinečnou atmosférou, ktorú vytvára jej odľahlá poloha, zachovaná tradičná goralská architektúra a krásna okolitá príroda Spišskej Magury. Je ideálnym miestom pre tých, ktorí hľadajú únik od ruchu mesta a chcú zažiť pokoj a krásu slovenskej horskej dediny.

MALÝ SLAVKOV

Malý Slavkov má pomerne dlhú históriu, prvá písomná zmienka pochádza z 13. storočia. V minulosti bol súčasťou spišského panstva. Obyvatelia sa tradične zaoberali poľnohospodárstvom a prácou v lesoch. Vzhľadom na blízkosť Tatier zohrával určitú úlohu aj sezónny turizmus. Okolie ponúka vynikajúce možnosti pre pešiu turistiku do Vysokých Tatier (Slavkovská dolina, Slavkovský štít, Velická dolina a pod.). Z obce sa naskytajú krásne výhľady na panorámu Vysokých Tatier. Malý Slavkov je tak malebnou podtatranskou obcou s výbornou polohou pre milovníkov prírody a turistiky. Jeho pokojný charakter a blízkosť Vysokých Tatier ho robia atraktívnym miestom pre život i rekreáciu.

MATIAŠOVCE

Matiašovce majú dlhú históriu, prvá písomná zmienka pochádza z konca 13. storočia. V minulosti patrila obec pod správu rôznych šľachtických rodov. Obyvatelia sa tradične zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytka, remeslami (najmä tkáčstvom) a prácou v lesoch. Matiašovce sa pýšia niekoľkými zaujímavými kultúrnymi a historickými pamiatkami (Rímskokatolícky kostol sv. Štefana kráľa, kaplnky a sakrálne pamiatky, tradičná ľudová architektúra, Pamätník padlým v SNP). Matiašovce sú tak pokojnou a príjemnou obcou s bohatou históriou a malebným okolím. Jej poloha v Popradskej kotline na úpätí Spišskej Magury z nej robí zaujímavé miesto pre život i návštevu.

MLYNČEKY

Mlynčeky majú stredoveký pôvod, prvá písomná zmienka pochádza zo 14. storočia. V minulosti patrila obec pod správu rôznych šľachtických rodov. Názov obce pravdepodobne súvisí s mlynmi, ktoré sa nachádzali na miestnom potoku. Obyvatelia sa tradične zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytka a remeslami. V obci sa ešte zachovali niektoré pôvodné domy s typickými prvkami podtatranskej architektúry. Mlynčeky ponúkajú pokojné bývanie v príjemnom vidieckom prostredí s dobrou dostupnosťou do okolitých miest. Poloha obce je výhodná pre milovníkov prírody a turistiky. V obci sa udržiavajú niektoré miestne

tradície a zvyky. Mlynčeky sú tak pokojnou a malebnou obcou s príjemným vidieckym charakterom a dobrou polohou v blízkosti prírodných krás a mestských centier.

OSTURŇA

Osturňa má bohatú históriu spojenú s osídľovaním goralskou populáciou v karpatskom oblúku. Prvá písomná zmienka pochádza zo začiatku 15. storočia. V minulosti bolo hlavným zdrojom obživy obyvateľov drevorubačstvo, lesné práce, chov dobytky a sezónne poľnohospodárstvo. Vzhľadom na svoju odľahlosť si obec dlho zachovávala svoje tradičné zvyky, jazyk a kultúru. Obec je charakteristická zachovalými drevenicami s typickými prvkami goralskej architektúry, ktoré sú prispôsobené horskému prostrediu. Mnohé z týchto domov sú dodnes obývané a patria k pamiatkovo chráneným objektom. Je obklopená nádhernou prírodou Spišskej Magury a Pieninského národného parku, s rozsiahlymi lesmi a horskými lúkami. Osturňa je tak unikátnou goralskou obcou s osobitou atmosférou, ktorú vytvára jej odľahlá poloha, zachovaná tradičná architektúra, bohaté kultúrne dedičstvo a nádherná okolitá príroda Spišskej Magury a Zamaguria. Je živým skanzenom goralskej kultúry a ideálnym miestom pre tých, ktorí hľadajú autentický zážitok slovenskej horskej dediny.

PODHORANY

Podhorany patria k starším obciam v regióne, prvá písomná zmienka pochádza už z 13. storočia. V minulosti patrila obec pod správu rôznych šľachtických rodov. V obci sa ešte zachovali niektoré pôvodné domy s typickými prvkami podtatranskej architektúry. Je situovaná na úpätí Levočských vrchov, ktoré ponúkajú možnosti pre turistiku a prechádzky v prírode. Podhorany sú tak pokojnou a malebnou obcou s príjemným vidieckym charakterom a dobrou polohou v blízkosti prírodných krás a mestských centier.

RAKÚSY

Obec Rakúsy bola založená na území, ktoré daroval Belo IV. (uhorský kráľ, príslušník arpádovského rodu) v roku 1263 servientovi Leonardusovi. Prvýkrát spomína v roku 1288 pod názvom Rokus. Od tejto doby meno nezmenila, až na mutácie v rôznych jazykoch. Zakladatelia obce a pôvodní obyvatelia boli Nemci, ktorí po príchode na terajšie územie obce Rakúsy museli pravdepodobne vyklčovať dubový les. V roku 1294 polovicu obce kúpil Kežmarčan Henc. Neskôr sa stala poddanskou obcou mesta Kežmarok. Začiatkom 19. storočia patrila obec niekoľkým šľachtickým rodinám. V roku 1848 sa obyvatelia Rakús vymanili z poddanstva šľachticov a zemského pána mesta Kežmarku. Vzhľadom na blízkosť Tatier zohrával určitú úlohu aj sezónny turizmus. V 20. storočí prešla obec výrazným rozvojom vďaka svojej atraktívnej polohe. Je dobrým východiskovým bodom pre túry do Slavkovskej doliny. Obec kombinuje pokojné vidiecke bývanie s ľahkou dostupnosťou k atrakciám a službám v Tatrách a okolitých mestách.

REĽOV

Vo vlastivednom slovníku obcí Slovenska sa uvádza, že obec založil v 13. storočí magister Kokoš Berzeviczy. V roku 1314 ju daroval kartuziánom na Skale útočišťa. Obec sa tak zaraďuje medzi najstaršie obce Zamaguria založené na šoltýskom práve. Kráľ Matej II. dal kláštor aj s majetkami do zálohy majiteľovi nedeckého panstva, barónovi Jurajovi Horváthovi z Plavča, roku 1611. Juraj Horváth o rok neskôr založil v katastri obce osadu pomenovanú ako Hág. Už v roku 1720 mala obec richtára ktorým bol Jašek Kocúr. V roku 1972 došlo k zlúčeniu obcí Reľov a Hág. V roku 2009 uzrela svetlo sveta aj ucelená publikácia o tejto obci s názvom ***Reľov a Hág v premenách času***. Zostavovateľom tejto bohatej a zaujímavej knihy je PhDr. Ondrej Štefaňák, PhD. rodák z Reľova. V knihe sa čitateľ dozvie mnoho zaujímavých informácií z rôznorodých oblastí života obce a Zamaguria. Reľov je tak pokojnou a malebnou obcou s príjemným vidieckym charakterom a dobrou polohou v blízkosti prírodných krás a mestských centier.

SPIŠSKÁ BELÁ

Spišská Belá má dlhú a významnú históriu. Bola jedným z 24 spišských miest, ktoré v roku 1412 Žigmund Luxemburský dal do zálohu Poľsku. Vďaka svojej polohe na obchodnej ceste sa mesto rozvíjalo ako významné remeselnícke a obchodné centrum. V 16. storočí sa stalo jedným z centier reformácie na Spiši. V 19. storočí zohralo úlohu v slovenskom národnom obrození. Spišská Belá sa pýši viacerými historickými a kultúrnymi pamiatkami – Rímskokatolícky kostol sv. Antona Pustovníka, Evanjelický kostol, Radnica, Židovský cintorín, kaštieľ Strážky s rozsiahlym parkom, dnes sídlo Slovenskej národnej galérie s expozíciou Ladislava Medňanského. Okolie ponúka možnosti pre turistiku a výlety do Belianskych Tatier, ktoré sú súčasťou Tatranského národného parku. Spišská Belá je tak historicky a kultúrne významným mestom s malebnou polohou na úpätí Belianskych Tatier. Ponúka zaujímavé pamiatky, dobrú občiansku vybavenosť a je atraktívnym miestom pre život i návštevu.

SPIŠSKÁ STARÁ VES

Spišská Stará Ves má bohatú a dlhú históriu, patrí k najstarším sídlam v Zamagurí. V stredoveku bola významným obchodným centrom na ceste do Poľska a mala trhové právo. Bola súčasťou zálohových spišských miest Poľsku v rokoch 1412-1772. Spišská Stará Ves sa pýši zachovaným historickým centrom a niekoľkými kultúrnymi pamiatkami – Rímskokatolícky kostol sv. Kríža, Radnica, meštianske domy, Židovský

cintorín, Múzeum ľudovej kultúry. Blízkosť Pieninského národného parku ponúka vynikajúce možnosti pre turistiku, cykloturistiku a splavovanie Dunajca. Mesto zohráva dôležitú úlohu ako regionálne centrum pre okolité obce v Zamagurí. Spišská Stará Ves je tak malebným historickým mestom s bohatou históriou, zachovanou architektúrou a výhodnou polohou v blízkosti Pieninského národného parku. Je dôležitým centrom severného Spiša a atraktívnym cieľom pre turistov, ktorí chcú spoznať krásy Zamaguria a Pienin.

SPIŠSKÉ HANUŠOVCE

Spišské Hanušovce majú dlhú a bohatú históriu, prvá písomná zmienka pochádza zo začiatku 14. storočia. V minulosti boli významnou obcou v Zamagurí a mali trhové právo. Obyvatelia sa tradične zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytka, remeslami a prácou v lesoch. Spišské Hanušovce sa pýšia zachovanou tradičnou architektúrou a niekoľkými kultúrnymi pamiatkami – Rímskokatolícky kostol sv. Ondreja apoštola, kaplnky a sakrálne pamiatky. V obci sa dodnes zachovali mnohé pôvodné drevenice a kamenné domy s typickými prvkami zamagurskej architektúry. Nachádza sa tu múzeum, ktoré prezentuje tradičný spôsob života a kultúru Zamaguria. V obci dodnes pôsobia aktívne folklórne skupiny, ktoré udržiavajú miestne zvyky, piesne a tance. Spišské Hanušovce sú tak malebnou obcou s bohatou históriou, zachovanou tradičnou architektúrou a silnou kultúrou Zamaguria. Jej poloha v blízkosti Pieninského národného parku ju robí atraktívnym cieľom pre turistov, ktorí chcú spoznať krásy a tradície severného Spiša.

STARÁ LESNÁ

Stará Lesná má bohatú históriu siahajúcu do stredoveku. Prvá písomná zmienka pochádza z konca 13. storočia. V minulosti bola obec spojená s podtatranským osídlením a jej obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a prácou v lesoch. V 19. storočí sa začala rozvíjať ako klimatické kúpele a turistické stredisko vďaka svojej výhodnej polohe pod Tatrami. V obci sa nachádza niekoľko menších kaplniek a krížov. Zachovali sa tu niektoré pôvodné domy s typickými prvkami podtatranskej architektúry, no prevláda novšia výstavba súvisiaca s rozvojom turizmu. Nachádza sa tu **Astronomický ústav Slovenskej akadémie vied** - významné vedecké pracovisko s observatóriom. Hlavným kultúrnym a prírodným bohatstvom je bezprostredná blízkosť Vysokých Tatier, ktoré ponúkajú neobmedzené možnosti pre turistiku, horolezectvo a rekreáciu. Stará Lesná je tak atraktívnou podtatranskou obcou s bohatou históriou, výbornou polohou pre turistiku a rozvinutou infraštruktúrou. Je ideálnym miestom pre dovolenku v Tatrách i pre pokojné bývanie s výhľadom na majestátne štíty.

TOPOREC

Toporca sa po prvý raz spomína v listine Spišskej kapituly, vystavenej v deň mučeníkov Jána a Pavla roku 1297. V tejto listine vystavenej pre obec Maldur (dnes Podhorany) sa určujú hranice obecného chotára, ktorý susedí s chotárom Nového Toporca (Nova Toprich) i s chotárom Starého Toporca (Antiqua Toprich). Roku 1297 existovali teda už dva Toporce, jeden starší, druhý mladší, čo znamená, že už pred nemeckou kolonizáciou muselo tu byť staršie, čisté slovenské osídlenie. Zakladateľmi oboch Toporcov boli šľachtici zo Spišského Hrhova, ktorí už koncom 13. storočia na základe nemeckého práva doosídľovali staršie osady

so slovenským obyvateľstvom, ktoré už pred príchodom nemeckých osadníkov obývali túto časť Spiša. Obec leží na južnom úpätí Spišskej Magury, vzdialená asi 2 km od rázcestia do Podolínca v 6 km dlhom údolí, ktoré sa tiahne od rázcestia, kde je zastávka železničnej trate, na sever; cesta vedie ďalej cez sedlo Javor do Veľkej Lesnej a do Červeného kláštora. Je to najkratšie spojenie z údolia Popradu do údolia Dunajca. Toporec je potočnou radovou dedinou. Domy sú orientované štítmí na os. Dominantu obce tvoria katolícky a evanjelický kostol a dve kaštiele Gorgeyovcov. Stredom obce preteká potok Topor, od ktorého je odvodené aj pomenovanie obce.

VEĽKÁ FRANKOVÁ

Obec bola založená pravdepodobne koncom 13. storočia na nemeckom šoltýskom práve členmi rodu Berzeviczi z Veľkej Lomnice. V historických záznamoch sa prvýkrát spomína v roku 1296 ako Frankfalva. Neskôr patrila panstvu Červeného Kláštora a Lechnici. V minulosti sa obyvatelia zaoberali hlavne poľnohospodárstvom, pastierstvom a drevorubačstvom. V 16. storočí sa vďaka valašskej kolonizácii rozšíril chov oviec a dobytky. V polovici 16. storočia sa do obce prisťahovalo rusínske obyvateľstvo, takže v roku 1562 bola označovaná ako "dedina Rusínov". Neskôr sa obyvatelia priklonili k latinskému cirkevnému obradu. V rokoch 1979-1990 bola zlúčená so susednou Malou Frankovou do obce Franková, ale od roku 1990 sú opäť samostatné. Obcou prechádza červená turistická značka, ktorá spája Malú Frankovú s poľskou obcou Kacwin cez turistický hraničný prechod. Táto značka vedie ďalej na hrebeň Spišskej Magury a do Ždiaru. V obci sa nachádza družstvo, ktoré predáva tradičné výrobky ako bryndza, syr a iné salašnícke produkty. Okolitá príroda Spišskej Magury ponúka možnosti pre pešiu turistiku a cykloturistiku s peknými výhľadmi na lesy a lúky. Veľká Franková je tak pokojnou obcou s bohatou históriou a krásnou okolitou prírodou, ktorá ponúka možnosti pre aktívny oddych a spoznávanie tradičnej kultúry regiónu Zamagurie.

VEĽKÁ LOMNICA

Veľká Lomnica má bohatú históriu, ktorá siaha až do 13. storočia. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1257. V minulosti bola významným hospodárskym centrom regiónu s rozvinutým poľnohospodárstvom a remeslami. V 19. storočí zohrala dôležitú úlohu pri rozvoji turizmu v Tatrách, keďže sa stala jednou z nástupných staníc pre návštevníkov hôr. K obci patrí golfový areál Black Stork, jeden z najprestížnejších golfových areálov na Slovensku, ktorý láka golfistov z celého sveta. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Kataríny Alexandrijskej z 13. storočia s cennými gotickými prvkami. Obec je ideálnym východiskom pre výlety a túry do Vysokých Tatier. V blízkom okolí sa nachádzajú známe tatranské strediská ako Tatranská Lomnica, Starý Smokovec a Štrbské Pleso. Veľká Lomnica je dynamicky sa rozvíjajúca obec s výhodnou polohou, dobrou vybavenosťou a potenciálom pre turizmus vďaka blízkosti Vysokých Tatier a golfovému areálu. Je zaujímavou kombináciou vidieckeho života a prístupu k moderným službám a rekreačným možnostiam.

VOJŇANY

Vojňany sú pokojná a menšia obec v okrese Kežmarok, situovaná v Popradskej kotline na úpätí Levočských vrchov. Prvá písomná zmienka o nej pochádza z roku 1288. Obyvateľstvo sa v minulosti zaoberalo najmä poľnohospodárstvom. Dnes si obec zachováva vidiecky charakter s približne 310 obyvateľmi. Z hľadiska vybavenosti ponúka základné služby ako obecny úrad, malú predajňu potravín a kultúrny dom. Okolitá príroda Levočských vrchov láka na nenáročné prechádzky a turistiku. Výhodou je aj blízkosť historického mesta Kežmarok, ktoré je ľahko dostupné a ponúka bohaté kultúrne a historické vyžitie.

VRBOV

Vrbov má dlhú a bohatú históriu, prvá písomná zmienka o obci pochádza už z roku 1251. V minulosti bola významnou poľnohospodárskou obcou. Neskôr sa stala známa vďaka objaveniu termálnych prameňov. Termálne kúpalisko Vrbov je hlavnou atrakciou obce, známe svojou liečivou termálnou vodou s blahodarnými účinkami na pohybové ústrojenstvo a kožné problémy. Kúpalisko ponúka viacero bazénov s rôznou teplotou vody a doplnkové služby. Vrbov je atraktívna obec, ktorá spája relaxačné možnosti v termálnom kúpalisku s blízkosťou prírody Vysokých Tatier a historických pamiatok v okolí. Je obľúbenou destináciou pre rodiny, páry aj jednotlivcov hľadajúcich oddych a rekreáciu.

ŽAKOVCE

Žakovce majú bohatú stredovekú históriu, prvá písomná zmienka pochádza z roku 1278. V minulosti patrila obec pod správu rôznych šľachtických rodov. Významným obdobím v histórii obce je pôsobenie Antona Srholca, katolíckeho kňaza a disidenta, ktorý tu v rokoch 1987 až 1990 pôsobil v nútenom vyhnanstve a vytvoril tu komunitu s bezdomovcami a ľuďmi na okraji spoločnosti. Táto komunita existuje dodnes a dáva obci špecifický sociálny rozmer. Obyvateľstvo Žakoviec je rôznorodé, s prítomnosťou bežnej vidieckej komunity a špecifickej komunity spojenej s odkazom Antona Srholca. Podobne ako mnohé iné obce v okolí, aj Žakovce majú výhodnú polohu v blízkosti Vysokých Tatier, čo umožňuje obyvateľom a návštevníkom jednoduchý prístup k turistickým aktivitám. Žakovce sú obec s bohatou históriou, ale predovšetkým so silným sociálnym rozmerom vďaka odkazu Antona Srholca a jeho komunity. Táto jedinečná charakteristika ju odlišuje od mnohých iných obcí v regióne a robí z nej zaujímavé miesto s hlbším spoločenským významom.

OKRES POPRAD

Okres Poprad zaberá rozlohou 1 105 km². Je jedným z 13 okresov Prešovského kraja na severnom Slovensku. Žije tu približne 101 834 obyvateľov. Okres Poprad sa skladá z 3 miest a 26 obcí. Je to významný administratívny, hospodársky a turistický región, ktorý sa rozprestiera v západnej časti Prešovského kraja. Jeho rozmanitá krajina, bohatá história a vynikajúca turistická infraštruktúra ho robia jedným z najatraktívnejších okresov na Slovensku. Okres Poprad je mimoriadne geograficky rozmanitý. Jeho severnú časť tvoria majestátné **Vysoké Tatry**, najvyššie pohorie Slovenska a významné turistické centrum s

množstvom štítov, plies, dolín a turistických chodníkov. Južne od Tatier sa rozprestiera **Podtatranská kotlina**, ktorá prechádza do mierne zvlnenej krajiny. V juhozápadnej časti okresu zasahujú **Nízke Tatry**. Okresom preteká rieka Poprad, ktorá je významnou osou regiónu. Je to multikultúrny región s bohatou históriou a tradíciami. Konajú sa tu rôzne kultúrne podujatia, festivaly a folklórne slávnosti. Vďaka silnému turistickému ruchu je otvorený vplyvom z rôznych kútov sveta. Okres Poprad je dynamický región s významným postavením v rámci Slovenska. Jeho jedinečná kombinácia prírodných krás, historického dedičstva a rozvinutej infraštruktúry ho robí atraktívnym pre život, prácu aj trávenie voľného času.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Poprad nachádzajú 3 mestá a 8 obcí.

BATIZOVCE

Batizovce majú dlhú históriu, prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1289. V minulosti patrila pod správu rôznych šľachtických rodov. Obyvatelia sa tradične živili poľnohospodárstvom a remeslami. V 19. storočí, s rozvojom turizmu v Tatrách, sa časť obyvateľstva začala venovať službám pre turistov. Batizovce sú stredne veľká obec s rastúcim počtom obyvateľov, čo súvisí s jej atraktívnou polohou a dobrou dostupnosťou k Popradu a Tatrám. Hlavným lákadlom Batizoviec je jej vynikajúca poloha na úpätí Vysokých Tatier. Je ideálnym východiskom pre túry do južnej časti pohoria (napríklad Batizovská dolina, Velická dolina, Slavkovský štít). Batizovce sú atraktívnou obcou pre tých, ktorí hľadajú pokojné bývanie s výbornou dostupnosťou k prírode Vysokých Tatier a zároveň s blízkosťou mesta Poprad. Svojou polohou a vybavenosťou predstavujú dobrú kombináciu vidieckeho života a prístupu k turistickým a mestským možnostiam.

GÁNOVCE

Prvá písomná zmienka o Gánovciach pochádza z roku 1317. V minulosti bola obec súčasťou spišského panstva. Najväčší význam pre obec priniesol archeologický nález travertínového odliatku mozgovne neandertálcu v roku 1969. Tento nález patrí k najvýznamnejším paleoantropologickým objavom na Slovensku a v strednej Európe. Okolie obce je známe výskytom travertínových prameňov, ktoré vytvorili zaujímavé geologické útvary. Z obce sa naskytajú pekné výhľady na panorámu Vysokých Tatier. Gánovce sú obec s unikátnym historickým významom vďaka archeologickému nálezu neandertálcu. Táto skutočnosť ju odlišuje od iných obcí v regióne. Zároveň ponúka pokojné bývanie s dobrou dostupnosťou k okolitým mestám a prírodným krásam Tatier.

GERLACHOV

Prvá písomná zmienka o Gerlachove pochádza z roku 1326. V minulosti bola obec spojená s ťažbou železnej rudy a drevorubačstvom. S rozvojom turizmu v Tatrách v 19. storočí sa jej charakter postupne menil na turisticky orientovanú obec. Hlavným lákadlom je blízkosť najvyššieho vrchu Slovenska. Výstup na Gerlachovský štít je možný len s horským vodcom a predstavuje náročnú vysokohorskú túru. Gerlachov je ideálnym východiskom pre náročné aj

menej náročné túry v južnej časti Vysokých Tatier (napríklad do Velickej doliny, Batizovskej doliny). Gerlachov je jedinečná obec s priamym spojením s najvyšším bodom Slovenska. Jeho poloha a charakter ho predurčujú ako významné centrum vysokohorskej turistiky a zároveň miesto s pokojnou atmosférou uprostred majestátnej prírody Vysokých Tatier.

HOZELEC

Prvá písomná zmienka o Hozelci pochádza z roku 1278. V minulosti bola obec súčasťou spišského panstva. Obyvatelia sa živili prevažne poľnohospodárstvom. Obec je obklopená poľnohospodárskou krajinou s výhľadom na okolité pohoria, vrátane Vysokých Tatier na severe. V obci sa udržiavajú miestne tradície a folklórne zvyky. Hozelec je typická podtatranská obec s pokojnou atmosférou a dobrou polohou. Ponúka príjemné bývanie s výhodou blízkosti mesta Poprad a zároveň s dosahom na prírodné krásy Vysokých Tatier.

MENGUSOVCE

Mengusovce patria k najstarším obciam v podtatranskej oblasti, prvá písomná zmienka o nich pochádza už z roku 1251. V minulosti boli významnou remeselníckou obcou, známa najmä výrobou plátna. Sú stredne veľká obec s pomerne dynamickým rastom počtu obyvateľov v posledných rokoch, vďaka svojej atraktívnej polohe a dobrej dostupnosti. V blízkosti obce sa nachádza jazdecký areál, ktorý ponúka možnosti pre aktívny oddych. Mengusovce sú obľúbenou obcou pre bývanie vďaka svojej polohe na úpätí Tatier, dobrej vybavenosti a dopravnej dostupnosti. Sú ideálnym miestom pre tých, ktorí hľadajú spojenie pokojného vidieckeho života s možnosťami aktívneho trávenia voľného času v horách a blízkom okolí.

POPRAD

História Popradu siaha do 13. storočia, pričom prvá písomná zmienka o ňom pochádza z roku 1256. Významným míľnikom v jeho vývoji bolo spojenie štyroch samostatných obcí (Poprad, Spišská Sobota, Matejovce a Stráže pod Tatrami) do jedného mesta v roku 1946. Každá z týchto historických častí má svoju vlastnú bohatú históriu a kultúrne dedičstvo. Výhodná zemepisná a strategická poloha mu umožňuje

všestranný rozvoj a špecifickú orientáciu na cestovný ruch, šport a na možnosti všestrannej seberealizácie jeho obyvateľov. Mesto bohaté na históriu je hrdé i na svoju súčasnosť. Mohutný rozvoj dosiahlo postupne, predovšetkým však za posledné roky, počas ktorých prešlo nebývalým rozmachom a vytvorilo občanom podmienky na plnohodnotný kultúrny i spoločenský život. Poprad dostal viaceré ocenenia a priaznivé ratingové hodnotenia. Dobré meno a prestíž mesta potvrdila i návšteva britskej kráľovnej Alžbety II. s princom Filipom v októbri 2008. Vybudovaný priemyselný park Poprad – Matejovce je využitý takmer na 100 % a jednotliví podnikatelia vytváraním pracovných miest prispievajú k zníženiu miery

evidovanej nezamestnanosti v rámci celého popradského okresu. V roku 2011 samospráva otvorila nové centrum sociálnych služieb a starostlivosti o seniorov, ktoré poskytuje sociálne služby vysokého štandardu.

SVIT

História Svitú je úzko spätá s podnikateľom Jánom Antonínom Baťom, ktorý v roku 1934 začal výstavbu moderného sídliska pre zamestnancov svojich závodov na spracovanie ľanu a výrobu obuvi. Pôvodný názov osady bol Baťovany. Po druhej svetovej vojne bolo mesto premenované na Svit (Slovenské viskóзовé továrne). Jeho urbanistická koncepcia bola inšpirovaná baťovskými mestami v Československu a vyznačuje sa funkčnosťou, zeleňou a logickým usporiadaním.

Najvýznamnejším podnikom boli Slovenské viskóзовé továrne (Svit), ktoré spracovávali drevnú celulózu na výrobu viskóзовých vlákien. Hoci sa výroba v pôvodnom rozsahu už nekoná, chemický priemysel zostáva dôležitou súčasťou hospodárstva. Svit je mesto s unikátnou históriou a modernou urbanistickou koncepciou. Jeho spojenie s podnikateľskou víziou Jána Antonína Baťu mu vtláčilo nezameniteľný charakter. Dnes je to pokojné mesto s dobrou infraštruktúrou a výhodnou polohou medzi Vysokými a Nízkymi Tatrami.

ŠTÔLA

Územie Štôly bolo osídlené pravdepodobne už v stredoveku. V minulosti bolo spojené s podtatranským lesným hospodárstvom a neskôr s rozvojom turizmu v Tatrách. V 19. a 20. storočí sa stala obľúbeným letoviskom a východiskom pre horské túry. Nachádza sa na úpätí obľúbených dolín ako Velická dolina (prístup k Velickému plesu a Sliezskemu domu) a Slavkovská dolina (výstup na Slavkovský štít). Štôla je atraktívna obec pre milovníkov prírody a vysokohorskej turistiky, ktorí preferujú pokojnejšie prostredie s výbornou dostupnosťou k turistickým chodníkom a krásam Vysokých Tatier. Jej poloha z nej robí skvelú základňu pre objavovanie južnej časti tohto majestátného pohoria.

ŠTRBA

Štrba má bohatú históriu, prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1265. V minulosti bola významnou poľnohospodárskou obcou a zohrávala dôležitú úlohu pri správe rozsiahlych lesných majetkov pod Tatrami. V 19. storočí, s rozvojom turizmu, sa stala dôležitou dopravnou križovatkou a nástupným bodom pre návštevníkov západnej časti Vysokých Tatier. Významný železničný uzol s priamymi spojeniami do Popradu, Liptovského Mikuláša a je prestupnou stanicou na Zubačku Štrba - Štrbské Pleso. Hoci je Štrbské Pleso samostatnou katastrálnou oblasťou mesta Vysoké Tatry, je úzko spojené so Štrbou dopravne aj historicky. Jedno z najkrajších a najnavštevovanejších plies vo Vysokých Tatrách je ľahko dostupné zo Štrby Zubačkou alebo autom. Štrba je významná obec s kľúčovou polohou pre prístup do

západnej časti Vysokých Tatier. Vďaka svojej dopravnej infraštruktúre (železnica, Zubačka) je dôležitým uzlom pre turistov a zároveň ponúka pokojné bývanie s dobrou vybavenosťou a krásnymi výhľadmi na okolité hory.

TATRANSKÁ JAVORINA

Tatranská Javorina má bohatú a zaujímavú históriu. Pôvodne bola súčasťou rozsiahlych lesných majetkov šľachtického rodu Horváth-Palocsay. V 19. storočí sa stala obľúbeným letoviskom uhorskej šľachty. Významným obdobím bolo vlastníctvo pruského kniežatťa Christiana Hohenloheho, ktorý tu dal postaviť rozsiahly lovecký zámok a prispel k rozvoju obce. Po vzniku Československa sa stala súčasťou štátnych lesov. Tatranská Javorina je vynikajúcim východiskom pre túry v severnej časti Vysokých Tatier, napríklad do Javorovej doliny, Zadných Meďodolov, k Bielovodskej doline a na Jahňací štít. Tatranská Javorina je jedinečná obec s bohatou históriou, zasadená do krásnej prírody severných Vysokých Tatier. Jej odľahlá poloha a pokojná atmosféra ju robia ideálnym miestom pre milovníkov prírody a náročnejšej vysokohorskej turistiky, ktorí hľadajú únik od ruchu civilizácie. Je dôležitou bránou do severnej časti Tatranského národného parku.

VYSOKÉ TATRY

Mesto Vysoké Tatry vzniklo postupným zjednocovaním tatranských osád, pričom k poslednému rozsiahlemu zlúčeniu došlo v roku 1999. Medzi najvýznamnejšie mestské časti patrí: **Starý Smokovec** - historické centrum Vysokých Tatier, administratívne sídlo mesta, východiskový bod pre lanovku na Hrebienok a mnohé turistické trasy, **Štrbské Pleso** - najvyššie položená

osada, známa rovnomenným plesom, lyžiarskym strediskom a kúpeľmi. Je dôležitou dopravnou križovatkou (Zubačka zo Štrby, TEŽ), **Tatranská Lomnica** - významné turistické a lyžiarske stredisko s lanovkou na Lomnický štít a Skalnaté pleso. Nachádza sa tu botanická záhrada a Múzeum TANAPu, **Vyšné Hágy** - klimatické kúpele a liečebňa špecializovaná na pľúcne choroby, východiskový bod pre túry do Mengusovskej doliny, **Tatranská Polianka** - menšie klimatické kúpele a východisko pre túry na Sliezske dom a do Velickej doliny, **Dolný Smokovec** - kúpeľná osada s liečivými minerálnymi prameňmi, **Horný Smokovec** - menšia osada nad Starým Smokovcom, **Nová Lesná** - osada s dobrým dopravným spojením a výhľadmi na Tatry, **Tatranská Lesná** - pokojná osada s liečebnými ústavmi, **Podlesok** - osada na úpätí Vysokých Tatier, vstupná brána do Veľkej Studenej doliny. Hospodárstvo mesta Vysoké Tatry je takmer výlučne založené na turizme. Nachádza sa tu rozsiahla sieť hotelov, penziónov, reštaurácií, lyžiarskych stredísk, lanoviek, turistických atrakcií a služieb pre návštevníkov počas celého roka. Mesto Vysoké Tatry je unikátnym spojením prírodných krás, bohatej histórie a rozvinutej turistickej infraštruktúry. Jeho rozmanité osady ponúkajú

rôzne možnosti pre aktívny oddych, relaxáciu a spoznávanie jedinečnej vysokohorskej prírody. Je to celoročne atraktívna destinácia pre návštevníkov z celého sveta.

OKRES SPIŠSKÁ NOVÁ VES

Okres Spišská Nová Ves zaberá rozlohou 587 km². Žije tu približne 98 670 obyvateľov. Skladá sa z 3 miest a 33 obcí. Okres Spišská Nová Ves je geograficky rozmanitý. Jeho severnú časť tvoria **Spišská kotlina** s úrodnou pôdou. Južnú časť okresu zaberá národný park **Slovenský raj**, známy svojimi roklinami, vodopádmi, tiesňavami a turistickými chodníkmi s rebríkmi a lávkami. Na západe zasahuje do okresu výbežok **Nízkyh Tatier** (Kráľova hoľa). Okresom preteká rieka **Hornád**. Územie dnešného okresu Spišská Nová Ves má bohatú históriu, osídlenie siaha až do praveku. V stredoveku zohrávalo dôležitú úlohu v rámci Spiša, ktorý bol významným regiónom Uhorska s vlastnou samosprávou Spišských Sasov. Mesto Spišská Nová Ves bolo jedným z dôležitých centier Spiša. V okrese sa nachádza množstvo historických pamiatok, ktoré svedčia o jeho bohatej minulosti. Má bohaté kultúrne tradície. V Spišskej Novej Vsi sa konajú rôzne kultúrne podujatia a festivaly. Folklórne skupiny udržiavajú miestne zvyky a tradície. Okres Spišská Nová Ves je región s významným historickým a kultúrnym dedičstvom a jedinečnou prírodou Slovenského raja. Jeho rozmanitá ponuka láka turistov, ale zároveň je dôležitým hospodárskym a administratívnym centrom stredného Spiša.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Spišská Nová Ves nachádza 1 mesto.

SPIŠSKÁ NOVÁ VES

História Spišskej Novej Vsi siaha do 13. storočia, pričom prvá písomná zmienka pochádza z roku 1268. Pôvodne sa vyvinula ako banícka osada. V stredoveku bola významným remeselníckym a obchodným centrom na Spiši. V 16. storočí sa stala slobodným kráľovským mestom, čo prispelo k jej ďalšiemu rozvoju. Mesto má bohaté kultúrne a historické dedičstvo, o čom svedčia mnohé pamiatky v jeho centre. Je

atraktívnou destináciou pre turistov. Námestie Štefana Kluberta je považované za najdlhšie šošovkovité námestie na Slovensku s farebnými meštianskymi domami a fontánami. Rímskokatolícka katedrála Nanebovzatia Panny Márie má najvyššiu kostolnú vežu na Slovensku (87 m) a cenný gotický interiér. Spišská Nová Ves je dynamické mesto s bohatou históriou, kultúrou a prírodným bohatstvom. Jeho atraktívne historické centrum, blízkosť Slovenského raja a dobrá vybavenosť ho robia významným centrom regiónu a obľúbenou destináciou pre návštevníkov.

OKRES LEVOČA

Okres Levoča zaberá rozlohou 357 km². Žije tu približne 33 310 obyvateľov. Okres Levoča sa skladá z 2 miest a 31 obcí. Severnú časť okresu tvoria **Levočské vrchy**, rozsiahle pohorie s hustými lesmi a lúkami, ktoré ponúka možnosti pre turistiku a rekreáciu. Južná časť okresu zasahuje do **Hornádskej kotliny**, ktorá je menej hornatá a vhodná pre poľnohospodárstvo. Okresom preteká rieka **Hornád** a jej prítoky. Okres Levoča patrí k historicky najvýznamnejším regiónom Slovenska. Mesto Levoča bolo v stredoveku významným obchodným a kultúrnym centrom Spiša, s rozsiahlymi privilégiami a silným nemeckým obyvateľstvom. V okrese sa nachádza množstvo vzácnych stredovekých pamiatok, z ktorých najvýznamnejšie sú zapísané do UNESCO. Má bohaté kultúrne tradície, spojené najmä s historickým významom mesta Levoča. Konajú sa tu rôzne kultúrne podujatia, festivaly a jarmoky, ktoré pripomínajú bohatú históriu regiónu. Okres Levoča je jedinečnou kombináciou historického dedičstva svetového významu (UNESCO pamiatky) a krásnej prírody Levočských vrchov. Jeho pokojnejší charakter v porovnaní s turisticky rušnejšími susednými okresmi ponúka návštevníkom možnosť spoznať bohatú históriu Spiša a vychutnať si prírodné krásy tohto regiónu.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Levoča nachádzajú 2 mestá a 5 obcí.

BRUTOVCE

Prvá písomná zmienka o Brutovciach pochádza z roku 1278. V minulosti bola obec súčasťou spišského panstva. Obyvatelia sa živili prevažne poľnohospodárstvom a lesným hospodárstvom. Brutovce sú malá obec s pokojnou vidieckou atmosférou a relatívne stabilným počtom obyvateľov. Sú typickou slovenskou dedinou s pokojnou atmosférou, obklopenou prírodou Levočských vrchov. Ponúkajú príjemné prostredie pre život a rekreáciu s dobrou dostupnosťou k historickým a kultúrnym pamiatkam v blízkej Levoči.

DRAVCE

Obec Dravce sa spomínajú v roku 1263 ako obec kráľovských chovateľov sokolov, v roku 1282 ich Ladislav IV. daroval Görgeyovcom. V roku 1288 bol založený kláštor antonitov, po jeho zániku získal obec od roku 1555 Melchior Tluk. Jeho potomkovia prijali priezvisko Dravecký. Pri kláštore antonitov vzniklo koncom 13. storočia xenodochium – najstaršia nemocnica na Spiši, ku ktorej bol pripojený aj chudobinec a útulok pre pútníkov. Zaniklo v 16. storočí. Obdobie po 2. svetovej vojne v obci treba považovať za obdobie najproduktívnejšie a najdynamickejšie. Obec je obklopená krásnou prírodou Levočských vrchov, ktorá ponúka možnosti pre turistiku, prechádzky a cykloturistiku. V okolí sa nachádzajú lesy bohaté na huby a lesné plody.

LEVOČA

Spišská Levoča sa po prvý raz spomína v listine z roku 1249 pod názvom Leucha. Osada prosperujúca z výhodnej polohy na obchodnej ceste Via Magna (Veľká cesta) sa rýchlo rozrástla na mesto s viacerými výsadami. Za krátky čas sa Levoča stala hlavným centrom nemeckej kolonizácie na Spiši a v roku 1271 ju dokonca povýšili na hlavné mesto Spoločenstva spišských Sasov. Ďalší vývoj však smeroval k oslabovaniu

vplyvu spoločenstva, čo napokon v roku 1323 viedlo k vyhláseniu Levoče za slobodné kráľovské mesto. Najväčšou hybnou silou rozvoja Levoče bol obchod, ktorý postupne nadobudol medzinárodný rozmer. Levočania obchodovali s Krakovom, hansovnými mestami, ba aj s Benátkami. Levočskí remeselníci vyrábali nielen pre miestnu spotrebu, ale aj pre trhy a jarmoky v celom Uhorsku a Poľsku. Neskôr sa Levoča stala jedným z hlavných centier renesancie a humanizmu v Uhorsku. Mestská pamiatková rezervácia Levoča predstavuje ucelený súbor významných kultúrno-historických pamiatok ohraničený obdĺžnikom pomerne zachovaných mestských hradieb. Ťažiskom starobylej Levoče je rozľahlé obdĺžnikové námestie. Stojí tu Bazilika sv. Jakuba zo 14. storočia, ktorá patrí medzi najvýznamnejšie sakrálné stavby na Slovensku. Vysoká štíhla veža kostola z prvej polovice 19. storočia je najvýraznejším prvkom siluety mesta. K mimoriadne cenným patrí najmä interiér kostola, ktorý je jedinečným múzeom stredovekého sakrálneho umenia. Neskorogotický drevený hlavný oltár sv. Jakuba je s výškou 18,6 m najvyšší svojho druhu na svete. Zhotovili ho z lipového dreva v rokoch 1507 až 1517 v dielni Majstra Pavla z Levoče. Svoju vlastnú podobizeň Majster Pavol údajne dal jednej z dvanástich sôch apoštolov nádhernej kompozície Poslednej večere v predele oltára. S bazilikou susedí budova bývalej levočskej radnice s arkádami postavená po požiari v roku 1550. Patrí k vrcholným stavbám svetskej renesančnej architektúry na Slovensku. Na námestí stojí aj tzv. klieť hanby zo 16. storočia, ktorá sa v minulosti využívala na verejné pranierovanie. Centrálné námestie lemuje vyše 50 pozoruhodných meštianskych a patricijských domov. Viaceré sú pomenované podľa bývalých majiteľov. Na prvý pohľad zaujme najmä renesančný Thurzov dom, ktorý získal novorenesančnú sgrafitovú fasádu v roku 1904. Vysoko nad mestom sa týči Mariánska hora (781 m). Každoročne na začiatku júla sa Levoča stáva miestom najväčšieho stretnutia pútnikov na Slovensku. Desaťtisíce veriacich v dlhých zástupoch vystupujú na horu, aby spoločne vzdali vďaka Panne Márii na bohoslužbách v Bazilike Navštívenia Panny Márie zo začiatku 20. storočia. Od roku 2009 je mesto Levoča zapísané na Zozname Svetového dedičstva UNESCO.

OLŠAVICA

Prvá písomná zmienka o Olšavici pochádza z roku 1263. V minulosti bola obec súčasťou spišského panstva. Obyvatelia sa živilí prevažne poľnohospodárstvom, chovom dobytka a lesným hospodárstvom. Olšavica je známa svojou cennou a zachovanou ľudovou architektúrou, najmä drevenicami, ktoré svedčia o tradičnom spôsobe života v regióne. Obec je pamiatkovou rezerváciou ľudovej architektúry. Jej pokojná atmosféra a poloha v Levočských vrchoch ju robia atraktívnou pre milovníkov tradičnej kultúry a vidieckeho prostredia.

SPIŠSKÉ PODHRADIE

Spišské Podhradie bolo v 12. stor. predhradím Spišského hradu. V polovici 13. storočia sa už vyvinulo v samostatné od hradu nezávislé mesto. Najstaršie písomné zmienky uvádzajú, že už v roku 1174 na území dnešného Spišského Podhradia vznikla osada "Suburbium". Neskôr, bola obec známa ako "Fanum St. Mariae" (1279). Neskôr bol rozvoj celého spišského regiónu

pod rozhodujúcim vplyvom Sasov. Obec patrila do Spoločenstva spišských Sasov a v roku 1321 sa už spomína ako mesto a prirodzené centrum širokého okolia. Prvým pomenovaním mesta je "Villa Saxonum". Pozdejší vplyv nemeckých remeselníkov a obchodníkov v 15. stor. mali prinajmenšom rovnaký vplyv. Celý stredovek prežívalo Spišské Podhradie ako veľmi významné, známe a prosperujúce mesto. Do roku 1876 bolo Spišské Podhradie členom "Municípie 16 spišských miest" malo vlastný úrad. 21. septembra 1922 bolo vyhlásené za veľkú obec a pričlenené levočskému okresu. V decembri 1993 bolo Celé okolie Spišského hradu vrátane jeho kultúrnych, historických a prírodných pamiatok zapísané na zasadnutí Rady Svetového dedičstva UNESCO do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO. Nachádza sa tu Synagóga, jediná zachovaná zo 14 na Spiši. V súčasnosti sa využíva na kultúrne účely (výstavy, koncerty) a v budúcnosti sa v nej uvažuje so zriadením múzea. Pôvodne samostatná obec Spišská Kapitula od roku 1948 je mestskou časťou Spišského Podhradia. Je cirkevným mestečkom, ležiacim na kopci a vyvinula sa v 12. storočí okolo kostola. Spišská Kapitula je mestskou pamiatkovou rezerváciou. Dominantnou stavbou je neskororománska katedrála sv. Martina z rokov 1245-1273 s dvoma vežami. Svätyňa a loď boli rozšírené gotickými prístavbami (kaplnka Zápoľského). Katedrála má mimoriadne cenný interiér - najmä gotické oltáre, sochy, náhrobné tabule, náhrobky, kalichy, zvony a podobne. Fresky z roku 1317 znázorňujú korunováciu kráľa Karola Róberta. Je tu taktiež najstaršia známa románska plastika na Slovensku - Leo albus. Spišské Podhradie je jedinečné mesto s neoceniteľným historickým a kultúrnym dedičstvom, úzko spojené s majestátnym Spišským hradom a duchovnou Spišskou Kapitulou. Jeho malebné centrum a výhodná poloha z neho robia významnú turistickú destináciu, ktorá návštevníkom ponúka pohľad do bohatej histórie Spiša.

ÚLOŽA

Pôvodne staroslovenská obec sa rozprestiera 7 kilometrov od Levoče, takmer 900 metrov n. m. Najstaršia písomná zmienka o obci pochádza z roku 1280. Vtedy sa uvádzala pod menom Olusa. Dnes má Uloža takmer 200 obyvateľov a s príjemným prírodným prostredím sa stala obľúbenou chalupárskou a turistickou lokalitou. Stredoveký kostol bol v roku 1754 zbúraný a na jeho základoch bol postavený dnešný kostol. Z ľudovej architektúry dominujú v tejto rázovitej dedinke zachovalé pôvodné drevenice. V jednej z nich je zriadený obchod a pohostinstvo, kde si môžu návštevníci kúpiť turistické známky. Atmosféru Ulože dopĺňa drevená zvonica. Z mnohých turistických destinácií spomeňme krásy Levočských vrchov a Slovenského raja. Priamo obcou prechádzajú viaceré cyklotrasy ako aj udržiavané trate pre beh na lyžiach - lyžiarske stredisko Kružok je vzdialený len 1 km od obce. Z moderných športov je dostupný rafting, paintball a jazda na štvorkolkách. Ponúka príjemné prostredie pre život a rekreáciu s dobrou dostupnosťou k historickým a kultúrnym pamiatkam v blízkej Levoči.

VYŠNÝ SLAVKOV

Najstaršiu zachovanú písomnú správu o Spiši vydal kráľ Ondrej II. v roku 1209. Písomné dôkazy o osídlení terajšej dediny Vyšný Slavkov sú útržkovité. Vystriedali sa tu viaceré významné rody. Z roku 1754 sa zachoval zoznam týchto miestnych zemepánov: Franciscus Horváth-Kissevicz, vdova po Ladislai Kolaczkovszký, Stephanus Kolaczkovszký, Emericus Radácsy, Casparus Simoni, Mathias Neiblingh, vdova po Casparis Roll, Ignatius Vitkócsy. V súčasnosti sa v obci nachádza už iba meno Kolačkovský. Vyšný Slavkov je typickou slovenskou dedinou s pokojnou atmosférou, obklopenou prírodou Levočských vrchov. Ponúka príjemné prostredie pre život a rekreáciu s dobrou dostupnosťou k historickým a turistickým centráм v okolí.

OKRES SABINOV

Okres Sabinov zaberá rozlohou 545 km². Počet obyvateľov okresu je približne 61 995. V okrese Sabinov sa nachádzajú 2 mestá a 41 obcí. Je charakteristický členitou krajinou. Severnú časť tvoria **Spišsko-šarišské medzihorie** a **Čergov**, pohoria s lesmi a lúkami, ktoré ponúkajú možnosti pre turistiku a rekreáciu. Južnejšia časť okresu zasahuje do **Košickej kotliny**. Okresom preteká rieka **Torysa** a jej prítoky. Územie dnešného okresu Sabinov bolo osídlené už v praveku. V stredoveku zohrávalo dôležitú úlohu na obchodných cestách. Mesto Sabinov bolo jedným z významných centier Šariša. V okrese sa nachádza množstvo historických pamiatok, ktoré svedčia o jeho bohatej minulosti. Okres Sabinov má bohaté kultúrne tradície, spojené s folklórom Šariša. V obciach sa konajú rôzne folklórne festivaly a podujatia, ktoré udržiavajú miestne zvyky a tradície. Je to región s malebnou prírodou, bohatou históriou a živými folklórnymi tradíciami. Jeho pokojnejší charakter v porovnaní s turisticky rušnejšími susednými okresmi ponúka návštevníkom možnosť spoznať autentickú kultúru Šariša a vychutnať si krásy miestnej prírody.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Sabinov nachádza 6 obcí.

BAJEROVCE

Počas existencie obec niekoľkokrát menila svoj názov. v roku 1366 sa nazývala Bayervagasa, v roku 1786 – Bajerowcze, v roku 1875 – Bajorvágás a v roku 1920 – Bajerovce. V súvislosti s názvom obce historik F. Uličný píše: „Pramene zo 14. – 16. storočia uvádzajú Bajerovce v maďarskom, nemeckom a slovenskom názve. Maďarský tvar Bayorwagasa sa vyskytuje v prameňoch zo 14. a 16. storočia. Nemecký tvar Beyerhaw sa vyskytuje v prameňoch z 15. storočia. Slovenský tvar v maďarizovanej podobe Bayrocz, Baiorocz, Bayor sa vyskytuje v písomnostiach zo 16. storočia. Základom názvu dediny je osobné meno Bajer. V obci sa udržiavajú miestne folklórne tradície a zvyky, ktoré sa prejavujú počas rôznych kultúrnych podujatí. Bajerovce sú typickou slovenskou obcou s pokojnou atmosférou, obklopenou prírodou. Ponúkajú príjemné prostredie pre život a rekreáciu s dobrou dostupnosťou k regionálnym centráм a prírodným krásam v okolí.

BREZOVIČKA

Obec založili na zákupnom práve v polovici 13. storočia. V r. 1307 tu Berzeviczyovci postavili nad cestou spájajúcou Spiš so Šarišom kláštor v lokalite Koscilek a ešte predtým po roku 1274 postavili hrad na mieste, ktoré sa dnes volá Zámčisko (hrad zanikol v 14.-15. storočí). Od toho je odvodený pravdepodobne aj pôvodný názov obce - Hamburg- od nemeckého "ham"- výbežok, ostroh a "burg"- hrad, teda "Hrad na výbežku". Obyvatelia sa živili prevažne poľnohospodárstvom, chovom dobytky a prácou v lesoch. Nachádza sa v severnej časti okresu, v údolí Brezovičky, na južných svahoch pohoria Čergov, približne 15 km severozápadne od Sabinova. Je známa svojou zachovanou ľudovou architektúrou a pokojným prostredím.

NIŽNÝ SLAVKOV

Názov obce je odvodený od slovanského osobného mena Slavk, Slavek, či Slavko, pripomínajúci zakladateľský rod – Slavkayovcov, ktorý pretrval až do 19. storočia. Prvá písomná zmienka o Nižnom Slavkove je z roku 1214, kedy už stál kostol sv. Anny (súčasná kaplnka) a 12 domov. Avšak už pred 12. storočím sa v jeho okolí okrem hradiska nachádzala aj benediktínska pustovňa v časti zvanej Koscelisko. Táto starobylá obec bola založená na zákupnom práve pri tzv. Veľkej ceste (Via magna) spájajúcej Šariš s neďalekým Spišom a rozvíjala sa ako radová potočná dedina. V súčasnosti obec prechádza rozsiahlou rekonštrukciou, ktorá jej dodáva novú atraktivitu v krásnom prírodnom prostredí. Previedla sa regulácia miestnych potokov, kanalizácia obce, regenerácia verejných priestranstiev s novým priestorom pre kultúru a oddych. Úplnou rekonštrukciou prešla aj Základná škola s Materskou školou, ako aj miestny cintorín s novým Domom nádeje.

POLOMA

Prvýkrát sa v listinách spomína roku 1330 ako súčasť panstva Torysa a ako samostatná farnosť. V roku 1330 – 1331 tu pôsobil farár Pavol, ktorý bol členom Fraternity horno – toryských farárov. Názov obce sa v najstarších listinách uvádza v tvaroch: Polom, Palim. Jeho vývoj v nasledujúcich storočiach možno sledovať takto: 1427 Polon, 1689 Polyom, roku 1773 Ploma, 1786 Polom, 1927 Poloma. Obec vznikla pravdepodobne na mieste lesného polomu, pričom sa jej názov nevyhol maďarskému vplyvu. Slovenské sídlisko s príchodom sasko-spišských šľachticov Rikolfa a Polana do Horného Potorysia nevyhlo koncom 13. alebo začiatkom 14. storočia nemeckým osadníkom. V obci sa udržiavajú miestne folklórne tradície a zvyky. Poloma je príjemná obec s krásnou okolitou prírodou pohoria Čergov. Ponúka pokojné bývanie s dobrou vybavenosťou a možnosťami pre rekreáciu v prírode. Jej blízkosť k Sabinovu a Lipanom zabezpečuje prístup k širšej škále služieb a kultúrnych podujatí.

TICHÝ POTOK

Prvá správa o Tichom Potoku je v súpise dedín Šarišskej stolice z roku 1427. Uvádza sa tam, že dedina patrila šľachtickej rodine z Brezovice. V písomnostiach z tohto obdobia sa uvádza dedina pod názvom Stelbach, alebo Stillbach. Je to pôvodný nemecký názov vo význame Tichý Potok, ktorý vytvorili vlastníci dediny, šľachtici spišsko – nemeckého pôvodu. Miestni obyvatelia tomuto nemeckému názvu dali slovenskú podobu Štelbach. Vzhľadom na svoju odľahlú polohu si zachovala svoj tradičný charakter a spôsob života dlhšie ako mnohé iné obce. Tichý Potok je jedinečná obec, ktorá si vďaka svojej odľahlosti zachovala svoj tradičný charakter a krásnu okolitú prírodu. Je to ideálne miesto pre milovníkov ticha, prírody a autentického vidieckeho života. Návštevníci tu nájdu pokoj a možnosť vychutnať si krásy pohoria Čergov ďaleko od ruchu moderného sveta.

TORYSA

Prvý najstarší, písomný záznam, ktorý môžeme pokladať za hodnoverný o obci Torysa je v listine z roku 1265, v ktorej sa uvádza, že spišský prepoš Mitimír z Bosny exkomunikoval toryského farára, lebo odoprel platiť cirkevnú daň tzv. "catedraticum" Spišskej Kapitule, kam farnosť Torysa ako sídlo cirkevného dištriktu administratívne patrila. Listina z roku 1265 hovorí aj o kostole Panny Márie v Toryse. Toto sídlisko bolo pravdepodobne najstarším a najvýznamnejším centrom kultúrneho, administratívneho i cirkevného života na hornej Toryse. Voda z rieky Torysa bola využívaná obyvateľmi obce na rôzne účely. Z historických dokumentov sa dozvedáme o jej využití na výrobu papiera, keď poháňala výrobné zariadenia. Pohon bol na vrchnú vodu a prevodom z kola sa poháňali okrúhle kamene, ktoré drvili handry a staré papiere na kašu. Papiereň v Toryse vznikla v roku 1784 a zanikla v roku 1874. V jej tesnej blízkosti bol mlyn. Okrem toho boli ešte v obci tri mlyny. Prvý z mlynov zanikol v roku 1905 a bol v lokalite "na rybníkoch". Druhý mlyn na hornom konci obce "pri kríži", zanikol okolo roku 1860. Tretí mlyn bol údajne v lokalite "pri močiari" a bol znížený pri povodni v roku 1813. Torysa je príjemná obec s dobrou vybavenosťou a pokojnou atmosférou v údolí rieky Torysa. Jej poloha zabezpečuje dobrú dostupnosť k regionálnym centráam a ponúka možnosti pre rekreáciu v prírode.

OKRES STARÁ ĽUBOVŇA

Okres Stará Ľubovňa zaberá rozlohou 624 km². Počet obyvateľov okresu je približne 53 000. V okrese Sabinov sa nachádzajú 2 mestá a 34 obcí. Severnú časť okresu tvorí **Pieninský národný park**, známy svojou jedinečnou tiesňavou Dunajca, vápencovými bralami a bohatou flórou a faunou. Južnejšiu časť okresu zaberá **Ľubovnianska kotlina** a severné výbežky **Spišskej Magury**. Okresom preteká rieka **Poprad** a **Dunajec**, ktorý tvorí štátnu hranicu s Poľskom. Územie dnešného okresu Stará Ľubovňa má bohatú históriu, osídlenie siaha až do praveku. V stredoveku zohrávalo dôležitú pohraničnú úlohu. Mesto Stará Ľubovňa bolo významným centrom Zamaguria a sídlom Ľubovnianskeho hradu, ktorý zohral dôležitú úlohu v uhorských dejinách. Okres Stará Ľubovňa je región s bohatými kultúrnymi tradíciami Zamaguria. V obciach sa udržiavajú tradičné remeslá, folklórne zvyky a konajú sa rôzne kultúrne podujatia a festivaly. Okres Stará Ľubovňa je jedinečnou kombináciou krásnej prírody Pienin, bohatej histórie a živej tradičnej kultúry. Jeho malebné mestá a obce, ako aj prírodné atrakcie, lákajú návštevníkov, ktorí chcú spoznať severovýchodné Slovensko.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Stará Ľubovňa nachádzajú 2 mestá 17 obcí.

ČIRČ

Prvá písomná zmienka o Čirči pochádza z roku 1330. V minulosti bola obec súčasťou Ľubovnianskeho panstva. Obyvatelia sa živili prevažne poľnohospodárstvom, chovom dobytka a prácou v lesoch. Vzhľadom na svoju polohu blízko hraníc mala obec aj strategický význam. Čirč je stredne veľká obec s pokojnou vidieckou atmosférou. V obci sa udržiavajú tradičné zvyky a folklór Zamaguria. Obec je výborným východiskovým bodom pre návštevu Pieninského národného parku, ktorý ponúka možnosti pre splav Dunajca, turistiku v tiesňavách, cykloturistiku a obdivovanie jedinečnej prírody. Nachádza neďaleko hraničného priechodu s Poľskom, čo umožňuje jednoduché výlety do susednej krajiny. Jej poloha blízko národného parku a hraníc s Poľskom ju robí atraktívnou pre tých, ktorí hľadajú pokojnú rekreáciu v prírode s možnosťami pre aktívny oddych a spoznávanie kultúrneho dedičstva regiónu.

ĎURKOVÁ

Prvá písomná zmienka o Ďurkovej pochádza z roku 1427. V minulosti patrila obec pod panstvo Plaveč. Až do roku 1958 bola osadou obce Plaveč, kedy sa osamostatnila a premenovala na Ďurkovú. Obyvatelia sa historicky zaoberali prevažne poľnohospodárstvom. Obec je obklopená prírodou Spišsko-šarišského medzihoria a pohoria Čergov, čo ponúka možnosti pre nenáročnú turistiku a prechádzky v prírode. Ďurková je malá, pokojná obec s historickým kostolom, situovaná v peknom prírodnom prostredí na rozhraní dvoch pohorí. Je vhodná pre tých, ktorí hľadajú tiché bývanie a možnosti pre nenáročnú rekreáciu v prírode.

FORBASY

Obec Forbasy leží v staroľubovnianskom okrese, na severovýchodných svahoch Levočských vrchov v doline na nive a terasách rieky Poprad. Prvá písomná zmienka o obci Forbasy

pochádza z roku 1311. Pôvodný názov tejto obce, Fyrbaz, sa postupne menil, a v roku 1408 bola obec známa pod názvom Furbas, o štyristo rokov neskôr, tzn. v roku 1808, ju opäť premenovali, tentokrát bola obec označovaná ako Forbasý. Obec patrila od svojho vzniku až do roku 1412 Ľubovnianskemu hradnému panstvu, avšak v rokoch 1412 – 1772 bola spolu s ďalšími spišskými mestami a obcami v poľskom zálohu. V súčasnosti má obec 130 domácností so 450 obyvateľmi. Forbasy sa vyznačujú typickou ulicovou zástavbou s murovanými domami štítom a priečeliami orientovanými na ulicu a súvislým radom veľkých stodôl so sedlovou šidl'ovou strechou, pristavených štítm k sebe, tvoriacich hospodárske zázemie. Významnými historickými pamiatkami sú Kostol sv. Doroty, postavený v roku 1730 na starých základoch, Kaplnka Sedembolestnej Panny Márie (1790) a Kaplnka sv. Jána Nepomuckého (1730). Forbasy sú príjemná obec s pokojnou atmosférou, obklopená prírodou a s dobrou dostupnosťou k regionálnemu centru Stará Ľubovňa a turistickým atrakciám v okolí.

HNIEZDNE

Na brehoch rieky Poprad, medzi Starou Ľubovňou a Podolíncom, sa už stáročia rozprestiera Obec Hniezdne. Najstarší písomný doklad o jej existencii je z roku 1286, v ktorom sa dokumentuje, že rytieri Peter a Mysun, synovia Miroslava, predávajú svoju dedičnú škultéciu Jánovi Roxerovi z Kežmarku. Nepriamym dôkazom o jej skoršom jestvovaní, ako slovenskej osady, je listina z roku 1235, ktorou pápež Gregor IX. urovnáva cirkevný spor v otázke poberania desiatkov z Podolínce a okolia medzi ostrihomským arcibiskupom a krakovským biskupom. Hniezdne aj dnes ponúka svojim návštevníkom kus svojej histórie. Ukrytá je v murovaných dvojpodlažných meštianskych domoch. Ich výstavba, v neskorom renesančnom slohu, sa začala začiatkom 17. storočia. Mestský charakter Hniezdného doplnila v 18. storočí ďalšia výstavba domov v neskorom barokovom slohu. Mnohé z týchto skvostov spišskej architektúry sú skrášlené doplnkami. Sú nimi nástenné maľby, z ktorých medzi najvzácnejšie patrí: sv. Rodina, Krst Krista (dom č. 229) alebo socha sv. Floriána z roku 1779 (dom č. 114). K stavbám 19. storočia patrí budova starej školy (1840), radnica (1880) a už spomínaný kostol sv. Bartolomeja (1820) s renovovanými barokovými oltármi. Hniezdne je zaujímavá obec s bohatou históriou, architektonickými pamiatkami a modernou turistickou atrakciou v podobe Nestville Parku. Jej poloha v Ľubovnianskej kotline poskytuje dobrý prístup k prírodným krásam a kultúrnym pamiatkam regiónu.

HRANIČNÉ

Možno predpokladať, že bola založená v priebehu prvej polovice 14. storočia na Nemeckom práve, tak ako niektoré susedné obce. Prvýkrát sa v listine objavuje pod názvom „Granasztov" v roku 1342, resp. 1364. Tento názov bol do roku 1948. Dôležitú úlohu v jej dejinách zaiste zohrávala skutočnosť, že ležala na obchodnej ceste smerujúcej cez Mníšek nad Popradom do Poľska. Najvzácnejšou stavebnou pamiatkou je drevený kostol. Chrám bol v obci postavený v rokoch 1785-1787 z dreva. Bol zasvätený Panne Márii (Nepoškvrnené počatie). Slúžil veriacim rímskokatolíckeho a gréckokatolíckeho vierovyznania. Jeho interiér bol vybavený oltárnou architektúrou a plastikami zo Starej Ľubovne z obdobia gotiky až rokoka. Hraničné bolo a je filiálkou rímskokatolíckej fary v Mníšku nad Popradom. Drevený kostolík bol

vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Hraničné je malebná pohraničná obec s pokojnou atmosférou a výbornou polohou pre objavovanie krás Pieninského národného parku a susedného Poľska. Je ideálnym miestom pre milovníkov prírody a ticha.

CHMEĽNICA

Prvá písomná zmienka o obci je z roku 1315. Založená bola šoltýsom Mikulášom z Petrovej Vsi, zaniknutej dediny na území dnešnej Kamienky. Tomu kómes Mikuláš, vtedajší kastelán Ľubovnianskeho hradu, udelil právo vyklčovať les a založiť dedinu Hophgart so šesťdesiatimi lánmi, rozprestierajúcej sa od dlhej lúky nadol v smere rieky. Na toto územie prišli nemeckí osadníci – predkovia - zo Sliezska. Dlhá lúka a rieka, ktorá sa spomína v zakladacej listine, bola rovina na brehu rieky Poprad východne od Starej Ľubovne. Chmeľnica je jednou z mála miest, ktorej sa zachovala zakladacia listina. Preto patrí k vzácnym prameňom z obdobia zakladania osád na nemeckom práve na hornom Spiši. Chmeľnica bola poslednou dedinou na Spiši, ktorá patrila panstvu Ľubovnianskeho hradu. V roku 1412 sa dedina spolu s ďalšími spišskými mestami a dedinami stala súčasťou zálohovaného územia Poľska. Poľský záloh trval do roku 1772, teda plných 360 rokov. Názov obce je zrejme odvodený od nemeckého názvu Hopfen – chmeľ, ktorý sa tu údajne pestoval. Donedávna sa skôr prikláňalo k názoru, že názov obce je odvodený od nemeckých slov Hof a Garten, teda dvor a záhrada, čo malo znamenať súvislosť obce s panstvom Ľubovnianskeho hradu. Obec obklopuje krásna a čistá príroda, kde môžete nájsť kamenný výtvor „Čertovu skalu“, ktorá je vysoká 12 m a spája sa s ňou povest' spojená s výstavbou Ľubovnianskeho hradu, ale aj pozoruhodné bradlo Ľubovnianskej vrchoviny Marmon. Chmeľnica je zaujímavá obec s bohatou históriou, kultúrnym dedičstvom karpatských Nemcov a malebnou polohou v blízkosti mnohých turistických atrakcií regiónu. Je známa svojou pohostinnosťou a snahou o zachovanie miestnych tradícií.

KAMIENKA

Kamienka patrila zrejme od začiatku k panstvu Ľubovnianskeho hradu, ktorý už na začiatku 14. stor. bol považovaný za významnú pevnosť. Medzi 13 spišskými mestami sa hrad dostal v r. 1412 do zálohu Poľska a stal sa centrom politickej a hospodárskej moci nad celým zálohovaným územím, ktoré bolo k uhorskej korune pripojené opäť v r. 1772 po vykúpení uvedeného územia sicárovnou Máriou Teréziou. Poloha obce, klimatické a pôdne pomery boli v minulosti určujúcim faktorom, ktorý ovplyvňoval spôsob života jej obyvateľov. Pôvodným zamestnaním, zabezpečujúcim obživu obyvateľov, bolo roľníctvo a pastierstvo. Neskôr dochádza k postupnému rozvoju remesiel. V obci pôsobí aktívna folklórna skupina, ktorá organizuje významný festival rusínskeho folklóru Barvínkova Kamienka. Kamienka je malebná obec s bohatou rusínskou kultúrou a tradíciami, situovaná v krásnom prírodnom prostredí. Je známa svojím folklórnym festivalom a historickými pamiatkami.

KOLAČKOV

Pôvodne poľnohospodárska, pastierska a drevorubačská obec vznikla koncom 13. storočia na území, ktoré dal v roku 1293 Ondrej III. spišskej kapitule. Kraj, kde vznikla osada s pomenovaním Calacz (1312), Kolach (1361) bol málo ľudnatý, príroda bola tvrdá a ľudia sa

museli ťažko prebýjať životom. Krátko po druhej svetovej vojne veriaci v strmom svahu pri dedine postavili kalváriu, ktorú vysvätili v roku 1950. Reliéfy sú umiestnené v jednoduchých kamenných kaplnkách. Na vrchole je poľný oltár, obnovená kamenná kaplnka, pred ktorou stoja tri drevené kríže. Rímskokatolícky kostol v dedine stojí od konca 13. storočia a je zasvätený sv. Michalovi. Neskôr bol viackrát upravovaný a prestavaný. Po roku 1787 prešiel klasicistickou úpravou. Od roku 1912 bol kostol vydláždený a vtedy dostal aj nový organ. Hlavný oltár pochádza zo 17. storočia. Vzácnosťou je aj obraz Panny Márie z roku 1716. K pamiatkam patrí Kaplnka sv. Jána Nepomuckého, ktorá bola postavená v roku 1829 z fundácie (100 florénov) váženého šľachtica, kapitána – Josephus Carolus Kovács de Uhrin. Vzácnosťou sú kríže z prvej polovice 19. storočia a socha sv. Terezy z roku 1941. Historickou budovou je aj fara z roku 1816. V obci sa nachádzajú 4 cintoríny. Kolačkov je malebná obec s bohatou históriou, kultúrnymi pamiatkami a živými tradíciami. Jej poloha v severnej časti Levočských vrchov ponúka pekné prírodné scenérie a možnosti pre nenáročnú turistiku. Obec je tiež známa svojou hudobnou a folklórnou scénou.

LEGNAVA

Prvá písomná zmienka o tejto obci pochádza z roku 1427. Obec mala vtedy 7 zdanených port a patrila panstvu Brezovica. Asi kilometer od obce, na pravej strane pri rieke Poprad, pod vrchom nazývaným Ostriž, sa vypína neveľký výbežok, na ktorom bol kedysi postavený Legnavský baziliánsky monastier. Dnes na jeho nižnom konci stojí murovaná kaplnka, zasvätená sv. Mikulášovi Divotvorcovi. Jeho cieľom bolo priniesť do údolia rieky Poprad návrat k pravej viere. Obyvatelia Legnavy sú gréckokatolíckeho vyznania. Náboženský život bol spravovaný tunajšou farnosťou, zriadenou v 19. storočí, až do roku 2004, kedy bola farnosť zrušená a spolu s filiálkou Starina pričlenená k farnosti Malý Lipník. Pôvodne bol v obci drevený chrám. V roku 1883, za pôsobenia duchovného Gregora Beskida, bol uprostred obce postavený nový gréckokatolícky chrám, zasvätený sv. Jánovi Krstiteľovi. Ide o neoklasicistický chrám, s polygonálnym uzáverom presbytéria a vežou vstavanou do štítového priečelia, na fasáde s náročnou rustikou a pilastrovým členením. Legnava je príjemná obec s pokojnou atmosférou a krásnou okolitou prírodou. Jej poloha blízko Pieninského národného parku a Starej Ľubovne z nej robí dobrý východiskový bod pre objavovanie regiónu.

LESNICA

Prvá písomná zmienka o Lesnici pochádza z roku 1297. V minulosti bola obec súčasťou panstva Plaveč. Vďaka svojej polohe na obchodnej ceste popri Dunajci mala strategický význam. Obyvatelia sa živili prevažne poľnohospodárstvom, prácou v lesoch a pltníctvom. Lesnica je výnimočná obec s jedinečnou polohou v Pieninskom národnom parku. Je rajom pre milovníkov prírody, turistiky a splavu Dunajca. Jej pokojná atmosféra a krásne okolie z nej robia obľúbenú destináciu pre oddych a aktívnu rekreáciu.

LITMANOVÁ

Osada vznikla z majera Ľubovnianskeho panstva nazývaného Lithmanova už v r. 1564. V metácii listiny z r. 1567 Mikuláša Maciejovského je uvedená ako osada Jaworska. Väčšina obyvateľov sú gréckokatolíci, ktorí tvoria silnú rusínsku komunitu s vlastnými tradíciami a

kultúrou. Približne 3 km od obce sa nachádza známe gréckokatolícke pútnické miesto – Hora Zvir, kde sa v rokoch 1990-1995 údajne zjavovala Panna Mária dvom dievčatám. Toto miesto každoročne láka množstvo pútnikov zo Slovenska i zahraničia. V blízkosti sa nachádza Rozhl'adňa Eliášovka - najvyšší vrch Ľubovnianskej vrchoviny (1023 m n. m.) s rozhľadňou, z ktorej je nádherný výhľad na okolitú krajinu. Viedie naň turistický chodník z Litmanovej. Poloha obce v krásnom prírodnom prostredí ponúka možnosti pre náboženský turizmus, zimné športy a aktívny oddych v prírode.

MALÝ LIPNÍK

Prvá písomná zmienka o obci Malý Lipník je až z roku 1600. Obec založil šoltýs s haličskými osadníkmi ako kopaničiarsku dedinu patriacu pod Plavečské panstvo Palocsayovsko-Horváthovského rodu. Z prírodných daností, malebnosti a pokoja tejto lokality vychádza aj cestovný ruch. Obcou prechádza niekoľko turistických trás, sú tu dobré podmienky pre splav po rieke Poprad, rybárčenie, turistiku a cykloturistiku. V katastrálnom území obce sa nachádza aj známa Chatová osada Verlišky s viac ako 80 chatami a turistická ubytovňa v blízkosti futbalového ihriska.

MATYSOVÁ

Najstaršia správa o obci je z r. 1408 /15. storočie/, keď kráľ Žigmund daroval šľachticovi Imrichovi z Perína Ľubovnianske hradné panstvo, ku ktorému patrila aj Matysová. Obec je vyhľadávaná ako rekreačná oblasť a pôvodne drevenice slúžia ako víkendové domčeky, do ktorých sa vracajú za relaxom pôvodní obyvatelia, ale aj prechodní novousadlíci z Prešova, Košíc, Popradu, Banskej Bystrice či Čiech. Dominantou matysovskej prírody je vrch Marmon (Marman), ktorý v sebe skrýva ojedinelú červenú horninu. V jeho blízkosti sa nachádza pamätná tabuľa a miesto tragickej udalosti z druhej svetovej vojny. Pád ruského ťažkého bombardéra spomínajú miestni, samozrejme tí skôr narodení, ešte aj dnes. K matysovskej histórii patrí aj drevená cerkev sv. Michala, ktorá sa nachádza v skanzene hradu Stará Ľubovňa, kde bola v roku 1979 z Matysovej presťahovaná. Matysová je tichá a malebná obec s bohatou históriou a silnou rusínskou identitou. Hoci je malá, ukrýva kultúrne a prírodné zaujímavosti, ktoré stoja za objavenie.

MNÍŠEK NAD POPRADOM

Prvá zachovaná písomná zmienka o obci pochádza z roku 1323, keď tu sídlili pustovníci (locus heremitoris). V blízkosti pustovne, ktorá ležala na ceste do Poľska, vznikla začiatku 14. storočia osada, ktorá tiež po pustovníkoch dostala názov HEREMITARIS, neskôr v roku 1364 HEREMITA a v roku 1786 bola premenovaná na MNISZEK. K významným pamiatkam, ktoré môžete v Mníšku nad Popradom obdivovať je rímsko-katolícky kostol, postavený koncom 80. rokov 18. storočia. Chrám je zasvätený sviatku Povýšenia sv. Kríža, ktorý sa slávi 14. septembra, kde sa v tunajšej obci koná kresťanská slávnosť, tzv. „odpusť“. Ozdobou interiéru kostola je *obraz Ružencovej Panny Márie od J. Hanulu z roku 1883*, ktorý je maľovaný olejom na plátne. Ďalším skvostom je *obraz Povýšenia sv. Kríža z roku 1869* od viedenského maliara *F. Staudingera*, ktorý je taktiež olejomalba na plátne. V kostole sa tiež nachádza súsošie Kalvária v barokovoklasicistickom slohu z konca 18. storočia. Je to

polychrómová drevorezba. Na pomerne malé množstvo obyvateľov v našej obci bolo v tomto kostole doposiaľ vysvätených až *12 kňazov a 11 rehoľných sestier*. Mníšek nad Popradom je dynamická turistická obec s výbornou polohou v Pieninskom národnom parku a pri rieke Poprad. Ponúka širokú škálu aktivít pre milovníkov prírody, vodných športov a turistiky. Je ideálnym miestom pre aktívnu dovolenku v krásnom prostredí Pienin.

NIŽNÉ RUŽBACHY

Obec bola založená koncom 13.storočia. Klasicistický kaštieľ postavený okolo roku 1800 (dnes farský úrad), gotický kostol z 13. stor., barokovo prestavaný. Zaujímavou technickou pamiatkou je bývalý objekt papierne - mlyna z 18. stor., murovaná stavba s hornými prevádzkovými priestormi z dreva. Komplex ľudovej architektúry s domami z lomového kameňa. Dodnes sa zachoval rázovitý kroj. Miestnou časťou je chatová osada Ružbaška Miľava. V obci je zriadená súkromná malá vodná elektráreň. Nižné Ružbachy sú pokojnou obcou s bohatou históriou a kultúrnym dedičstvom. Jej blízkosť k Vyšným Ružbachom a ďalším turistickým atrakciám v regióne Spiš a Pieniny ju robí zaujímavou pre návštevníkov hľadajúcich oddych a poznávanie.

ORLOV

Prvá písomná zmienka je z roku 1349, keď rieka Poprad zmenila svoj tok a tým porušila hranice Rikolfovho majetku medzi osadami Orlov, Ľubotín a Čirč. Pri vyšetrovaní tejto udalosti vystupovali ako svedkovia aj šoltýsi z Orlova, Plavča a Ľubotína. K obci patrí aj osada Andrejovka a Kurčín. Obec založili usadlíci so šoltýsom podľa zakupného práva medzi 1330 - 1349 rokom. Patrila pod panstvo neďalekého hradu Plaveč, rodine Bebekovcom, pod názvom Orlou. Nevie sa presne odkiaľ názov obce pochádza, ale pravdepodobne v regióne bolo veľa dravých vtákov, najmä orlov. Okolie obce ponúka možnosti pre cyklistické výlety po rovinnom teréne údolia Popradu. Orlov je zaujímavá pohraničná obec s bohatou históriou a silnými väzbami na susedné Poľsko. Jej poloha pri rieke Poprad a blízko Pieninského národného parku z nej robí atraktívne miesto pre tých, ktorí chcú spoznávať kultúru pohraničia a prírodné krásy regiónu. Blízkosť Muszyny pridáva ďalší rozmer pre návštevníkov.

PODOLÍNEC

Podolínece patrí k najstarším a historicky najvýznamnejším sídlam v regióne Zamaguria. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1235. V roku 1412 mu kráľ Žigmund Luxemburský udelil mestské práva. Mesto bolo významným obchodným a remeselníckym centrom na obchodnej ceste do Poľska. V 17. storočí tu pôsobilo jezuitské kolégium, ktoré malo významný vplyv na vzdelanie a kultúru v regióne. Podolínece sa pýši bohatým kultúrnym

dedičstvom a množstvom zachovaných historických pamiatok. Rímsko-katolícky Farský kostol Nanebovzatia panny Márie - tento kostol bol dokončený koncom 13. storočia, prestavaný a zaklenutý v druhej polovici 14. storočia. V roku 1404 kostol vyhorel. Z pôvodnej stavby sa do dnes zachovala veža, hlavná loď s presbytériom a sakristia. K najstarším stavebným architektonickým prvkom stavby patria zachované gotické portály (vstupy) s dverami, krížové klenby z rebrami, ktoré na stenách dosadajú do konzol z ľudskými hlavami a svorníkom rebrovej klenby s Kristovou tvárou, zamurované špalety pôvodných okien, ktoré sa zachovali v presbytériu a sú viditeľné z interiéru aj z exteriéru, ale aj okná, ktoré je vidieť iba z interiéru veže, gotické sedílie (výklenok so sedadlom pre kňaza), víťazný oblúk z nábrežnou rímou a pastofórium (kamenný výklenok v stene s kovanou mrežou slúžiaci na uloženie hostie v stredovekom kostole). Objekt kláštora piaristov s kostolom je jednou z významných dominant Podolínce. Rannobaroková stavba s uzavretou talianskou dispozíciou bola postavená v severovýchodnej časti mesta za hradbami v rokoch 1642 - 1648 podľa plánov a za dozoru talianskeho staviteľa Bartolomeja a dostavby viedenského staviteľa Pochsbergera, ktorý vykonal dostavbu komplexu v rokoch 1647 - 1651. Budova kláštora so štyrmi nárožnými vežami je poschodová a v jej strede je umiestnený dvojvežový kostol, ktorý delí vnútorný dvor na dve časti a to hospodársky dvor zo severu a rajskú záhradu z juhu. V období renesancie mesto vybudovalo typickú stavbu a to Spišskú renesančnú zvonicu. Zvonica vznikla prestavaním staršej stredovekej zvonice a to v roku 1659. Historické centrum mesta zdobia zachovalé meštianske domy, ktoré sú zväčša neskororenesančného typu zo začiatku a z prvej polovice 17. storočia. Domy obchodno-remeselníckeho charakteru sú dvojpodlažné a podpivničené, vo väčšine prípadov s polozapusteným suterénom kvôli vysokej hladine spodnej vody. Podolínsky hrad tvorí významnú dominantu kráľovského mesta Podolínce a pripomína Podolínskych kráľov i významnosť kráľovského mesta. V minulosti bola meste aj náboženská menšina a to židia. Židia mali v meste vlastnú synagógu, ktorá stála za mestskými hradbami pri bývalej dolnej bráne blízko kláštora piaristov. V roku 1859 požiadali židia o výstavbu modlitebne. Jednoduchá stavba mala za múrmi sedlovú strechu. Na vrchole priečelia bol symbol dekalógu. Schátrané pozostatky židovskej synagógy boli v roku 1988 zbúrané. Podolínce je historické mesto s bohatým kultúrnym dedičstvom a malebným okolím. Jeho zachované pamiatky a pokojná atmosféra lákajú návštevníkov, ktorí chcú spoznať históriu Zamaguria a vychutnať si pokoj vidieckeho prostredia.

STARÁ ĽUBOVŇA

Stará Ľubovňa, ležiaca v severovýchodnom Slovensku, je mesto s bohatou históriou a malebným prírodným prostredím. Prvá písomná zmienka o meste pochádza z roku 1292. V roku 1364 mu kráľ Ľudovít I. udelil štatút slobodného kráľovského mesta. Dominantou mesta je rozsiahly stredoveký hrad z 13. storočia, ktorý slúžil ako významná pevnosť a bol aj v

poľskom zálohu. Dnes je v ňom múzeum s historickými expozíciami a z jeho veže sa naskytajú výhľady na okolie. Zachované obdĺžnikové námestie s meštianskymi domami zo 17. storočia je pamiatkovou zónou. V jeho centre sa nachádza gotický farský kostol sv. Mikuláša z roku 1280. Pod hradom sa nachádza Múzeum ľudovej architektúry, ktoré predstavuje tradičný život v regióne horného Spiša a Šariša. Jeho súčasťou je drevený gréckokatolícky kostol z Matysovej. V meste sa nachádza aj novší gréckokatolícky kostol Matky ustavičnej pomoci v tvare kráľovskej koruny, ktorý posvätil pápež Ján Pavol II. Okrem hradného múzea a skanzenu sa v meste nachádza Dom ľubovnianskeho mešťana a Provinčný dom, ktorý slúži ako mestská galéria. Pamätná izba je venovaná rodákovi, hercovi a skladateľovi Jánovi Melkovičovi a spisovateľke Terézii Vansovej. V meste sa konajú rôzne kultúrne podujatia, ako napríklad Hradné dni na Ľubovnianskom hrade, Hubertovské slávnosti v skanzene a Ľubovniansky jarmok. Stará Ľubovňa je obklopená malebnou prírodou Ľubovnianskej kotliny. V okolí sa nachádzajú turistické chodníky v Jarabinskej tiesňave, na hrebeni Spišskej Magury a v Haligovských skalách. Neďaleko mesta sa nachádzajú známe Ľubovnianske kúpele s minerálnymi prameňmi a možnosťami na turistiku s výhľadmi na Vysoké Tatry. V zime sú kúpele aj lyžiarskym strediskom. Stará Ľubovňa tak predstavuje zaujímavú kombináciu historického dedičstva, kultúrneho života a prírodných krás, čo ju robí atraktívnou pre návštevníkov.

VYŠNÉ RUŽBACHY

Obec sa nachádza v krásnom prostredí Zamaguria, obklopená lesmi a s výhľadmi na Spišskú Maguru a Pieniny. Najvýznamnejšou črtou obce sú jej minerálne pramene s liečivými účinkami, ktoré sa využívajú na liečbu rôznych ochorení, najmä pohybového aparátu, nervového systému a srdcovo-cievnych chorôb. Unikátnym prírodným javom je travertínové jazierko s priemerom 20 metrov a hĺbkou 3 metre, naplnené priesačnou termálnou vodou. Jeho vznik je spojený s činnosťou miestnych minerálnych prameňov. Obec disponuje rozsiahlym kúpeľným areálom s viacerými liečebnými domami, bazénmi, wellness centrami a parkmi, ktoré poskytujú komplexné služby pre návštevníkov hľadajúcich relax a liečbu. Kúpele majú dlhú históriu, siahajúcu do 16. storočia. V minulosti boli obľúbeným miestom oddychu šľachty a významných osobností. Okolie Vyšných Ružbách ponúka možnosti pre pešiu turistiku a cykloturistiku. Blízkosť Pieninského národného parku láka návštevníkov na splavovanie Dunajca a objavovanie prírodných krás. Vyšné Ružbachy sú teda charakteristické spojením liečivých prameňov, krásnej prírody a pokojnej atmosféry, čo z nich robí atraktívne miesto pre oddych, liečbu a aktívnu rekreáciu.

OKRES LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Okres Liptovský Mikuláš sa nachádza v severnej časti stredného Slovenska a je súčasťou Žilinského kraja. Na severe hraničí s Poľskom (krátky úsek), na juhu s Banskobystrickým krajom, na východe s Prešovským krajom, na severe s okresom Tvrdošín, na severozápade s okresom Dolný Kubín a na západe s okresom Ružomberok. Má rozlohu 1 341,03 km² a je najväčším okresom v kraji. Spolu tu žije približne 71 186 tis. obyvateľov. Okres sa skladá z 2 miest a 54 obcí. Územie okresu je veľmi členité a zahŕňa časti **Fatransko-tatranskej oblasti** a **Podhôrno-magurskej oblasti**. Centrálnu časť tvorí **Podtatranská kotlina** (jej podcelky

Liptovská kotlina, Popradská kotlina a Tatranské podhorie). Severozápad zasahujú **Chočské vrchy**, juh **Nízke Tatry**, severovýchod **Tatry** (Východné a Západné Tatry) a juhovýchod **Kozie chrbty**. Sever tvorí časť **Podtatranskej brázdy**. Hlavnou riekou pretekajúcou územím je **Váh**, do ktorého sa vlieva vodná nádrž **Liptovská Mara**. Je významným centrom cestovného ruchu vďaka svojej polohe v blízkosti Vysokých a Nízkyh Tatier a Liptovskej Mary a tiež východiskom pre turistiku a rekreáciu v týchto pohoriach. Stručne povedané, okres Liptovský Mikuláš je rozsiahly hornatý okres s významným postavením v rámci Žilinského kraja a celého Slovenska vďaka svojmu prírodnému bohatstvu a turistickému potenciálu.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Liptovský Mikuláš nachádza 1 mesto a 10 obcí.

BEŇADIKOVÁ

Obec sa vyvinula v 1. polovici 13. storočia v chotári obce Uhorská Ves. Prvá písomná zmienka pochádza z r. 1352. Časť patrila zemianskej rodine Detrichovcov, zvyšok rodinám Kiselovcov a Lubyovcov. Od vlastníckych rodín bol odvodený aj názov obce r. 1352 ako Detrihfalua, r. 1357 Benedukfalua, Detrichfalua, r. 1480 Detrihoverg wsy, r. 1773 Benedekfalu. V Beňadikovej žili zemianske rody Kiszelyovcov, Detrichovcov a Lubyovcov. Obec Beňadiková leží v strednej časti Liptovskej kotliny v doline potoka Trnovec. Na území dnešnej obce sa nachádza už len 1 z pôvodných 3 väčších kúrií - Detrichovská a kaštieľ Kiselyovcov. V obci bola šľachtická protestantská škola, ktorá mala bohaté tradície a zriadili ju tunajší zemanovia pre svoje deti, ale aj pre deti bohatších poddaných Beňadikovej a okolia. Na severnom okraji obce, v smere na Liptovský Ondrej, prebieha v súčasnosti výstavba obytnej štvrte Záhrady.

DEMÄNOVSKÁ DOLINA

Demänovská dolina, ležiaca južne od Liptovského Mikuláša na severných svahoch pohoria Nízke Tatry, oddávna lákala ľudí jedinečnou pestrosťou prírodných výtvorov. Najskôr to boli pastieri a drevorubači, potom (18. stor.) pribudli aj baníci. Ideálne lyžiarske terény, svetoznáme jaskyne, možnosť letnej turistiky, krásna fauna a flóra doplnená vhodnými klimatickými podmienkami, dali v tejto doline podnet k vybudovaniu významného strediska cestovného ruchu na Slovensku, obce Demänovská Dolina. Objavením jaskyne Slobody v roku 1921 a jej čiastočným sprístupnením v roku 1924 sa prúd návštevníkov začal zväčšovať. V roku 1929 sa začala stavba príjazdovej cesty. Obec sa stala koordinátorom strediska Jasná, ktoré už vtedy malo ambíciu stať sa najväčším a najkomplexnejším lyžiarskym a turistickým strediskom na Slovensku. Obec je obľúbenou destináciou pre turistiku (pešia turistika, vysokohorská turistika), cykloturistiku, horolezectvo a iné outdoorové aktivity. Nachádza sa tu množstvo značených turistických chodníkov rôznej náročnosti. Stredná časť doliny je národnou prírodnou rezerváciou a je súčasťou Národného parku Nízke Tatry (NAPANT). Krasová časť doliny je vyhlásená za ** Ramsarskú lokalitu Jaskyne Demänovskej doliny**. Demänovská Dolina je prírodne bohatá a atraktívna oblasť Nízkyh Tatier s významným

postavením v slovenskom cestovnom ruchu, ponúkajúca široké možnosti pre aktívny oddych v každom ročnom období.

HYBE

Leží východne od okresného mesta Liptovský Mikuláš, v smere na Poprad. Je situovaná v krásnom prírodnom prostredí s výhľadom na Kriváň a ďalšie štíty Vysokých Tatier na severe a hrebeň Nízkych Tatier na juhu. V blízkosti sa nachádzajú významné turistické centrá ako Liptovský Ján (známy svojimi termálnymi prameňmi) a Východná (dejisko medzinárodného folklórneho festivalu). Hybe má bohatú históriu, o čom svedčia archeologické nálezy a historické pamiatky. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1239. Významnou pamiatkou je rímskokatolícky kostol Všetkých svätých z 13. storočia s gotickými prvkami a vzácnymi freskami. V obci sa nachádza pamätník padlým v SNP, ktorý pripomína boje v okolí počas Slovenského národného povstania. Hybe sú známe svojou živou folklórnou tradíciou. V obci pôsobí folklórna skupina Hybän a konajú sa tu rôzne kultúrne podujatia. Okolie Hyb je ideálne pre turistiku a cykloturistiku. Ponúka možnosti nenáročných prechádzok po Liptovskej kotline, ako aj náročnejších túr do Nízkych Tatier. Hybe sú malebná a historicky bohatá obec s výhodnou polohou v krásnom prírodnom prostredí Liptova. Ponúka pokojné bývanie s dobrou občianskou vybavenosťou a zároveň je výborným východiskom pre aktivity v okolitých horách a turistických centrách.

JAKUBOVANY

Obec Jakubovany sa nachádza v krásnej scenérii Národného parku Západné Tatry pod majestátnym vrcholom Baranca [2184m n.m] a neďalekými vrcholmi Roháče, Baníkov, Plačlivô, Magury Jakubina a ďalšími. Na území dnešnej obce existovali v minulosti osady Javor, Hora a Jakubovany, ktoré boli neskôr pričlenené k Jakubovanom. Najstaršia písomná zmienka o Jakubovanoch je z roku 1352 v rámci majetkového sporu medzi potomkami Bohumíra a Detricha. V listine z roku 1286 sa však už spomína osada Javor. Obec mala v 16. storočí vlastné pečatidlo. Názov obce je odvodený od jej patróna - Jakuba. Na Vysokom Hrádku nad obcou sú pozostatky pravdepodobne keltského osídlenia a neskôr strážneho stanovišťa na obchodnej ceste zo Spiša.

JAMNÍK

Jamník je malebná horská obec situovaná v Západných Tatrách, konkrétne v ich podcelku Roháče. Leží v údolí Jamníckeho potoka, ktorý pramení v Roháčskej doline. V blízkosti sa nachádza známa turistická oblasť Roháčska dolina s Roháčskymi plesami a vodopádmi. Podľa písomných dokladov obec Jamník vznikla na zvykovom práve najneskôr v prvej polovici 13. storočia. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Petra a Pavla z roku 1811. Zachované sú prvky tradičnej ľudovej architektúry horských oblastí. Obec si udržiava folklórne tradície spojené s horským prostredím. V zimnom období je oblasť atraktívna pre skialpinizmus a bežecké lyžovanie. Jamník je horská obec s jedinečnou polohou priamo pod Roháčmi v Západných Tatrách. Je významným východiskom pre turistiku a aktívny oddych v jednom z najkrajších pohorí Slovenska, pričom si zachováva svoj malebný horský charakter.

LIPTOVSKÉ MATIAŠOVCE

Nachádzajú sa severozápadne od Liptovského Mikuláša, v smere na Ružomberok. Severne od obce sa vypínajú Chočské vrchy, ktoré poskytujú možnosti pre turistiku a krásne výhľady. V blízkosti sa nachádza aj Archeologické múzeum v prírode Havránok, ktoré dokumentuje osídlenie Liptova v praveku a stredoveku. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1286. Obec má bohatú históriu, o čom svedčí jej starobylý pôvod. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Ladislava z 13. storočia s gotickými prvkami, ktorý patrí k najstarším stavbám v Liptove. Zachovaná je tradičná ľudová architektúra Liptova, najmä drevenice. Liptovské Matiašovce sú malebná obec s bohatou históriou a kultúrou, situovaná v atraktívnom prostredí na rozhraní Chočských vrchov a Liptovskej Mary. Ponúka pokojné bývanie s dobrou občianskou vybavenosťou a zároveň je výborným východiskom pre aktivity v prírode a pri vode.

LIPTOVSKÝ MIKULÁŠ

Liptovský Mikuláš je okresné mesto v severnej časti stredného Slovenska, administratívne, hospodárske a kultúrne centrum Liptova. Leží v Liptovskej kotline, na sútoku riek Váh a Demänovka, obklopené majestátnymi pohoriami Vysokých Tatier, Nízkych Tatier a Chočských vrchov. V blízkosti sa nachádza vodná nádrž Liptovská Mara, ktorá ponúka možnosti rekreácie a vodných športov. Prvá písomná

zmienka o osade pochádza z roku 1286, mestské práva získal v roku 1677. Liptovský Mikuláš má bohatú a významnú históriu. Bol centrom protihabsburských povstaní a pôsobili tu významné osobnosti slovenských dejín. Najznámejšou historickou udalosťou je poprava Juraja Jánošíka na Palúdzkom poli (dnes súčasť mesta) v roku 1713. V meste sa nachádza množstvo kultúrnych pamiatok: Kostol sv. Mikuláša (najstaršia stavebná pamiatka v meste), Župný dom (klasicistická budova, dnes sídlo Múzea Janka Kráľa), Synagóga (významná stavba židovskej komunity, dnes galéria), Dom Janka Kráľa. Mesto je centrom kultúrneho diania v Liptove. Sídli tu Múzeum Janka Kráľa, Galéria P. M. Bohúňa, Liptovské múzeum, konajú sa tu rôzne festivaly, koncerty a divadelné predstavenia. Liptovský Mikuláš je významným hospodárskym centrom s rôznorodou priemyselnou základňou (strojárstvo, elektrotechnika, potravinárstvo, drevospracujúci priemysel). Vďaka svojej polohe je Liptovský Mikuláš významným východiskom pre turistiku do okolitých pohorí. Samotné mesto ponúka množstvo atrakcií pre návštevníkov: historické pamiatky, múzeá, galérie, reštaurácie, kaviarne a možnosti nákupov. Liptovský Mikuláš je dynamické a moderné mesto s bohatou históriou a kultúrou, ktoré si zároveň zachováva svoj regionálny význam. Jeho výhodná poloha v srdci Liptova a blízkosť atraktívnych prírodných lokalít z neho robia dôležité hospodárske, administratívne a turistické centrum severného Slovenska.

PODTUREŇ

Podtureň je obec v okrese Liptovský Mikuláš, v Žilinskom kraji. Leží v severnej časti Liptovskej kotliny, na pravom brehu rieky Váh, v blízkosti jej sútoku s potokom Trnovec. Je situovaná v rovinnom teréne Liptovskej kotliny, s výhľadom na okolité pohoria (Nízke Tatry na juhu, Západné Tatry na severe). Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1352. Názov obce je odvodený od jej polohy "pod Turňou" (dnes už zaniknutý hrad). V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Martina z roku 1802. Zachované sú niektoré prvky tradičnej ľudovej architektúry Liptova. Obec sa aktívne zapája do kultúrneho života regiónu. V okolí sa nachádzajú termálne kúpaliská (Tatralandia, Bešeňová), jaskyne (Demänovská dolina) a lyžiarske strediská (Jasná Nízke Tatry, Opalisko), ktoré sú ľahko dostupné autom. Podtureň je menšia obec s výhodnou polohou v Liptovskej kotline, s dobrou dopravnou dostupnosťou a blízkosťou k významným turistickým atrakciám Liptova. Ponúka pokojné bývanie s ľahkým prístupom k službám a možnostiam rekreácie v okolitom regióne.

PRIBYLINA

Pribylina je malebná obec v okrese Liptovský Mikuláš, v Žilinskom kraji. Leží na severnom úpätí Nízkych Tatier, v údolí Račkova dolina, v blízkosti sútoku rieky Belá a Račkov potok. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1286. Pribylina má bohatú históriu spojenú s baníctvom a drevorubačstvom. Najvýznamnejšou kultúrnou pamiatkou je Múzeum liptovskej dediny v Pribyline, rozsiahly skanzen, ktorý predstavuje tradičnú ľudovú architektúru a spôsob života na Liptove v minulosti. Je to jedna z najvýznamnejších atrakcií regiónu. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Jakuba Staršieho z 18. storočia. Udržiava si folklórne tradície a organizuje rôzne kultúrne podujatia. V zimnom období je oblasť vhodná pre bežecké lyžovanie a v blízkych strediskách aj pre zjazdové lyžovanie (napr. Jasná Nízke Tatry). Pribylina je malebná podhorská obec s bohatou históriou a kultúrou, ktorej dominantou je Múzeum liptovskej dediny. Jej poloha na úpätí Nízkych Tatier a vstup do Račkovej doliny z nej robia významné turistické východisko pre aktivity v prírode a zároveň ponúka pokojné bývanie s dobrou občianskou vybavenosťou.

VYŠNÁ BOCA

Vyšná Boca je malebná horská obec v okrese Liptovský Mikuláš, v Žilinskom kraji. Charakterizuje ju jej odľahlá poloha v závere Bocianskej doliny v Nízkych Tatrách, v obklopení krásnej prírody Národného parku Nízke Tatry (NAPANT). Je jednou z najvyššie položených obcí Liptova. Obec je vstupnou bránou do turisticky atraktívnej časti Nízkych Tatier. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1360. História Vyšnej Boce je úzko spätá s baníctvom, najmä ťažbou zlata, striebra a medi. Táto činnosť prekvitala v stredoveku a novoveku a zanechala v obci charakteristické stopy. V obci sa nachádza banícky kostol sv. Lukáša Evanjelistu z 17. storočia, ktorý pripomína banícku históriu. Zachovaná je tradičná drevená architektúra horských oblastí, charakteristická pre Bociansku dolinu. Množstvo dreveníc dodáva obci malebný ráz. Obec si udržiava lokálne tradície a zvyky spojené s horským prostredím a baníckou minulosťou. Hlavným lákadlom Vyšnej Boce je jej nádherná horská príroda a pokojné prostredie. Bocianska dolina je známa svojou čistou prírodou a

tichom. Vyšná Boca je malebná, odľahlá horská obec s bohatou baníckou históriou, situovaná v krásnom prostredí Nízkych Tatier. Charakterizuje ju tradičná drevená architektúra, pokojná atmosféra a vynikajúca poloha pre turistiku a aktívny oddych v horách. Je ideálnym miestom pre tých, ktorí hľadajú únik od ruchu mesta a kontakt s panenskou prírodou.

ZÁVAŽNÁ PORUBA

Závažná Poruba je malebná obec v okrese Liptovský Mikuláš, v Žilinskom kraji. Leží na severnom úpätí Nízkych Tatier, v údolí potoka Trnovec, neďaleko jeho sútoku s Váhom. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1286. Závažná Poruba má bohatú históriu, o čom svedčia archeologické nálezy a historické pamiatky. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Cyrila a Metoda z roku 1881. Zachovaná je tradičná ľudová architektúra Liptova, najmä drevenice. Obec je známa ako rodisko významného slovenského spisovateľa Martina Rázusa. Jeho rodný dom je dnes pamätnou izbou a múzeom. Obec je pokojnejšou alternatívou k rušnejším turistickým centrá, no zároveň má k nim dobrú dostupnosť. Závažná Poruba je malebná obec s bohatou históriou a kultúrnym dedičstvom, spojeným predovšetkým s osobnosťou Martina Rázusa. Jej výhodná poloha na úpätí Nízkych Tatier z nej robí atraktívne miesto pre bývanie aj pre turistov, ktorí hľadajú pokojné prostredie s dobrou dostupnosťou k prírodným krásam a turistickým atrakciám Liptova.

OKRES RUŽOMBEROK

Okres Ružomberok sa nachádza v západnej časti Žilinského kraja. Je charakteristický svojou polohou v Liptovskej kotline, obklopený významnými pohoriami a pretekajúci ním riekou Váh. S rozlohou 517,8 km² patrí k stredne veľkým okresom v rámci Žilinského kraja. V okrese žije približne 58 034 obyvateľov. Celkovo sa okres skladá z 3 miest a 22 obcí. Väčšina územia okresu sa rozprestiera v **Liptovskej kotline**, ktorá je charakteristická rovinatým až mierne zvlneným terénom. Severnú hranicu tvoria **Veľká Fatra** s jej národným parkom, ktorá ponúka malebné doliny a turistické trasy. Južnú časť okresu zasahujú **Nízke Tatry** (ich severné svahy), ktoré sú tiež významnou turistickou oblasťou. Ružomberok je významným priemyselným centrom Liptova s tradíciou v celulózovo-papierenskom priemysle (Mondi SCP). Vďaka svojej polohe medzi Veľkou Fatrou a Nízkymi Tatrami má okres významný turistický potenciál. Ponúka možnosti pre pešiu turistiku, lyžovanie (stredisko Malinô Brdo), kúpanie v termálnych prameňoch (Bešeňová), návštevu historických pamiatok (hrad Likava) a prírodných krás. Okres Ružomberok je charakteristický spojením priemyselnej tradície s atraktívnym prírodným prostredím. Jeho poloha v Liptovskej kotline, obklopenie pohoriami a prítomnosť rieky Váh z neho robia zaujímavý región s hospodárskym a turistickým významom.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Ružomberok nachádzajú 3 obce.

LIPTOVSKÉ REVÚCE

Liptovské Revúce sú malebná horská obec v okrese Ružomberok, v Žilinskom kraji. Charakterizuje ju jej odľahlá poloha v závere Revúckej doliny na južnej strane Veľkej Fatry,

v obklopení krásnej prírody Národného parku Veľká Fatra (NPVF). Je jednou z najvyššie položených obcí v okrese. Obec je východiskom pre turistiku do centrálnej a západnej časti Veľkej Fatry. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1239. História Liptovských Revúc je spojená s baníctvom (ťažba železnej rudy) a drevárstvom. Obec si zachovala tradičnú ľudovú architektúru horských oblastí Liptova, charakteristickú drevenicami. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Mateja z roku 1826. Liptovské Revúce sú známe svojimi živými folklórnymi tradíciami a udržiavaním miestnych zvykov. Pôsobí tu folklórna skupina Revúčan. Revúcka dolina je známa svojou čistou prírodou, tichom a krásnymi výhľadmi. Liptovské Revúce sú malebná, odľahlá horská obec s bohatou históriou a kultúrou, situovaná v krásnom prostredí Veľkej Fatry. Charakterizuje ju tradičná drevená architektúra, živé folklórne tradície a vynikajúca poloha pre turistiku a aktívny oddych v jednom z najkrajších pohorí Slovenska. Je ideálnym miestom pre tých, ktorí hľadajú únik od ruchu mesta a kontakt s panenskou prírodou.

LUDROVÁ

Ludrová je malebná obec v okrese Ružomberok, v Žilinskom kraji. Leží v severnej časti Liptovskej kotliny, na pravom brehu rieky Váh, v blízkosti jej sútoku s potokom Ludrovianka. Je situovaná v rovinatom až mierne zvlnenom teréne Liptovskej kotliny, s výhľadom na okolité pohoria (Veľká Fatra na severe, Nízke Tatry na juhu). Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1376. História Ludrovej je spojená s poľnohospodárstvom a remeslami. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Anny z roku 1820. Zachované sú niektoré prvky tradičnej ľudovej architektúry Liptova. Hoci samotná obec nie je priamo v horskom prostredí, jej poloha je výhodná pre výlety a aktivity v blízkych pohoriach. Ludrová je malebná obec s výhodnou polohou v Liptovskej kotline, s dobrou občianskou vybavenosťou a dopravnou dostupnosťou. Jej blízkosť k Ružomberku a turistickým atrakciám Liptova z nej robí príjemné miesto pre život aj pre návštevníkov regiónu.

LUBOCHŇA

Ľubochňa je malebná obec v okrese Ružomberok, v Žilinskom kraji. Charakterizuje ju jej poloha v Ľubochňianskej doline, ktorá je najdlhšou dolinou Veľkej Fatry, a jej prepojenie s kúpeľmi Ľubochňa. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1390. História Ľubochne je spojená s drevárstvom a neskôr s rozvojom kúpeľov. Kúpele Ľubochňa majú dlhú tradíciu, ich liečivé pramene boli známe už v 19. storočí. Zameriavajú sa na liečbu pohybového ústrojenstva a nervových chorôb. Kúpeľný areál je významnou súčasťou obce. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Kataríny Alexandrijskej z roku 1792. Zachované sú niektoré prvky tradičnej ľudovej architektúry Liptova. Hlavným prírodným bohatstvom je Ľubochňianska dolina, ktorá ponúka možnosti pre nenáročnú turistiku a cykloturistiku po asfaltovej ceste vedúcej hlboko do pohoria. Ľubochňa je malebná obec s významnými kúpeľmi, situovaná na začiatku najdlhšej doliny Veľkej Fatry. Charakterizuje ju spojenie liečebného turizmu s krásnou okolitou prírodou, ktorá ponúka možnosti pre nenáročnú aj náročnejšiu turistiku. Je to pokojné miesto s dobrou občianskou vybavenosťou a dopravnou dostupnosťou.

OKRES NÁMESTOVO

Okres Námestovo sa nachádza v severnej časti Slovenska, v severozápadnej časti Žilinského kraja. Je charakteristický svojou polohou v Oravskej kotline, obklopený malebnými pohoriami a s dominantou vodnej nádrže Orava. S rozlohou 690,46 km² patrí k stredne veľkým okresom v rámci kraja. Na severe hraničí s Poľskom, na východe s okresom Tvrdošín, na juhu s okresom Dolný Kubín a na západe s okresom Kysucké Nové Mesto. V okrese žije približne 62 990 obyvateľov. Celkovo sa okres skladá z 1 mesta a 23 obcí. Severnú hranicu tvoria **Oravské Beskydy** s ich malebnými hrebeňmi a lesmi. Južnú časť okresu lemujú **Skorušinské vrchy** a **Oravská Magura**, ktoré tiež ponúkajú možnosti pre turistiku. Dominantou regiónu je **Oravská priehrada**, rozsiahla vodná nádrž na rieke Orava, ktorá ovplyvňuje klímu, hospodárstvo a rekreáciu v okrese. Hlavnou riekou je **Orava**, ktorá preteká okresom a do ktorej sa vlievajú menšie potoky. Námestovo je administratívnym, hospodárskym a kultúrnym centrom hornej Oravy. Okres má potenciál pre rozvoj cestovného ruchu vďaka svojej prírode, Oravskej priehrade a blízkosti pohorí. Ponúka možnosti pre pešiu turistiku, cykloturistiku, lyžovanie (menšie strediská), vodné športy a kultúrne podujatia. V okrese sa nachádzajú tradičné oravské dediny s charakteristickou ľudovou architektúrou a kultúrou. Okres Námestovo je charakteristický spojením krásnej prírody Oravskej kotliny a okolitých pohorí s dominantnou Oravskou priehradou. Je administratívnym a rekreačným centrom hornej Oravy s potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu a zachovaním tradičnej oravskej kultúry.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Námestovo nachádza 1 obec.

VASIĽOV

Vasíľov je malebná obec v okrese Námestovo, v Žilinskom kraji. Leží v severnej časti Oravskej kotliny, na úpätí Oravskej Magury, v blízkosti vodnej nádrže Orava. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1554. História Vasíľova je spojená s poľnohospodárstvom a drevárstvom. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Martina z roku 1903. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Obec si udržiava miestne tradície a zvyky typické pre Oravu. Oravská Magura ponúka možnosti pre pešiu turistiku a cykloturistiku po značených chodníkoch s krásnymi výhľadmi. Okolité lesy sú vhodné pre hubárčenie a pokojné prechádzky. Vasíľov je malebná oravská obec s výhodnou polohou na úpätí Oravskej Magury a v blízkosti Oravskej priehrady. Ponúka pokojné bývanie s možnosťami pre aktívny oddych v prírode a pri vode, pričom má dobrú dostupnosť k službám v okolitých centrách.

OKRES DOLNÝ KUBÍN

Okres Dolný Kubín sa nachádza v severnej časti Slovenska, v juhozápadnej časti Žilinského kraja, v regióne Orava. Je charakteristický svojou polohou v Oravskej kotline, obklopený malebnými pohoriami a pretekajúci ním riekou Orava. S rozlohou 320,94 km² patrí k menším okresom v rámci kraja. Na severe hraničí s okresom Tvrdošín a okresom Námestovo, na východe s okresom Liptovský Mikuláš, na juhu s okresom Ružomberok a okresom Martin, a

na západe s okresom Žilina a okresom Kysucké Nové Mesto. V okrese žije približne 39 364 obyvateľov. Celkovo sa skladá z 1 mesta a 26 obcí. Severnú hranicu tvoria **Oravská Magura** a **Skorušinské vrchy**, ktoré ponúkajú možnosti pre turistiku. Južnú časť okresu lemuje **Chočské pohorie** s jeho dominantným Veľkým Chočom, ktorý je obľúbeným turistickým cieľom. Hlavnou riekou pretekajúcou okresom je **Orava**, ktorá zohráva dôležitú úlohu v histórii a živote regiónu. Dolný Kubín je administratívnym, hospodárskym a kultúrnym centrom dolnej Oravy. Okres má významný turistický potenciál vďaka svojej polohe medzi pohoriami a prítomnosti rieky Orava. Ponúka možnosti pre pešiu turistiku (Veľký Choč, Oravská Magura), cykloturistiku, vodné športy na Orave (rafting), návštevu historických pamiatok (Oravský hrad, ktorý hoci neleží priamo v okrese, je ľahko dostupný a symbolom Oravy), a kultúrne podujatia. V Dolnom Kubíne sídli Oravská galéria a Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, ktoré sú významnými kultúrnymi inštitúciami regiónu. Okres Dolný Kubín je charakteristický spojením prírodných krás Oravskej kotliny a okolitých pohorí s administratívnym a kultúrnym centrom v Dolnom Kubíne. Jeho poloha a prítomnosť rieky Orava z neho robia zaujímavý región s hospodárskym a turistickým významom. Hoci Oravský hrad nie je priamo v okrese, je neoddeliteľnou súčasťou identity Oravy a ľahko dostupný z Dolného Kubína.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Dolný Kubín nachádza 1 mesto a 8 obcí.

DLHÁ NAD ORAVOU

Dlhá nad Oravou je malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Leží v severnej časti Oravskej kotliny, na pravom brehu rieky Orava, v blízkosti jej sútoku s potokom Dlhá. V blízkosti sa nachádza Oravský Podzámok s impozantným Oravským hradom, ktorý je jednou z najvýznamnejších pamiatok Slovenska. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1313. Dlhá nad Oravou má bohatú históriu, o čom svedčí jej starobylý pôvod. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Ladislava z roku 1787. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Obec si udržiava miestne tradície a zvyky typické pre Oravu. Poloha Dlhej nad Oravou je atraktívna pre turistov vďaka blízkosti Oravského hradu a okolitej prírody. Rieka Orava ponúka možnosti pre rybolov a vodné športy (napr. splavovanie). Dlhá nad Oravou je malebná oravská obec s bohatou históriou, ktorej poloha v blízkosti Oravského hradu a rieky Orava z nej robí atraktívne miesto pre život aj pre turistov. Ponúka pokojné prostredie s dobrou občianskou vybavenosťou a výbornou dostupnosťou k významným pamiatkam a prírodným krásam Oravy.

DOLNÝ KUBÍN

Dolný Kubín je okresné mesto v severnej časti Slovenska, administratívne, hospodárske a kultúrne centrum dolnej Oravy. Leží v Oravskej kotline, na sútoku riek Orava a Kubínsky potok, obklopené malebnými pohoriami Oravskej Magury, Skorušinských vrchov a Chočských vrchov. Cez mesto preteká rieka Orava, ktorá ovplyvňuje jeho charakter. V blízkosti sa nachádza Oravský Podzámok s impozantným Oravským hradom, ktorý je symbolom celého regiónu. Prvá písomná zmienka o osade pochádza z roku 1314, mestské práva získal v roku 1632. Dolný Kubín má bohatú históriu, bol významným trhovým centrom

a sídlom Oravskej župy. V meste pôsobili významné osobnosti slovenskej kultúry, najmä Pavol Országh Hviezdoslav, ktorého meno nesie aj miestne múzeum. Medzi kultúrne pamiatky patria: Florinov dom (sídlom Oravského múzea P. O. Hviezdoslava), Čaplovičova knižnica (vzácná historická knižnica), Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej, Kolonádový most. Mesto je centrom kultúrneho diania dolnej Oravy. Sídlí tu Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava s viacerými expozíciami, Oravská galéria, konajú sa tu rôzne festivaly, koncerty a divadelné predstavenia. Dolný Kubín je významným hospodárskym centrom dolnej Oravy s rôznorodou priemyselnou základňou (strojárstvo, elektrotechnika, drevospracujúci priemysel). Dolný Kubín je dynamické a kultúrne bohaté mesto, ktoré si zachováva svoj regionálny význam ako centrum dolnej Oravy. Jeho výhodná poloha v Oravskej kotline a blízkosť atraktívnych prírodných a historických lokalít z neho robia dôležité administratívne, hospodárske a turistické centrum severného Slovenska.

CHLEBNICE

Chlebnice sú malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Ležia v južnej časti Oravskej kotliny, na úpätí Chočských vrchov. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1272. Chlebnice majú bohatú históriu, o čom svedčí ich starobyľný pôvod. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Petra a Pavla z roku 1786. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Obec je známa svojou živou kultúrou a organizovaním rôznych podujatí. V okolí sa nachádzajú termálne kúpaliská (Tatralandia, Bešeňová), jaskyne (Demänovská dolina) a lyžiarske strediská (Jasná Nízke Tatry, Malinô Brdo), ktoré sú ľahko dostupné autom. Chlebnice sú malebná oravská obec s bohatou históriou a kultúrou, situovaná v atraktívnom prostredí na úpätí Chočských vrchov a v blízkosti Liptovskej Mary. Ponúka pokojné bývanie s dobrou občianskou vybavenosťou a zároveň je výborným východiskom pre aktivity v prírode a pri vode.

JASENOVÁ

Jasenová je malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Leží v južnej časti Oravskej kotliny, na úpätí Chočských vrchov. Cez obec preteká Jasenovský potok. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1325. Jasenová má bohatú históriu, najvýznamnejšie je však jej spojenie s Pavlom Országhom Hviezdoslavom, ktorý sa tu narodil a prežil čas svojho života. Jeho rodný dom je dnes literárnym múzeom a významnou kultúrnou pamiatkou. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Michala Archanjela z roku 1803. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Obec si ctí pamiatku svojho rodáka a organizuje rôzne kultúrne podujatia spojené s jeho tvorbou. Jasenová je malebná oravská obec s významným kultúrnym dedičstvom. Jej poloha na úpätí

Chočských vrchov a v blízkosti Liptovskej Mary z nej robí zaujímavé miesto pre kultúrnu turistiku a oddych v prírode.

KRAĽOVANY

Kraľovany sú významná dopravná križovatka a malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Ležia v údolí rieky Orava, na sútoku s Váhom a Oravicou, na rozhraní Oravskej kotliny, Malej Fatry a Chočských vrchov. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1270. Kraľovany majú bohatú históriu spojenú s ich strategickou polohou na obchodných cestách a riekach. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Jána Krstiteľa z roku 1803. Zachované sú niektoré prvky tradičnej ľudovej architektúry Liptova a Oravy. Obec je známa svojou pohostinnosťou a polohou "brány do Oravy". Samotná obec je dobrým východiskovým bodom pre výlety do okolia. Kraľovany sú významná dopravná križovatka s malebnou polohou na sútoku troch riek a na rozhraní troch pohorí. Ich výborná dopravná dostupnosť a blízkosť atraktívnych prírodných lokalít Malej Fatry a Chočských vrchov z nich robia dôležitý bod na mape Liptova a Oravy pre dopravu aj pre turistov.

KRIVÁ

Krivá je malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Leží v severnej časti Oravskej kotliny, na úpätí Oravskej Magury, v blízkosti rieky Orava. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1397. Krivá má bohatú históriu spojenú s poľnohospodárstvom a remeslami. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Jozefa z roku 1887. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Obec si udržiava miestne tradície a zvyky typické pre Oravu. Krivá je malebná oravská obec s bohatou históriou, ktorej poloha v blízkosti Oravského hradu a krásnej prírody Oravskej Magury z nej robí príjemné miesto pre život aj pre turistov. Ponúka pokojné prostredie s dobrou dostupnosťou k významným pamiatkam a prírodným krásam Oravy.

MALATINÁ

Malatiná je malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Leží v južnej časti Oravskej kotliny, na úpätí Skorušinských vrchov, v blízkosti vodnej nádrže Orava. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1313. Malatiná má bohatú históriu spojenú s poľnohospodárstvom, remeslami a drevárstvom. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Jána Krstiteľa z roku 1786. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Okolité lesy sú vhodné pre hubárčenie a pokojné prechádzky. Malatiná je malebná oravská obec s výhodnou polohou na úpätí Skorušinských vrchov a v blízkosti Oravskej priehrady. Ponúka pokojné bývanie s možnosťami pre aktívny oddych v prírode a pri vode, pričom má dobrú dostupnosť k službám v neďalekom Dolnom Kubíne a okolitých centrách.

MEDZIBRODIE NAD ORAVOU

Medzibrodie nad Oravou je malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Leží v severnej časti Oravskej kotliny, na sútoku riek Orava a Oravica, v blízkosti mesta Tvrdošín.

Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1408. História Medzibrodia nad Oravou je spojená s jej polohou na obchodných cestách a riekach. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Jána Nepomuckého z roku 1858. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Medzibrodie nad Oravou je malebná oravská obec s výhodnou polohou na sútoku riek Orava a Oravica a v blízkosti Oravskej priehrady. Ponúka pokojné bývanie s možnosťami pre aktívny oddych v prírode a pri vode, pričom má dobrú dostupnosť k službám v okolitých centrách.

SEDLIACKA DUBOVÁ

Sedliacka Dubová je malebná obec v okrese Dolný Kubín, v Žilinskom kraji. Leží v južnej časti Oravskej kotliny, na úpätí Oravskej Magury, v blízkosti rieky Orava. Prvá písomná zmienka o obci pochádza z roku 1397. Sedliacka Dubová má bohatú históriu spojenú s poľnohospodárstvom a remeslami. V obci sa nachádza rímskokatolícky kostol sv. Michala Archanjela z roku 1803. Zachované sú niektoré prvky tradičnej oravskej ľudovej architektúry. Sedliacka Dubová je malebná oravská obec s bohatou históriou, ktorej poloha v blízkosti Oravského hradu a krásnej prírody Oravskej Magury a Malej Fatry z nej robí príjemné miesto pre život aj pre turistov. Ponúka pokojné prostredie s dobrou dostupnosťou k významným pamiatkam a prírodným krásam Oravy.

OKRES TVRDOŠÍN

Okres Tvrdošín sa nachádza v severnej časti Slovenska, v Žilinskom kraji. Je súčasťou historického regiónu Orava. Hraničí s Poľskom na severe, okresom Dolný Kubín na západe, okresom Liptovský Mikuláš na juhu a okresom Námestovo na východe. Patrí k menším okresom s rozlohou približne 478 km². V okrese žije približne 36 000 obyvateľov. Skladá sa z 15 obcí, pričom samotné mesto Tvrdošín je jeho administratívnym centrom. Preteká ním rieka Orava a jej prítoky. Nachádza sa tu aj Oravská priehrada, ktorá zasahuje do východnej časti okresu. Časť územia patrí do Tatranského národného parku a Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava, čo svedčí o vysokej prírodnej hodnote. Medzi zaujímavosti patrí napríklad drevený artikulárny kostol v Tvrdošíne (UNESCO). Okres ponúka možnosti pre kultúrne vyžitie a trávenie voľného času, najmä v súvislosti s prírodnými krásami a turizmom. Nachádzajú sa tu kultúrne domy, knižnice, múzeá (napr. Múzeum Oravskej dediny v Zuberici, ktoré síce leží v okrese Tvrdošín, ale administratívne patrí pod Oravský Podzámok v okrese Dolný Kubín). V obciach sa udržiavajú tradičné ľudové zvyky a remeslá. Turistické chodníky, lyžiarske strediská, vodné športy na Oravskej priehrade a možnosti pre cykloturistiku sú hlavnými atrakciami. V regióne Oravy sú silné ľudové tradície, ktoré sa prejavujú v hudbe, tanci, krojoch a zvykoch. Dodnes sa udržiavajú tradičné remeslá ako spracovanie dreva, výroba keramiky a textilu. Rôzne folklórne festivaly a podujatia prispievajú k zachovaniu a prezentácii týchto tradícií.

V Združení Euroregión Tatry sa z okresu Tvrdošín nachádzajú 2 mestá a 11 obcí.

BREZOVICA

Obec Brezovica sa nachádza v severnej časti Slovenska, v Žilinskom kraji, konkrétne v okrese Tvrdošín. Je situovaná v Oravskej kotline, na úpätí Skorušinských vrchov. Cez obec preteká Brezovický potok, ktorý je prítokom rieky Oravy. Prvá písomná zmienka o obci Brezovica pochádza z roku 1580. Obec bola založená na základe valašského práva, ktoré udelil Stanislav Thurzo šoltýsovi Alexandrovi Walasekovi. V obci sa nachádzajú dva kostoly: starší z roku 1888, zasvätený Navštíveniu Panny Márie, a novší, moderný kostol postavený v rokoch 1991-1993, zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi. Od roku 2001 je Brezovica samostatnou farnosťou. Pôsobí tu folklórny súbor Briezka, ktorý má viacero zložiek (folklórna skupina dospelých, ľudová hudba a detský folklórny súbor). V blízkosti obce sa nachádza lyžiarske stredisko Brezovica SKI Centrum.

HABOVKA

Habovka je malebná obec, ktorá sa nachádza v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Je situovaná v krásnom prostredí Západných Tatier (Roháčov), čo jej dodáva jedinečný charakter. Obec vznikla na valašskom práve koncom 16. storočia. Patrila pod Oravské panstvo. V minulosti bola známa výrobou dreveného riadu a šindľov. Významným medzníkom bol rozvoj turistiky v 20. storočí vďaka blízkosti Roháčov. V obci pôsobí folklórna skupina a dychová hudba. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Michala archanjela (postavený v roku 1803). Charakteristickým rysom Habovky je jej malebná poloha v podhorskom prostredí, silné prepojenie s prírodou a bohatá ponuka pre milovníkov turistiky a tradičnej kultúry Oravy.

HLADOVKA

Hladovka je malebná horská obec nachádzajúca sa v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji, v severnej časti Slovenska. Leží v Oravskej kotline, priamo pod majestátnymi Západnými Tatrami (Roháčmi), v blízkosti slovensko-poľskej štátnej hranice. Obec vznikla koncom 16. storočia ako valašská osada. Jej názov pravdepodobne súvisí s menej úrodnou pôdou v tejto vyššie položenej oblasti. V obci pôsobí folklórna skupina, ktorá udržiava miestne tradície a zvyky. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Kozmu a Damiána (postavený v roku 1803). Blízkosť poľskej hranice umožňuje výlety do susednej krajiny. Hladovka má potenciál pre rozvoj agroturistiky a ekoturistiky vďaka svojej polohe a prírodným krásam. Ponúka možnosti pre nenáročné prechádzky a náročnejšie vysokohorské túry v Roháčoch. Je ideálnym miestom pre tých, ktorí hľadajú únik od ruchu mesta a chcú si vychutnať krásy prírody a tradičný vidiecky život.

LIESEK

Liesek je podhorská obec situovaná v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v Oravskej kotline, na úpätí Skorušinských vrchov, neďaleko rieky Orava a mesta Tvrdošín. Liesek patrí k starším oravským obciam. V minulosti sa obyvatelia zaoberali najmä poľnohospodárstvom, chovom dobytka a prácou v lesoch. Významnú úlohu zohrávalo aj plníctvo na rieke Orava. V obci pôsobí folklórna skupina Lieskovjan, ktorá prezentuje

miestne tradície a zvyky. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Michala archanjela (pôvodne gotický, prestavaný v 18. storočí). Liesek má aktívny športový klub, ktorý sa venuje najmä futbalu. V okolí obce sa nachádzajú turistické chodníky vhodné na prechádzky a nenáročnú turistiku v Skorušinských vrchoch. V obci sa nachádzajú pamätné tabule pripomínajúce významné udalosti a osobnosti. Je to príjemné miesto pre život a pre návštevníkov, ktorí hľadajú spojenie s prírodou a oravskou kultúrou.

NIŽNÁ

Nižná je rozsiahla obec nachádzajúca sa v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v Oravskej kotline, na sútoku riek Orava a Oravica, a je jednou z najväčších obcí v okrese. Vznikla spojením viacerých menších osád. V minulosti zohrávala významnú úlohu vďaka svojej polohe na obchodných cestách a pri rieke Orava. V obci sa nachádzali významné cechy. V Nižnej pôsobí viacero kultúrnych a spoločenských organizácií, vrátane folklórnych skupín. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Gála (pôvodne gotický, prestavaný v 18. storočí) a evanjelický kostol. Rieka Orava ponúka možnosti pre vodné športy a rybolov. Je to živá obec s aktívnym kultúrnym a športovým životom, ktorá zároveň ponúka dobré možnosti pre turistov.

ORAVSKÝ BIELY POTOK

Oravský Biely Potok je podhorská obec situovaná v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v severnej časti Oravskej kotliny, na sútoku Bieleho Potoka a Oravy, v blízkosti slovensko-poľskej štátnej hranice. Obec vznikla na valašskom práve začiatkom 17. storočia. Jej názov je odvodený od potoka, ktorý preteká obcou. Poloha pri hranici ovplyvňovala život obce, najmä v období pašeráctva. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Alžbety Uhorskej (postavený v roku 1887). Oravský Biely Potok má potenciál pre rozvoj agroturistiky a vidieckeho turizmu. Je to ideálne miesto pre tých, ktorí hľadajú oddych v tichom prostredí a chcú spoznať tradičný život na Orave.

PODBIEL

Podbiel je malebná obec situovaná v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v Oravskej kotline, na sútoku riek Orava a Studený potok, v blízkosti Roháčov a Oravského Podzámku. Podbiel patrí k starým oravským obciam a prvá zmienka pochádza z roku 1395. V minulosti bola významnou osadou na obchodnej ceste údolím Oravy. Obec bola svedkom rôznych historických udalostí. V Podbieli pôsobí folklórna skupina, ktorá udržiava miestne tradície. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Jozefa (postavený v roku 1826). Podbiel je známy svojou zachovalou ľudovou architektúrou, najmä drevenicami, ktoré sú chránené ako pamiatková zóna. Táto časť obce sa nazýva Bobrova raľa. V blízkosti sa nachádza Oravský Podzámok, jedna z najvýznamnejších a najkrajších hradných stavieb na Slovensku. Cez Podbiel prechádza cyklotrasa popri rieke Orava. Je to ideálne miesto pre tých, ktorí chcú spoznať tradičnú Oravu a jej prírodné krásy.

SUCHÁ HORA

Suchá Hora je horská obec nachádzajúca sa v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v severnej časti Oravskej kotliny, priamo na slovensko-poľskej štátnej hranici, pod úpäťm Oravskej Magury. Obec vznikla v polovici 16. storočia ako valašská osada. Jej názov pravdepodobne súvisí s charakterom okolitej krajiny. Poloha pri hranici ovplyvňovala život obce, najmä v oblasti obchodu a kultúrnych výmen. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Michala archanjela (postavený v roku 1834). Blízkosť poľskej hranice umožňuje výlety do susednej krajiny (napr. Zakopané je pomerne blízko). Charakteristickým rysom Suchej Hory je jej horská poloha pri štátnej hranici, pokojná atmosféra, krásna okolitá príroda Oravskej Magury a blízkosť poľských turistických centier. Je to ideálne miesto pre tých, ktorí hľadajú únik do prírody a chcú spoznať pohraničnú oblasť Oravy.

ŠTEFANOV NAD ORAVOU

Štefanov nad Oravou je obec nachádzajúca sa v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v Oravskej kotline, na pravom brehu rieky Orava, južne od mesta Tvrdošín. Štefanov nad Oravou patrí k starším obciam na Orave. Pôvodne sa nazývala Zemianska Lúka a bola spojená s miestnymi zemianskymi rodinami. Neskôr sa vyvinul názov Štefanov, pravdepodobne podľa patróna miestneho kostola. V obci sa udržiavajú tradičné oravské zvyky a folklór. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Štefana prvomučeníka (pôvodne gotický, prestavaný v barokovom štýle). Štefanov nad Oravou je pokojná obec s potenciálom pre vidiecky turizmus. Je to príjemné miesto pre život a pre návštevníkov, ktorí hľadajú oddych v tichšom prostredí s dobrou dostupnosťou k hlavným atrakciám Oravy.

TRSTENÁ

Mesto leží na severovýchodnom okraji Oravy v nadmorskej výške 607 m. n. m. v tesnom susedstve s Poľskou republikou. Vďaka svojej strategickej polohe sa toto mesto s rozlohou 82,54 km² už v minulosti stalo dôležitým hospodárskym, administratívnym a kultúrnym centrom regiónu. Bolo založené v roku 1371 ako trhové mesto s výsadným postavením. V roku 1609 mu boli kráľom Matejom II. udelené práva na štyri výročné jarmoky.

V tradícii usporadúvania jarmokov pokračuje mesto aj dnes. Písomné doklady potvrdzujú existenciu remeselníckych cechov. Najznámejší z nich bol cech hrnčiarsky, ktorý vyrábala hrnčiarske výrobky. Toto remeslo je dodnes živé a pod rukami hrnčiarskeho majstra sa aj v súčasnosti vyrábajú výrobky v podobe Trstenskej keramiky. Charakteristickým znakom trstenskej keramiky je tehlovo červená farba zdobená bielou hlinkou. Vzory tvoria prevažne rastlinné motívy. Suroviny na výrobu trstenskej keramiky sa ťažia v blízkom okolí mesta. K

významným strediskom a centrom mesta bolo v minulosti námestie. Od čias založenia mesta bolo hospodárskym, administratívnym a kultúrnym centrom diania, kde sa pravidelne konávali trhy a jarmoky. Na prelome 18. a 19. storočia sa do Trstenej prisťahovali Židia, ktorí ovplyvnili celkový hospodársky vývoj mesta i celkovú podobu námestia. Dominantu predstavuje Kostol sv. Juraja nazývaný aj „malý“ alebo františkánsky. Bol postavený počas 17. storočia katolíkmi, pokiaľ miestna evanjelická komunita využívala farský kostol. V roku 1697 kostol spustošil ničivý požiar mesta. Po skončení stavovského povstania bol kostol v roku 1728 vysvätený ostrihomským biskupom Lukášom Natalim. Peknou architektonickou budovou a dominantou námestia je františkánsky kláštor vybudovaný v rokoch 1776 – 1780. Podobne ako kostolík aj kláštor bol niekoľkokrát prestavaný. Novšie úpravy v 20. storočí pozmenili i tvar okien. Kláštor spolu s prípojnou budovou má pôdorys tvaru „L“, a pôvodnú klenutú priebežnú chodbu, ktorou sa vchádza do klenutých miestností. V meste sa nachádza viacero pamätných tabúl a pamätníkov. Z nich môžeme spomenúť Pomník Červenej armády, Pamätník padlých pod Háleckovou alebo Pomník a pamätné miesto SNP. V Trstenej sa nachádza niekoľko kaplniek zasvätených prevažne Panne Márii. Spomenieme Kaplnku na Kamennom vršku, ktorú dal postaviť v roku 1824 Martin Mencil. Kaplnka bola postavená na rozhraní chotárov Trstenej a Ústia a zároveň stála na križných cestách, teda na križovatke, odkiaľ cesta viedla na Osadu a na Hámre. Charakteristickým rysom Trstenej je jej dlhá história, funkcia regionálneho centra hornej Oravy, rozvinuté hospodárstvo a infraštruktúra, bohatý kultúrny a športový život a poloha, ktorá ju robí dobrým východiskom pre objavovanie prírodných krás a kultúrnych pamiatok Oravy.

TVRDOŠÍN

Tvrdošín je okresné mesto nachádzajúce sa v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v Oravskej kotline, na sútoku riek Orava a Oravica, v blízkosti Západných Tatier (Roháčov) a Skorušinských vrchov. Je historickým, hospodárskym a kultúrnym centrom dolnej Oravy. Významným medzníkom pre Tvrdošín bol rok 1369. Vtedy mu kráľ Ľudovít (1342-1382) udelil výsady kráľovského

mesta. Koncom 19. storočia tu fungovala farbiareň plátna, no najdôležitejším odvetvím hospodárskeho podnikania bola drevárska výroba. Význam mesta sa zvýšil po výstavbe železničnej trate hore Oravou. Po vzniku prvej ČSR sa rozvíjala píla a bola tu nainštalovaná jedna z prvých najmodernejších mestských elektrární na Orave, elektrina v Tvrdošíne bola zavedená od roku 1918. Najstaršia historická stavebná pamiatka z prvej polovice 15. storočia je Drevený gotický kostol. Pôdorys kostola a chórus obsahujú ranogotické prvky, okenné otvory a presbytérium majú neskorogotický charakter. Ďalším unikátom je Kostol Najsvätejšej Trojice. Dnes je to trojloďový kostol s neskorobarokovým monumentálnym oltárom. Súsošie na pilieri / Korunovácie Panny Márie bola vyhlásená za národnú kultúrnu

pamiatku v roku 1966: „Plastika bola vytvorená v roku 1839 z pieskovca bielej farby a vyniká vysokou individualitou prejavu, vyjadruje zručnosť tvorcov.“ Sochárska kamenná kompozícia je doplnená kovovými prvkami – krížom a svätožiarou. Pochádza zo známej dielne majstrov kamenárov Belopotockých z Oravského Bieleho Potoka. Kaplnka aj zvonica sú evidovanými hnutelnými pamiatkami v Ústrednom zozname pamiatkového fondu. Zvonica je dodnes funkčná (ranné a večerné zvonenie), kaplnka je využívaná na osobnú adoráciu a pri sviatočných príležitostiach. Známa je aj Kúria rodiny Medveckých stojí ako solitér v mestskej časti Medvedzie v lokalite Pod Velingom. Charakteristickým rysom Tvrdošina je jeho bohatá história, funkcia okresného mesta a významného kultúrneho a hospodárskeho centra dolnej Oravy. Dominantou je drevený artikulárny kostol (UNESCO), mesto je zároveň výborným východiskom pre objavovanie prírodných krás a ďalších zaujímavostí Oravy.

VITANOVÁ

Vitanová je malebná horská obec situovaná v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v Oravskej kotline, na úpätí Oravskej Magury, v blízkosti slovensko-poľskej štátnej hranice. Vitanová vznikla koncom 16. storočia ako valašská osada. Jej názov pravdepodobne súvisí s menom prvého šoltýsa alebo významného osadníka. Poloha pri hranici s Poľskom ovplyvňovala život obce, najmä v oblasti obchodu a kultúrnych kontaktov. V obci sa udržiavajú tradičné oravské zvyky a folklór. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Petra a Pavla (postavený v roku 1835). Vitanová je známa svojou blízkosťou k termálnemu kúpalisku Oravice, ktoré je obľúbenou turistickou atrakciou. V zimnom období sú v okolí dostupné lyžiarske strediská (napr. Ski Vitanová). Je to ideálne miesto pre tých, ktorí hľadajú spojenie s prírodou a oddych v príjemnom prostredí.

ZUBEREC

Zuberec je malebná horská obec situovaná v okrese Tvrdošín, v Žilinskom kraji na severe Slovenska. Leží v údolí pod Roháčmi, ktoré sú súčasťou Západných Tatier, a je významným centrom turistiky a tradičnej oravskej kultúry. Zuberec vznikol ako valašská osada v polovici 16. storočia. Jeho názov pravdepodobne súvisí s chovom zubrov v tejto oblasti v minulosti. Vďaka svojej polohe sa postupne stal významným východiskom pre turistiku v Roháčoch. Zuberec je známy svojou zachovalou ľudovou architektúrou. Nachádza sa tu Múzeum oravskej dediny, rozsiahly skanzen, ktorý predstavuje tradičné oravské domy a hospodárske budovy. V obci sa udržiavajú bohaté folklórne tradície a pravidelne sa konajú kultúrne podujatia. Nachádza sa tu rímskokatolícky kostol sv. Alžbety Uhorskej (postavený v roku 1893). V zimnom období je obľúbené lyžiarske stredisko Zuberec-Janovky a menšie stredisko Zuberec-Milotín. V blízkosti sa nachádza Brestovská jaskyňa, jediná sprístupnená jaskyňa v Západných Tatrách. Obec je obklopená krásnou prírodou s možnosťami pre pešiu turistiku, cykloturistiku a bežecké lyžovanie. Je to ideálne miesto pre milovníkov prírody, histórie a aktívneho oddychu.

PREŠOVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Prešovský samosprávny kraj (PSK) je charakteristický svojou polohou na severovýchode Slovenska, čím je najvýchodnejším krajom krajiny. S rozlohou 8 974 km² je druhým najväčším

krajom na Slovensku a s počtom obyvateľov okolo 808 000 je zároveň najľudnatejším. Hustota zaľudnenia je však druhá najnižšia na Slovensku, s približne 90 obyvateľmi na km². Sídлом kraja je tretie najväčšie mesto Slovenska, Prešov. Patrí k najcennejším regiónom Slovenska z hľadiska prírodnej hodnoty. Nachádzajú sa tu tri národné parky (TANAP, PIENAP, Poloniny) a časti ďalších dvoch (NAPANT, Slovenský raj), ako aj chránené krajinné oblasti (Východné Karpaty, Vihorlat). Významné sú aj pralesy Polonín, zapísané do UNESCO. Má významný potenciál vďaka prírodným krásam, národným parkom, historickým pamiatkam (UNESCO lokality ako Spišský hrad, Bardejov, drevené kostolíky), kúpeľom (Bardejovské Kúpele, Vyšné Ružbachy) a ľudovej architektúre (Ždiar, Osturňa). Najvýznamnejším odvetvím hospodárstva je obchodná činnosť, ktorej sa v regióne venuje najviac podnikateľských subjektov. K najvýznamnejším hospodárskym odvetviam patrí spracovateľský priemysel, predovšetkým potravinársky, založený na poľnohospodárskej produkcii, odevný, textilný, drevospracujúci, strojársky, ale aj elektrotechnický, chemický a farmaceutický priemysel. Prevažuje slovenská národnosť (viac ako 90 %), významné menšiny tvoria Rusíni a Ukrajinci. Prešovský samosprávny kraj je teda charakteristický svojou bohatou a rozmanitou prírodou, kultúrnym dedičstvom, národnostnou pestrosťou a výhodnou geografickou polohou. Hoci patrí k regiónom s nižšou hustotou zaľudnenia, má významný potenciál v oblasti cestovného ruchu a disponuje diverzifikovanou priemyselnou základňou.

ŽILINSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ

Žilinský samosprávny kraj (ŽSK) je jedným z ôsmich samosprávnych krajov Slovenska. Nachádza sa v severozápadnej časti krajiny a je charakteristický svojou hornouhorskou polohou, významným priemyselným centrom, bohatou prírodou a turistickým potenciálom. S rozlohou 6 788 km² je piatym najväčším krajom na Slovensku s počtom obyvateľov okolo 690 000. Patrí k najatraktívnejším regiónom Slovenska z hľadiska

prírodných krás. Nachádzajú sa tu štyri národné parky (Malá Fatra, Veľká Fatra, Tatranský

národný park - západná časť, Pieninský národný park - malá časť) a tri chránené krajinné oblasti (Strážovské vrchy, Kysuce, Horná Orava). Významné mestské centrá okrem Žiliny sú Martin, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Čadca a Dolný Kubín. Má obrovský potenciál vďaka atraktívnej prírode, lyžiarskym strediskám (Jasná Nízke Tatry, Vrátna dolina, Donovaly - časť), turistickým chodníkom, jaskyniam (Demänovská dolina), kúpeľom (Rajecké Teplice, Lúčky) a historickým pamiatkam (hrad Strečno, Oravský hrad, drevené artikulárne kostoly v Leštínach a Istebnom - UNESCO). Žilinský kraj je región s veľkým investičným potenciálom. K dispozícii je dobrá základňa pre potreby high-tech odvetví, ako je softvérové inžinierstvo, informačné a komunikačné technológie, elektrotechnika, elektronika. V posledných rokoch sa tiež zrýchlil rozvoj služieb – najmä v oblasti financií, výskumu a vývoja, cestovného ruchu, logistiky a obchodu. Región má dlhodobú tradíciu v strojárnskej výrobe (železničné zariadenia, ložiská, stavebné stroje a nástroje), na ktorú nadviazal automobilový priemysel. Kraj je bohatý na minerálne pramene, viaceré aj s liečivými účinkami, čo sa významnou mierou zasluhuje o rozvoj kúpeľníctva, wellness služieb, ako aj výroby nápojov. Vďaka prírodným pomerom je kraj atraktívnou destináciou pre zimnú i letnú turistiku. Bohatú ponuku športového vyžitia v zime dopĺňajú početné lyžiarske strediská, ktoré v rámci celého Slovenska ponúkajú nielen kvalitné bežecké trate a zjazdovky, ale tiež najmodernejšie vleky a lanovky. Tí, ktorí na svojich dovolenkách uprednostňujú oddych alebo jednoducho dávajú prednosť vodným športom, môžu navštíviť mnoho termálnych kúpalísk, bazénov, jazier alebo priehrad.

ČLENOVIA ZVÄZKU EUROREGION „TATRY“

Na poľskej strane patrí do Zväzku Euroregión „Tatry“ aktuálne 42 členov, z toho 1 **vojvodstvo** (Malopoľské), 5 **poviatov** (Limanowski, Myślenicki, Nowotarski, Tatrzański, Nowosądecki) a 36 **gmin**.

VOJVODSTVÁ

- **Malopoľské vojvodstvo** (Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego)

POVIATY

- **Powiat Limanowski** (Starostwo Powiatowe w Limanowej)
- **Powiat Myślenicki** (Starostwo Powiatowe w Myślenicach)
- **Powiat Nowotarski** (Starostwo Powiatowe w Nowym Targu)
- **Powiat Tatrzański** (Starostwo Powiatowe w Zakopanem)
- **Powiat Nowosądecki** (Starostwo Powiatowe w Nowym Sączu)

OBCE

- **Biały Dunajec** (Urząd Gminy Biały Dunajec)
- **Biecz** (Urząd Miejski w Bieczu)
- **Bukowina Tatrzańska** (Urząd Gminy Bukowina Tatrzańska)

ČINNOSŤ

Činnosť Euroregiónu sa riadi zásadami partnerstva a rovnoprávnosti oboch strán, zachovania národnej, štátnej, miestnej a regionálnej príslušnosti, úplnej dobrovoľnej spolupráce a podobne. Počas svojej existencie dosiahol euroregión značné úspechy – inicioval a podporil mnohé kultúrne podujatia, ktoré sa natrvalo zapísali do kalendára pravidelných každoročných akcií ako napr. Euroregión bez hraníc, Dni slovenskej kultúry v Poľsku, Dni poľskej kultúry na Slovensku, Sviatok pastierov na hornej Orave, festival pohraničnej kultúry Spišská vatra, stolnotenisový turnaj O pohár euroregiónu, Slovensko-poľské ekonomické fórum, Slovensko-poľské fórum životného prostredia, Fórum miest Euroregiónu „Tatry“.

Euroregión bez hraníc sa konal:

- 1997 – Szczawnica (PR) – Lesnica (SR)
- 1998 – Spišská Stará Ves (SR) – Niedziczka (PR)
- 1999 – Jurgow (PR) – Podspády (SR)
- 2000 – Podspády (SR) – Jurgow (PR)
- 2001 – Siwa Polania (PR) – Chocholowska dolina v Tatrách (SR)
- 2002 – Červený Kláštor (SR) – Krościenko nad Dunajcem (PR)

SLOVENSKO-POĽSKÉ HOSPODÁRSKE FÓRUM

Hospodárske fórum je každoročne určené subjektom a odborníkom pôsobiacim v rôznych oblastiach nášho života, zástupcom orgánov štátnej správy a samosprávy, ako aj odbornej verejnosti. Už viac než dve desaťročia prispieva k rozvoju hospodárskych vzťahov medzi Slovenskom a Poľskom. Každý rok je Slovensko-poľské hospodárske fórum jedným z vrcholov slovensko-poľských hospodárskych vzťahov

a koná sa pod záštitou oboch veľvyslanectiev (poľského a slovenského). Obsahom programu fóra, okrem aktuálnych hospodárskych vzťahov býva cestovný ruch, doprava a regionálny rozvoj, ako aj výmena skúsenosti, podpora rozvojových aktivít špecifických pre náš región, upevnenie spolupráce miest a obcí v pôsobnosti Euroregiónu „Tatry“ a nadväzovanie spoločenských a pracovných kontaktov.

INŠTITUCIONÁLNA ŠTRUKTÚRA ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY

Kongres Združenia Euroregión Tatry

Kongres je najvyšší orgán Združenia. Schádza sa minimálne raz za rok. Zvoláva ho Rada Združenia, ktorej členovia sú volení na štyri roky a zastupujú regióny Oravy, Liptova, Spiša a Šariša. Kongres je uznášaniaschopný, ak je prítomná 1/5 všetkých členov.

Kongres má tieto právomoci:

- schvaľovať a meniť základné programové a organizačné dokumenty Združenia,
- voliť a odvolávať členov Rady, Revíznej komisie, predsedov pracovných komisií,
- schvaľovať výšku členského príspevku,
- schvaľovať rozpočet na obdobie jedného roka,
- schvaľovať hospodárenie Združenia,
- rozhodovať o prijímaní a schválení členov Združenia,
- schvaľovať základné smery činnosti Združenia,
- rozhodovať o zániku Združenia a spôsobe naloženia s jeho majetkom,
- schvaľovať zmluvy o spolupráci s inými združeniami.

Cezhraničný kongres Euroregiónu „Tatry“

Tento kongres je zameraný na cezhraničnú spoluprácu. Organizuje sa striedavo raz v Poľsku a raz na Slovensku a je určený pre všetkých členov. Obsahom Kongresu sú medzinárodné témy, týkajúce sa oboch krajín, ich riešenie a možné projektové zámery. Súčasťou podujatia je aj vyhlásenie a vyhodnotenie súťaže o **Cenu in memoriam Petra Buriana** pre najlepšie

spolupracujúce samosprávy – členov Euroregiónu „Tatry“ a inštitúcie pôsobiace na území Euroregiónu „Tatry“. Poskytuje priestor na vytváranie partnerskej spolupráce medzinárodných vzťahov.

Členovia Rady Združenia Euroregión Tatry

Rada je výkonným orgánom združenia a riadi jeho činnosť medzi zasadnutiami Kongresu. Schádza sa minimálne 1x štvrťročne. Členovia Rady sú volení kongresom na obdobie štyroch rokov, vždy na začiatku volebného obdobia obecných samospráv. Na čele Rady je predseda, ktorého volí Rada zo svojich členov na obdobie dvoch rokov a vydáva svoje rozhodnutia formou uznesení. Je uznášaniaschopná, ak je prítomná nadpolovičná väčšina členov.

Rada Združenia Euroregión Tatry zvolená na obdobie 2023 – 2026 členovia:

Predseda: **Magdaléna Zmarzláková** – mesto Trstená (od 11.04. 2025)

Podpredseda: **Ján Blcháč** – mesto Liptovský Mikuláš

Podpredseda: **Ľuboš Tomko** – mesto Stará Ľubovňa (od 11.04. 2025)

Člen: **Ondrej Kavka** – mesto Poprad

Člen: **Ján Ferenčák** – mesto Kežmarok

Člen: **Ján Volný** – mesto Spišská Nová Ves

Člen: **Peter Dávidík** – obec Ľubochňa

Člen: **Štefan Biel'ak** – zástupca PSK (od 25.07. 2023)

Člen: **Ján Prílepok** – mesto Dolný Kubín (od 30.01. 2024)

Člen: **Matúš Krajči** – zástupca ŽSK (od 02.12. 2024)

Revízná komisia Združenia Euroregión Tatry

Revízná komisia je kontrolným orgánom združenia. Má troch členov a právo kontrolovať hospodárenie, účelovosť vynakladania finančných prostriedkov a kontrolovať plnenie uznesení združenia. Pracuje na základe pracovného poriadku schváleného Kongresom.

Revízná komisia Združenia Euroregión Tatry zvolená na obdobie 2023 – 2026 členovia:**Predseda:** Ján Kurňava – mesto Spišská Stará Ves**Člen:** Jozef Hamaň – obec Oravský Biely Potok**Člen:** Jana Šimová – obec Liptovské Revúce**ČLENOVIA RADY ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY OD ROKU 2003
(Začiatok rotovania predsedníctva podľa regiónov)**

ROK	PRESEDA	PODPRESEDA	ČLENOVIA
2003	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	-	DK (Ľubomír Bláha), KK (Jaroslav Cehula), PP (Gustáv Dobák), SNV (Anna Fedorová), Zuberec (Marián Jurina), LM (Jozef Repaský)
2004	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	-	DK (Ľubomír Bláha), KK (Jaroslav Cehula), PP (Gustáv Dobák), SNV (Anna Fedorová), Zuberec (Marián Jurina), LM (Jozef Repaský)
2005	Liptovský Mikuláš (Jozef Repaský)	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	RK (Ján Pavlík), DK (Ľubomír Bláha), PP (Eva Grossingerová), SNV (Anna Fedorová), Zuberec (Marián Jurina)
2006	Liptovský Mikuláš (Jozef Repaský)	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	RK (Ján Pavlík), DK (Ľubomír Bláha), PP (Eva Grossingerová), SNV (Anna Fedorová), Zuberec (Marián Jurina)
2007	Dolný Kubín (Ivan Budiak)	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	KK (Igor Šajtlava), RK (Ján Pavlík), PP (Gustáv Dobák), SNV (Peter Petko), Nižná (Eugen Dedinský)
2008	Dolný Kubín (Ivan Budiak)	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	KK (Igor Šajtlava), RK (Ján Pavlík), PP (Gustáv Dobák), SNV (Peter Petko), Nižná (Eugen Dedinský)
2009	Kežmarok (Igor Šajtlava)	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	SNV (Jozef Biroš), DK (Ivan Budiak), Nižná (Eugen Dedinský), PP (Gustáv Dobák), RK (Ján Pavlík)
2010	Kežmarok (Igor Šajtlava)	Stará Ľubovňa (Peter Burian)	SNV (Jozef Biroš), DK (Ivan Budiak), Nižná (Eugen Dedinský), PP (Gustáv Dobák), RK (Ján Pavlík)
2011	Ružomberok (Ján Pavlík)	Kežmarok (Igor Šajtlava)	SL (Peter Burian), Trstená (Jozef Ďubjak), PP (Štefan Kubík), LM (Jozef Repaský), SNV (Peter Petko),
2012	Ružomberok (Ján Pavlík)	Kežmarok (Igor Šajtlava)	SL (Michal Biganič), Trstená (Jozef Ďubjak), PP (Štefan Kubík), LM (Jozef Repaský), SNV (Peter Petko),
2013	Trstená (Jozef Ďubjak)	Kežmarok (Igor Šajtlava)	SL (Michal Biganič), PP (Milan Baran), LM (Jozef Repaský), SNV (Peter Petko), RK (Ján Pavlík)
2014	Trstená (Jozef Ďubjak)	Kežmarok (Igor Šajtlava)	SL (Michal Biganič), PP (Milan Baran), LM (Jozef Repaský), SNV (Peter Petko), RK (Ján Pavlík)
2015	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Ružomberok (Igor Čombor)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Jozef Švagerko), LM (Lucia Cukerová), SNV (Peter Petko), Trstená (Juraj Bernaťák)
2016	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Ružomberok (Igor Čombor)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Jozef Švagerko), LM (Lucia Cukerová), SNV (Peter Petko), Trstená (Juraj Bernaťák)
2017	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Ružomberok (Igor Čombor)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Jozef Švagerko), LM (Lucia Cukerová), SNV (Peter Petko), Trstená (Magdaléna Zmarzláková)
2018	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Ružomberok (Igor Čombor)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Jozef Švagerko), LM (Jana Kormaníková), SNV (Peter Petko), Trstená (Magdaléna Zmarzláková)

2019	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Ondrej Kavka), RK (Michal Lazár), SNV (Peter Petko), Trstená (Magdaléna Zmarzláková)
2020	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Ondrej Kavka), RK (Michal Lazár), SNV (Peter Petko – Ján Volný), Trstená (Magdaléna Zmarzláková)
2021	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Ondrej Kavka), RK (Michal Lazár), SNV (Peter Petko – Ján Volný), Trstená (Magdaléna Zmarzláková)
2022	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Ondrej Kavka), LM (Pavel Beťko), SNV (Peter Petko – Ján Volný), Trstená (Magdaléna Zmarzláková)
2023	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč) Trstená (Magdalén Zmarzláková – od 07.08. 2023)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Ondrej Kavka), LM (Peter Dávidík), SNV (Ján Volný), PSK (Štefan Bielák – od 25.07. 2023)
2024	Kežmarok (Ján Ferenčák)	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč) Trstená (Magdalén Zmarzláková)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Ondrej Kavka), LM (Peter Dávidík), SNV (Ján Volný), PSK (Štefan Bielák), DK (Ján Prílepok – od 30.01. 2024), ŽSK (Matúš Krajčí – od 02.12. 2024)
2025	Kežmarok (Ján Ferenčák) do 10. 04. 2025	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč) Trstená (Magdaléna Zmarzláková)	SL (Ľuboš Tomko), PP (Ondrej Kavka), LM (Peter Dávidík), SNV (Ján Volný), PSK (Štefan Bielák), DK (Ján Prílepok), ŽSK (Matúš Krajčí)
2025	Trstená (Magdaléna Zmarzláková) od 11. 04. 2025	Liptovský Mikuláš (Ján Blcháč) Stará Ľubovňa (Ľuboš Tomko)	KK (Ján Ferenčák), PP (Ondrej Kavka), LM (Peter Dávidík), SNV (Ján Volný), PSK (Štefan Bielák), DK (Ján Prílepok), ŽSK (Matúš Krajčí)

ČLENOVIA RADY ZVÄZKU EUROREGION „TATRY“

Rada Zväzku Euroregion “Tatry“ zvolená na obdobie 2024 – 2029 členovia:

Predseda: **Tomasz Hamerski** - Starosta Powiatu Nowotarskiego

Člen: **Marcin Ratulowski** – Burmistrz Miasta i Gminy Czarny Dunajec

Člen: **Jacek Lelek** – Burmistrz Miasta i Gminy Stary Sącz

Člen: **Stanisław Kasprzak** – Wójt Gminy Jabłonka

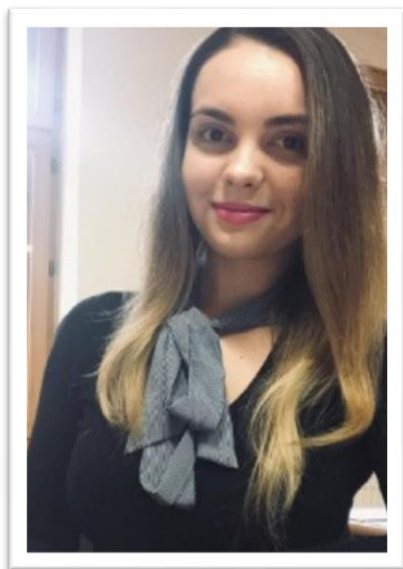
Člen: **Mieczysław Uryga** – Starosta Limanowski
Člen: **Józef Tomala** – Starosta Myślenicki
Člen: **Rafał Szkaradziński** – Wójt Gminy Szaflary

Revízná komisia Zväzku Euroregion „Tatry“ zvolená na obdobie 2024 – 2029 členovia:

Predseda: **Mateusz Lichosyt** – Wójt Gminy Lipnica Wielka
Člen: **Grzegorz Watycha** – Burmistrz Miasta Nowy Targ
Člen: **Agnieszka Orzel** – Burmistrz Miasta Mszana Dolna

RIADITELIA KANCELÁRII

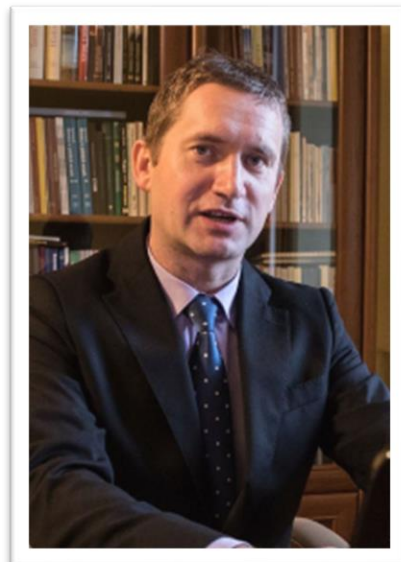
Riaditeľ kancelárie je výkonným orgánom Rady Združenia. Riadi a organizuje činnosť kancelárie v súlade s uzneseniami Kongresu, Rady, Revíznej komisie a pokynmi predsedu Rady. Riaditeľ kancelárie tiež predkladá návrh ročného rozpočtu kancelárie združenia / zväzku na pripomienkovanie a schválenie Radou a Kongresom.

Lívia Jakšová

Riaditeľka Združenia Euroregión Tatry
(od 01.10. 2018)

Od roku 2018 pôsobí ako riaditeľka Združenia EUT. Riadi chod kancelárie v Kežmarku, spolupracuje s členmi samospráv, zúčastňuje sa na príprave cezhraničných projektov a rôznych stretnutiach či akciách s tým súvisiacich. Je aktívnou členkou Monitorovacieho výboru a Výboru pre malé projekty.

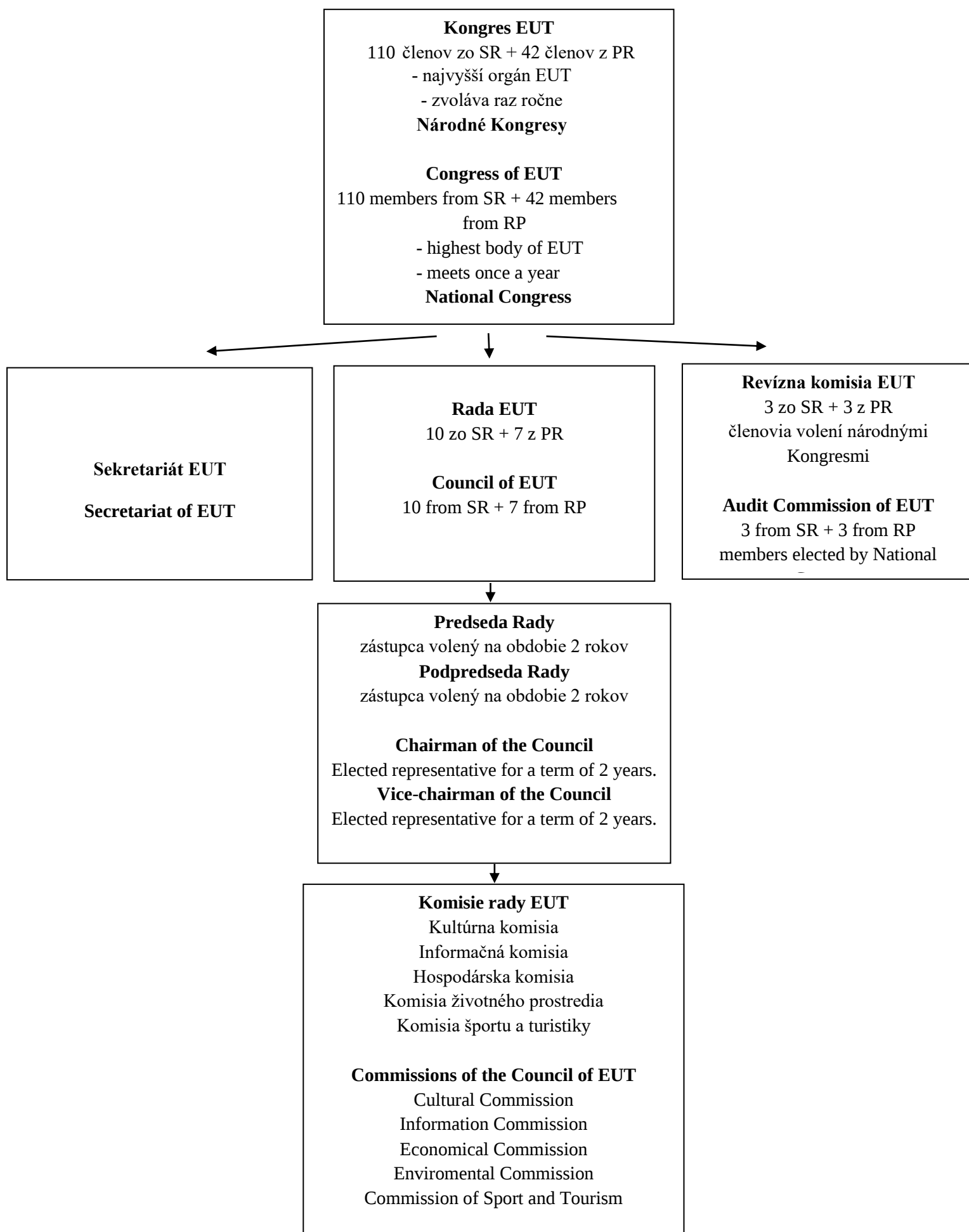

Michał Stawarski

Riaditeľ Zväzku Euroregion „Tatry“
Riaditeľ EZUS TATRY s.r.o. (od 2024)

Vymenovaný za riaditeľa kancelárie Euroregiónu v Nowom Targu 3. júla 2017. Koordinuje realizáciu mikroprojektov v Euroregióne „Tatry“ v rámci programu Interreg V-A. Je členom poľsko-slovenskej pracovnej skupiny pripravujúcej Program cezhraničnej spolupráce Interreg Poľsko – Slovensko v novej finančnej perspektíve na roky 2021 – 2027.

INŠTITUCIONÁLNA ŠTRUKTÚRA / INSTITUTIONAL STRUCTURE

ČESTNÍ ČLENOVIA

Čestné členstvo je najvyšším ocenením v Euroregióne Tatry za aktívny prínos a dlhoročnú prácu v rozvoji cezhraničnej spolupráce na slovensko-poľskom pohraničí.

Čestným členom sa môže stať významná domáca alebo zahraničná osobnosť, ktorá sa mimoriadnou mierou zaslúžila zvlášť v budovaní dobrých susedských vzťahov a všestrannej spoločenskej činnosti prospešnej ľuďom žijúcim na slovenskej aj poľskej strane.

ČESTNÍ ČLENOVIA ZDRUŽENIA EUROREGIÓN TATRY

Peter Burian († 12.01.2020)

Narodil sa 11. apríla 1952 v Starej Ľubovni, bol ženatý s manželkou Evou a spoločne vychovali šesť detí. Vyštudoval stavebné inžinierstvo na Stavebnej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Od roku 1991 pracoval na Mestskom úrade v Starej Ľubovni ako prednosta, neskôr ako zástupca prednostu. Peter Burian, vzhľadom nápadný, s neprehliadnuteľným intelektom, dokázal tvoriť a zároveň inšpirovať ľudí vo svojom okolí. Nemal problém podporiť dobrú myšlienku a raziť jej cestu bez nároku na jej osvojenie. Pri práci na Mestskom úrade v Starej Ľubovni mohol naplno využívať svoje manažérske schopnosti, čo sa mu aj podarilo. Tu začala, niekedy v 90. rokoch 20. storočia, aj spolupráca s Poľskom. Nebolo to vôbec ľahké, lebo novovzniknutá Slovenská republika prešla od komunizmu do fázy mečiarizmu a akákoľvek spolupráca so susedným štátom bola posudzovaná prinajmenšom negatívne; vznikajúce euroregióny boli opisované verejnosti ako začínajúce štádium autonómnej oblasti, ktorá sa v budúcnosti isto odčlení od Slovenska. Dokonca za touto demagógiou stáli aj ľudia, ktorí teraz z cezhraničnej spolupráce ťažia a v pokoji si tu robia kariéru. Avšak v tejto dobe Peter navzdory propagande vedel zaujať postoj, ktorý mu diktoval jeho zdravý úsudok a spolu s priateľmi z Poľska založili Euroregión „Tatry“, vďaka ktorému sa vytvorilo množstvo možností na spoluprácu, vyčerpalo sa kvantum finančných prostriedkov z Európskej únie a vzniklo veľa priateľstiev, nie iba pracovných. Pri svojom pôsobení v samospráve, ale aj neskôr, sa aktívne zaujímal a aktivizoval v oblasti cezhraničnej spolupráce s Poľskou republikou, kde od roku 1993 pripravoval vznik cezhraničného Zväzku Euroregión „Tatry“. Dňa 22. 10. 1999 podpísal Zmluvu medzi samosprávami Poľskej republiky a Slovenskej republiky o spolupráci v rámci cezhraničného Zväzku Euroregión „Tatry“. V rokoch 1997 – 2004 bol predsedom Rady Združenia Región „Tatry“ a od roku 2005 – 2012 jej podpredsedom. K poľsko-slovenskej spolupráci a k odstraňovaniu inštitucionálnych a medziludských bariér pristupoval nielen s nadšením, ale aj s praktickým zaangažovaním

a priateľsky. Bol priekopníkom a propagátorom poľsko-slovenského dialógu v duchu partnerstva a európskej integrácie. Pri príležitosti 15. výročia Euroregiónu „Tatry“ mu bol udelený titul Čestného člena za zásluhy a tvorivú činnosť v rozvíjaní a šírení myšlienky euroregiónu. Jeho iniciatívou bolo aj vytvorenie Domu slovensko-poľského stretávania sa Euroregiónu „Tatry“ v Kežmarku. Rada Cezhraničného zväzku Euroregión „Tatry“ na uctenie si jeho pamiatky sa rozhodla ustanoviť Cenu Petra Buriana, ktorá sa udeľuje poľským a slovenským samosprávam a organizáciám za najlepšiu spoluprácu.

Gabriela Kantorková

Patrí k popredným osobnostiam spoločenského života. Do roku 2013 bola riaditeľkou Mestského kultúrneho strediska v Kežmarku. K najúspešnejším výsledkom jej angažovanosti od roku 1990, kedy vznikol ako prvý svojho druhu vo vtedajšom Československu Festival Európske ľudové remeslo, sa každoročne venovala obsahovej, organizačnej i technickej príprave tohto podujatia. Zaslúžila si mu dvadsať tri rokov svojej profesionálnej práce. Týmto podujatím mesto Kežmarok oživuje staré historické trhy s prezentáciou najmä tradičných umeleckých remesiel nielen zo Slovenska ale aj z celej Európy. V tomto roku sa predstaví už 33. ročník Festivalu Európske ľudové remeslo. Svoje skúsenosti zúžitkovala aj v prospech aktivít cezhraničnej slovensko-poľskej spolupráce v rámci kultúrnej komisie Cezhraničného zväzku Euroregión „Tatry“. Veľmi aktívne pracovala v rokoch 2001-2002, 2005-2006 a 2009-2010 ako jej predsedníčka a v rokoch 2003-2004, 2007-2008, a 2011 – 2012 bola jej podpredsedníčkou. Profesionálne sa podieľala na organizovaní a uskutočňovaní mnohých kultúrnych projektov a kultúrno-spoločenských podujatí realizovaných Združením Euroregiónu Tatry. V pamäti mnohých účastníkov zostanú spomienky na významné kultúrno-spoločenské podujatie, uskutočňované v slovensko-poľskom pohraničí; na Slovensku v prekrásnom prostredí Zamaguria v Červenom Kláštore a na poľskej strane v Kroscienku nad Dunajcom nazvané: **„Euroregión bez hraníc“**. Jeho organizátorom bola Rada cezhraničného združenia Euroregión „Tatry“ a kultúrna komisia. Cieľom podujatia bola prezentácia a vzájomné poznávanie kultúry, zbližovanie obyvateľov a samosprávnych orgánov, nadväzovanie spoločenských kontaktov a vzájomná výmena skúseností. Toto významné podujatie sa uskutočňovalo pravidelne niekoľko rokov v spolupráci s obcou Červený Kláštor a gminou Kroscienko nad Dunajcom za finančnej pomoci Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, Úradu maršalka Malopoľského vojvodstva, Výrobne minerálnej vody „Kinga Pieninská“ z Kroscienka, firmy Bakoma, Kávy Mag a ďalších. V priebehu podujatia sa konali rôzne súťaže o atraktívne ceny – piliarska súťaž zručnosti s motorovou

pílou, preťahovanie lanom, vedomostná súťaž o Euroregión „Tatry“ a Malopoľskom vojvodstve. Zaujímavé boli ukážky hasičského záchranného zboru a rýchlej zdravotníckej pomoci, jarmok ľudovej tvorivosti a ochutnávka regionálnych jedál. V kultúrnom programe účinkovali: Detský folklórny súbor Flisoczek Červený Kláštor, Mestská dychová hudba z Nowego Targu, Dychová hudba z Popradu, Folklórny súbor Magura z Kežmarku a ďalší. V druhý deň pokračoval program splavom Dunajca na pltiach do Poľska kde sa podujatie konalo v Kroscienku nad Dunajcom. V sídle Pieninského národného parku v Kroscienku bola otvorená výstava fotografií „Gotická cesta Nowy Targ- Kežmarok“ zorganizovaná Nadáciou rozvoja regiónu Csorsztynského jazera a Združením cestovného ruchu v Zamagurí. Súčasťou podujatia na poľskej strane boli aj súťaže vo výrobe oštiepkov, jarmok ľudovej tvorivosti a degustácia regionálnych jedál. Veľkému záujmu sa tešila súťaž v splavovaní Dunajca na kajakoch z Červeného Kláštora do Kroscienka i ukážky požiarnej pohotovostnej služby a horskej záchranej služby GOPR. Na podujatí účinkovalo vyše 750 osôb zo Slovenska, Poľska aj Maďarska z partnerského Euroregiónu Váh-Dunaj-Ipeľ. Festivalu sa zúčastnilo niekoľko tisíc návštevníkov na slovenskej aj poľskej strane, ktorým krásna príroda, bohatý kultúrny program, zaujímavé súťaže a prezentácia ľudových tradícií poskytli príjemný umelecký zážitok, oddych, zábavu, ale aj poučenie a možnosť nadviazania nových kontaktov v oblasti kultúry, spoločenských vzťahov a turizmu.

Július Lojek († 03.02.2017)

Narodil sa v septembri 1946 v Spišskej Starej Vsi, prirodzenom centre Zamaguria pod hrebeňom Spišskej Magury. Po absolvovaní základnej školy študoval od r. 1960 na Strednej priemyselnej škole v Košiciach a v r. 1970 ukončil štúdium na Strojníckej fakulte VŠT v Košiciach. Hneď po ukončení štúdia sa rozhodol vrátiť do svojho rodiska a patril k zakladateľom prevádzky neskôr závodu Vagónky Poprad, ktorá dlhodobo riešila mužskú zamestnanosť v regióne. V závode pôsobil v riadiacej funkcii až do r. 1990, kedy bol zvolený za primátora mesta Spišská Stará Ves. Do práce vo verejnej správe sa zapojil už v roku 1972 ako poslanec a člen rady MsNV až do r. 1990. Vo funkcii primátora mesta zotrval štyri funkčné obdobia, až do r. 2006, kedy odišiel do starobného dôchodku. Najmä v období, keď bol primátorom mesta, aktívne prispieval k zlepšeniu úrovne spolupráce a vzťahov na severnej hranici medzi občanmi Slovenska a Poľska. Bol medzi tými, ktorí sa usilovali o vytvorenie spoločného slovensko-poľského euroregiónu. Podieľal sa na príprave jeho základných dokumentov a po založení cezhraničného zväzku Euroregión Tatry v r. 1994 sa zapojil do činnosti jeho orgánov. Dlhodobu prácu v revíznej komisii; jej predsedom zostal aj po odchode zo samosprávy aj vďaka povereniu Mesta Spišská Stará Ves. Do funkcie primátora

nastúpil v období, keď hraničný priechod Lysá nad Dunajcom – Niedzica slúžil pre malý pohraničný styk. Zložitá administratíva a vybavovanie dokladov bránilo rozvoju vzájomných vzťahov medzi Poliakmi a Slovákmi v prihraničnom území. Jeho cieľom bolo dosiahnutie zmeny režimu na uvedenom hraničnom priechode. Túto požiadavku presadzoval na rôznych úrovniach. Prostredníctvom samosprávnych orgánov na slovenskej i poľskej strane, za pomoci Euroregiónu Tatry a ďalších kompetentných sa cieľ podarilo naplniť; hraničný priechod v súčasnosti pracuje v nepretržitej prevádzke a hranicu tu môžu bez problémov prekročiť obyvatelia všetkých krajín s platným dokladom. Bol to dlhodobý proces, ktorý dospel ku konečnému riešeniu v niekoľkých etapách. Priebežne prinášal návrhy najmä v oblasti dopravnej situácie v blízkosti hraničného priechodu. V konečnom dôsledku však priniesol pozitívny vplyv na rozvoj spolupráce v oblasti kultúry, športu, samosprávy, služieb, obchodu a ďalších oblastí života, ktorý pociťujú najmä obyvatelia žijúci na oboch stranách hranice. Viditeľné je najmä zvýšenie návštevnosti regiónu. Rozšírili sa možnosti navštíviť a obdivovať územie, ktoré ponúka krásnu prírodu a možnosť navštíviť turistické centrá na slovenskej i poľskej strane. Možno to bola náhoda, možno osud, ktorý Júliusa Lojeka priviedol v r. 1970 späť do rodného kraja. Tu prežil podstatnú časť svojho života. Len vďaka tomu mal možnosť podieľať sa na zmenách, ktoré vo vývoji vzťahov medzi ľuďmi žijúcimi na zamagurskej časti slovensko-poľskej hranice možno označiť za zlomové. Vyvrcholenie tohto procesu priniesol záver r. 2007, keď hraničný priechod Lysá nad Dunajcom – Niedzica sa stal minulosťou.

Oľga Marhulíková

Poslankyňa Slovenskej národnej rady a Národnej rady Slovenskej republiky (1990-1994); pracovala vo výbore pre štátnu správu, samosprávu a národnosti. Zároveň bola predsedníčkou Medziparlamentnej slovensko-poľskej skupiny priateľstva. Jej parlamentným partnerom v Poľsku bol predseda Jan Komornický; neskôr pôsobil na Slovensku ako veľvyslanec Poľskej republiky. V tom období bolo prijatých niekoľko podnetných návrhov pre oba parlamenty, ktoré pomohli slovensko-poľskému pohraničiu predovšetkým v legislatívnych úpravách právnych nástrojov Slovenska a Poľska. Ako poslankyňa slovenského parlamentu sa zúčastnila ustanovujúceho Kongresu Euroregiónu Tatry v poľskom Novom Targu dňa 26. augusta 1994. Získané skúsenosti z parlamentnej práce využila aj vo funkcii prednostky Mestského úradu v Poprade (1994-1998) vo vzájomnej úspešnej spolupráci s vtedajším primátorom partnerského mesta Zakopané Petrom Bonkom. Boli to historické medzníky vzájomnej komunikácie a konkrétnych spoločných veľmi plodných rokovaní členov rady, mestských zastupiteľstiev a komisií striedavo uskutočnených v Poprade, Zakopanom a Vysokých Tatrách. Od roku 1998 bola na Ministerstve vnútra SR, sekcii verejnej správy, vedúcou oddelenia odboru samosprávy

a cezhraničnej spolupráce, neskôr riaditeľkou odboru medzinárodnej a cezhraničnej spolupráce. Zároveň pracovala aj ako výkonná tajomníčka Slovensko-poľskej medzivládnej komisie pre cezhraničnú spoluprácu, v rámci ktorej pôsobili bilaterálne odborné pracovné skupiny, ktoré sa uskutočňovali pravidelne striedavo na území Slovenskej republiky a Poľskej republiky. Komisia sa stala fórom pre diskusiu o záležitostiach spoločného záujmu a miestom hľadania riešení aktuálnych slovensko-poľských sporných problémov a podporu kontaktov medzi štátnymi a neštátnymi subjektami oboch strán. Ocenila spoluprácu s Joanou Kapuscinskou, výkonnou tajomníčkou poľskej časti Poľsko-slovenskej medzivládnej komisie pre cezhraničnú spoluprácu z Ministerstva vnútra Poľskej republiky. Bola členkou výboru pre program Phare CBC pri Úrade vlády SR (1999-2007) a členkou komisie pre oblasť systému podpory euroregionálnych aktivít Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR (2001-2009). Od roku 1994 celé štvrtstoročie spolupracovala v rámci Euroregiónu Tatry s jej dlhoročným predsedom Wendelinom Haberom a riaditeľom Antoninom Nowakom, neskôr s predsedom Rady Zväzku EUT Boguslawom Waksmundzkom a riaditeľom EUT Michalom Stawarskim na poľskej strane; zo Slovenska s predsedami Rady Zväzku Euroregiónu Tatry: Petrom Burianom zo Starej Ľubovne, Jozefom Repaským z Liptovského Mikuláša, Ivanom Budiakom z Dolného Kubína, Jozefom Ďubjakom z Trstenej; Jánom Pavlíkom z Ružomberka; z Kežmarku Jánom Skupinom, Františkom Groholom, Igorom Šajtlavom, Jánom Ferenčákom; tiež riaditeľom kancelárie EUT Milanom Nevlazlom a riadením kancelárie Združenia EUT poverenou Líviou Jakšovou. Oceňuje a pozitívne hodnotí prácu a spoluprácu s Agnieszkou Pyzowskou, vtedajšou riaditeľkou a Štefanom Bielňakom predsedom Združenia Európskeho zoskupenia územnej spolupráce Tatry; tiež Boženou Królcyk z kancelárie Euroregiónu „Tatry“ v Novom Targu. Na základe vlastného poznania konštatovala, že najlepším príkladom inštitucionalizovanej cezhraničnej spolupráce v slovensko-poľskom pohraničí sú euroregióny. Priekopníkom v tejto oblasti sú životné príbehy ľudí, ktorí formovali právne rámce pre cezhraničnú slovensko-poľskú spoluprácu na regionálnej úrovni. Také miesto právom patrí EUROREGIÓNU TATRY, ktorý sa začal formovať primátorom mesta Poprad Jánom Madačom a primátorom mesta Zakopané Maciejom Krokowskym už v novembri 1991 na prvom stretnutí o vzájomnej spolupráci starostov slovenských a poľských miest a obcí v poľskom Zakopanom.

Milan Nevlazla

Narodil sa v marci 1951 v meste Kežmarok, základnú školu ukončil v Kežmarku a Strednú priemyselnú školu strojársku maturitou v Poprade. Dvadsaťšesť rokov pracoval vo Vagónke Poprad a desať rokov riadil Kežmarskú informačnú agentúru. Svoj život zasvätil spoločenskej

a občianskej angažovanosti. Šestnásť rokov pôsobil v zodpovednej funkcii poslanca, viceprimátora a člena rady Mestského zastupiteľstva v Kežmarku. Vo voľbách do samosprávnych orgánov bol občanmi zvolený štyrikrát. Svoje poznatky, získané v mestských orgánoch, uplatňoval vo funkcii riaditeľa kancelárie Združenia Región Tatry so sídlom v Kežmarku (1998-2003 a 2008–2011). Mesto Kežmarok patrí k zakladajúcim členom cezhraničného zväzku Euroregión Tatry, ktorý nadviazal na historické korene a vzájomné dobré vzťahy obyvateľov slovensko-poľského pohraničia. Kežmarský primátor sa podieľal už v roku 1993 v rámci pracovnej skupiny na vypracovaní Deklarácie územných samospráv Poľskej republiky a Slovenskej republiky na vytvorení cezhraničného regionálneho združenia „Tatry“. Kontaktnými mestami sa stali Nowy Sacz v Poľsku a Kežmarok na Slovensku. Po nástupe do funkcie riaditeľa kancelárie sa začal angažovať so susedmi formou stretávania sa zástupcov samospráv, výmeny skúseností, spoločnými kultúrno - spoločenskými podujatiami. Začali sa realizovať infraštruktúrne projekty a najmä malé projekty nazvané „ľudia ľuďom“. V roku 2009 sa uskutočnilo rozsahom už veľké podujatie „Euroregión bez hraníc“ s cieľom rozširovania kultúrnych tradícií pohraničia. Početná účasť slovenskej a poľskej verejnosti na jednotlivých ročníkoch potvrdila, že kultúru pohraničia je potrebné chrániť, prezentovať a propagovať. Do tohto projektu bolo aktívne zapojené aj mesto Kežmarok. Je potešiteľné, že aj na slovenskej strane v Kežmarku je vybudované sídlo Euroregiónu Tatry, ktoré už navštívil poľský prezident Lech Kaczynski a prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič v decembri 2007. Projekt sa mohol predovšetkým zrealizovať vďaka podpore predstaviteľov kežmarskej samosprávy, ktorej poslanci schválili uznesením v apríli 2005 dotáciu v celkovej výške 1 miliónov sk. Ostatné prostriedky získali z realizovaných projektov Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja v prvej výzve 400 000 korún a z vlastných zdrojov 40 000 korún; v opätovnej rovnakej výzve ďalších 220 000 korún, vlastné financovanie 22 000 korún; z programu cezhraničnej spolupráce Poľsko-Slovensko Phare 315 833 EUR a v rámci Systému podpory euroregionálnych aktivít MV RR SR 330 000 korún, z toho vlastným spolufinancovaním 33 000 korún. A tak primátor mesta Kežmarok Igor Šajtlava mohol otvoriť 6. júla 2007 Dom slovensko-poľského stretávania Euroregiónu Tatry v Kežmarku. Je namieste vysloviť uznanie za pomoc partnerom na poľskej strane hranice, pracovníkom kancelárie euroregiónu od koordinátora projektu Petra Buriana, Martina Gallika, Radoslavy Krafčíkovej a Justyny Chovaňákovovej. Pre rozvoj prihraničných slovensko-poľských regiónov sa dostávala možnosť využívania projektov aj v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Phare CBC Slovensko-Poľsko a malých euroregionálnych projektov Interreg III A. Mesto Kežmarok bolo zapojené aj do ďalších významných projektov, napríklad Historicko-kultúrna prírodná Cesta okolo Tatier; v rámci tohto projektu sa už vybuďovalo niekoľko kilometrov cyklotrás okolo Tatier na slovenskej a poľskej strane. Nezabúdajme, že Euroregión „Tatry“ bol priekopníkom aj v tejto oblasti. Takéto výsledky práce Euroregiónu Tatry sa mohli dosiahnuť vďaka veľmi dobrej spolupráci a vzťahom s predsedom Euroregiónu Tatry Wendelinom Haberom, riaditeľmi kancelárií Antoninom Nowakom a Milanom Nevlazlom, ktorý svojím entuziazmom pomáhal vytvoriť s pracovníkmi oboch kancelárií nielen pracovný, ale aj spoločenský tím a rozvíjať dobrú partnerskú spoluprácu miest a obcí na slovenskej a poľskej strane.

Peter Petko († 16.09.2020)

Po vyštudovaní Vysokej školy ekonomickej v Bratislave v roku 1981 bol vždy v práci v riadiacich funkciách. Neskôr po roku 1989 pracoval dvakrát na Veľvyslanectve SR vo Varšave a medzitým aj na MV ako riaditeľ Úradu kontroly ministerstva vnútra. Od roku 2007 bol prednosta Mestského úradu a neskôr riaditeľ a konateľ Lesov mesta Spišská Nová Ves. V tom období ukončil aj Vysokú školu medzinárodných vzťahov v Prahe odbor medzinárodné a diplomatické štúdiá. V roku 2007 bol zvolený do rady Združenia región Tatry neskôr Euroregión Tatry a Európskeho zoskupenia územnej spolupráce, kde zastupoval mesto Spišská Nová Ves, až do konca roku 2019. Vďaka jeho veľmi aktívnemu prístupu bol okres Spišská Nová Ves zaradený medzi oprávnených poberateľov finančných prostriedkov slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce do Prešovského samosprávneho kraja. Aktívne sa podieľal na organizovaní Slovensko-poľských hospodárskych fór v Spišskej Novej Vsi, ako aj pri realizácii projektov ako Historicko-prírodno-kultúrna cesta okolo Tatier a Stretnutie siedmich kultúr Euroregiónu Tatry. Ako člen rady Európskeho zoskupenia územnej spolupráce Tatry prispel k jeho vzniku a súčasnému chodu. K Poľsku, okrem toho že tam pracoval, má veľmi dobrý vzťah aj kvôli tomu, že jeho nevesta a zať sú Poliaci. Za jeho príkladnú prácu vyše dvanásť rokov pre Združenie Región Tatry, Euroregión Tatry a Európske zoskupenie územnej spolupráce navrhla Rada Združenia Euroregiónu Tatry na zasadnutí dňa 18. decembra 2019 Petra Petka za Čestného člena Euroregiónu „Tatry“.

Ján Skupin († 19.01.2019)

Narodil sa v apríli 1932 v Mlynčekoch pri Kežmarku v roľníckej rodine. Základné školy a Pedagogické gymnázium absolvoval v Kežmarku, Vyššiu pedagogickú školu v Prešove a Vysokú školu poľnohospodársku v Nitre. Po štúdiách pracoval v poľnohospodárstve, 13 rokov vo výrobných podnikoch – Strojno-traktorovej stanici a Štátnych majetkoch, 20 rokov

v Ústave pre vedeckú sústavu hospodárenia Československej akadémie vied a vo Výskumnom a šľachtiteľskom ústave zemiakárskom v Kežmarku. V oblasti výskumu spolupracoval s partnermi v zahraničí. Vo voľbách do samosprávnych orgánov v roku 1990 bol občanmi zvolený do funkcie primátora mesta Kežmarok. Počas svojho štvorročného pôsobenia v tejto funkcii využíval svoje životné skúsenosti získané v medzinárodnej oblasti vo svojej primátorskej práci. Vychádzajúc z tradične dobrých vzťahov medzi slovenským a poľským národom, už v prvom roku po voľbách nadviazal spoluprácu s Danutu Abrahmoviczovu a z ich spoločných podnetov sa začala rozvíjať spolupráca v oblasti kultúry, školstva, životného prostredia, hospodárstva a turizmu. Keď sa z iniciatívy samospráv na oboch stranách slovensko-poľskej hranice zvlášť z iniciatívy Nadácie Bathoriho z Varšavy uskutočnila v Zakopanom v dňoch 21. – 24. novembra 1991 konferencia starostov poľských a slovenských obcí o vzájomnej spolupráci miest a obcí prihraničných oblastí, bol Ing. Ján Skupin spolu s Milanom Matejovičom z Michaloviec a Petrom Glašnakom z Čadce zvolený do koordinačnej skupiny na prípravu ďalších krokov pre spoluprácu prihraničných oblastí. Poľskú stranu zastupovali Žigmund Nowak z Krosna, Jozef Radzik z Noweho Sazcu a Adam Wrobel z Bialsko Bialej. Kontaktnými mestami sa stali Nowy Sącz v Poľsku a Kežmarok na Slovensku. Odvtedy sa Ing. Ján Skupin zvlášť aktívne osobne podieľal na vytváraní inštitúcie zastrešujúcej prihraničnú spoluprácu dvoch blízkych národov – Slovákov a Poliakov. V marci 1993 vznikol v Poprade slovenský projekt medziregionálneho zväzku, ktorý bol poľskej strane predstavený 17. júla Kežmarku. Na tomto stretnutí boli navrhnuté hranice budúceho spoločného tatranského euroregiónu. Zo slovenskej strany to boli mestá a obce patriace do okresov Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Poprad, Stará Ľubovňa a z poľskej strany gminy, ktoré patrili bývalému okresu Nowy Targ, nachádzajúce sa na Orave, Podhalí, Spiši a Pieninách. 31. októbra 1993, v období, keď Slovensko bolo už samostatnou republikou, bola v Zakopanom podpísaná Deklarácia územných samospráv Poľskej republiky a Slovenskej republiky na vytvorenie regionálneho zväzku Euroregiónu Tatry. Na ustanovujúcej konferencii v Nowom Targu bola podpísaná 26. augusta 1994 dohoda medzi samosprávami Poľskej republiky a Slovenskej republiky o založení cezhraničného zväzku Euroregión Tatry, ktorý si nadväzujúc na historické korene a vzájomné vzťahy týchto regiónov a v súlade s procesom integrácie európskych krajín na základe Európskeho rámcového dohovoru o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi a v súlade s podpísanou Dohodou medzi vládou Slovenskej republiky a Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci, vytýčil urýchlenie všestranného rozvoja susediacich oblastí Poľska a Slovenska. Na tejto konferencii bol Ing. Ján Skupin, ako primátor mesta Kežmarok a predseda slovenskej časti združenia Regiónu Tatry zvolený na dvojročné obdobie (od 26. augusta 1994 do 17. decembra 1996) za podpredsedu Euroregiónu Tatry. V tejto funkcii sa menovaný stal neochvejným zástancom a propagátorom slovensko-poľskej cezhraničnej spolupráce formou euroregiónu už v tejto historickej etape. Vojvodský súd ako príslušný registračný orgán v Nowom Sazci rozhodnutím zo dňa 15. decembra 1994 zapísal Euroregión Tatry do zoznamu zväzov a potvrdil jeho štatút. Rozvoj cezhraničnej spolupráce vychádzal z dlhodobej koncepcie zahraničnej politiky Slovenskej republiky, avšak v jej začiatkoch absentovali viaceré nástroje, ktoré by vytvárali právny rámec pre jej rozvoj. Samosprávne orgány v Poľsku i na Slovensku však chceli svoje aktivity rozvíjať v prihraničnom euroregionálnom zväzku, aj keď takúto formu spolupráce právny poriadok Slovenskej republiky nepoznal. To spôsobovalo napätie vo vzťahoch samospráv na oboch

stranách hraníc. Postupne sa však zosúladoval právny poriadok Slovenskej republiky a Poľskej republiky s európskym právom a dnes už v súlade so zákonom majú obce Slovenskej republiky právo stať sa členom medzinárodného združenia a samosprávne kraje sú rovnocenným partnerom poľským vojvodstvám. Ing. Ján Skupin – podobne ako niektorí iní významní ľudia v danej historickej epoche stál nad ňou; a o to viac im patrí prejav obdivu i pozornosti. Vďaka obetavosti zakladateľov, ktorí stáli pri zrode Euroregiónu Tatry, ale aj tých, ktorí dnes napĺňajú jeho program, sa toto združenie plnohodnotne zapája do procesu integrujúcej sa Európy.

Spracovala: Oľga Marhulíková v Ročenke Euroregiónu Tatry 2002

Alexander Slafkovský

V roku 1990 bol zvolený v prvých slobodných voľbách za primátora Liptovského Mikuláša. Ako primátor mesta sa zamerával na strategické otázky s cieľom rozvoja mesta aj v nadväznosti na cezhraničnú spoluprácu najmä s Poľskou republikou. Išlo predovšetkým o modernizáciu zastaraného a nedostatočného vybavenia a infraštruktúry, nakladanie s odpadmi, rozvoj diaľkového vykurovania, ale aj o podporu cestovného ruchu, športu a kultúry. Tým tiež prispel k tomu, aby sa Liptov stal jednou z najobľúbenejších turistických destinácií na Slovensku. V roku 1994, počas zakladajúceho Kongresu Euroregión „Tatry“, plnil funkciu primátora mesta Liptovský Mikuláš. Členom Rady Euroregiónu „Tatry“ bol v rokoch 1994 - 1995. Od roku 2010 opäť pôsobil na pozícii primátora mesta Liptovský Mikuláš. Počas rokov 2011 - 2013 prijal členstvo v pracovnej komisii k Európskemu zoskupeniu územnej spolupráce „Tatry“, ktorá sa intenzívne venovala príprave hlavných dokumentov: Dohovoru o vzniku Európskeho zoskupenia územnej spolupráce „Tatry“ a Stanov. Od roku 2013 bol členom Dozornej rady Európskeho zoskupenia územnej spolupráce. Aktívne sa zapája do spoločenského diania Euroregiónu „Tatry“ a spolu s ostatnými členmi je čestným hosťom na všetkých podujatiach, ktoré kancelária Združenia EUT organizuje. Jeho aktivity sa vždy podriaďovali jedinému cieľu – „pomáhať iným a mať na zreteli všeobecný záujem.“

Igor Šajtlava

Svoju kariéru začínal v Armáde Slovenskej republiky, kde pôsobil v rokoch 1980 - 2000. Prešiel viacerými funkciami, od veliteľských až po štábne funkcie na úrovni rota, prápor, pluk, divízia, výsluhový dôchodca. Významnou mierou sa podieľal na vytváraní prvého slovenského ženijného práporu vyslaného do krajín bývalej Juhoslávie v misii UNPROFOR a pôsobil aj ako veliteľ slovenskej vojenskej časti overovateľov OBSE v misii Kosovo. Zúčastnil sa na misiách OSN v Angole (UNAVEM III) ako samostatný vojenský pozorovateľ a podieľal sa na oslobodení takmer 300 detí unesených rebelmi v Sierra Leone. Od roku 2003 do 2014 pôsobil vo funkcii primátora mesta Kežmarok. Vo svojej funkcii sa výrazne angažoval v oblastiach rozvoja regiónu, vrátane podpory cezhraničnej spolupráce, najmä s Poľskou republikou. Aktívne sa podieľal na rozvoji a realizácii cezhraničných projektov, ktoré mali za cieľ zosilniť spoluprácu medzi Kežmarkom a poľskými obcami a regiónmi. To zahŕňalo podporu spoločných aktivít v oblasti turizmu, kultúry, ochrany životného prostredia či infraštruktúry. Ako primátor, často reprezentoval mesto na medzinárodných podujatiach a stretnutiach zameraných na podnecovanie cezhraničnej spolupráce, výmenu skúseností, vytváranie partnerstiev či prípravu spoločných projektov financovaných z fondov EÚ (napríklad Interreg). Za jeho pôsobenia bol vybudovaný Dom Slovensko-poľského stretávania sa v Kežmarku a bol blízkym priateľom Petra Buriana zo Starej Ľubovne, ktorého považoval spolu s Wendelinom Haberom za spoluzakladateľa Euroregiónu „Tatry“ a vytvorenia cezhraničnej spolupráce medzi Slovenskom a Poľskom. Jeho úsilie smerovalo k posilneniu spolupráce s poľskými partnermi v rámci projektov zameraných na rozvoj infraštruktúry, turizmu či kultúrnych aktivít, čo je typické pre rozvojové stratégie cezhraničných regiónov. Ako primátor mesta Kežmarok aktívne vykonával cezhraničnú spoluprácu s Poľskom, najmä projektami financovanými z európskych zdrojov. Jeho úsilie smerovalo k rozvoju regionálneho turizmu, kultúrnych väzieb, ochrany životného prostredia a infraštruktúry, čím významne prispel k posilneniu vzťahov a spolupráce medzi regiónmi.

Ocenenia:

1993, 1998 medaila ministra obrany SR za službu v mierových silách OSN II. a IV. st.
1993, 1997, 1999 medaily OSN za služby mieru v Juhoslávii, Angole a Sierre Leone

Ján Volný

Primátor mesta Spišská Nová Ves (2006 – 2018), viceprimátor (2019 – 2020). Svoj život zasvätil samospráve a verejnej správe. 1991 – 1995 bol vedúci oddelenia kultúry, vzdelávania, mládeže a športu MsÚ Spišská Nová Ves, neskôr zástupca prednostu OÚ a od 1995 poslanec Národnej rady SR. Jeho najväčším prínosom pre región bola pomoc pri etablovaní najväčšieho zamestnávateľa na Spiši - firmy Embraco Slovakia v Spišskej Novej Vsi. Neskôr pôsobil ako vedúci Školského úradu. V rokoch 2006 – 2018 primátor mesta Spišská Nová Ves, 2019 – 2020 viceprimátor mesta Spišská Nová Ves. Je nositeľom viacerých vyznamenaní, medzi nimi i Ceny Tomáša J. Baťu a Ocenenia Slovenskej katolíckej charity za rozvoj charitatívneho diela. V r. 2016, po desiatich rokoch jeho pôsobenia vo funkcii primátora, bolo mesto Spišská Nová Ves vyhlásené za Najkrajšie mesto Slovenska. Od roku 1995 – 1998 poslanec NR SR, od 2007 člen Prezídia Únie miest Slovenska, 6-krát bol zvolený za poslanca Mestského zastupiteľstva v Spišskej Novej Vsi, 4-krát za poslanca Košického samosprávneho kraja. Spišská Nová Ves, podobne ako mnoho pohraničných miest na Slovensku, aktívne pracuje v rámci Euroregiónu „Tatry“ v rôznych oblastiach. Táto spolupráca je realizovaná prostredníctvom cezhraničných programov Európskej únie, bilaterálnych partnerstiev a spoločných iniciatív programu Interreg Poľsko – Slovensko. Spišská Nová Ves je aktívnym členom Združenia Euroregión "Tatry". Cezhraničná spolupráca s Poľskom je pre Spišskú Novú Ves dôležitá z hľadiska regionálneho rozvoja, posilňovania kultúrnych väzieb a využívania spoločného potenciálu pohraničného regiónu. Aktivity v tejto oblasti prispievajú k zlepšeniu kvality života obyvateľov a k zvýšeniu atraktivity mesta pre návštevníkov.

ČESTNÍ ČLENOVIA ZVÄZKU EUROREGION „TATRY“

Wendelin Haber († 29.08.2020)

Elżbieta Bieńkowska

Stanisław Hodorowicz

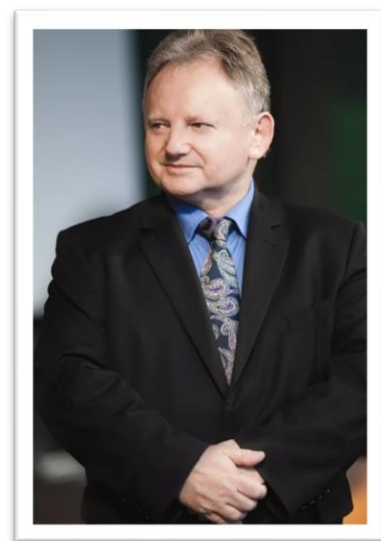
Antoni Nowak

Bogdan Wrzochalski

Czesław Borowicz

Jan Golba

Witold Kozłowski

Piotr Bąk

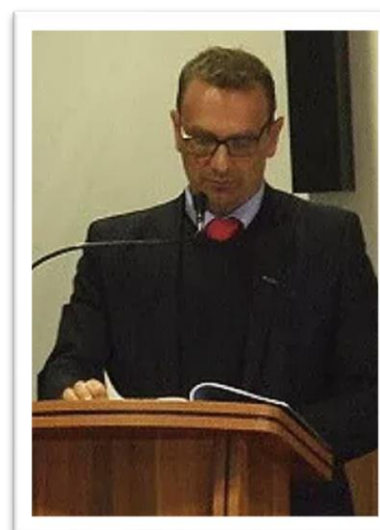
Andrzej Duda

Bogusław Waksmundzki

Antoni Karlak

Edwar Tybor

EUROREGIONÁLNE AKTIVITY EUROREGIÓNU „TATRY“

Projekty sú financované z Programu cezhraničnej spolupráce Interreg Poľsko – Slovensko.

KULINÁRSKE TRADÍCIE POĽSKO-SLOVENSKEHO POHRANIČIA

Máme radi dobré jedlo. Je to nespochybniteľný fakt. A je to vlastnosť, ktorá spája mnohých ľudí na celom svete. Neoddeliteľnou súčasťou každého podujatia pod holým nebom – slávnosti, redyky či jarmoku sú stánky s jedlom. A to nie hocijakým. Čas, keď nás fascinovali (ak sa to tak vôbec dá povedať) hotdogy a hamburgery, už máme za sebou. Teraz hľadáme iné chute –

chceme ochutnať regionálne jedlá pripravené z dobrých, miestnych ingrediencií. Takzvaný gastronomický cestovný ruch je v Poľsku čoraz populárnejší, okrem iného preto, že sme začali venovať väčšiu pozornosť tomu, čo jeme. Známi šéfkuchári čoraz častejšie vyhľadávajú dávne recepty a prispôbujú ich súčasným podmienkam. Sú tiež pokusy vrátiť na naše stoly dávno zabudnuté jedlá, napr. šalát špargľový. V domácich podmienkach s obľubou siahame po starých zošitoch s receptami našich starých mám. Ak samozrejme také máme. Pretože sa veľmi často takéto poklady s receptami a pre každú gazdinu cennými poznámkami s nápovedami, čo urobiť, aby bolo jedlo lepšie a chutnejšie, jednoducho strácajú. A že kuchárske umenie je súčasťou kultúrneho dedičstva každej spoločnosti, niet divu, že sa snažíme zachovávať tradície a jedlá charakteristické pre jednotlivé regióny. Nie je tomu inak ani v prípade poľsko-slovenského pohraničia, ktoré je bohaté na rôznorodé a pestré chute. Ako hovorí poetka a gazdina z Nowého Targu Wanda Szado-Kudasikowa „w góralskim jodle serce jest zamknione” [v goralskom jedle je zakliate srdce] a „po górlaskim jodle ciek wiy, że żyje!” [po goralskom jedle človek vie, že žije!]. Pretože na Podhalí, Spiši a Orave je tradičná, regionálna kuchyňa stále aktuálna – kapustnica, moskole, zemiakové halušky s bryndzou, bufty – tamojšie gazdiné vedú z tých najjednoduchších ingrediencií vyčariť ozajstné lahôdky. Najtradičnejšie jedlá regiónu sú zhromaždené v jednej kuchárskej knižke zostavenej v rámci projektu „**Nowy Targ – Kežmarok. Cezhraničná prezentácia regionálnej kuchyne**“. Recepty vybrali gazdiné z regiónu Nowého Targu a tiež žiaci a učitelia z Hotelovej akadémie Otta Brucknera v Kežmarku. Dokonca aj názvy niektorých jedál svedčia o tom, že kuchyňa pohraničia je jednoduchá – využíva to, čo ľudia pestovali a chovali v gazdovstve. Takže je tu *dziadowská* polievka, *śliwconka* s fliačkami, *sedliacka* polievka a jednoduchá, ale veľmi chutná mrkvová polievka. Je veľa receptov na jedlá z krúp, kapusty a zemiakov. Ale sú aj mäsité či rybacie jedlá, špeciálne jedlá na sviatky a – samozrejme – sladkosti. Pohraničná „kuchárka“ je kompendium viac ako sedemdesiatich receptov – podrobne napísaných a krásne ilustrovaných. A pri každom recepte dodatočne nájdete kuchársky aforizmy.

DNI SLOVENSKO-POĽSKÉHO PRIATEĽSTVA V OBCI RAKÚSY

V dňoch 17-18. augusta 2024 (sobota, nedeľa) sa v obci Rakúsy uskutočnilo kultúrno-spoločenské podujatie s názvom „Dni slovensko-poľského priateľstva“ v areáli futbalového ihriska a jeho okolí. Na podujatí sa okrem domácich obyvateľov a širokej verejnosti zúčastnili aj hostia z partnerskej Gminy Jodłownik. Z domácich skupín to bol **Detský folklórny súbor Goralik**, ktorý vznikol v roku 1991. Venuje sa zachovávaniu zvykov a tradícií našich

predkov na území Spiša a Liptova. Ďalšia kapela **Gipsy Band Rakúsy** bola rómska kapela. Chlapci hrajú moderné rómske skladby na rôznych obecných podujatiach a oslavách. Nechýbala ani pýcha našej obce a to Spevokol pri kostole sv. Martina v Rakúsoch pod vedením súčasnej starostky Moniky Juraškovej.

KULTÚRA A PRÍRODA POĽSKO-SLOVENSKÉHO SPIŠA

Vidno na prvý pohľad, že náš prístup k cestovaniu sa veľmi zmenil. Či k lepšiemu alebo horšiemu – to je už individuálny názor. Dávnejšie stačili dobré topánky, plecniak, do ktorého sme hodili spací vak, niečo pod zub a veci na prezlečenie. Výborne bolo, keď sme mali k tomu mapu terénu, po ktorom sme plánovali

vandrovat' (čo však nebolo také samozrejmé, pretože kedysi mapa bola naozaj vzácnosťou). Vandrovali sme po turistických chodníkoch, všetkými zmyslami sme vstrebávali zážitky z panenskej prírody. A to úplne stačilo. Spávali sme v turistických ubytovniach, občas u dobrého gazdu v stodole na sene. Teraz však požadujeme viac – chceme komplexné informácie a... dodatočné atrakcie. Obce pohraničia investujú do infraštruktúry a iných oblastí, aby prilákali turistov práve na svoje územie. Príkladom môžu byť Nižné Lapše. Práve tam vznikol Spišský okruh – chodník pre chodcov aj cyklistov na poľsko-slovenskom pohraničí v oblasti Spiša, ktorý je súčasťou Cesty okolo Tatier. Je to viac ako 62 kilometrov trasy, miestami dosť náročnej, ale naplánovanej tak, aby sa videlo čo najviac – sú pripravené dodatočné vyhlídkové terasy s panorámou Tatier a Pienin s ich Tromi Korunami. Sú špeciálne odpočívadlá, kde sa môžeme zastaviť aj na dlhší čas – na grilovanie. Ďalším krokom bolo zabezpečiť informácie pre turistov. V rámci projektu „*Človek v kultúre a prírode poľsko-slovenského Spiša*“ v každej z desiatich dedín obce boli umiestnené informačné tabule s uvedenými miestnymi atrakciami a časom trvania túr, čo veľmi uľahčuje plánovanie výletov.

Sú tiež panoramatické tabule zobrazujúce horské pásma a opisy štítov. Pre tých, ktorí vyrazili na turistický chodník, boli zabezpečené dodatočné atrakcie – na vrchole Žor (883 m n. m.) bola vybudovaná vyhliadková veža, v najkrajších vyhliadkových miestach boli namontované ďalekohľady. Pri plánovaní výletu stojí za to pozrieť sa do sprievodcu vydaného v rámci tohto projektu. Môžete ho nájsť na webe a v ňom čosi o prírode, o dejinách, o nárečí regiónu a o ľudových poverách – krásnych bohyniach, oblačníkoch a strigách. Sú nádherné regionálne rozprávky a veľa o ľudovej kultúre, napr. vysvetlenie, čím bola tradičná odobierka a ako fungovala ľudová medicína. Môžete sa dokonca naučiť tančiť „na hajduka“ – jednotlivé kroky sú dôkladne rozpísané, ale ako vidíme, tak asi je to tanec pre naozaj zdatných športovcov. Môžete sa tiež hrať tak, ako sa hrávali a stále hrávajú deti v regióne – na sochu, na vyvolávanie, na tleskanie alebo na pánsku stolicu. Je to príležitosť pre celú rodinu vyšantiť sa, pretože najpopulárnejšie detské zábavy z regiónu sú detailne opísané.

PO STOPÁCH TECHNICKÝCH PAMIAŤOK Z PODHALIA NA LIPTOV

Po vôni teplého chleba a čerstvo pokosenej trávy sa práve vôňa novej knihy uvádza najčastejšie ako tá, ktorá vyvoláva v našich predstavách najprijemnejšie pocity. Ešte v 50. rokoch minulého storočia bolo vytlačenie knihy veľmi namáhavou a časovo náročnou prácou mnohých ľudí. A teraz skutočný dôvod, prečo sme začali knihami. V Nowom Targu sa nachádza skutočný skvost vo

svetovom meradle. Je to rakúsky tlačiarenský stroj, ktorý bol vyrobený v rokoch 1836 – 1840. Je to jeden z TROCH dodnes známych a zachovaných strojov vyrobených v závode Friedrich Helbig a Leo Müller vo Viedni. A navyše – stroj v Nowom Targu... funguje, napriek nepriazni osudu a búrlivým dejinám. Bol totiž niekoľkokrát prenášaný, demontovaný – a to určite nie odborníkmi a potom opäť montovaný. Teraz si stroj našiel dôstojný domov – Múzeum tlače v Nowom Targu. Prinavrátenie života tejto nezvyčajnej 170-ročnej historickej pamiatke a vytvorenie samotného Múzea tlače bolo možné vďaka projektom *Spájajú nás technické pamiatky* a *Po stopách technických pamiatok z Podhalia na Liptov*. Poľské a slovenské samosprávy sa tentokrát sústredili na dedičstvo, o ktorom sa hovorí oveľa menej – na technické pamiatky. Vďaka tomu bolo na poľskej strane hranice vytvorené Múzeum tlače a na slovenskej strane, v Ludrovej, vzniklo Múzeum ručnej výroby papiera. V zrekonštruovanej budove dávnej papierne bola zriadená akási manufaktúra na výrobu papiera. Múzeum nadväzuje na tradície papierenstva na Dolnom Liptove, môžete si v ňom pozrieť ako prebieha zložitý proces ručnej výroby papiera, dozvedieť sa, odkiaľ sa vzal jeho názov a dokonca si sami vlastnými rukami vyrobiť papier počas tvorivých dielní. Obce urobili dokonca ešte jeden krok a vytvorili celú kultúrnu turistickú cestu „Po stopách technických pamiatok z Podhalia do Liptova“. A na nej v Nowom Targu, okrem Múzea tlače s unikátnym strojom, tiež obnovená tlaková vodárenská

veža, ktorú si môžete pozrieť na železničnej stanici. Vďaka projektu získala druhý život. Už sa nepoužíva na zásobovanie parných lokomotív vodou, aj keď si stále v nej môžete pozrieť základný prvok výbavy, t. j. oceľovú nitovanú vodnú nádrž s objemom 50 kubických metrov. Stala sa miestom na cestu do minulosti, pretože tunajšia expozícia predstavuje dejiny dávnej železnice z Noweho Targu do Suche Hory – práve tú železničnú trať, po trase ktorej dnes vedie cyklistický chodník Cesty okolo Tatier.

SÝPKA V MAČACOM ZÁKUTÍ

Sýpka v Mačacom Zákutí. Pre neznalých to môže znieť ako... dobrý zákusok podávaný v nejakej útulnej kaviarničke. Nepopierateľný fakt je jeden – sýpka IBA v Mačacom Zákutí. Ale celý zvyšok... Začnime však od začiatku. Mačacie Zákutie je Kacvín – jedna z najstarších dedín poľského Spiša. Jej názov údajne pochádza z nemeckého *Katzenwinkel*, čiže mačacie zákutie. Objavené zmienky o Kacvine sa datujú na rok 1320 – podľa

zachovaných dokumentov práve v tomto roku predal Magister Kokoš svojmu bratovi Jánovi a jeho synovi Michalovi tieto zeme: Fridman, Nedeca, Kacvín a Franková. Do Kacvína sa nedá náhodou zatúlať. Do dediny vedie iba jedna cesta, ktorá pokračuje k štátnej hranici. Alebo jeden z cyklistických chodníkov Cesty okolo Tatier. Okrem krásnej scenérie, dych vyrážajúcich výhľadov a upokojujúceho (najmä pre obyvateľov miest) ticha má Kacvín niečo, čo nemá žiadna iná dedina, mesto či mestečko v Poľsku. Má sýpky. Sú to autentické spišské sýpky, aké neuvidíte na žiadnom inom mieste v Poľsku. Ich názov v poľštine – *sypańce* pochádza od spôsobu, akým ich budovali. Konštrukcia sa obsypávala hlinou. A samotná strecha bola... pohyblivá. V prípade požiaru sa ju dalo rýchlo zhodiť, vďaka čomu oheň neohrozoval zásoby uložené v sýpke. Dávnejšie pozdĺž vidieckej cesty stálo niekoľko desiatok takýchto sýpok. Ale nepoužívané chátrali a začali upadať do zabudnutia. Toto dôležité materiálne dedičstvo, unikátne pre celý región, sa podarilo zachovať v rámci projektu *Cesta okolo Tatier*. Bol založený mini-skanzen: spišské gazdovstvo so sýpkami a predmetmi, ktoré boli dávnejšie používané v každodennom živote. Nájdete tu krosná, truhlice, praslice, mláťačky, koberce a tradičné spišské kroje.

RAŠELINISKÁ VRCHOVISKOVÉ – EURÓPSKY UNIKÁT POESKO-SLOVENSKEHO POHRANIČIA

Hory, horám, horami, o horách. A v podstate Tatry, Tatrám, o Tatrách. Skloňujú ich turisti navštevujúci región vo všetkých možných pádoch. Je to bezpochyby „národný poklad“ Poliakov a Slovákov. Ale podtatranská oblasť skrýva ešte iné poklady, také, ktoré si málo kto uvedomuje. V tieni Tatier už tisíce rokov rastú podhalské rašeliniská a vytvárajú svojráznu unikátnu krajinu borín a močarísk. Tento najväčší cezhraničný komplex rašelinísk v Karpatoch

sa tiahne na juhu Malopoľska a na severe Žilinského kraja. Je to veľmi vzácny prírodný biotop v európskom meradle, svet úplne odlišný od toho, v ktorom žijeme svoj každodenný život. Je tu veľa zvláštností, krajina nás uchvacuje svojou strohosťou a zároveň rozprávkovou scenériou. Pred 10 tis. rokmi

neďaleko dnešného Chochołowa v obci Czarny Dunajec začalo rásť rašelinisko. Áno, presne takto – rásť. Pretože rašelinisko tohto typu postupne rastie do výšky v dôsledku tvorby rašeliny. Vznikajú špongiovité štruktúry z rašelinníka, sú plné vody a majú kupolovitý tvar. Každý milimeter vrstvy je... rok histórie. Je to tiež miesto, ktoré je domovom pre mnohé chránené druhy zvierat, rastlín a hmyzu. Miestne samosprávy na oboch stranách poľsko-slovenskej hranice sa jedného dňa ocitli pred veľkou výzvou. Svoje úsilie spojili v projekte **„Rašeliniská vrchoviskové – európsky unikát poľsko-slovenského pohraničia“** a našli ozajstné šalamúnske riešenie – vsadili na dlhodobé trendy ochrany životného prostredia prostredníctvom vzdelávania. Vytvorili fascinujúci príbeh o rašeliniskách a múzeum s expozíciami na oboch stranách hranice – v historickej budove v Chochołowe a na dolnom nádvorí Oravského hradu. Predzvesť multimediálneho dobrodružstva v múzeu poskytuje film pripravený v rámci projektu – v podstate iba vzbudzuje chuť spoznávať rašeliniská. Projekt **„Rašeliniská vrchoviskové – európsky unikát poľsko-slovenského pohraničia“** uspokojuje aj našu prirodzenú ľudskú potrebu: na vlastné oči uvidieť, ovoňať, dotknúť, organolepticky preskúmať. Na rašeliniská môžete vojsť – samozrejme nie všade. Jeden z tematických výletov cyklistickej Cesty okolo Tatier vedie do závodu na ťažbu rašeliny „Bór za Lasem“. Na tomto originálnom mieste stojí vagónik úzkorozchodnej železnice, ktorý bol obnovený v rámci projektu.

MÚZEUM NA KOĽAJNICIACH – OBJAVUJEME HISTÓRIU ÚZKOROZCHODNÝCH ŽELEZNÍC NA POĽSKO-SLOVENSKOM POHRANIČÍ

Spravidla je to tak, že jeden dobrý nápad rodí ďalšie. Tak to bolo aj v prípade projektu venovaného rašeliniskám. Obnovený vagónik úzkorozchodnej železnice, ktorý vozil zamestnancov pracujúcich pri ťažbe rašeliny, a obľúbenosť medzi návštevníkmi, bol inšpiráciou pre ďalší projekt venovaný dávnej železnici v regióne „Múzeum na koľajniciach – objavujeme históriu úzkorozchodných železníc na poľsko-slovenskom pohraničí“. A vznikol ďalší originálny turistický produkt. Svojrázne múzeum na koľajniciach. Je to cesta do minulosti, keď sa na oboch stranách hranice využívali úzkorozchodné železnice na prepravu dreva, rašeliny a iných materiálov. Dokonale to zvládali v horskom teréne, na zalesnených a vlhkých rašeliniskách. Oravská lesná železnica fungovala od roku 1918, viac-menej v tom čase začala tiež premávať železnica na rašelinisku Puścizna Wielka v obci Czarny Dunajec. Po 2. svetovej vojne nastali zmeny (aj technologické), ktoré zapríčinili, že železnica začala chátrať a historické vagóniky a rušne sa prestali používať. Ďalšie generácie zabudli na to, akú funkciu

kedysi plnila železnica, ako žili obyvatelia týchto regiónov a ako využívali prírodné zdroje. A práve to sa rozhodli pripomenúť autori projektu. Pretože úzkorozchodná železnica je súčasťou tradícií regiónu, je to materiálna stopa po dávnom živote a práci tunajších obyvateľov a po spôsobe využívania prírodných surovín a bohatstva rašeliniska. Na slovenskej strane Oravské múzeum už pred takmer desiatimi rokmi sprevádzkovalo

úzkorozchodnú železnicu ako atrakciu pre turistov. Na poľskej strane to zatiaľ nebolo možné. Ale bolo možné vdýchnuť druhý život chátrajúcim, historickým vagónikom úzkorozchodnej železnice. Po obnovení sa zmenili na domov mobilnej výstavy prezentujúcej dejiny poľsko-slovenského pohraničia prostredníctvom tohto málo známeho, ale veľmi zaujímavého aspektu. Ozajstným skvostom je osobný vagónik z roku 1909 spolu s tzv. lokomotívkou. Snom je – ako hovorí Jacek Piotrowski z obce Czarny Dunajec – sprevádzkovanie týchto vagónikov. Aby sa vrátili naspäť na koľajnice úzkorozchodnej železnice. Neskryva, že príkladom by boli naši slovenskí susedia. Úzkorozchodná železnica na poľskej strane je stále v prevádzke. Slúži na prepravu rašeliny z miesta ťažby do areálu závodu. Ale zrekonštruovanými vagónikmi by cestovali turisti – na miesto ťažby rašeliny, aby na vlastné oči uvideli, ako sa získava táto surovina.

ZACHRÁNIŤ PRED ZABUDNUTÍM FOTOGRAFIE POĽSKO-SLOVENSKEJ PODTATRANSKEJ OBLASTI

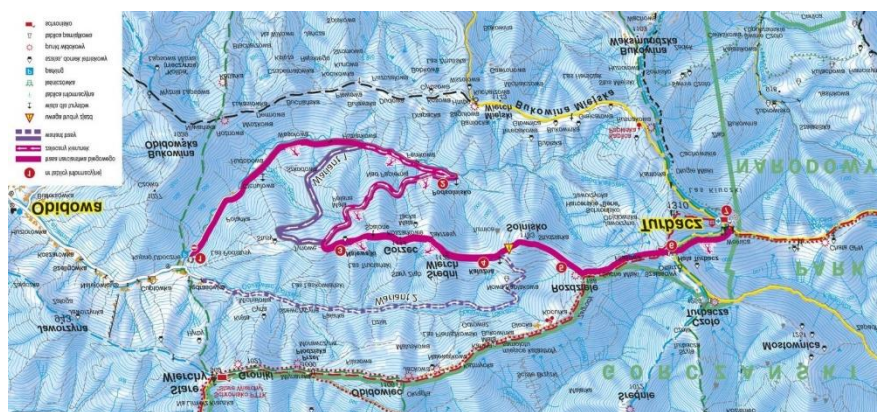
Vážme si spomienky a vychutnávajme si ich – ako spievala skupina Skaldowie. V pohodlí domova spomíname na rôzne udalosti z nášho života, vtedy najčastejšie siahame po... fotografiách. A nebudeme tajiť – tie staršie, vyvolané, starostlivo uložené do albumov si pozeráme častejšie ako tie, ktoré postupne s vývojom digitálnych technológií zaplnili naše priečinky v počítačoch. Urobiť takúto fotografiu si vyžadovalo viac námahy – od samotného momentu zachytenia záberu po vyvolanie a uloženie do albumu. Ale pri otváraní takýchto albumov putujeme v čase – každý jeden obraz budí spomienky a **vyvoláva** ďalšie asociácie. Niekto niekedy povedal, že fotografia môže zastaviť čas. Ale umožňuje tiež cestovať v čase. Pozvánkou na takúto cestu v čase sú výsledky projektu ***Zachrániť pred zabudnutím fotografie poľsko-slovenskej podtatranskej oblasti a Tatier***. Vznikol digitálny archív viac ako tisíce fotografií z obdobia od polovice 19. storočia do roku 1945. Fotografie ukryté v archívnych zásuvkách a súkromných albumoch uzreli svetlo sveta – boli zaznamenané a vznikol internetový poľsko-slovenský digitálny archív www.album.nowy targ.pl. Je to ideálny tip na dlhé zimné večery. Prečo na dlhé? Pretože vŕhuje. Vďaka týmto fotografiám vidíme, ako vyzeral kedysi Nowy Targ a Kežmarok, môžeme vyhľadať miesta, ktoré poznáme, porovnať, koľko sa zmenilo a subjektívne oceniť, či zmena bola k lepšiemu alebo horšiemu. V albume sú

osobitné sekcie s fotografiami súvisiacimi s hospodárstvom, školstvom, udalosťami a slávnosťami. Nezvyčajná je sekcia portrétov. Uspokojujú našu prirodzenú zvedavosť týkajúcu sa ľudí. Ako vyzerali, ako sa obliekali, čo diktovala móda. Pre milovníkov fotografií je sekcia portrétov zlatou baňou s informáciami o tom, ako dávnejšie vyzerala

fotografia (aj tá svadobná). A pre tých, ktorí chcú spoznať históriu fotografie na pohraničí, bol v rámci projektu vydaný „Lexikón tatranských fotografov a fotoateliérov na území Poľska a Slovenska: v Tatrách, na Podhalí, Orave, Spiši a Liptove do roku 1939“. Je to prvý poľsko-slovenský pokus o zmapovanie dejín tatranskej fotografie. Lexikón obsahuje informácie o približne 800 poľských a slovenských tatranských fotografoch (vrátane profesionálnych fotografov, amatérov a turistov), ktorí sa venovali nielen Tatrám, ale tiež ich okoliu ako Spiš, Orava, Podhalie a Liptov od začiatku existencie fotografie do začiatku 2. svetovej vojny.

PO STOPÁCH OLYMPIONIKOV

Milujeme športy. Najmä disciplíny, v ktorých naši pretekári získavajú medaily. Výnimkou je samozrejme futbal – túto disciplínu milujeme bezpodmienečne (príliš často, bohužiaľ, úplne bezdôvodne). Ale teraz nebudeme hovoriť

o futbale, ale o zimných športoch. Málo je obyvateľov poľsko-slovenského pohraničia, ktorí nikdy v živote nemali na nohách lyže a nevyskúšali si svoje sily ani len na detských svahoch. Lyžovanie je najpopulárnejším zimným športom. Ale sú rôzne druhy lyží. Od čias olympijských medailí Adama Małysza so zatajeným dychom sledujeme skoky na lyžiach a držíme palce našim skokanom – aj keď si uvedomujeme, že je to šport, ktorý sami nikdy v živote ani len neskúsime. Ale vďaka našej olympioničke Justyne Kowalczykovej sa veľkej obľube začalo tešiť bežkárstvo. Počas tréningov pred pretekmi Justyna Kowalczyková viackrát prechádzala trasu Obidowa – Turbacz. Slovenský olympionik Ivan Bátory si svoju kondíciu budoval okrem iného v malebnom okolí Závažnej Poruby. Niet divu, že osobne prevzali čestnú záštitu nad projektom „*Po stopách olympionikov*“ a nad vyznačením bežkárskej trasy, ktorá je ozajstným skvostom. Druhá taká trasa, ktorá vedie priamo k horskej chate, v Európe neexistuje. Myšlienkou projektu bola tiež popularizácia bežkárstva na poľskej a slovenskej strane hranice.

Boli tréningy, spoločné preteky a ceny s podpismi olympionikov. Je to motivácia vypnúť počítač a televízor a venovať sa zdravému a aktívnemu spôsobu trávenia voľného času. Projekt mal veľký úspech. Deti, ktoré sa vtedy zúčastnili na pretekoch v rámci projektu, o niekoľko rokov neskôr začali získavať medaily vo veľkých súťažiach. Máme tak medailistku v majstrovstvách Poľska, máme aj osemnásťročného chlapca, ktorý štartoval v svetovom pohári. Dvojnásobný úspech. Na trase Obidowa – Turbacz sa začali objavovať stovky nadšencov bežkárstva. Boli to nielen pretekári počas tréningov pred štartom, ale tiež amatéri, ktorých je čoraz viac, pretože ak skoky na lyžiach sú športom pre profesionálov, bežkárstvu sa môže v podstate venovať každý. Pre tých, ktorí majú radi prírodu, vandrovky a pocit miernej únavy, je bežkárstvo tou optimálnou voľbou. Táto rastúca popularita cesty Po stopách olympionikov bola obrovským impulzom pre ďalšie projekty tohto typu. V Klikuszowej práve vzniklo **Centrum bežkárstva Gorce Klikuszowa**. Je to najväčšie stredisko tohto typu v Malopolsku – má šancu stať sa mekkou milovníkov tohto športu. Vďaka projektu vzniklo miesto, kde môžu trénovať profesionáli, kde sa môžu vyšantiť nadšenci bežkárstva a dokonca je tu možnosť organizovať majstrovstvá Poľska v šprinte. Ako hovorí Dawid Szeliga, riaditeľ Školy športového majstrovstva v Zakopanem, jeden z otcov a iniciátorov aktivít, okruh má necelé dva kilometre, ale je veľmi diferencovaný – sú tu strmé stúpania, rovinky aj prudké zjazdy – dostatok možností, aby ste sa poriadne unavili. Trasa sa nachádza vo výške 780 metrov nad morom a dokonca aj keď sa oteplí a v nižších polohách už niet snehu, tu sa ešte stále môžete tešiť na lyžovačku. Trasa je zasnežovaná, ratrakovaná a osvetlená. A skoro vždy na obraze z kamier uvidíte bežkárov – tých, ktorí si zakladajú bežky a užívajú si chvíle aktívneho oddychu.

STARY SĄCZ A LEVOČA – KARPATSKÉ MESTEČKÁ S KLÍMOU

Je to prvok, ktorý si nemôžeme nevšimnúť počas cestovania na Podhalie populárnou zakopanskou cestou. Výhľady na hory prekrývajú... veľkoplošné reklamy. Je to problém veľkých miest aj menších mestečiek. Reklamy a štíty – tie veľké aj tie menšie – sa začali od nejakého času objavovať ako... burina – je ich veľa a vôbec sa nedajú kontrolovať. Prekážajú vo výhladoch, znetvorujú historické budovy, najčastejšie sú príkladom

očividného nevkusy. Čoraz viac samospráv im vypovedá vojnu – prijíma uznesenia na ochranu krajiny alebo reklamné kódexy a snažia sa nejakým spôsobom vyriešiť tento reklamný chaos. Musíme si však úprimne povedať, že výsledky nie sú zatiaľ uspokojivé. Ale zároveň to nie je jednoduchá záležitosť. Treba zosúladiť očakávania obyvateľov, turistov a podnikateľov a tým posledným dať čas, aby sa prispôbili novým pravidlám hry. Všetko potrebuje čas a tak ako reklamy doteraz špatili krajinu, špatia ju naďalej. Jednou z výnimiek je Stary Sącz, ktorý bol

akýmsi priekopníkom boja za vizuálny poriadok. Mal však trochu iný prístup k tejto otázke. V rámci projektu „*Stary Sącz a Levoča – karpatské mestechá s klímou. Novátorský cezhraničný produkt kultúrnej turistiky*“ sa na námestí v Starom Sączu objavili nové štíty. Ale aké! Nádherné – kované, vyrezávané a maľované, nadväzujúce na dávne tradície. A skutočne vytvorili neopakovateľnú atmosféru na námestí v Starom Sączu. Zdôrazňujú špecifickú, živú tradíciu mestechá a pomáhajú vytvárať jeho neopakovateľnú atmosféru. V partnerskej slovenskej rozprávkovvej Levoči bolo zjednotené označenie ulíc, boli osadené smerové a informačné tabule, ktoré nájdeme pri každom zo štyroch hlavných vchodov do mesta a v centre. Zástupcovia Starého Sączu vo svojich aktivitách propagujúcich mesto ako turistickú atrakciu sa rozhodli, že práve táto neopakovateľná atmosféra bude prvkom, ktorý umožní odpočinúť si od čoraz rýchlejšieho zhonu na svete okolo nás a vychutnať si svätý pokoj a čoraz módnejší život „slow“. Lebo v Starom Sączu a v Levoči čas plynie inak, ako vo veľkých uponáhľaných mestách. No a všetky PTOKI tu strávia príjemné chvíle. Áno, práve, *ptoki* (vtáky). Obyvatelia Starého Sączu nazývajú samých seba *pnioki* (pníky), tých, ktorí sa tu usadili alebo žijú od iba dvoch generácií nazvali *krzoki* (kriky). Všetci ostatní sú jednoducho *ptoki*. Práve pre *ptokov* vytvoril Stary Sącz za spolupráce s partnerskou Levočou bezplatnú aplikáciu na mobilný telefón.

SVET DÁVNEJ LEKÁRNE NA POĽSKO-SLOVENSKOM POHRANIČÍ

Vo všeobecnosti sa za kolísku cieľavedomej liečby považuje staroveká Ázia. Sumeri žijúci na území dnešného Iraku rozprávali, ako Gilgameš získal životodarnú rastlinu pre zomierajúceho priateľa Enkidua. Bohovia však poslali hada, ktorý ju ukradol, zhodil kožu a utiekol. Dnes, keď nás niečo bolí, cítime sa chorí alebo máme nádchu, ideme do lekárne a kúpime si konkrétny liek. Všetko je pekne zabalené v škatuľkách alebo vo

fľaštičkách a nachystané na poličkách v lekární. Kedysi (a hoci sa to nezdá, nebolo to vôbec tak dávno) bolo to úplne inak. Hotové lieky v lekárnach sa obmedzovali iba na prášky na bolesti hlavy, oxidovanú vodu, niekoľko masť, obväzov a leukoplastov. Väčšinu medikamentov pripravoval farmaceut na mieste. Samotná lekáreň tiež vyzerala úplne inak. Najčastejšie vládlo v nej šero a ticho. Tmavé skrine po samotný strop boli rozdelené na desiatky zásuviek s porcelánovými štítkami, v ktorých sa skrývali látky známe iba lekárnikovi. Na policiach boli desiatky sklenených pohárov a porcelánových nádobiek s tajomnými nápismi s charakteristickými kľukatými písmenami. Bol to sklad lekárne. Uchovávali sa tu polotovary na prípravu liekov – vo fľašiach tie tekuté, ako sú guarana, rastlinné extrakty či 95-percentný lieh, v porcelánových nádobkách bol napr. tuk z ovčej vlny, ktorý bola základom rôznych masť. Atmosféru dávnej lekárne môžete pocítiť v Limanowej vďaka mikroprojektu *Svet dávnej*

lekárne na poľsko-slovenskom pohraničí. V Regionálnom múzeu Limanowskej zeme bol zrekonštruovaný interiér dávnej lekárne skrývajúcej zvláštne špeciality, tajomné mixtúry, ručne kaligrafované predpisy, unikátne nádoby a pomôcky na výrobu liekov. V zrekonštruovanej limanowskej lekárni je napríklad aj špeciálny pohár na... pijavice. Je tiež zbierka mažiarov, medzi ktorými nájdeme aj taký s výrazným označením „jed“, sú lekárnické vážky, cínový lis, pilulovnica, mlynčeky na korene a bylinky alebo stroj na výrobu čapíkov. Farmaceuti, tak ako každá profesia, majú svoje vlastné vtipy. Napríklad o zákazníkovi, ktorý príde do lekárne po acylpyrín, ale používa iba latinský názov, pretože iný „si nevie zapamätať“, alebo o zákazníkach, ktoré chceli výživové doplnky proti vráskam na ušiach. Je aj vtip o žene, ktorá prišla do lekárne po... jed. Znepokojený lekárnik sa pýta, na čo ho potrebuje. Zákazníčka odpovedá rovno, že chce otráviť manžela. Lekárnik jej vysvetľuje, že nemôže dovoliť, aby ho otráвила, aj keď ju manžel podvádza. Na čo mu žena ukazuje manželovu fotografiu v jednoznačnej situácii s jeho... ženou. Vtedy lekárnik hovorí: „nevedel som, že máte lekárske predpis“.

KULTÚRNE A PRÍRODNÉ ATRAKCIE POHRANIČIA OD SZCZAWNICE K MUSZYNE

Jednou z najpopulárnejších atrakcií regiónu je bezpochyby splav na pltiach po Dunajci. Trasa splavu prechádza popri takých magických miestach ako Janošikov skok, Sedem mníchov či Storočný prameň. Plavba so Slováckmi sa končí pri prielome Lesníckeho potoka, poľské plte sa plavia do Szczawnice. Turisti plní emócií po plavbe vystupovali z plti a... nemali sa kde

poprechádzať, aby si mohli vystrieť nohy... ibaže sa niekomu páčilo brodiť sa po členky v blate. Chodník pozdĺž potoka Grajcarek dlho čakal na svoj čas. Ale stálo to za to, pretože z nenápadnej cestičky sa zmenil na krásnu pešiu zónu. Zóna je starostlivo vydláždená, sú tu štýlové lavičky, pergoly, pouličné lampy a mostíky cez Grajcarek. Nieкто by mohol povedať – veľké reči, kúsok pešej zóny. Pre Szczawnicu je to veľká vec a vôbec to nie je taký kúsok. Aj keď má necelé dva kilometre, je to jedna z najdlhších takých peších zón v Poľsku. Začína sa pri dolnej stanici lanovky na Palenicu, pokračuje brehmi Grajcarka a na konci sa spája s chodníkom, ktorý vedie pozdĺž Dunajca do slovenskej Lesnice, kde si môžete oddýchnuť a ochutnať slovenské jedlá v najlepšej verzii. Treba mať tiež na pamäti, že Szczawnica je kúpeľné mesto – hostia, ktorí nie vždy majú dostatok síl na horské túry, majú konečne miesto na pohodlnú prechádzku. Pešia zóna bola tiež impulzom k rozvoju miestneho biznisu – pri pešej zóne boli vytvorené miesta, kde si môžete dať kávu alebo niečo pod zub. Investícia bola docenená a to nielen obyvateľmi, kúpeľnými hosťami a turistami. Dostala sa medzi 10 laureátov súťaže Komunálne investície 2012 organizovanej počas Európskeho hospodárskeho kongresu v Katoviciach. Szczawnica sa

však nezastavila na pešej zóne – naďalej rozvíja svoju infraštruktúru – okrem iného modernizuje prístav plní tak, aby bol plne dostupný pre zdravotne postihnutých. Veľa sa deje tiež v Muszyne, vzdialenej o niekoľko desiatok kilometrov. Aj v Muszyne si všimli, že bez investícií a predovšetkým bez komplexnej informácie o tom, ako sa dá rôznymi spôsobmi tráviť voľný čas v okolí, nepriláka turistov. Centrum turistických informácií vytvorili v kúpeľnom pavilóne „Milusia“. Už nestraší vzhľadom z dávno minulých dôb, ktorý u niektorých vyvolával škripot zubov, ale upútava moderným a príjemným interiérom. Môžete sa pohodlne posadiť s turistickým letákom v ruke a v pokoji si vychutnávať slávnú Muszynianku, naplánovať si trasy výletov a miesta, ktoré chcete navštíviť. Ale môžete to urobiť aj z pohodlia domova, pretože v rámci projektu „*Spoznávame kultúrne a prírodné atrakcie pohraničia*“ bola pripravená komplexná informácia týkajúca sa aktívneho oddychu v lete aj v zime, historických a prírodných atrakcií, kúpeľných parkov a, samozrejme, minerálnych vôd. Všetko nájdete na stránke <http://muszyna.pl/pl/1490/0/atrakcje.html>. Muszyna si dala záležať na atrakciách pre tých viac aj menej aktívnych, pre milovníkov adrenalínu a tých, ktorí si radšej vychutnávajú pokoj a prírodu, či pre milovníkov dejín. Práve tu vytvorili úsek európskej cyklotrasy EuroVelo 11 Prešov – Muszyna – Mníšek nad Popradom. Ale nebolo by ho možné vytvoriť, keby nie úzka spolupráca s obcami na druhej strane hranice – trasa je totiž vytýčená tak, že prechádza striedavo poľskou a slovenskou stranou Popradu. Práve v Muszyne sa nachádzajú najväčšie Senzorické záhrady v Poľsku. Je to inovačné riešenie prispôbenia parkov liečebným a vzdelávacím cieľom a tiež potrebám nevidiacich. Pôsobia na všetkých päť zmyslov: čuch, zrak, hmat, sluch a chuť. A tak napríklad v zóne čuchu sú rastliny vybrané tak, aby intenzita voní bola čo najväčšia a aby sa rôzne bukety spájali do neopakovateľných aromatických kompozícií. Nevidiaci môžu každú rastlinu ohmatať, rozotrieť listy alebo okvetné lístky medzi prstami tak, aby pocítili ešte intenzívnejšiu vôňu. V zóne čuchu a hmatu dominujú rastliny s rôznorodou povrchovou štruktúrou, tvarmi a vôňou. Môžete sa tam bosí prechádzať po tráve, ktorá jemne štekľí všetky receptory na chodidlách. Je tiež zóna rozprávok a legend o Muszyne s domčekom bosorky, bylinkárky, mlynára a meštianky a s príbehmi o skrytom poklade a o čertovi Borutovi. Nie je to jediná nezvyčajná záhrada v Muszyne. Sú tu tiež Biblické záhrady, ktoré sú unikátne v Poľsku a jedinečným spôsobom prezentujú obraz biblického života a dejiny spasenia. Je aj krásne pripravený Park kultúry a dávneho remesla. Súčasťou komplexu je tiež kúria muszynských starostov, dávny hostinec upravený na múzeum a Dom hrnčiara. Je to výsledok až dvoch projektov, vďaka ktorým boli historické budovy zachránené, zrekonštruované a získali nové funkcie. Hostinec z 18. storočia bol prenesený na nové miesto a zrekonštruovaný – dnes je sídlom Regionálneho múzea Muszynského panstva. Bolo to možné vďaka projektu „*Polyfunkčné domy v Muszyne, Lubotíne a Dubovici – centrá rozvoja prihraničnej spolupráce Gminy Muszyna a mikroregiónov Minčol a Horná Torysa*“. Múzejné exponáty súvisiace s dejinami a etnografiou Muszyny ukazujú vzájomné vplyvy Poľska, Uhorska, Rusi, rímskej a gréckej cirkvi a judaizmu. Môžete si v ňom vyskúšať svoje sily v hrnčiarskom remesle a vlastnoručne vymodelovať nádobu z hlíny. Všetko dopĺňa veľkolepá záhrada, ktorá nadväzuje na tú, ktorá bola opísaná v starých dokumentoch ešte z čias dávneho Muszynského panstva. Na oboch stranách poľsko-slovenskej hranice, na hrade v Muszyne a na hrade v Plavči sa vedie historický, archeologický a etnografický výskum. Vedci sa snažia zhromaždiť historické poznatky o regióne tak, aby boli dostupné pre každého. To, čo sa už podarilo preskúmať a zverejniť v rámci projektu „*Muszyna – Plaveč: Objavujeme zabudnutú*

históriu a kultúru poľsko-slovenského pohraničia“, je fascinujúce čítanie. Sú tu opísané archeologické náleziská a uvedené ľudové legendy, tradované z generácie na generáciu. Napríklad v Powroźniku sa hovorí o Čiernej mláke – malom lesnom jazierku s tmavou, ponurou vodou. Podľa jednej z verzií legendy šla tadiaľ kedysi kráľovná, samozrejme v krásnom konskom kočiari. Jedni hovoria, že ju prepadli zbojníci, iní – že sa odtrhlo koleso a koč s kráľovnou sa naklonil, ona do tohto jazierka vpadla a všetko tam začalo bublať, bublať. Hovoria, že tam straší a že stále tam počuť bublanie. Túto aj iné legendy a tiež mnohé historické zaujímavosti z regiónu zhromaždili v časopise *Wieści Muszyńskie*.

OCHRANA TRADÍCIÍ A HASIČSKÝCH TECHNÍK NA ÚZEMÍ POĽSKO-SLOVENSKEHO POHRANIČIA

Kým chceš byť, keď budeš veľký? Je to jedna z najčastejších vecí, na ktoré sa dospelí pýtajú detí. Odpoveď je neúrekom. Často odzrkadľujú to, ako sa mení svet okolo nás – v posledných rokoch sa v odpovediach začali objavovať blogeri, youtuberi a influenceri. Tak ako Messi, Ronaldo či Lewandowski, mnohí chlapci snívajú o tom, že budú futbalisti. Ale už dlhé roky je stále v prvej desiatke... hasič. Na detských odpovediach je krásne

to, že keď uvádzajú rôzne povolania, neanalyzujú potenciálne zárobky, neuvažujú o tom, či daná profesia má takzvanú budúcnosť, pretože pre dieťa je dôležitý vzor. Miestne samosprávy nešetria úsilím a vybavujú svojich hasičov čo najmodernejšou technikou a vytvárajú im čo najlepšie pracovné podmienky. Zároveň sa starajú o dejiny, ukazujú, akú úlohu zohrávali hasiči v minulosti, aké zariadenia používali. Zachovaniu tejto tradície slúži okrem iného zreštaurovaná hasičská zbrojnica z obce Złotniki, ktorá bola v rámci projektu s veľavravným názvom *„Bohu na chwałę, ludom na użytek“* postavená v areáli skanzenu v Poviślanskom etnografickom parku vo Wygiełzowe. Na zachovanie tohto dedičstva stavila tiež Limanowa. V rámci projektu *„Ochrona tradycji a hasińskich technik z prelomu stoleci na Źmiej polsko-slovenskeho pohranicia“* zreštaurovala dve historické konské striekačky pochádzajúce približne z roku 1920. Obnovených bolo tiež dvadsať kompletných hasičských uniforiem, ktoré sa skladajú z blúzy, nohavíc, opaska s hasičskou sekerou, prilby a topánok. Zreštaurované historické vozy spolu s modelmi koní a figurínami oblečenými do obnovených hasičských uniforiem si môžeme pozrieť pri budovách dobrovoľných hasičských zborov v Limanowej a Łososine Górnej. Pred umiestnením vo vitríne boli súčasťou predvádzania historického hasičského zásahu. Ako to dávnejšie vyzeralo? Určite to bolo náročnejšie ako dnes. Hasenie požiaru si vyžadovalo veľké úsilie mnohých hasičov. Môžete si to pozrieť vo filme, ktorý poskytuje tiež veľa informácií o dejinách hasičstva (film je dosť dlhý, takže pre tých, ktorí sú

trochu menej trpezliví, malá nápoved': hasičský zásah v starom štýle sa začína okolo 38. minúty). Na koniec hasičského dobrodružstva, hoci je to úplne iný príbeh, ešte jeden skvost potvrdzujúci významnú úlohu hasičov v malých spoločenstvách pohraničia – starý hasičský voz – poklad hasičov v slovenskej Trstenej.

TATRANSKÉ LAPIDÁRIUM

Skrývajú v sebe magickú silu. Milujeme ich za krásu, výnimočnú scenériu a panenskosť. Pre mnohých z nás je túra do hôr liekom na všetko – na sklúčenosť, nedostatok energie a dokonca aj na prechladnutie. Keď ideme do hôr a sme blízko prírody, nabíjajú sa naše vnútorné akumulátory, vďaka čomu sme pripravení na ďalšie výzvy. Bez ohľadu na to, či sa radšej pozeráme na ich krásu z diaľky alebo vandrujeme

po turistických chodníkoch, hory vždy ponúkajú plnú škálu emócií. Pretože si pohľad na vrcholy Tatier zľahka posypané snehom v lesku ranných slnečných lúčov pamätáme ešte veľmi dlho a spomienka na ne nám vždy vybaví úsmev na tvári. Tí, ktorí chodia po horách, hovoria, že nič nedáva taký pocit spokojnosti, ako nohy, ktoré Vás bolia po celom dni vandrovania. Tatry milujeme obzvlášť a považujeme ich za náš národný poklad spoločne so Slováckmi. Ale napriek tejto láske väčšinou nevieme o nich veľa. Môžeme uviesť niekoľko štítov a populárnych turistických miest, vieme, že na Giewonte je kríž, možnože sme schopní povedať ešte niečo o... kamzíkoch, ktoré sa v Tatrách počítajú dvakrát do roka. A tu sa začína vzdelávacia úloha Tatranského národného parku (TPN). Je to veľké poslanie a oprávnené je mottom TPN heslo „Z lásky k horám“. Organizuje rozličné výstavy venované Tatrám, ich dejinám a prírode. Vydáva krásne kalendáre ukazujúce čaro našich hôr. Pripravuje množstvo materiálov, súťaží a vzdelávacích aktivít pre deti. Zhromaždil tiež nezvyčajné tatranské lapidárium – jediné také miesto v Poľsku. Zbierka bola vytvorená v rámci projektu s rovnakým názvom „*Tatranské lapidárium*“ a jej zámerom je ukázať laickej verejnosti zložitú tematiku geológie hôr. Lapidárium je akýmsi parkom tatranských miniatúr. Na pomerne malej ploche sú zhromaždené asi všetky druhy skál, z ktorých vznikli naše Tatry. Ale nájdete tu nielen to – v skalnej záhrade posadili rastliny charakteristické pre skaly konkrétneho typu a pre danú nadmorskú výšku. Je to výsledok úzkej spolupráce so slovenským TANAPOM – práve Slováci pestujú tatranské rastliny. Niektoré balvany pochádzajú zo slovenských Tatier, iné boli získané napr. počas rekonštrukcie cesty do Morského Oka. V lapidáriu tak nájdete žulové a vápencové skaly, dolomity a pieskovce – všetky nerasty, z ktorých sú vytvorené Belianske Tatry, Vysoké Tatry a Západné Tatry a tiež masív Sivého vrchu. Balvany sú postavené tak, ako sa vyskytujú vo svojom prirodzenom prostredí. Pri Vysokých Tatrách nechýba ani charakteristický Lomnický štít, na ktorom umiestnili dokonca bronzovú miniatúru stanice lanovky.

OTVORENÉ MÚZEÁ - RUČNÉ ČI REMESELNÉ VÝROBKY V SKANZENE I INTERNETE

Z dôvodu záplavy lacných, strojovo vyrábaných výrobkov sme si na nejaký čas prestali ceniť ručné či remeselné výrobky. Našťastie sa zase začali tešiť obľube. A to, čo bolo vyrobené vlastnými rukami, s láskou a citom, je vyhľadávané a žiadúce – počnúc remeselnou zmrzlinou, cez remeselné nápoje, po ručne vyšívané šatky, ktoré dávnejšie nosievali staršie ženy a dnes sú vyhľadávaným tovarom medzi mladými ľuďmi držiacimi krok s módou. Kedysi boli

remeselníci jednými z dôležitejších osôb vo vidieckych spoločenstvách. A remeselnícke a priemyselné továrne zohrávali kľúčovú úlohu. Náročné klimatické podmienky, veľké vzdialenosti, sťažený prístup k mestám a v zime prakticky odrezanie od vonkajšieho sveta boli príčinou toho, že obyvatelia dedín na poľsko-slovenskom pohraničí si museli sami zabezpečiť všetko, čo je nevyhnutné k životu a bežnému fungovaniu. A nejde tu len o potraviny, ale tiež o predmety každodennej potreby a rôzne náradie. V dedinách tak fungovali kováčne, olejárne, pily, farbiarne, mangle či valchy. Málo kto sa dnes pamätá, ako vyzerali a ako fungovali. Zachovaniu týchto remeselníckych tradícií slúžil projekt *„Pri ceste na dedine – v rytme práce dávnych priemyselných závodov a remeselných dielní“*, v ktorom svoje sily spojilo päť miestnych múzeí z Poľska a zo Slovenska. A tak napríklad v múzeu **Oravský etnografický park vo Vyšnej Zubrici** bola zrekonštruovaná murovaná budova farbiarne, kde počas špeciálnych vzdelávacích aktivít si môžete dokonca vyskúšať svoje sily pri farbení a tlačení plátna s použitím klátikov. Bola tiež zrekonštruovaná dielňa na šindle a stolárska dielňa. V **Múzeu oravskej dediny v slovenskom Zuberici** bol zrekonštruovaný mlyn a podarilo sa znovu spustiť dávne nástroje na mletie a spracovanie obilia. Upravili tiež valchy a sprevádzkovali stroj na spracovanie plátna. Valchy, mlyn a dve pily boli postavené v **Etnografickom parku v Nowom Sączu**. „Mladí ľudia často ani nevideli živú kravu“ – hovorí Zdzisław Tohl, riaditeľ Múzea – Kúrie Karwacjanovcov a Gładyszovcov v Gorliciach. „Deti cestujú do školy a späť autami a žijú vo svete, v ktorom majú menej senzorických vnemov, menej príležitostí, aby tento svet spoznávali hmatom“ – dodáva. Aby sme im poskytli takéto zážitky a zároveň ukázali, ako dávnejšie vyzeral život na poľsko-slovenskom pohraničí, aké náradie ľudia používali, bol v areáli Skanzenu pogórzanskej dediny v Szymbarku vytvorený náučný park. A v ňom okrem iného nájdete veterný mlyn na mletie obilia na múku, vodné koleso, gápel na pohon poľnohospodárskych strojov, kováčske mechy s ohniskom, maselnica, šlapacie koleso. Najdôležitejšie je to, že si všetko môžete ohmatať, môžete spustiť mlyn a zomlieť obilie a z múky v špeciálnej chlebovej peci upiecť osúchy. Môžete si vyskúšať, koľko sily a ktoré svaly ste museli využiť, aby ste zahrli na gajdách....

Zdroj: <https://www.euwt-tatry.eu/sk/blog-o-spolou.html>

EUROREGIÓŃ „TATRY“ OČAMI PREDSEDOV

Magdaléna Zmarzláková

Ako hodnotíte zmysel a prínos Euroregiónu Tatry pre rozvoj cezhraničnej spolupráce?

„Euroregión Tatry zohral významnú úlohu pri budovaní mostov medzi pohraničnými regiónmi Slovenska a Poľska. Vďaka nemu sa podarilo zrealizovať množstvo projektov, ktoré prispeli nielen k hospodárskemu rozvoju, ale aj k prehĺbeniu kultúrnych a spoločenských väzieb medzi obyvateľmi oboch krajín. Jeho činnosť vnímam ako kľúčovú pre podporu regiónov, ktoré by bez tejto platformy nemali dostatočný priestor na zviditeľnenie a rast.“

Ako hodnotíte Vašu aktuálnu pozíciu predsedu Rady Euroregion Tatry?

„Aktuálna pozícia mi umožňuje priamo ovplyvňovať smerovanie euroregiónu a zabezpečovať jeho efektívne fungovanie. Vnímam ju ako zodpovednú, ale aj veľmi inšpiratívnu úlohu, ktorá mi dáva možnosť prispieť ku konkrétnym zmenám v regióne. Vďaka tejto funkcii môžem prepájať strategické záujmy partnerov na oboch stranách hranice a podporovať projekty, ktoré majú reálny dopad na život ľudí.“

Aká budúcnosť čaká Euroregión Tatry z Vášho pohľadu?

„Verím, že budúcnosť Euroregiónu Tatry bude aj naďalej naplnená kvalitnou spolupracou a novými výzvami, ktoré prinesú inovácie a moderné prístupy k rozvoju pohraničia. Dôležité bude pokračovať v podpore mladých ľudí, ekologických riešení a digitalizácie, ako aj v budovaní pevných partnerstiev medzi samosprávami a organizáciami. Euroregión Tatry má všetky predpoklady byť aj naďalej modelovým príkladom úspešnej cezhraničnej spolupráce.“

Jak ocenia Pani znaczenie i wkład Euroregionu Tatry w rozwój współpracy transgranicznej?

„Euroregion Tatry odegrał znaczącą rolę w budowaniu mostów między regionami przygranicznymi Słowacji i Polski. Dzięki niemu udało się zrealizować wiele projektów, które przyczyniły się nie tylko do rozwoju gospodarczego, ale także do pogłębienia więzi kulturalnych i społecznych między mieszkańcami obu krajów. Uważam, że jego działania mają kluczowe znaczenie dla wsparcia regionów, które bez tej platformy nie miałyby odpowiedniego miejsca do pokazania się i rozwoju.“

Jak ocenia Pani swoją obecną funkcję Przewodniczącej Rady Euroregionu Tatry?

„Moje obecne stanowisko pozwala mi bezpośrednio wpływać na kierunek działalności Euroregionu i zapewniać jego efektywne funkcjonowanie. Uważam, że jest to odpowiedzialna, ale też bardzo inspirująca rola, która daje mi możliwość przyczynienia się do konkretnych

zmian w regionie. Dzięki tej funkcji mogę łączyć strategiczne interesy partnerów po obu stronach granicy i wspierać projekty, które mają realny wpływ na życie ludzi.”

Jaka przyszłość czeka Euroregion Tatry z Pani perspektywy?

„Wierzę, że przyszłość Euroregionu Tatry będzie nadal przepełniona dobrą współpracą i nowymi wyzwaniami, które przyniosą innowacje i nowoczesne podejście do rozwoju pogranicza. Ważne będzie dalsze wspieranie młodych ludzi, ekologicznych rozwiązań i cyfryzacji, a także budowanie silnych partnerstw pomiędzy samorządami i organizacjami. Euroregion Tatry ma wszelkie warunki, aby nadal być wzorcowym przykładem udanej współpracy transgranicznej.”

Michał Stawarski

Ako hodnotíte prínos Euroregiónu Tatry pre rozvoj pohraničia?

„Euroregión „Tatry“ jednoznačne prispel k rozvoju poľsko-slovenského pohraničia. Tridsať rokov činnosti prinieslo viditeľné výsledky, najmä pokiaľ ide o spoluprácu medzi miestnymi samosprávami a inštitúciami, rozvoj cezhraničnej infraštruktúry, ochranu a šírenie kultúrneho a prírodného dedičstva a oživenie cestovného ruchu. To všetko sa prejavuje v skutočných a citelných sociálno-ekonomických zmenách pre obyvateľov pohraničia a návštevníkov regiónu. Vytvorenie Euroregiónu „Tatry“ uľahčilo spoluprácu medzi samosprávami, kultúrnymi inštitúciami, mimovládnyimi organizáciami, školami a subjektmi z Poľska a Slovenska. Iniciovanie spoločných aktivít a projektov, organizovanie podujatí a stretnutí umožnilo lepšie spoznať našich susedov, posilniť spoluprácu a stanoviť si spoločné ciele. Tieto trvalé inštitucionálne a spoločenské väzby dodnes umožňujú efektívnu činnosť a realizáciu cezhraničných projektov. Tu treba dôrazne podčiarknuť, že tento potenciál dobrých susedských vzťahov a pochopenia spoločných cieľov v Euroregióne „Tatry“ sa premietol do mnohých hmatateľných výsledkov, najmä do rozvoja cezhraničnej infraštruktúry – modernizácie ciest, mostov, turistických chodníkov, obnovy historických objektov, vytvárania turistických atrakcií. Strategickým projektom, ktorý inicioval a koordinoval Euroregión „Tatry“, je predsa Historicko-kultúrno-prírodná Cesta okolo Tatier – značkový turistický produkt poľsko-slovenského pohraničia. 30 rokov činnosti je veľmi veľa v kontexte prebiehajúcich dynamických spoločenských a politických zmien v Poľsku a na Slovensku. Euroregión „Tatry“, ktorý vznikol v roku 1994, sa stal jedným z najdôležitejších nástrojov poľsko-slovenskej spolupráce. V tom čase sa Poľsko a Slovensko stali členmi Európskej únie, vstúpili do Schengenského priestoru a začali využívať možnosti, ktoré ponúkajú dotácie EÚ. Je dôležité si uvedomiť, že otcovia zakladatelia Euroregiónu „Tatry“ si vo svojej vízii rozvoja poľsko-slovenského pohraničia stanovili ďalekosiahle ciele, ktoré boli dôsledne presadzované. Na začiatku bolo hnacou silou tejto spolupráce zapojenie mnohých ľudí, samospráv a inštitúcií. Následne možnosť využitia prostriedkov predvstupového programu Phare CBC, ktoré získal

poľský Zväzok Euroregión „Tatry“, a jeho následné riadenie prostriedkov na malé cezhraničné projekty v rámci programov cezhraničnej spolupráce Interreg priniesli ďalšie pozitívne zmeny a efekty. V priebehu rokov poľskí a slovenskí prijímatelia vďaka prostriedkom získaným prostredníctvom Euroregiónu „Tatry“ zrealizovali niekoľko stoviek projektov, vznikli spoločné kultúrne, turistické, vzdelávacie, prírodné a propagačné iniciatívy. Realizujú sa nové investície. Zväzok Euroregión „Tatry“ je aktívny aj v oblasti ochrany pred prírodnými katastrofami, bezpečnosti, boja proti dôsledkom klimatických zmien prostredníctvom spolupráce poľských a slovenských záchranných zložiek. Euroregión „Tatry“ využíva príležitosti, ktoré prináša meniac sa realita a nové právne podmienky. Iniciatíva vybudovať cyklistickú Cestu okolo Tatier bola prvým takýmto počínom, na ktorý sa v tom čase pozeralo s určitou nedôverou, ale po rokoch sa stal štandardom. Rozšírenie aktivít umožnilo zriadenie dvoch centier poľsko-slovenskej spolupráce v zrekonštruovaných budovách v Novom Targu a v Kežmarku. Novinkou na konci 90. rokov minulého storočia bolo to, že Zväzok Euroregión „Tatry“ získal možnosť riadiť prostriedky Európskej únie na tzv. malé projekty. Euroregión „Tatry“ tiež ako prvý využil nový právny nástroj Európskej únie a založil Európske zoskupenie územnej spolupráce - spoločný cezhraničný právny subjekt. V súčasnosti je EZÚS subjektom, ktorý riadi Fond malých projektov a zodpovedá okrem iného za realizáciu Cesty okolo Tatier.“

Michał Stawarski – poľsko-slovenskej cezhraničnej spolupráci sa venuje od roku 2009, keď začal pracovať v Zväzku Euroregión „Tatry“. Po prekonaní postupných kariérnych stupňov bol v roku 2017 zvolený za riaditeľa kancelárie Zväzku Euroregión „Tatry“ a od roku 2024 je riaditeľom Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY. Pokračuje v aktivitách, ktoré iniciovali jeho predchodcovia, ako napríklad budovanie Historicko-kultúrno-prírodnej Cesty okolo Tatier alebo riadenie Fondu malých projektov. Zároveň sa nebojí nových výziev, ktorým čelila spolupráca medzi Poľskom a Slovenskom v priebehu rokov. Iniciátor mnohých projektov na posilnenie bezpečnosti v poľsko-slovenskom pohraničí. Podieľa sa na príprave stratégie integrovaného rozvoja regiónu Tatier do roku 2030 s výhľadom do roku 2050. Pracovitý človek, otvorený spolupráci a konštruktívnemu dialógu. Jeho vynikajúce manažérske kompetencie a odborné vzdelanie ovplyvňujú efektívnosť jeho činnosti a jeho pozitívny prístup k práci prispieva k bezproblémovému fungovaniu oboch inštitúcií.

Jak oceniasz korzyści z Euroregionu Tatry w zakresie rozwoju granicy??

„Euroregion „Tatry” wyraźnie przyczynił się do rozwoju pogranicza polsko-słowackiego. Te 30 lat działalności przyniosło zauważalne efekty, zwłaszcza w zakresie współpracy lokalnej samorządów i instytucji, rozwoju infrastruktury transgranicznej, ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, ożywienie turystyki. To wszystko przekłada się na realne i odczuwalne zmiany społeczno-gospodarcze dla mieszkańców pogranicza i dla osób odwiedzających ten region. Powstanie Euroregionu „Tatry” ułatwiło współpracę pomiędzy samorządami, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, szkołami, podmiotami z Polski i Słowacji. Inicjowanie wspólnych działań i przedsięwzięć, organizowanie wydarzeń i spotkań pozwoliło lepiej poznać naszych sąsiadów, zacieśnić współdziałanie, wyznaczyć wspólne cele. Te trwałe więzi instytucjonalne i społeczne do dziś pozwalają skutecznie działać i realizować transgraniczne projekty. Trzeba tu mocno podkreślić, że ten potencjał

dobrosąsiedzkich kontaktów i zrozumienia wspólnych celów w Euroregionie „Tatry” przełożył się na wiele konkretów, zwłaszcza rozwój infrastruktury transgranicznej – modernizację dróg, mostów, szlaków turystycznych, renowację zabytkowych obiektów, powstawanie atrakcji turystycznych. Strategicznym projektem zainicjowanym i koordynowanym przez Euroregion „Tatry” jest przecież Historyczno-kulturowo-przyrodniczy szlak wokół Tatr – markowy produkt turystyczny polsko-słowackiego pogranicza. 30 lat działalności to bardzo dużo w kontekście równoczesnych dynamicznych zmian społecznych i ustrojowych w Polsce i na Słowacji. Euroregion „Tatry”, który został założony w 1994 roku, stał się jednym z najważniejszych instrumentów współpracy polsko-słowackiej. W tym czasie Polska i Słowacja stały się członkami Unii Europejskiej, przystąpiły do strefy Schengen, zaczęły korzystać z możliwości jakie dają dotacje unijne. Trzeba przyznać, że ojcowie założyciele Euroregionu „Tatry” w swojej wizji rozwoju polsko-słowackiego pogranicza wytyczyli dalekosiężne cele, które konsekwentnie były realizowane. To zaangażowanie wielu osób, samorządów, instytucji było na początku siłą napędową tej współpracy. Potem możliwość korzystania ze środków przedakcesyjnego programu Phare CBC, jaką otrzymał polski Związek Euroregion „Tatry”, a następnie zarządzania przez niego środkami na małe transgraniczne projekty w ramach programów współpracy transgranicznej Interreg generowała kolejne pozytywne zmiany i efekty. Na przestrzeni lat polscy i słowaccy beneficjenci dzięki środkom pozyskanym za pośrednictwem Euroregionu „Tatry” zrealizowali kilkadziesiąt projektów, powstawały wspólne inicjatywy kulturalne, turystyczne, edukacyjne, przyrodnicze, promocyjne. Realizowane są nowe inwestycje. Związek Euroregion „Tatry” działa również na rzecz ochrony przed klęskami żywiołowymi, bezpieczeństwa, przeciwdziałania skutkom zmian klimatu poprzez współpracę polskich i słowackich służb ratowniczych. Euroregion „Tatry” wykorzystuje szanse, jakie przynosi zmieniająca się rzeczywistość i nowe uwarunkowania prawne. Inicjatywa budowy rowerowego Szlaku wokół Tatr była pierwszym takim przedsięwzięciem, na które wówczas patrzono z pewnym niedowierzaniem, a po latach stało się standardem. Utworzenie dwóch ośrodków współpracy polsko-słowackiej w wyremontowanych kamienicach w Nowym Targu i Kieżmarku pozwoliło poszerzyć działalność. Zarządzanie przez Związek Euroregion „Tatry” funduszami Unii Europejskiej na tzw. małe projekty było innowacją w końcu lat 90-tych. Euroregion „Tatry” również jako pierwszy wykorzystał nowy instrument prawny Unii Europejskiej i utworzył Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej – wspólny transgraniczny podmiot prawny. To ono jest teraz podmiotem zarządzającym Funduszem Małych Projektów i odpowiada za realizację m.in. Szlaku wokół Tatr.“

Michał Stawarski – w polsko-słowacką współpracę transgraniczną zaangażowany od 2009 roku, kiedy rozpoczął prace w Związku Euroregion „Tatry”. Pokonując kolejne szczeble kariery zawodowej, w 2017 roku wybrany został dyrektorem biura Związku Euroregion „Tatry”, a od 2024 r. jest dyrektorem Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TATRY z o.o. Kontynuuje działania zapoczątkowane przez poprzedników, takie jak budowa Historyczno-kulturowo-przyrodniczego Szlaku wokół Tatr, czy zarządzanie Funduszem Małych Projektów. Jednocześnie nie boi się nowych wyzwań, w obliczu których z biegiem lat staje współpraca między Polską i Słowacją. Inicjator wielu przedsięwzięć z zakresu wzmocnienia bezpieczeństwa na pograniczu polsko-słowackim. Zaangażowany w przygotowanie strategii zintegrowanego rozwoju regionu Tatr do roku 2030 z perspektywą na 2050 rok. Człowiek

pracovity, otvarty na spoluprácu i konstruktívny dialóg. Jeho dokonale kompetencie menadžerské i posiadane pripravenie merytorické vplyvajú na skutočnosť provedených činností, a pozitívne prístup k práci prispieva k správnej fungovaniu oboch inštitúcií.

Ján Ferenčák

Ako ovplyvnila spolupráca s Poľskom rozvoj slovenských obcí a miest v pohraničí?

„Ako poslanec NR SR a primátor mesta Kežmarok môžem povedať, že cezhraničná spolupráca s Poľskom je pre náš región nesmierne dôležitá. Vďaka nej sme realizovali konkrétne projekty, ktoré zlepšili život obyvateľov – rekonštruovali sa cesty, rozvíjame cyklotrasy, spolu organizujeme kultúrne podujatia, ktoré spájajú našich občanov. Spolupráca zmenila spôsob, ako vnímame hranice – nie ako prekážku, ale ako priestor možností. Táto spolupráca nám otvorila dvere k novým investíciám, turistickým aktivitám a posilnila naše väzby so susedmi, s ktorými nás spája nielen história, ale aj spoločná budúcnosť.“

Aký význam má táto spolupráca pre mladšie generácie Slovákov žijúcich v regióne?

„Mladí ľudia dnes vyrastajú v regióne, kde už hranice nie sú plotom, ale príležitosťou. Vďaka projektom, ktoré robíme s poľskými partnermi, sa môžu zúčastňovať výmenných pobytov, spoločných súťaží, športových turnajov, vzdelávacích aktivít. Majú možnosť spoznať iné kultúry, jazyky, a pritom nemusia odchádzať ďaleko. Táto skúsenosť im pomáha rásť ako Európanom, ale aj ako ľuďom, ktorí vnímajú svoj región ako dôležitý. Verím, že to v nich posilňuje hrdosť a ochotu prispieť k rozvoju domova, kde spolupráca nepozná hranice.“

Aké sú najväčšie výzvy pre slovenskú stranu Euroregiónu „Tatry“ v najbližších rokoch?

„Najväčšou výzvou je, aby sme dokázali udržať mladých ľudí doma a ponúknuť im dostatok príležitostí na kvalitný život. Musíme pokračovať v modernizácii infraštruktúry, zlepšiť dopravné spojenie a zároveň byť aktívni v ekologických témach – Tatry si zaslúžia, aby sme ich chránili spoločne. Potrebujeme tiež jednoduchší prístup k eurofondom a podporu z národnej úrovne. Euroregión Tatry má obrovský potenciál – dôležité je, aby sme ho vedeli využiť v prospech všetkých obyvateľov.“

Ako sa môžu mladí Slováci naďalej a ešte výraznejšie zapájať do ďalšieho rozvoja cezhraničnej spolupráce?

„V prvom rade ich chcem povzbudiť – nech sa neboja byť aktívni. Každý mladý človek, ktorý príde s nápadom, ako rozvíjať spoluprácu s Poľskom – či už v kultúre, športe, technológiách alebo podnikaní – má našu podporu. Môžu zakladať projekty, neziskové organizácie, prepájať školy, univerzity. Euroregión im dáva priestor – záleží na nich, ako ho využijú. My im k tomu

vieme poskytnúť zázemie, skúsenosti a kontakty. Verím, že mladí ľudia budú tými, ktorí túto spoluprácu posunú ešte ďalej.“

Aké zmeny v politike, hospodárstve a spoločnosti môžu ovplyvniť ďalšiu spoluprácu medzi Poľskom a Slovenskom?

„Samozrejme, akékoľvek zmeny na úrovni štátov – v legislatíve, ekonomike, ale aj spoločenskej klíme – majú vplyv aj na naše regióny. Dôležité však je, že na miestnej úrovni máme dlhoročné vzťahy a dôveru. To je základ, na ktorom môžeme stavať aj v neistých časoch. Pre nás je dôležité, aby štát vytváral stabilné podmienky – najmä z hľadiska financovania a podpory infraštruktúry. Potom môžeme my, mestá a obce, pokračovať v tom, čo vieme najlepšie – spájať ľudí a budovať región.“

Aké sú v súčasnosti najväčšie potreby slovenských miest a obcí v oblasti cezhraničnej spolupráce?

„Potrebujeme kvalitnú a rýchlu infraštruktúru – cesty, cyklotrasy, prepojenia, ktoré umožnia ľuďom ľahko sa pohybovať medzi mestami a dedinami na oboch stranách hranice. Dôležitá je aj podpora služieb, zdravotníctva, kultúry a školstva, kde môžeme spolupracovať. Chceme, aby sa naše projekty mohli realizovať jednoduchšie, bez zbytočnej byrokracie. A najmä – aby sme mali dlhodobú víziu, ktorú budeme spoločne naplňovať.“

Ako je vnímaná poľsko-slovenská cezhraničná spolupráca v rámci Euroregiónu „Tatry“ z pohľadu ústredných štátnych orgánov v Bratislave?

„V Bratislave sa na našu spoluprácu pozerajú s rešpektom – vidia, že naše regióny sú aktívne a že cezhraničná spolupráca prináša konkrétne výsledky. Euroregión Tatry patrí medzi úspešné modely, ako možno efektívne prepájať obce a mestá, využívať eurofondy a pritom budovať dobré susedské vzťahy. Je pre nás dôležité, aby štát naše snahy podporoval – nie len slovami, ale aj konkrétnymi krokmi. Sme pripravení spolupracovať.“

Aké smerovanie ďalšej poľsko-slovenskej cezhraničnej spolupráce si predstavuje vedenie v Bratislave?

„Vedenie štátu vníma, že regióny pri hraniciach majú veľký potenciál – a chcú, aby sme ho využili najmä v oblasti ekológie, cestovného ruchu, inovácií a podnikania. Cieľom je lepšie prepojenie našich regiónov, podpora rozvoja vidieka, udržateľná mobilita a lepšia kvalita života pre ľudí. Verím, že keď spojíme naše regionálne skúsenosti s podporou zo strany štátu, dokážeme napredovať a budovať moderný, silný pohraničný región, ktorý bude vzorom spolupráce v celej Európe.“

Jak współpraca z Polską wpłynęła na rozwój słowackich gmin i miast w regionie przygranicznym?

„Jako poseł do Zgromadzenia Narodowego Republiki Słowackiej i burmistrz Kieżmarku mogę powiedzieć, że współpraca transgraniczna z Polską jest dla naszego regionu niezwykle ważna. Dzięki niej zrealizowaliśmy konkretne projekty, które poprawiły życie mieszkańców –

przebudowaliśmy drogi, rozwijamy trasy rowerowe, organizujemy wspólne wydarzenia kulturalne, które integrują naszych obywateli. Współpraca zmieniła sposób, w jaki postrzegamy granice – nie jako przeszkodę, ale jako przestrzeń możliwości. Współpraca ta otworzyła nam drzwi do nowych inwestycji, rozwoju turystyki, a także wzmocniła więzi z sąsiadami, z którymi łączy nas nie tylko historia, ale i wspólna przyszłość.“

Jakie znaczenie ma ta współpraca dla młodszych pokoleń Słowaków mieszkających w regionie?

„Młodzi ludzie dorastają dziś w regionie, w którym granice nie są już płotem, lecz szansą. Dzięki projektom, które realizujemy z polskimi partnerami, mogą oni uczestniczyć w wymianach, wspólnych zawodach, turniejach sportowych i zajęciach edukacyjnych. Mają możliwość poznania innych kultur i języków, bez konieczności dalekich podróży. Dzięki temu doświadczeniu rozwijają się nie tylko jako Europejczycy, ale także jako ludzie, którzy postrzegają swój region jako ważny. Wierzę, że wzmocnia to ich dumę i chęć przyczynienia się do rozwoju swojego domu, w którym współpraca nie zna granic.“

Jakie największe wyzwania czekają słowacką część Euroregionu „Tatry” w nadchodzących latach?

„Największym wyzwaniem jest utrzymanie młodych ludzi w regionie i zapewnienie im możliwości życia na odpowiednim poziomie. Musimy kontynuować modernizację infrastruktury, ulepszać połączenia transportowe, a jednocześnie aktywnie działać na rzecz ekologii – Tatry zasługują na wspólną ochronę. Potrzebujemy również łatwiejszego dostępu do funduszy unijnych i wsparcia na szczeblu krajowym. Euroregion Tatry ma ogromny potencjał – ważne jest, abyśmy potrafili go wykorzystać dla dobra wszystkich mieszkańców.“

W jaki sposób młodzi Słowacy mogą w dalszym ciągu i jeszcze bardziej intensywnie zaangażować się w przyszły rozwój współpracy transgranicznej?

„Przede wszystkim chcę ich zachęcić – niech nie boją się być aktywni. Każdy młody człowiek, który ma pomysł na rozwijanie współpracy z Polską – czy to w dziedzinie kultury, sportu, technologii czy biznesu – ma nasze wsparcie. Mogą realizować projekty, zakładać organizacje non-profit, łączyć szkoły i uniwersytety. Euroregion daje im przestrzeń, a od nich zależy, jak ją wykorzystają. My możemy zapewnić im odpowiednie zaplecze, doświadczenie i kontakty, aby mogli to zrobić. Wierzę, że to właśnie młodzi ludzie sprawią, że współpraca rozwinie się jeszcze bardziej.“

Jakie zmiany w polityce, gospodarce i społeczeństwie mogą wpłynąć na dalszą współpracę między Polską a Słowacją?

„Oczywiście, wszelkie zmiany na szczeblu państwowym – w ustawodawstwie, gospodarce, ale także klimacie społecznym – mają również wpływ na nasze regiony. Ważne jest jednak to, że na szczeblu lokalnym mamy długotrwałe relacje i zaufanie. To jest fundament, na którym możemy budować nawet w niepewnych czasach. Ważne jest dla nas, aby państwo stwarzało stabilne warunki – szczególnie w zakresie finansowania i wspierania infrastruktury. Wówczas my, miasta i gminy, będziemy mogli kontynuować to, co potrafimy najlepiej – łączyć ludzi i budować region.“

Jaké są obecnie największe potrzeby słowackich miast i gmin w zakresie współpracy transgranicznej?

„Potrzebujemy wysokiej jakości i szybkiej infrastruktury – dróg, ścieżek rowerowych, połączeń, które umożliwią ludziom łatwe przemieszczanie się między miastami i wsiami po obu stronach granicy. Ważne jest również wspieranie usług, opieki zdrowotnej, kultury i edukacji, w których możemy ze sobą współpracować. Chcemy, aby nasze projekty były wdrażane łatwiej, bez zbędnej biurokracji. A przede wszystkim – chcemy mieć długofalową wizję, którą będziemy wspólnie realizować.“

Jak postrzegana jest polsko-słowacka współpraca transgraniczna w ramach Euroregionu „Tatry” z perspektywy centralnych władz państwowych w Bratysławie?

„W Bratysławie z szacunkiem patrzą na naszą współpracę – widzą, że nasze regiony są aktywne i że współpraca transgraniczna przynosi konkretne rezultaty. Euroregion Tatry jest jednym ze sprawdzonych modeli, jak skutecznie łączyć gminy i miasta, wykorzystywać fundusze unijne i jednocześnie budować dobrosąsiedzkie relacje. Ważne jest dla nas, aby państwo wspierało nasze działania – nie tylko słowami, ale i konkretnymi krokami. Jesteśmy gotowi do współpracy.“

Jaki kierunek, według władz w Bratysławie, będzie miała dalsza polsko-słowacka współpraca transgraniczna?

„Władze państwa dostrzegają, że regiony przygraniczne mają wielki potencjał – i chcą, abyśmy go wykorzystali, szczególnie w dziedzinie ekologii, turystyki, innowacyjności i przedsiębiorczości. Celem jest lepsze połączenie naszych regionów, wsparcie rozwoju obszarów wiejskich, zrównoważona mobilność i lepsza jakość życia ludzi. Wierzę, że łącząc nasze regionalne doświadczenia ze wsparciem państwa możemy iść naprzód i budować nowoczesny, silny region przygraniczny, który będzie wzorem współpracy w całej Europie.“

Jozef Ďubjak

Ako hodnotíte zmysel a prínos Euroregiónu Tatry pre rozvoj cezhraničnej spolupráce?

„Vo svojich príhovoroch som často používal vetu niekoho múdreho: „Hranice nás nerozdeľujú len geograficky orientujú“. Pre nás, ktorí sme na hraničných prechodoch zažili kopu prekážok pri vstupe do inej krajiny bolo prijatie do EÚ a schengenského priestoru a tým aj otvorenie hraníc obrovskou výzvou na spoluprácu vo všetkých oblastiach. A tu Euroregión Tatry zohrával a aj zohráva veľmi dôležitú úlohu v rozvoji cezhraničnej spolupráce. Som presvedčený, že projekty, ktoré riešia spoločné tímy pomáhajú navzájom sa spoznávať a chápať zmysel celého procesu. Spoločné investičné aj mikro projekty sú jasným dôkazom rozvoja regiónov na oboch stranách. Je dobré že výsledky týchto spoluprác

sú zdokumentované v publikáciách, ktoré doposiaľ boli vydané. V propagácii výsledkov spolupráce je nutné pokračovať, aby aj v súčasnosti občania v jednotlivých samosprávach chápali význam Euroregiónu Tatry a práve takéto okružie výročie je na to dobrým dôvodom.“

Ako si spomínate na svoje pôsobenie v pozícii predsedu Rady Euroregiónu Tatry?

„Počas môjho pôsobenia sa už završoval viacročný proces hľadania najvhodnejšieho a zároveň najpriateľnejšieho modelu zoskupenia. Spomínam si, že nie všetci brali túto iniciatívu Euroregiónu Tatry s pochopením a bolo nutné aj mimo oficiálnych rokovaní vysvetľovať dôvody našich postupov. Zvlášť, keď v tom čase vyššie územné celky zakladali podobné zoskupenie a mnohí to brali ako konkurenciu a nie ako posilnenie cezhraničnej spolupráce. Som preto veľmi rád, že EZÚS TATRY funguje, plní úlohy rozvoja cezhraničnej spolupráce na obidvoch stranách Tatier a že som mohol byť pri tom, keď táto nová inštitúcia cezhraničnej spolupráce vznikla.“

Áká budúcnosť čaká Euroregión Tatry?

„Je len na vedeniach jednotlivých samospráv na obidvoch stranách, ako aj na riadiacich orgánoch, aká bude budúcnosť Euroregiónu Tatry. Tridsaťročná história ukazuje jeho opodstatnenosť a prijaté strategické dokumenty dávajú záruky, na ďalší rozvoj. Myslím si, že Cesta okolo Tatier by mala byť nosným programom ďalšej cezhraničnej spolupráce, nakoľko vytvára ďalšie možnosti rozvoja a nadväzujúcich ďalších projektov.“

Pár slov...

Počas svojej pracovnej kariéry som pôsobil vo viacerých manažérskych pozíciách v podnikateľskej sfére a taktiež v štátnej správe. Svoj profesný život som skončil v roku 2014 po dvanásťročnom pôsobení v samospráve, kde som dve volebné obdobia bol primátorom mesta Trstená. Počas volebného obdobia bolo zrealizovaných viacero významných projektov. Medzi najvýznamnejšie určite patrí obchvat mesta Trstená rýchlostná cesta R3 a rekonštrukcia námestia mesta. Nezanedbateľné sú aj spoločné projekty s gminou Jablonka týkajúce sa komunálnej infraštruktúry a rozvoja hasičstva v meste, ale najvýznamnejším projektom bola rekonštrukcia domu kultúry. Od roku 2011 som bol členom Rady Euroregiónu Tatry a v rokoch 2012-2014 jeho predsedom. Od roku 2011 som pracoval v komisii pre vznik Európskeho zoskupenia územnej spolupráce TATRY, čo vyvrcholilo dňa 14.08.2013, keď sme v Nowom Targu spolu s p. Waksmundzkim ako predsedovia združení podpísali Dohovor o založení EZÚS TATRY. Za môjho pôsobenia v pozícii predsedu bola zrealizovaná prvá etapa Cesty okolo Tatier, kde sa podarilo postaviť najdlhší úsek z Trstenej do Nového Targu v dĺžke 38 km. V súčasnosti som na dôchodku a svoj čas venujem cestovaniu, turistike, zanedbaným koníčkom a hlavne rodine.

Jak ocenia Pan znaczenie i wkład Euroregionu Tatry w rozwój współpracy transgranicznej?

„W swoich przemówieniach często posługiwałem się powiedzeniem mądrego człowieka: „Granice nas nie dzielą, tylko orientują geograficznie”. Dla tych z nas, którzy doświadczyli wielu przeszkód na przejściach granicznych przy wjeździe do innego kraju, przystąpienie do

UE i strefy Schengen, a co za tym idzie otwarcie granic, było ogromnym wyzwaniem dla współpracy we wszystkich obszarach. I tutaj Euroregion Tatry odegrał i nadal odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju współpracy transgranicznej. Jestem przekonany, że projekty realizowane przez wspólne zespoły pozwalają nam lepiej się poznać i zrozumieć sens całego procesu. Wspólne inwestycje i mikroprojekty są wyraźnym dowodem rozwoju regionów po obu stronach. Dobrze, że rezultaty tej współpracy zostały udokumentowane w publikacjach, które ukazały się dotychczas. Trzeba nadal promować efekty współpracy, aby i dziś mieszkańcy poszczególnych samorządów rozumieli, jak ważny jest Euroregion Tatry – i właśnie taka okrągła rocznica jest ku temu dobrym powodem.“

Jak wspomina Pan czas spędzony na stanowisku Przewodniczącego Rady Euroregionu Tatry?

„W czasie mojej kadencji kończył się już wieloletni proces poszukiwania najbardziej odpowiedniego i jednocześnie najbardziej akceptowalnego modelu ugrupowania. Pamiętam, że nie wszyscy przyjęli tę inicjatywę Euroregionu Tatry ze zrozumieniem i trzeba było tłumaczyć powody naszych działań także poza oficjalnymi negocjacjami. Zwłaszcza, że w tamtym czasie wyższe jednostki terytorialne tworzyły podobne ugrupowanie i wiele osób traktowało to jako konkurencję, a nie jako zacieśnianie współpracy transgranicznej. Dlatego bardzo się cieszę, że EUWT TATRY funkcjonuje, realizuje zadania rozwijania współpracy transgranicznej po obu stronach Tatr i że mogłem być obecny przy powstaniu tej nowej instytucji współpracy transgranicznej.“

Jaka przyszłość czeka Euroregion Tatry?

„Decyzja o przyszłości Euroregionu Tatry należy do władz poszczególnych samorządów po obu stronach oraz organów zarządzających. Trzydzieści lat historii pokazuje jego słuszność, a przyjęte dokumenty strategiczne dają gwarancje dalszego rozwoju. Uważam, że Szlak wokół Tatr powinien być głównym wątkiem dalszej współpracy transgranicznej, gdyż stwarza dodatkowe możliwości rozwoju i kolejnych nawiązujących do niego projektów.“

Kilka słów...

W trakcie mojej kariery zawodowej piastowałem szereg stanowisk kierowniczych w sektorze przedsiębiorstw, a także w administracji państwowej. Zakończyłem karierę zawodową w 2014 roku po dwunastu latach pracy w samorządzie, gdzie przez dwie kadencje pełniłem funkcję burmistrza miasta Trzciana. W ramach tych kadencji zrealizowano szereg istotnych projektów. Do najważniejszych z pewnością zaliczyć można obwodnicę Trzciany, drogę ekspresową R3 i przebudowę rynku. Istotne są także wspólne projekty z gminą Jabłonka dotyczące infrastruktury komunalnej i rozwoju straży pożarnej w mieście, ale najistotniejszym projektem była przebudowa domu kultury. Od 2011 roku byłem członkiem Rady Euroregionu Tatry, a w latach 2012 – 2014 jej przewodniczącym. Od 2011 roku pracowałem w komisji ds. powołania Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej TATRY, czego ukoronowaniem było podpisanie 14 sierpnia 2013 roku w Nowym Targu, wspólnie z Panem Waksmundzkim, jako przewodniczący stowarzyszenia, Konwencji o utworzeniu EUWT TATRY. Podczas mojej kadencji jako przewodniczącego zrealizowano pierwszy etap Szlaku wokół Tatr, kiedy to wybudowano najdłuższy odcinek z Trzciany do Nowego Targu o długości 38 km. Obecnie

jestem na emeryturze i poświęcam swój czas podróżom, turystyce, zaniedbanym hobby, a zwłaszcza rodzinie.

Jozef Repaský

Ako hodnotíte zmysel a prínos Euroregiónu Tatry pre rozvoj cezhraničnej spolupráce?

„Euroregión Tatry mal zásadný vplyv na rozvoj cezhraničnej spolupráce slovensko-poľského pohraničia. Vzťahy medzi partnermi na oboch stranách naštartovali množstvo projektov, z ktorých ťažia samosprávy a obyvatelia priľahlých miest, obcí a okresov zo slovenskej strany a z poľskej strany. Množstvo spoločných projektov kultúrnych, infraštruktúrnych a zameraných na ľudské zdroje svedčí o ich životaschopnosti a to ma teší.“

Ako si spomínate na svoje pôsobenie v pozícii predsedu Rady Euroregiónu Tatry?

„V začiatkoch môjho pôsobenia ako člena Rady EÚT som mal pocit, že bojujeme na slovenskej strane s veternými mlynmi čo sa týka financovania projektov. Naši partneri na poľskej strane to mali omnoho jednoduchšie. Časom sa to zlepšilo a rád spomínam na skvelých ľudí, s ktorými som mal tú česť spolupracovať. Ako predsedu EÚT ma veľmi oslovil najmä projekt Historicko-kultúrno-prírodnej cesty okolo Tatier a stala sa z toho moja srdcová záležitosť. Súčasťou je aj cyklochodník na trase Žiar – Smrečany- Liptovský Mikuláš - Liptovský Trnovec a už zrealizovaný veľmi využívaný úsek popri rieke Váh v Liptovskom Mikuláši. Výsledok na poľskej strane je úžasný a my máme ešte čo doháňať. „

Áká budúcnosť čaká Euroregión Tatry?

„Verím, že Euroregión Tatry zrealizuje ešte veľa skvelých projektov. Má zázemie v kanceláriách v Kežmarku a Nowom Targu a podporu samospráv na oboch stranách spoločnej slovensko-poľskej hranice. „

Ing. Jozef Repaský. Dlhoročný poslanec miestnej a regionálnej samosprávy v meste Liptovský Mikuláš a Žilinskom samosprávnom kraji. Organizovať, pomáhať, riešiť problémy, byť užitočný pre svoje okolie – to je moje celoživotné krédo. Roky v samospráve a štátnej správe ma to naučili. Žiť naplno a byť užitočný aj v „emeritnom“ veku. Ďakujem aj za možnosť pôsobiť v Euroregióne Tatry.

Jak ocenia Pan znaczenie i wkład Euroregionu Tatry w rozwój współpracy transgranicznej?

„Euroregion Tatry miał zasadniczy wpływ na rozwój współpracy transgranicznej na pograniczu słowacko-polskim. Relacje między partnerami po obu stronach zaowocowały powstaniem wielu projektów, które przynoszą korzyści samorządom lokalnym oraz mieszkańcom

sąsiadujących miast, gmin i powiatów po stronie słowackiej i polskiej. Liczba wspólnych projektów kulturalnych, infrastrukturalnych i dotyczących zasobów ludzkich świadczy o ich trwałości, co mnie cieszy.“

Jak wspomina Pan czas spędzony na stanowisku Przewodniczącego Rady Euroregionu Tatry?

„Na początku mojej kadencji jako członka Rady EUT miałem wrażenie, że my po stronie słowackiej walczymy z wiatrakami, jeśli chodzi o finansowanie projektów. Nasi partnerzy po stronie polskiej mieli dużo łatwiej. Z czasem było coraz lepiej i miło wspominam wspaniałych ludzi, z którymi miałem zaszczyt współpracować. Jako przewodniczący EUT byłem szczególnie pod wrażeniem projektu Historyczno-Kulturowo-Przyrodniczego Szlaku wokół Tatr i sprawa ta stała się mi bliska. Szlak ten obejmuje także ścieżkę rowerową na trasie Żar – Smreczany – Liptowski Mikulász – Liptowski Tarnowiec oraz ukończony już, intensywnie użytkowany odcinek wzdłuż rzeki Wag w Liptowskim Mikulászu. Wynik po stronie polskiej jest niesamowity i wciąż mamy wiele do nadrobienia.“

Jaka przyszłość czeka Euroregion Tatry?

„Wierzę, że Euroregion Tatry zrealizuje jeszcze wiele wspaniałych projektów. Posiada biura w Kieżmarku i Nowym Targu i cieszy się wsparciem samorządów lokalnych po obu stronach wspólnej granicy słowacko-polskiej.“

Ing. Jozef Repaský. Wieloletni radny samorządu lokalnego i regionalnego w mieście Liptowski Mikulász i Žylińskim Kraju Samorządowym. Organizować, pomagać, rozwiązywać problemy, być użytecznym dla innych – to jest moje życiowe credo. Nauczyły mnie tego lata działalności w samorządzie i administracji centralnej. Życ pełnią życia i być użytecznym nawet w wieku „emerytalnym”. Dziękuję również za możliwość pracy w Euroregionie Tatry.

Alexander Slafkovský

O možnosti vzniku Euroregionu Tatry som uvažoval už v roku 1992. Prvý raz som o tom verejne hovoril ako primátor Liptovského Mikuláša koncom roku 1992, na stretnutí s primátorom Zakopaného, p. Bachledom. V západnej Európe už vtedy existovalo viacero takýchto združení. Myšlienka bola sprvu tvrdo odmietaná slovenským ministerstvom zahraničných vecí, ale život ukázal, že založiť ho malo zmysel a dnes sú vidieť bohaté plody. Ako

štvornásobný primátor Liptovského Mikuláša som sa snažil Euroregion Tatry podporovať rôznymi návrhmi na Slovensku, Stálu konferenciu miestnych a regionálnych samospráv pri Rade Európy v Štrasburgu a vo Výbore regiónov v Bruseli. Chcel by som poďakovať Jozefovi Repaskému, môjmu zástupcovi, ktorý mňa aj mesto na mnohých stretnutiach zastupoval a

nakoniec aj viedol Združenie Euroregion Tatry 4 roky. Rovnako chcem poďakovať Štefanovi Bieľakovi, s ktorým sme pripravovali a spoluzakladali s partnermi z poľskej strany Európske zoskupenie územnej spolupráce TATRY. Želám slovenským, ako aj poľským členom Euroregionu Tatry ešte mnoho úspešných projektov a sekretariátu chuť do práce.

Rozvažiałem możliwość utworzenia Euroregionu Tatry już w 1992 roku. Po raz pierwszy mówiłem o tym publicznie jako burmistrz Liptowskiego Mikulásza pod koniec 1992 roku, na spotkaniu z burmistrzem Zakopanego, panem Bachledą. W Europie Zachodniej istniało już wówczas kilka tego typu stowarzyszeń. Pomysł ten został początkowo stanowczo odrzucony przez słowackie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, ale życie pokazało, że jego realizacja miała sens i dziś można zobaczyć jego bogate plony. Pełniąc czterokrotnie funkcję burmistrza Liptowskiego Mikulásza, starałem się wspierać Euroregion Tatry różnymi projektami na Słowacji, w Stałym Kongresie Władz Lokalnych i Regionalnych przy Radzie Europy w Strasburgu oraz w Komitecie Regionów w Brukseli. Chciałbym podziękować Jozefowi Repaskiemu, mojemu zastępcy, który reprezentował mnie i miasto na wielu spotkaniach i ostatecznie przez 4 lata przewodził Stowarzyszeniu Euroregion Tatry. Chciałbym również podziękować Štefanovi Bieľakovi, z którym wspólnie z partnerami ze strony polskiej przygotowaliśmy i współtworzyliśmy Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej TATRY. Życzę słowackim i polskim członkom Euroregionu Tatry jeszcze wielu kolejnych udanych projektów, a sekretariatowi zapału do pracy.

FOTOGALÉRIA

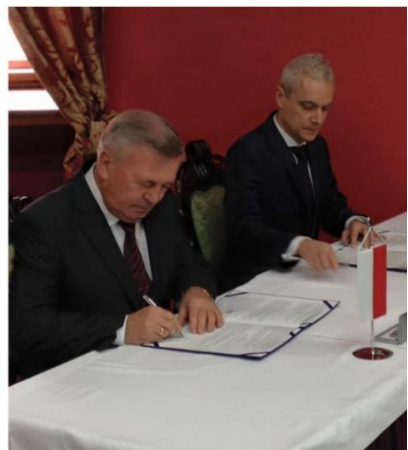

30 ROKOV EUROREGIÓNU „TATRY“

Výlučnú zodpovednosť za obsah tejto publikácie nesie Združenie Euroregión Tatry.

NEPREDAJNÉ

30 ROKOV EUROREGIÓNU „TATRY“

Autor koncepcie projektu:

Magdaléna Zmarzláková

Realizačný tím projektu:

Oľga Marhulíková, Lívia Jakšová, Štefan Bielák

Texty v katalógu:

Magdaléna Zmarzláková, Oľga Marhulíková, Štefan Bielák, Lívia Jakšová

Čestní členovia:

Peter Burian, Gabriela Kantorková, Július Lojek, Oľga Marhulíková, Milan Nevlazla, Peter Petko, Ján Skupin, Alexander Slafkovský, Igor Šajtlava, Ján Volný

Predsedia Rady:

Magdaléna Zmarzláková, Michal Stawarski, Ján Ferencák, Jozef Ďubjak, Jozef Repaský, Alexander Slafkovský

Ďakujeme za dovoľenie reprodukovať materiál spadajúci pod autorské práva a za spoluprácu zástupcom členských miest a obcí Združenia Euroregión Tatry pri spracovaní textov.

Preklady:

Agencja BTB Tomasz Wicik, Agencja BTB Joanna Wicik

Fotografie:

Publikácia 103 pokladov Združenia Euroregión Tatry, Vladimír Šterbák, Štefan Ižo, Marek Hajkovský, archív miest a obcí, archív Združenia Euroregión Tatry,

Grafická úprava obálky:

Klára Kredatusová

Jazyková korektúra:

neprešlo jazykovou korektúrou

Počet výtlačkov: 100 ks

Vydal a graficky upravil:

BEST MEDIA spol. s.r.o.

Združenie Euroregión Tatry

Hradné námestie 30

060 01 Kežmarok

Tel./fax: +421/52/4523913

www.euroregion-tatry.sk

info@euroregion-tatry.sk

Projekt je spolufinancovaný Európskou uniou v rámci programu Interreg Poľsko-Slovensko 2021-2027

**PROJEKT JE SPOLUFINANCOVANÝ EURÓPSKOU ÚNIOU
V RÁMCI PROGRAMU INTERREG POĽSKO-SLOVENSKO 2021-2027**

ISBN: 978-80-972890-5-8

9 788097 289058